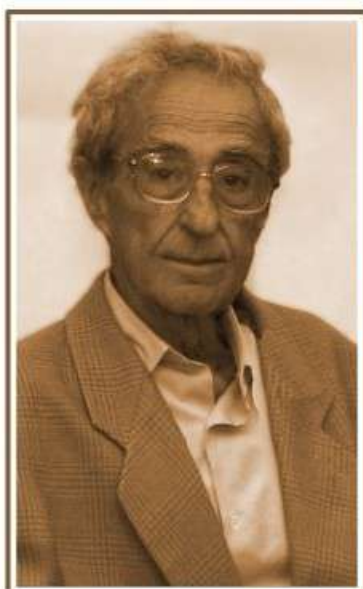

Νίκος Κωνσταντινίδης

ΑΠΑΝΤΑ

Ποίηση
Τόμος Α΄

Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas

Νίκος Κωνσταντινίδης

ΑΠΑΝΤΑ

Ποίηση

Τόμος Α΄

Επιμέλεια: Μόσχος Μορφακίδης-Φυλακτός

Νίκος Κωνσταντινίδης

ΑΠΑΝΤΑ

Ποίηση

Τόμος Α΄

Επιμέλεια: Μόσχος Μορφακίδης-Φυλακτός

Granada 2025

Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas

Serie de Autores Griegos Contemporáneos

Directora

Olga Omatos Sánchez

Comité Científico

Maila García Amorós, Idoia Mamolar Sánchez,
Panagiota Papadopoulou, Raquel Pérez Mena

DATOS DE PUBLICACIÓN

Νίκος Κωνσταντινίδης: ΑΠΑΝΤΑ Τόμος Α΄

Ποίηση

Επιμέλεια: Μόσχος Μορφακίδης-Φυλακτός

σσ. 713

1. Λογοτεχνία 2. Ποίηση

© Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas
www.centrodeestudiosbnch.com

© Χριστίνα Παπαντωνοπούλου

Πρώτη έκδοση: 2025

ISBN Απάντων: 978-84-18948-41-1

ISBN τόμου Β΄: 978-84-18948-48-0

Νομική κατάθεση: GR 349-2025

Σελιδοποίηση: Jorge Lemus Pérez

Η παρούσα έκδοση πραγματοποιήθηκε με την ευγενική χορηγία
της εταιρείας RAYCAP

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή
διασκευή του περιεχομένου του παρόντος έργου χωρίς την προηγούμενη γραπτή
άδεια του Κέντρου Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών.

Índice

Πρόλογος	13
Εισαγωγικά κείμενα	15
Μόσχος Μορφακίδης-Φυλακτός, <i>Νίκος Κωνσταντινίδης</i>	15
Καλλιόπη Εξάρχου, <i>Επιστολή προς τον Ποιητή</i>	39
Χ. Π. Φαράκλας, <i>Ο ποιητής Νίκος Κωνσταντινίδης και η «αντι-ποιητική» Δράμα</i>	45
Δημήτρης Πασχαλίδης, <i>«Αγαπητέ Νίκο ..», στοιχεία από την αλληλογραφία μου με τον Νίκο Κωνσταντινίδη</i>	53
Πολύνα Γ. Μπανά, <i>Η ποίηση του Νίκου Κωνσταντινίδη: η αποτύπωση του αστικού τοπίου της Δράμας και η συμβολική αξία των δρόμων της στο ώριμο ποιητικό έργο του</i>	63
Γεωργία Μπακάλη, <i>«Στη μικρή μας γειτονιά». Οι προσφυγικοί συνοικισμοί στην ποίηση του Νίκου Α. Κωνσταντινίδη</i>	69
Δημήτρης Σφακιανάκης, <i>Τα ιστορικά μελετήματα του Νίκου Α. Κωνσταντινίδη: μια υποδειγματική πνευματική κληρονομιά</i>	75
Σειρά: Οπτική γωνία	
Οπτική γωνία 1	81
Οπτική γωνία 2	97
Οπτική γωνία 3	117
Οπτική γωνία 4	137
Οπτική γωνία 5	157
Οπτική γωνία 6	177
Οπτική γωνία 7	197
Οπτική γωνία 8	217
Οπτική γωνία 9	237
Οπτική γωνία 10	259
Οπτική γωνία 11	281
Οπτική γωνία 12	301
Οπτική γωνία 13	325

Οπτική γωνία 14.....	343
Οπτική γωνία 15.....	359
Οπτική γωνία 16.....	377
Οπτική γωνία 17.....	395
Οπτική γωνία 18.....	421
Οπτική γωνία 19.....	445
Άλλες ποιητικές συλλογές	
Οι Λεύκες στον βάλτο	465
Θύμησες και νοσταλγίες	491
Κρητικές μαντινάδες	517
24 ποιήματα	533
Κιθάρα και παλμοί	563
Λήκυθος	583
Αποχαιρετισμοί.....	617
Καλυκοτομή	641
Στιγμές σιγής	657
Στον απόηχο των ταξιδιών.....	671
Τα δίστιχα	699

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τον Ιούλιο του 2018 πραγματοποιήθηκε στην πόλη της Δράμας το 8ο Θερινό Πρόγραμμα Ελληνικής Γλώσσας, Μετάφρασης και Πολιτισμού, το οποίο διοργανώθηκε από το Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Γρανάδας. Το μαθήματα συνέπεσαν με την Έκθεση Βιβλίου που διοργανώνεται στην πόλη την περίοδο αυτή, γεγονός που μου έδωσε την ευκαιρία να παρακολουθήσω ένα στρογγυλό τραπέζι που διοργανώθηκε προς τιμήν του προσφάτως εκλιπόντος τοπικού ποιητή, Νίκου Κωνσταντινίδη, στο οποίο συμμετείχαν γνωστοί εκπρόσωποι της πνευματικής και λογοτεχνικής ζωής της πόλης. Οι παρεμβάσεις τους ήταν για μένα η πρώτη μου γνωριμία με έναν συγγραφέα, την ύπαρξη του οποίου αγνοούσα. Άκουσα απόψεις και προβληματισμούς που αντανάκλασαν τεράστιο σεβασμό, αγάπη και αναγνώριση για τον τιμώμενο. Ανάμεσά τους, μου έκαναν εντύπωση χαρακτηρισμοί, όπως «ο ποιητής της Δράμας» ή «ο πρώτος σημαντικός ποιητής της Δράμας» και, κυρίως, η πληροφορία ότι ο ίδιος, με «καβαφικό» τρόπο, επιμελήθηκε τα γραπτά του, τα οποία στη συνέχεια μοίραζε προσωπικά ή έστελνε σε ανθρώπους που πίστευε ότι θα τα εκτιμούσαν.

Όλα αυτά μου κίνησαν το ενδιαφέρον να γνωρίσω το έργο του Κωνσταντινίδη, το οποίο, παρεμπιπτόντως, δεν είναι πολύ εύκολο να αποκτηθεί, δεδομένου ότι δεν κυκλοφορεί στην αγορά. Η πρώτη μου επαφή με το έργο του μου αποκάλυψε μια απροσδόκητα εξαιρετική ποιητική και με οδήγησε στη σκέψη ότι άξιζε να συμπεριληφθεί σε ένα από τα επόμενα θερινά προγράμματα της Δράμας, δεδομένου ότι τα εργαστήρια λογοτεχνικής μετάφρασης που πραγματοποιούνται σε αυτά είναι κάθε χρόνο αφιερωμένα σε έναν συγγραφέα της πόλης. Έτσι, στο 10^ο πρόγραμμα, το καλοκαίρι του 2022, ήταν ο επιλεγθείς συγγραφέας. Έγινε παρουσίαση του ανθρώπου και του έργου του με τη συμμετοχή γνωστών λογοτεχνικών προσωπικοτήτων της πόλης, όπως η Πολύνα Μπανά, ο Γιώργος Κασαπίδης, ο Χρήστος Σπυρόπουλος και ο Κυριάκος Συφιλτζόγλου, ενώ το εργαστήριο μετάφρασης από τα ελληνικά στα ισπανικά επικεντρώθηκε σε μια ανθολογία ποιημάτων που συνέταξε η φιλόλογος και ανιψιά του Κωνσταντινίδη, Χριστίνα Παπαντωνοπούλου.

Στα μαθήματα είχαμε την ευκαιρία να ανακαλύψουμε έναν ποιητή για τον οποίο η πόλη της Δράμας μπορεί δικαίως να είναι υπερήφανη, γιατί στους στίχους του αναδεικνύεται ένα ποιητικό ταλέντο που βασίζεται στην απλότητα του λόγου, τη σαφήνεια της έκφρασης, τη μεγάλη ευαισθησία, το οποίο επιπλέον είχε την ικανότητα να μεταφέρει το μήνυμά του. Μέσα από τους στίχους του, γνωρίσαμε καλύτερα την πόλη που μας υποδέχτηκε τις ημέρες των μαθημάτων μας.

Όπως και σε προηγούμενες περιπτώσεις, το αποτέλεσμα αυτού του μεταφραστικού εργαστηρίου δημοσιεύτηκε στη σειρά "Βιβλιοθήκη Σύγχρονων Ελλήνων Συγγραφέων" του Κέντρου Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών Γρανάδας, τόσο σε έντυπη όσο και σε ψηφιακή μορφή, ανηρτημένο στον ιστότοπο του Κέντρου, ο οποίος είναι ελεύθερα προσβάσιμος σε κάθε ενδιαφερόμενο, και παρουσιάστηκε το καλοκαίρι του 2023 κατά τη διάρκεια του 11^{ου} θερινού προγράμματος.

Παράλληλα, στο Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών Γρανάδας έγινε η ψηφιοποίηση όλων των έργων που επιμελήθηκε ο ίδιος ο Κωνσταντινίδης, τα οποία παραχώρησε ευγενικά η ανιψιά και κληρονόμος του, Χριστίνα Παπαντωνοπούλου, για να ακολουθήσει η έκδοση των *Απάντων*, που περιλαμβάνουν την ποίησή του, ιστορικά δοκίμια για τη γενέτειρά του και σύντομα κείμενα κυρίως για συγγραφείς που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την Δράμα. Στην παρούσα έκδοση εντάχθηκαν επίσης οι εικόνες των εξωφύλλων των δημοσιευμάτων του Ν. Κωνσταντινίδη και διατηρήθηκε η αρχική διάταξη των ποιημάτων.

Τα εισαγωγικά κείμενα της παρούσας έκδοσης υπογράφουν γνωστοί συγγραφείς της Δράμας, οι οποίοι διατηρούσαν προσωπική σχέση και ήταν συναισθηματικά δεμένοι με τον Νίκο Κωνσταντινίδη. Η Καλλιόπη Εξάρχου, ο Χρίστος Φαράκλας, ο Δημήτρης Πασχαλίδης, η Πολύνα Μπανά, η Γεωργία Μπακάλη και ο Δημήτρης Σφακιανάκης, βασισμένοι στη γνωριμία τους με το έργο του και τον ίδιο, συνεισφέρουν και αναδεικνύουν με ευαισθησία τόσο την προσωπικότητα του Κωνσταντινίδη όσο και τον πολιτιστικό του ρόλο στη ζωή της Δράμας. Σημαντική επίσης υπήρξε η συμβολή του Χρίστου Φαράκλα στη διόρθωση των κειμένων του συγγραφέα.

Πολύτιμος αρωγός σε αυτό το εγχείρημα ήταν η εταιρεία Raycar, που κάλυψε τη δαπάνη της έκδοσης της μεταφρασμένης στα ισπανικά *Ποιητικής Ανθολογίας* του Νίκου Κωνσταντινίδη και των *Απάντων* του.

Μόσχος Μορφακίδης Φυλακτός
Γρανάδα, 2025

Νίκος Κωνσταντινίδης

Μόσχος Μορφακίδης-Φυλακτός

Ο Νικόλαος (Νίκος) Κωνσταντινίδης γεννήθηκε στην πόλη της Δράμας το 1928, όπου η οικογένειά του, με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη, εγκαταστάθηκε το 1924 με την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, που ακολούθησε τη Συνθήκη της Λωζάνης. Ο πατέρας του, Αναστάσιος, ήταν δάσκαλος, πρωτοψάλτης στον Μητροπολιτικό Ναό της πόλης, συνθέτης ψαλμών του τελετουργικού της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας και μελοποιός σύγχρονης ελληνικής ποίησης. Το ευνοϊκό οικογενειακό περιβάλλον τον βοήθησε να αναπτύξει την αγάπη για τη μουσική (έπαιζε κιθάρα), την ποίηση και, γενικότερα, τη συγγραφή, καθώς από τη νεανική του ηλικία άρχισε να δημοσιεύει σε τοπικές εφημερίδες.

Το 1941, με την έναρξη της γερμανικής εισβολής στην Ελλάδα και λίγο πριν από τη βουλγαρική κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, η οικογένεια Κωνσταντινίδη εγκατέλειψε τη Δράμα και εγκαταστάθηκε στη συνοικία της Καισαριανής στην Αθήνα. Στη συνέχεια μετακόμισε στη Θεσσαλονίκη και το 1945 επέστρεψε στη Δράμα, όπου βρήκε το σπίτι της λεηλατημένο από τους Βούλγαρους. Ο Νίκος, που ήδη από το 1943 είχε ενταχθεί στην ΕΠΟΝ, γύρισε στη Θεσσαλονίκη, για να ασκηθεί στο επάγγελμα του μηχανικού αυτοκινήτων και να ξαναγραφτεί στο κίνημα της ΕΠΟΝ.

Το 1947 επέστρεψε και πάλι στη Δράμα, όπου συνελήφθη, φυλακίστηκε για την πολιτική του δράση και δικάστηκε από το Έκτακτο Δικαστήριο, το οποίο τον Ιανουάριο του 1948 τον καταδίκασε σε εικοσάχρονη φυλάκιση. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους μετέχθη στις Φυλακές Ανηλίκων της Κηφισιάς, όπου αρρώστησε από πλευρίτιδα και χρειάστηκε να νοσηλευτεί επί δύο μήνες. Τον Φεβρουάριο του 1949 μεταφέρθηκε στις φυλακές Καλαμίου (Κρήτη), γνωστές και ως «Ιτζεδίν», και επτά μήνες αργότερα στις φυλακές Αγυιάς στα Χανιά (Κρήτη), όπου έγραψε την πρώτη του ποιητική συλλογή, την οποία εξέδωσε πενήντα χρόνια αργότερα (2008) με τον τίτλο *Λεύκες στον βάλτο*. Το 1950 μεταφέρθηκε ξανά στις φυλακές «Ιτζεδίν», όπου παρέμεινε μέχρι το 1952, οπότε και αποφυλακίστηκε από το Αναθεωρητικό Δικαστήριο.

Αυτή την περίοδο της ζωής του την γνωρίζουμε καλύτερα, χάρη στις προσωπικές μαρτυρίες από τα βιώματά του στις φυλακές της Κρήτης: ορισμένα εισαγωγικά κείμενα των πρώτων ποιητικών του συλλογών και, κυρίως, από το δημοσίευσμά του *Γνωριμία με την ποίηση* (2011), το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως αυτοβιογραφικό κείμενο με σύντομες αναφορές σε πρόσωπα που

τον μύησαν στον κόσμο της τέχνης του έμμετρου λόγου. Οι πληροφορίες μας συμπληρώνονται από το πόνημα που επιμελήθηκαν οι Χριστίνα Παπαντωνοπούλου και Αναστάσιος Μπόρας αποκρυπτογραφώντας και συναρμολογώντας σημειώματα που βρέθηκαν στο σπίτι του μετά τον θάνατό του¹.

Μετά την αποφυλάκισή του, γράφτηκε στο τέταρτο έτος της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από όπου αποφοίτησε το 1955 σε ηλικία 27 ετών. Στη συνέχεια σπούδασε ελληνική φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στο Λαογραφικό Αρχείο του οποίου εργάστηκε ως έκτακτος συνεργάτης από την αποπεράτωση των σπουδών του μέχρι το 1968, οπότε και εκδιώχθηκε από το καθεστώς των συνταγματαρχών για τις πολιτικές του πεποιθήσεις. Μέχρι το 1980 ακολούθησαν διάφορες περιστασιακές εργασίες, αλλά και πιο μόνιμες, αν και υπό κακές εργασιακές συνθήκες, στα φροντιστήρια Γ. Σταυριανίδη και στην Τεχνική Σχολή "Ευκλείδης":

Κάποτε πήγα και στην τέχνη. / Μου είπαν: «Μάθε τέχνη κι άστηνε / κι αν πεινάσεις πιάστηνε». / Με το ψωμί στην αμασκάλη κίναγα το πρωί / το βράδυ γύριζα μουντζουρωμένος. / Ύστερα την άφησα την τέχνη / κι έφυγα σε ταξίδια· / πλανήθηκα πολύ στην Ταγκανίκα. / Μετά το πήρα απόφαση να γίνω επιστήμων / και σπούδασα φιλολογία. / Ταχιά την άφησα κι αυτήν. / Τώρα πουλάω τυρί, κάνω τον έμπορο. (Οπτική γωνία 1, 1978).

Το 1980 διορίστηκε καθηγητής στο Τεχνικό Λύκειο Θεσσαλονίκης, όπου έμεινε μέχρι τη συνταξιοδότησή του το 1999. Το ίδιο έτος επέστρεψε στη Δράμα και εγκαταστάθηκε στο πατρικό του σπίτι, όπου έζησε μονήρη βίο μέχρι τον θάνατό του στις 4 Απριλίου του 2017.

Το συγγραφικό έργο του Κ. είναι κυρίως ποιητικό και συμπληρώνεται από κείμενα κριτικής της λογοτεχνίας και δοκίμια για την ιστορία της Δράμας. Ποιήματα και άρθρα του δημοσιεύτηκαν στον τοπικό Τύπο της Δράμας (τα περισσότερα στην εφημερίδα *Πρωινός Τύπος*), το μεγαλύτερο όμως μέρος του έργου του τυπώθηκε από τον ίδιο σε αυτοτελή ολιγοσέλιδα έντυπα 28 ή 34 σελίδων και σε τираζ 200 ή 300 αντιτύπων τα οποία παρέδιδε προσωπικά ή έστελνε ταχυδρομικώς σε φίλους και ανθρώπους που θεωρούσε ότι θα το εκτιμούσαν. Από το 1972 μέχρι το 2011 η εκτύπωση γινόταν στη Θεσσαλονίκη και στη συνέχεια στη Δράμα, με τη δημιουργία σύγχρονων πλέον τυπογραφείων στην πόλη.

¹ Κωνσταντινίδης, Νίκος, *Κυβέλεια-Ιτζεδίν... Οδοιπορικό μνήμης* (επιμ. Χριστίνα Παπαντωνοπούλου και Αναστάσιος Μπόρας), Granada, Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chiriotas, 2025.

Τις πρώτες του εμπειρίες με την ποίηση είχε κατά την παραμονή του στις Αγροτικές Φυλακές της Αγυιάς Κρήτης. Εκεί, το 1950 έγραψε το πρωτόλειο έργο του *Λεύκες στον βάλτο*, στο οποίο σε τετράστιχες στροφές γραμμένες σε ημιπλεχτή ομοιοκαταληξία, εκφράζονται συναισθήματα από σκηνές, κυρίως της φύσης, που έβλεπε από το παράθυρο του κελιού του τις διαφορετικές εποχές του έτους. Σχεδόν έξι δεκαετίες αργότερα, το 2008, αν και είχε πλήρη επίγνωση των αδυναμιών και της ατέλειας των πρώτων ποιητικών του προσπαθειών, προχώρησε στη δημοσίευσή τους, εκτιμώντας πως άξιζε να διασωθούν, λόγω των προσωπικών βιωμάτων και συναισθημάτων που αποτύπωναν.

Με το ίδιο σκεπτικό προχώρησε στην επανεκτύπωση της συλλογής *Θύμησης και νοσταλγίες*, που πρωτοεκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1953, η οποία αποτελείται από στιχουργήματα επίσης σε ομοιοκαταληξία που, όπως και στο *Λεύκες στον βάλτο*, αντανακλούν εικόνες της φύσης, συναισθήματα αγάπης, φυγής και θλίψης. Πρωτόλεια θα πρέπει να χαρακτηριστεί και η σειρά ποιημάτων των εφηβικών του χρόνων², στα οποία εκφράζονται προσωπικά βιώματα, διαλογισμοί και συναισθήματα, συχνά εφηβικού έρωτα με έντονο ρομαντισμό, δομημένα κυρίως σε τετράστιχα και σε πλεχτή ομοιοκαταληξία που περιορίζεται στον δεύτερο-τέταρτο στίχο. Η εκφραστική τους απλότητα δίνει τα πρώιμα σημάδια της μετέπειτα πορείας του σε πεζή ποίηση.

Στις φυλακές της Κρήτης είχε επίσης την ευκαιρία να γνωρίσει την ανώνυμη λαϊκή ποίηση του νησιού· μεταξύ του 1950 και 1951 κατέγραψε μια σειρά από μαντινάδες, που άκουσε από τους συγκρατούμενούς του, τις οποίες δημοσίευσε το 1965 και το 1990 με τον τίτλο *Κρητικές Μαντινάδες*. Το αποτύπωμα των μαντινάδων παρέμεινε μέχρι τέλους στην ποίησή του (*Τα δίστιχα*, 2017), ενώ η ανάμνηση της Κρήτης τον συνόδευε έως λίγα χρόνια πριν από τον θάνατό του:

*Ο Ψηλορείτης, πανύψηλο βουνό, / στον γαλανό ορίζοντα / χάραζε το
επιβλητικό του σχήμα / με ξέφωτες γραμμές, / σε μια αιθέρια γαλήνη
σιωπής, / που μας συνέπαιρνε. / Αμίλητοι, στοχαστικοί και κατηφείς, /
μιας μοίρας ακατάλυτης δεσμώτες / πορευόμασταν. (Οπτική γωνία 19,
2014).*

Στα λιγοστά αυτοβιογραφικά κείμενα, που περιγράφουν τις αντίξοες συνθήκες των νεανικών του χρόνων, επικρατεί μια εντυπωσιακή ηρεμία, ενώ ποιήματα κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα απουσιάζουν σχεδόν εντελώς από τα ποιήματα που δημοσίευσε, με εξαίρεση δύο, όπου γίνονται έμμεσες αναφορές³:

² Δημοσίευσε πολύ αργότερα (1966) με τον τίτλο *24 ποιήματα*.

³ Ωστόσο, σε αδημοσίευτα έγγραφά του βρέθηκε μια σειρά ποιημάτων που συνοδεύουν κείμενα από τα βιώματά του κατά τη διάρκεια των χρόνων του Εμφυλίου και της αμέσως μετέπειτα περιόδου. Τα κείμενα αυτά, με έντονο πολιτικό χαρακτήρα, δημοσιεύτηκαν προσφάτως από τους

Εκεί συνάντησα κάποιους επώνυμους με δραστηριότητες στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, που μετά την φυγή των Γερμανών καταδικάστηκαν ως δοσίλογοι (Γνωριμία με την ποίηση, 2011).

Έχει συλλαλητήριο σήμερα για την παιδεία: / «Να καταργηθεί ο νόμος / 25-25», / αυτό θα 'ναι το σύνθημα των διαδηλωτών. / Το σκέπτομαι πολύ να πάω στη διαδήλωση· / τα παπούτσια μου βάζουν νερό / και τα πόδια μου δεν αντέχουν στην ορθοστασία· / κι ύστερα οι μνήμες κείνες του 1-1-4... / Προτίμησα να μείνω σπίτι, / να γράψω στίχους την ώρα τούτη που 'ναι μουντή, (Οπτική γωνία 12, 2000).

Πρόκειται για έλλειψη ενδιαφέροντος για την πολιτική, βαραίνει η εμπειρία της τραυματικής του εφηβείας ή προέχει η πεποίθηση ότι η ποίηση δε μπορεί να είναι στρατευμένη; Ο ίδιος απέφυγε συστηματικά να τοποθετηθεί, αν και έμμεσα υπέδειξε κάποιο πρότυπο πορείας:

Δεν νοιάστηκε ο Καβάφης για κοινωνικά θέματα, για εθνικές λαχτάρες των Ελλήνων εκείνου του καιρού (Ο ποιητής Κ. Π. Καβάφης, 2013).

Η ποιητική του Νίκου Κωνσταντινίδη

Από την πρώτη μέχρι και τις τελευταίες συλλογές του Κωνσταντινίδη, είναι έκδηλο το ενδιαφέρον του για την ποίηση, αλλά και ο έντονος προβληματισμός του για τη θέση του σ' αυτήν, γεγονός για το οποίο τοποθετείται με απολογητική διάθεση.

Η αίσθηση ότι μπορεί να εκληφθεί ως παρείσακτος σε έναν χώρο ανοίκειο και ανώτερο των δυνατοτήτων του, τον ωθεί εξ αρχής να υιοθετήσει στάση άμυνας ή απολογίας:

Εγώ δεν είμαι ποιητής, / κανείς γι' αυτό δεν αμφιβάλλει· / η σιωπή της κριτικής το βεβαιώνει. / Αν γράφω, / γράφω γιατί δεν ξέρω τάβλι. (Καλυκοτομή, 2002)

Μερικοί φίλοι της ποιήσεως ειδήμονες / ίσως κοπιάσουν να κρίνουν τους στίχους μου / με κριτήρια τέχνης. / Άδικος κόπος. Εγώ δεν είμαι ποιητής.

Η ίδια αίσθηση εμφανίζεται συχνά, ενίοτε αναμεμιγμένη με κριτική διάθεση ή και με ειρωνεία:

κληρονόμους του. Βλ. Κωνσταντινίδη, Νίκος, *Κυβέλεια-Ιτζεδίν...*, ό.π., σσ. 47, 55-62, 69-77, 80, 89, 102, 117.

Όταν πάρουν τη συλλογή μας, / το πρώτο που θα κάνουν είναι / ν' αναζητήσουν δάνεια κι επιδράσεις... Γι' αυτό και μεις προσέχουμε, / δεν στέλνουμε παντού τα ποιήματά μας (Οπτική γωνία 2, 1978).

Ονόματα, τίτλοι, πολλά ονόματα, πολλά έργα. / Κατεβατά εγκωμίων, μεγάλες υποσχέσεις / για λαμπρό ποιητικό μέλλον. [...] Σταματώ. Σφίγω το πνεύμα μου όπως ένα σφουγγάρι. / Εντείνω την προσοχή μου και είμαι ευτυχής, / αν καταλάβω τα νοούμενα. / Μα θα μου πείτε αυτό είναι της εποχής μας πάγιο σύστημα. / Άφησε τον καθένα να νιώθει και να καταλαβαίνει / όπως εκείνος θέλει. (Οπτική γωνία 17, 2014).

Συνεχίζει τον απολογητικό του τόνο ακόμη και δεκαετίες αργότερα, ενώ μια διαρκής ανασφάλεια αλλά και η ελπίδα αποδοχής τον συνοδεύουν μέχρι και λίγα χρόνια πριν από τον θάνατό του:

Είπα: το νήμα με την ποίηση θα κόψω, / άλλα τραγούδια δε θα γράψω πια. / Θα κάθομαι στο καφενείο δίχως έννοιες / μες στους θορύβους της Τ.Υ. και των θαμώνων. (Στιγμές σιγής, 2010: «Είπα»).

Έστειλα ποιήματά μου - στην Αθήνα σε διακρινόμενο / μελετητή και κριτικό της λογοτεχνίας. / Μ' απάντησε: Διάβασα τα βιβλία που μου στείλατε. / Σ' ένα μεγάλο μέρος / πραγματοποιείται το θαύμα της απλότητας. / Είναι, σχεδόν, ένα νέο είδος ποιητικής έκφρασης. (Οπτική γωνία 18, 2014).

Πράγματι, εξαρχής ο Κ. απέφυγε να ακολουθήσει το μονοπάτι του υπερρεαλισμού (Εμπειρικός, Ελύτης κ.ά.) ή την συμπεριφορά του συρμού (Καρωτάκης), υιοθετώντας την απλότητα του λόγου, γεγονός που νιώθει την ανάγκη να υπερασπιστεί:

Γράψαμε ποίηση ακούοντας στο βάθος μια φωνή. / Το τραγούδι μας ήταν γρύλου λάλημα σε νύχτα θερινή. / Εμείς δεν είπαμε τον μεγάλο λόγο. / Δεν μας άγγιζαν τα τρανά και τα μεγάλα. / Ήταν λιτό το τραγούδι μας, νωπό, / όπως μια ρόγα σταφυλιού. (Οπτική γωνία 13, 2011).

Η απλότητα και η σαφήνεια είναι το μέλημά του και τα στοιχεία που ακολουθεί με συνέπεια μέχρι τέλους τόσο στην ποίηση όσο και στα δοκιμιακά του δημοσιεύματα. Απουσιάζουν εντελώς η ρητορεία και η ψεύτικη συναισθηματικότητα· η αμεσότητα χαρακτηρίζει την πνευματική έκφραση:

Η καθαρή γλώσσα, χωρίς δύσκολες έννοιες, ειλικρινής, αυθόρμητη, ήρεμη και φιλική, είναι το καλύτερο μέσο για να μεταφερθεί το μήνυμα στον αναγνώστη και να αφυπνιστούν τα συναισθήματά του. (Οπτική γωνία 16, 2013: «Διεθνής Ημέρα Ποίησης»).

Έχοντας ως γνώμονα την ελληνική κυρίως παράδοση, δείχνει να δέχεται επιρροές από θεωρητικούς και λογοτέχνες, όπως ο Εμμανουήλ Ροΐδης, Λίνος Πολίτης, η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, κείμενα των οποίων παραθέτει ενδεικτικά στην αρχή κάποιων ποιητικών του συλλογών.

Καθοριστική, όμως, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η επιρροή που του άσκησε ο νεοσυμβολισμός και ο νεορομαντισμός των ελλήνων εκπροσώπων της γενιάς του 1920, γνωστών και ως «οι καταραμένοι ποιητές»:

*Ένα μπουκέτο με νακίνθους θαλερούς / είναι η Ποίηση. / Μια αιθέρια
σύναξη σωμάτων και ψυχών. / Ο Μήτσος Παπανικολάου, ο Ναπολέον
Λαπαθιώτης, / ο Νίκος Χαντζάρας, ο Ρώμος Φιλύρας, η Μαρία Πολυ-
δούρη, ο Κώστας Καρυωτάκης / γιοί του πάθους ήταν, ανακρούσματα
του πόνου, / μάρτυρες των λαθών τους. (Οπτική γωνία 16, 2013).*

Αναφέρεται επίσης στους Τέλλο Άγρα, Μαρία Πολυδούρη και Μήτσο Παπανικολάου. Στην επίδραση της συγκεκριμένης γενιάς οφείλεται η σταδιακή υιοθέτηση, από το 1978, του ελεύθερου στίχου που τελικά επικράτησε χωρίς, όμως, να εξαλείψει τελείως τη ρίμα.

Δύο δεκαετίες αργότερα τον συναρθώνει με ποιήματα σε ημιπλεχτή ομοιοκαταληξία και σε τετράστιχα με πλεχτή ή ζευγαρωτή (Κιθάρα και παλμοί, 1997), γεγονός που ίσως οφείλεται στο ότι γράφτηκαν παλαιότερα με σκοπό να μελοποιηθούν πιθανότατα από τον ίδιο. Οι επιρροές είναι επίσης ορατές στην έκφραση των συναισθημάτων, όπου η μοναξιά συνυπάρχει με την απαισιοδοξία, τη μελαγχολία, τη δυσφορία, την απομόνωση. Αναζητεί τη μοναξιά ακόμη και στον θάνατο:

*Πώς να γυρίσεις τώρα σπίτι. / Πώς να ετοιμάσεις κάτι για φαΐ. / Πώς να
ξεκουραστείς στα τέσσερα ντουβάρια κλειδωμένος. / Δε χωράει στο
δωμάτιο τίποτε. / Η θλίψη δε χωράει να μπει από την πόρτα. (Οπτική
γωνία 8, 1986).*

*Όταν πεθάνω, / θέλω να με θάψουν / στο κοιμητήρι ενός χωριού που
φθίνει. ... ν' ακούω τον σπίνο, / ν' ακούω τ' αγέρι στα φυλλώματα. / Να
βλέπω τον αποσπερίτη. (Καλυκοτομή 2002 και Οπτική γωνία 18, 2014).*

Ωστόσο, οι έντονες αυτές επιρροές μετριάζονται από τα προσωπικά βιώματα (διαφορετική περίοδος και συνθήκες, μεγαλύτερη διάρκεια ζωής και φυσικό τέλος) αφήνοντας χώρο και σε διαφορετικές επιδράσεις.

Στα πρώτα του βήματα ένιωσε επίσης την έλξη του Γ. Δροσίνη, στον οποίο προφανώς οφείλεται και το ενδιαφέρον του για τις κρητικές μαντινάδες, αν και δεν άργησε να περάσει σε άλλους δρόμους:

Δεν σε αποκήρυξα, Δροσίνη, / με το να γράφω στίχους / όπως τους γράφω. / «Ανάγκα» το λοιπόν. / Καιροί: το χθες, το σήμερα, το αύριο. / Το βαλς δεν το χορεύουν πιά, / και το ταγκό ξεθύμανε· / το σέικ πόσο να κρατήσει τάχα. (Καλυκοτομή, 2000²: Καιροί).

Ο ρεαλισμός, η άμεση, καθαρή και απλή γλώσσα και η ερωτική έκφραση του Καβάφη, όπως και ο επιλεκτικός τρόπος των αποδεκτών των ποιημάτων του, εντοπίζονται επίσης στον Κ. Σε αυτοτελές δημοσίευμα αφιερωμένο στην ποίηση του αλεξανδρινού ποιητή⁴, ανάμεσα σε διάφορα σημεία που χαρακτηρίζουν και τον ίδιο, ξεχωρίζει η ανάκληση των βιωμάτων σε σύνδεση με την προσήλωση στον γενέθλιο τόπο.

...ξεπήδησε ατόφιο από την ψυχή (το ποίημα «Η πόλις»). Εκφράζει εκείνο που έζησε, εκείνο που χαράχθηκε στην συνείδησή του: «δρόμους που τώρα έγιναν αγνώριστοι, κέντρα γεμάτα κίνηση που τέλεψαν, και θέατρα και καφενεία που ήταν μια φορά... Το ποίημα αυτό ήταν μια μεγάλη στιγμή της δημιουργικής του πορείας.

Το ύφος του Καβάφη διαφαίνεται και σε ποιήματα όπως «Ο γέρος»:

*Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος / σκυμμένος στο τραπέζι
κάθετ' ένας γέρος· / με μίαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά*

ή στον τρόπο που πραγματεύεται τον χρόνο προς το τέλος της ζωής του:

*το γήραςμα του σώματος και της μορφής μου / είναι πληγή από φρικτό
μαχαίρι.*

Η γλυκύτητα της έκφρασης, η μουσικότητα του τόνου και η αρμονία θυμίζει τον Λάμπρο Πορφύρα, στον οποίο, κατά διαστήματα, προσφεύγει (Οπτική γωνία 16, 2013). Το ενδιαφέρον για τον σύγχρονο άνθρωπο, σε συνδυασμό με την επιμελημένη μορφή και την πλαστικότητα στην έκφραση, τη λυρική φαντασία και τη σατιρική διάθεση, τον φέρνει κοντά στον Κώστα Βάρναλη. Από τους νεότερους τον συγκινεί η έκφραση της μοναξιάς του Κώστα Μόντη (Τα τραγούδια της ταπεινής ζωής, 1954: «Νύχτες»).

Εξαιρετικό ενδιαφέρον για την κατανόηση της ποίησης του Κ. παρουσιάζουν ορισμένα αυτοτελή δημοσιεύματά του, καθώς εκφράζουν την εκτίμησή του προς δύο άγνωστους ποιητές με καταγωγή από τη Δράμα, των οποίων η προσωπικότητα και το έργο τον επηρέασαν βαθιά. Τα δύο πρώτα που είναι

⁴ Ο ποιητής Κ. Π. Καβάφης (1863-1933). Ογδόντα χρόνια από τον θάνατό του, Δράμα 2013.

αφιερωμένα στον Περικλή Τσελίκη⁵, αναδεικνύουν την εντυπωσιακή σύμπινοια αντιλήψεων και ευαισθησιών μεταξύ τους, με αφετηρία τη σημασία της ανάμνησης της γενέτειρας.

Ο ποιητής θυμάται... Επιστρέφει στη Δράμα των εφηβικών ρεμβασμών, κι όπως λέει “μέτοικος” πλέον βιώνει μια πλασματική πραγματικότητα: “σε μια γλυκιά μελαγχολία βυθισμένος” [...] χωρίς τις αναμνήσεις της (κείνης της εποχής) δεν θα μπορούσαμε τη μοναξιά ν’ αντέξουμε των ημερών μας.

Η νοσταλγία τον ωθεί να περιγράφει εμβληματικά σημεία της πόλης, την κοινωνική ζωή, τους ανθρώπους της. Όμως, η ανάγκη της επιστροφής στην πατρίδα γη, τον φέρνει αντιμέτωπο και με την σκληρή πραγματικότητα: η πόλη έχει αλλάξει, όπως και οι άνθρωποί της. Οι διαστάσεις που αποκτά η σημαντικότητα της Δράμας αναγκάζει τον Κ. να επισημάνει ότι η ποίηση του Τσελίκη είναι πιο πολύ για δραμινούς· αυτοί θα βρουν μέσα στους στίχους τον εαυτό τους κι αυτοί θ’ αφήσουν ένα δάκρυ ν’ ανέβει στα μάτια τους. Σημειώνει, όμως, και άλλα κοινά χαρακτηριστικά του με τον Τσαλίκη ο οποίος γράφει διακριτικά, χαμηλόφωνα, με πνεύμα συγκατάβασης ενός καλού ανθρώπου, που θέλει πάντα να εξιδανικεύει τις όποιες στιγμές της ζωής [...] υπέγραφε τα ποιήματά του, δεν τα δημοσίευε όμως, τα έδινε σε φίλους του ή συμμαθητές του από το σχολείο που ήξερε το ενδιαφέρον τους για την ποίηση [...] δεν πρόβαλε ποτέ του αξιώσεις να φανεί ως ποιητής και να πιάσει μια θέση στον χώρο του ποιητικού λεωφορείου. Είναι όμως ποιητής, αφού γράφει είναι.

Εμφανή είναι επίσης τα σημεία σύγκλισης του Κ. με τον Σταύρο Γραμματικόπουλο, που γνώρισε την περίοδο της διαμονής του στη Θεσσαλονίκη. Η γραφή του, όπως και του Τσελίκη, τον άγγιξε βαθιά και άσκησε καθοριστική επίδραση στην πορεία της ποιητικής του έκφρασης. Από την επιρροή που δέχτηκε από αυτόν τον σχεδόν άγνωστο ποιητή, που έγραψε τις δεκαετίες του ’50 και 60, πριν μεταναστεύσει στην Αμερική, ξεχωρίζουν: α) ο τρόπος με τον οποίο αποτύπωσε την πόλη και την καθημερινή ζωή της Θεσσαλονίκης· β) η ιστορικότητα της ποίησης που παρουσιάζει τα γεγονότα μέσα από την προσωπική οπτική του ποιητή· γ) η τρυφερότητα με την οποία προσλαμβάνεται η οικογενειακή ζωή και η νοσταλγία όταν βρίσκεται μακριά· δ) η συναισθηματική σχέση με κάθε γωνιά του σπιτιού· ε) η αγάπη για τη φύση· ε) η κρυστάλλινη και απλή γλώσσα που προσδίδει εξαιρετική δύναμη στην ποιητική έκφραση. Προφανώς, όλα αυτά τα στοιχεία αφομοιώθηκαν με επιδεξιότητα και αξιοποιήθηκαν αριστοτεχνικά από τον Κ., διαμορφώνοντας το ποιητικό του αισθητήριο.

⁵ Ο ποιητής Περικλής Τσαλίκης και η Δράμα. Βήματα στους δρόμους της πόλης, Θεσσαλονίκη 1998 και Ένας νοσταλγός ποιητής, Θεσσαλονίκη 2001.

Σε δύο του πονήματα⁶, ο Κ. επισημαίνει συγκεκριμένα σημεία του Γραμματικόπουλου που ταυτοχρόνως αποτελούν και δικές του απόψεις: *ήταν ο ποιητής του απτού, του καθημερινού. [...] Δεν γνώριζε τους ποιητές της Θεσσαλονίκης, τις σχολές, τους ποιητικούς ακροβατισμούς, που έφταναν από την Εσπερία και έβρισκαν στην Ελλάδα αμέσως μιμητές. Παρέμεινε μέχρι τέλους πιστός στους παραδομένους ποιητικούς τρόπους, στον γνήσιο λυρισμό, που τραγουδάει ανέμελα και δεν αποζητά τη δύσκολη γραφή. [...] Τους ξενόφερτους τρόπους δεν τους ήξερε, ήξερε τον απλό, τον κλασικό νεοελληνικό λόγο, όπως τον έμαθε μαθητής στο Γυμνάσιο της Δράμας. [...] Ο απλοϊκός του λόγος ξαφνιάζει, αφοπλίζει εκείνον που είναι έτοιμος να τον παρέλθει.*

Σταδιακά ο Κ. διαπλάθει την δική του προσωπική θεώρηση για την ποίηση:

Η Ποίηση είναι η τρανή μητέρα όλων μας. / Είναι ο πρώτος και μεγάλος Λόγος. / Οδοιπορούμε με την Ποίηση. / Χωρίς αυτήν δεν θα 'μασταν· θερμά μας αγκαλιάζει. / Χωρίς την Ποίηση δεν θα υπήρχε παρελθόν, το παρόν, ακόμα και το μέλλον. (Οπτική γωνία 16, 2013).

Από τους στίχους του αναδεικνύονται οι πολυδιάστατες ιδιότητες της ποίησης. Για τον Κ. η ποίηση:

Συμβάλλει στην απόκτηση της αυτογνωσίας:

Στη ζωή μου δεν διάβασα πολύ. / Δεν το μπορώ να καυχηθώ για μέγιστη παιδεία, [...] Καμία υπόσχεση δεν έδινα για ένα ευοίωνο μέλλον. / Ζητώντας ό,τι δεν ήταν για μένα, / βρήκα παντού κλειστές τις πόρτες. (Οπτική γωνία 17, 2014).

Αποδίδει με τον καλύτερο τρόπο τις έννοιες της παρακμής, της μελαγχολίας, της αυταπάρνης, του χαμένου ιδεώδους, καθώς και την αίσθηση του ανέφικτου και του αδιεξόδου.

Είναι το κατάλληλο μέσο για την υπέρβαση της απαισιοδοξίας και ελαφρυντικό στη δυστυχία της ζωής· λυτρώνει από την απομόνωση, τη μοναξιά, τη νοσταλγία και τη θλίψη για όσα χάθηκαν:

Αν δεν ήσουν, ποίηση, εσύ, / θα 'πρεπε να πέσω στις Βαρβάρικες τα νερά / και να πνιγώ. / Εσύ με σώζεις. / Εσύ σαν στύλος με κρατάς. (Οπτική γωνία 11, 1998).

Μεταδίδει θετική ενέργεια και εγκαρτέρηση, πολύτιμα εφόδια για την πορεία και το πέρας των περιπετειών της ζωής:

⁶ Σταύρος Γραμματικόπουλος ο ποιητής του πάγκου και της ζωής, Θεσσαλονίκη 2004 και Μετά το άνοιγμα της αυλαίας. Η εξέλιξη της ποίησης στη Δράμα, Δράμα 2008.

Κι εμείς κάτω στο φορτωμένο μεπραμάτειες αμπάρι / ξεθεωμένοι από ναυτία δεν ξέραμε πού πηγαίναμε. / Η πίστη πως κάπου θ' αράξουμε δεν μας έλειπε... "Υπομονή", λέγαμε ο ένας στον άλλο, / όπου και να 'ναι ξημερώνει / στο Αιγαίο ξημερώνει γρήγορα. / "Υπομονή", το ξημέρωμα διώχνει τους φόβους. (Οπτική γωνία 14, 2011).

Η ποίηση του Κ. συγκροτείται από επιμέρους στοιχεία που προσδιορίζουν τόσο το ύφος όσο και το περιεχόμενο. Τα πλέον χαρακτηριστικά είναι:

Η λυρική διάθεση, που κορυφώνεται στην ερωτική ποίηση και αποκτά σχεδόν δραματικές διαστάσεις, κυρίως όταν πρόκειται για τον χαμένο έρωτα ή τον θάνατο της αγαπημένης του:

Ένας ολόκληρος χρόνος πέρασε / κι όλο κινείσαι πλάγι μου, / μέσα μου, / τριγυρίζεις στη σκέψη μου, / ζεις. [...] Είδα τη νέα μέρα: 6.9. / Είναι η μέρα που 'φυγες, / ήταν σαν σήμερα, πριν ένα χρόνο. (Οπτική γωνία 10, 1991)

Η ανάμνηση και η νοσταλγία, που εκφράζονται με εικόνες και σκηνές που δεν έσβησε το πέρασμα του χρόνου. Συχνά συνδέονται με τις μορφές των γονέων, όπου δεσπόζουσα θέση κατέχει η μορφή της μητέρας ως ο κορμός του οικογενειακού δέντρου, που απλώνει τα κλαδιά του σε όλες τις γωνιές του σπιτιού:

Το καντήλι έμεινε όπως ήταν / δίπλα στις εικόνες των Αγίων, / όπως το είχε αφήσει η μητέρα μου, / όπως το κράτησε η αδελφή μου, / όπως το άναβε τα Σαββατόβραδα, το πρωί τις Κυριακές / και τις μεγάλες γιορτές. (Οπτική γωνία 15, 2012).

Στο σπίτι κανείς δεν με περίμενε. / Το φως της κουζίνας έμενε ανοιχτό. / Το πιάτο με το φαγητό στο τραπέζι ήταν σκεπασμένο. / Η σιωπή. / Η μητέρα κοιμόταν. / Η στοργή και ο λογισμός της ήταν το αναμμένο φως, / το σκεπασμένο πιάτο με το φαγητό στο τραπέζι. / Το διάχυτο μήνυμα του ριτιδωμένου χεριού, / που μυστικά απλωνόταν πάνω μου, / χέρι Αγίου βυζαντινού αγιογράφου. (Οπτική γωνία 13, 2011).

Η ανάμνηση της μητέρας αποτυπώνεται και σε στίχους που αντανάκλούν ευαισθησίες του Γιάννη Ρίτσου:

Η μητέρα μου καθάριζε πατάτες και κρεμμύδια για το φαγητό. / Άνοιγε φύλλα με το πλαστήρι για τις τυρόπιτές της. / Άπλωνε το τραπέζο-μάντιλο για το μεσημεριανό γεύμα. (Οπτική γωνία 13, 2011).

Η μνήμη, με συχνές αναδρομές στη φιγούρα του πατέρα, έστω και με έμμεσο ή υπαινικτικό τρόπο κάποιες φορές, μετατρέπει την ποίηση σε έναν συνεχή εσωτερικό διάλογο, σε έναν καθρέφτη συναισθημάτων.

Μικρός δεν είχα τα παιχνίδια μου. / Ποτέ ο πατέρας μας δεν μας αγόρασε παιχνίδια. / Λεφτά δεν είχε; Δεν το ξέρω. (Οπτική γωνία 13, 2011).

Δεν αγγίζαμε τίποτε / όπως τ' άφησες κι έφυγες κείνη τη νύχτα, έτσι μένουν... Η χοάνη του χάους ροφά / την αβέβαιη μέτρηση. / Δεν γνωρίζω αν υπάρχουν, / όταν όμως κοιτάζω τον Έσπερο / να 'ναι πιο λαμπερός, / λέω, και συ τον κοιτάξεις. (Λήκυθος, 1999)

Η οικογενειακή θαλπωρή τον κρατά συναισθηματικά συνδεδεμένο με το πατρικό σπίτι. Κάθε γωνιά ή αντικείμενο ξυπνά μνήμες ευχάριστων ή δύσκολων στιγμών, όπως η αναγκαστική εγκατάλειψη του σπιτιού του κατά τη διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο:

Η πόρτα μας δεν έκλεινε ποτέ, / μέρα και νύχτα ήταν ανοιχτή ... Μια μέρα κακορίζικη και ζοφερή ο τρόμος άπλωσε / τα δίχτυα του στη μικρή μας πόλη. / Η πόρτα του σπιτιού μας έκλεισε. / Όλα τ' αφήσαμε στο έλεος του Θεού. / Ήταν κατάπικρες οι ώρες της φυγής από το σπίτι μας. (Οπτική Γωνία 15, 2012).

Κάποιοι το άνοιξαν το σπίτι μας και πήραν όλα τα βιβλία / του πατέρα μου και των μεγάλων μου αδελφών, τους σπάνιους δίσκους που είχαμε και το γραμμόφωνό μας. / Πήραν μαζί και της δικής μου πρώτης άνοιξης το περιβόλι. / Τα παιδικά μου αναφτερώματα και της αθώας μικρής ζωής την ευτυχία, / τον Καραγκιόζη. (Οπτική γωνία 17, 2014)

Γνώριμα πρόσωπα και φυσιογνωμίες που χαράχτηκαν στη μνήμη του, όπως και σκηνές που το πέρασμα του χρόνου δεν στάθηκε ικανό να σβήσει:

Θυμάμαι τα ονόματα τους: / η θεία Ζωγράφα, η κυρά Ευθυμία, η Αργυρώ, / η κυρά Φανή, η γιαγιά η Σουλτάνα. / Τα βράδια του χειμώνα / άναβαν τα μαγκάλια τους / έξω από την πόρτα του σπιτιού τους. / Μοσκοβολούσε η φτωχογειτονιά δαδί. (Οπτική γωνία 19, 2014).

Σήμερα είναι Κυριακή. / Ξημερώνει. / Θα περάσουν από τον δρόμο οι γυναίκες / να παν' στην εκκλησία. / Θα κρατούν ευλαβικά το δεματάκι με τη λειτουργιά / στο χέρι τους και την παράδοση μέσα τους. (Οπτική γωνία 15, 2012).

Έντονα συναισθήματα αποτυπώνονται στα ποιήματά του και για τον εργασιακό χώρο. Ο πόνος της αποχώρησης, η νοσταλγία των στιγμών και η ελπίδα ότι θα άφηνε το αποτύπωμά του:

Τώρα θα είναι άδειο το γραφείο μου, στοχάζομαι, / ή κάποιος άλλος θα κατέλαβε τη θέση μου. Ας είναι. / Όμως εγώ θα είμαι και σαν ίσκιος οπτασίας παιδικής. / Θα είμαι και στην ίδια θέση με τα πρόχειρα χαρτιά μου / έτοιμα μπροστά μου, για να γράψω στίχους. / Θα είμαι έτοιμος ν' ακούσω το κουδούνι, (Αποχαιρετισμοί 2000: «1 Σεπτεμβρίου 1999»).

Αν και άνθρωπος της πόλης, ο Κ. βίωνε τη φύση ως πηγή αυθεντικής απόλαυσης και αυθόρμητων συναισθημάτων· ένα πεδίο εσωτερικού στοχασμού, ζωντανό και μεταβαλλόμενο, που τροφοδοτούνταν από τον κύκλο των εποχών: (Οπτική γωνία 16, 2013: *Θαμπό τοπίο. Χειμώνας. Απομεσήμερο του χειμώνα*), (Οπτική γωνία 17, 2014: *Σκηνικό του χειμώνα*).

Χιονίζει χθες. [...] Χρόνια πολλά είχε να χιονίσει έτσι. [...] Να βγούμε θέλαμε να περπατήσουμε / στον κάμπο, στο βουνό. (Οπτική γωνία 3, 1979)

Είναι Γενάρης, / το Φαλακρό φαντάζει λευκό. / Νυχτώνει νωρίς / κι οι σπουργίτες ένας ένας αφήνουν / τους γυμνούς κλώνους των δέντρων... κι η θαλπωρή ταρακουνάει τις μνήμες. / ξυπνούν οι λογισμοί και / φτερουγίζουν. (Στιγμές σιγής, 2010: «Γενάρης»).

Τα τοπία και οι σκηνές με βροχή είναι από τα πλέον αγαπημένα του μοτίβα:

Οι ώρες της βροχής είναι δικές μου. / Οι ώρες της σιωπής —θείες στιγμές ονείρου— / ράθυμα βαίνουν. / της θλίψης ο ειρμός βαραίνει. Χωρίς τη βροχή η νύχτα θα ήταν στείρα, / κοινός τόπος. / Οι στάλες της βροχής τη νύχτα εγείρουν ό,τι, / η μνήμη στέρεα κρατεί, όσα αγαπήθηκαν. (Οπτική γωνία 17, 2014).

Σημαντική πηγή έμπνευσης στην ποίηση του Κ. αποτελεί ο χώρος, που αποτελεί βασικό πλαίσιο προσωπικών βιωμάτων, ενθυμίσεων και νοσταλγίας. Στην αντίληψη του χώρου δεσπόζει η πόλη της Δράμας και μέρη που επίσης έζησε ή που γνώρισε ως ταξιδιώτης. Όπως είδαμε, από τη Δράμα έφυγε σε τρεις περιπτώσεις για να επιστρέψει όμως άλλες τρεις: α) αναγκαστικά με την οικογένειά του στην Αθήνα κατά την περίοδο της Κατοχής και ως κρατούμενος στην Κρήτη· β) για εργασιακούς λόγους και για σπουδές στη Θεσσαλονίκη· γ) για ταξίδια κυρίως στην βόρεια Ευρώπη. Η παραμονή στην Αθήνα (Καισαριανή) δεν αποτυπώνεται πουθενά, σε αντίθεση με την περίπτωση της Κρήτης,

όπου παρεμβάλλονται εκτενείς αφηγήσεις σε πεζό λόγο, με περιγραφές των φυλακών της Αγυιάς, της καθημερινότητας των κρατουμένων, των προσωπικών βιωμάτων και της επαφής του με την ποίηση. Η πάτρια γη είναι ο χώρος όπου πάντα επέστρεφε και όπου θέλησε να περάσει την τελευταία περίοδο της ζωής του βυθισμένος σε αναμνήσεις και λογισμούς. Εδώ τον βλέπουμε να περιφέρεται συχνά μόνος στους έρημους δρόμους, ενίοτε κάτω από τη βροχή, να περιγράφει, να προβληματίζεται, να μελετά την όψη της πόλης και την κοινωνία της, να αντλεί από στιγμές της πρόσφατης ιστορίας και της αστικής ζωής της με τους πολυσύχναστους δρόμους και τις φτωχογειτονιές που φύτρωσαν ξαφνικά το 1923. Η εμπειρία της αποδημίας γίνεται αφορμή για την έκφραση νοσταλγίας, που αναβλύζει από τα βάθη της μνήμης του, και η επιστροφή γαλήνη, αναζήτηση και δημιουργία.

*Όταν επιστρέφω εκεί / μια ευφροσύνη με κυριεύει. / Ένας άλλος κόσμος
ζει / κι ένας ουρανόσ λάμπει, που δεν υπόσχεται τίποτε. (Οπτική γωνία
2, 1978).*

*Όταν τ' ανήσυχα ρέματα / του Στρυμόνα περνά, / ηχούν οι καμπάνες.
/ Βλέπω βαθιά τον ουρανό, / αγναντεύω τα μάκρη· / κάπου εκεί συλλο-
γιέμαι / θα φανεί το κυρτό Φαλακρό. / Θα φανούν οι κορφές του / στ'
αχνοφώτιστα πλάτη. / Θα φανεί και η Δράμα. / Το γλυκό θ' ανασάνω
τ' αγέρι / να παίζει στα φύλλα, / που κυλούν ένα ένα στο χώμα / το
κρυφό του χινόπωρου δέιλι. (Οπτική γωνία 11, 1998).*

Η σκέψη του περιπλανιέται σε φυσικά τοπία και εικόνες γύρω από τη Δράμα, ιδιαίτερα όταν την αγναντεύει από ψηλά (Παγγαίο), σαν να αναζητά τις ρίζες του μέσα στο τοπίο:

*Πάνω από την πόλη υψώνεται το Φαλακρό με τις καμπύλες του, / πάνω
από το μεσαιωνικό τείχος, / πάνω από την Αγία Βαρβάρα, / πάνω από
τους Κομνηνούς, / πάνω από την Περίθαλψη. (Οπτική γωνία 2, 1978).*

*Το Παγγαίο ατενίζει τα μάκρη του απέραντου κάμπου, / τους ακάμα-
τους ξωμάχους που / οχθούν / σκυμμένοι ν' αναστήσουν τη γη τους. /
Τα χωριά σκιές υποψίας καπνίζουν σιωπηλά, / μηνύματα ήρεμου στο-
χασμού. / Πιο 'κει η μικρή μας πόλη στη βαθιά σιωπή της / σαν πίνακας
φαντάζει, πίνακας θεόπνευστου ζωγράφου. (Οπτ. Γ. 18, 2014)*

Η επιστροφή, όμως, τον φέρνει αντιμέτωπο με μια άλλη πραγματικότητα και με εικόνες που δεν έχουν σχέση με αυτές που έζησε. Η πόλη έχει μεταλλαχθεί, ο ρυθμός και η καθημερινότητά της δεν θυμίζουν εκείνα που άφησε. Οι δρόμοι και τα σπίτια, μετατρέπονται στο φυσικό πλαίσιο της νοσταλγίας με σκηνές αναδρομής στην εικόνα της πόλης που έπαψε να υπάρχει πια:

*Άλλαξε η Δράμα άρδην. / Άγνωστος τώρα μέσα σ' άγνωστους κινούμαι.
/ Καινούρια κτίρια, γραμμές αντιποίησης, / όγκοι κακόηχοι με ζώνουν.
(Οπτική γωνία 8, 1986).*

*Τίποτε δεν έμεινε πια. / περνάει κανείς και βλέπει μόνο ονόματα οδών,
/ αυτά δεν άλλαξαν: Δίωνος, Γαμβέτα, / Αθανασίου Διάκου, Μακεδονί-
ας, Ξενοφώντος. (Οπτική γωνία 8, 1986).*

Ενδεικτική είναι η έντονη συναισθηματική φόρτιση που του προκαλούν συ-
γκεκριμένοι δρόμοι και η ιδιαίτερη σημασία που αποκτούν στον συγκινησιακό
του κόσμο:

*Η οδός με το μεγάλο της όνομα: Ελευθερίου Βενιζέλου. / Άλλα κανείς
δεν έλεγε Ελευθερίου, / όλοι έλεγαν στη Βενιζέλου. / Εκεί τα βράδια
γίνονταν περίπατοι. / Εκεί των κοριτσιών οι προσδοκίες έβγαιναν σερ-
γιάνι. / Πόλη νωθρή της επαρχίας αργόσερνε τα βήματά της / όπως η
«πόστα». (Οπτική γωνία 8 - 1986).*

*Ω! Ήταν κάποτε σ' άλλα χρόνια / ένδειας και κατήφειας οδός περιφα-
νής. / Ήταν λαμπρό, μεγαλειώδες τ' όνομά της, / οδός Ελευθερίου Βενι-
ζέλου! [...] Σε μια στιγμή απρόσμενη και βλοσυρή - τα καταστήματα
ένα ένα ερήμωσαν - και η βοή των περιπάτων κόπασε. - ο δρόμος δια-
τηρεί ακόμα το περίλαμπρο όνομά του. (Οπτική Γωνία 17, 2014).*

Καταγγέλλει τη στρεβλή ανάπτυξη και την επίδειξη πλούτου ως στοιχεία
ασύμβατα με τη φύση και με την αισθητική της πόλης· ταυτόχρονα, τα θεωρεί
υπαίτια για την οριστική απώλεια ενός τρόπου ζωής που αποτελούσε το φυσικό
και αυθεντικό πλαίσιο ύπαρξης και διαβίωσης στον συγκεκριμένο χώρο.
Ωστόσο, η ανάμνηση της πόλης που «χάνεται» λειτουργεί ως βάλαμο ψυχής,
βοηθώντας τον να υπερβεί την πικρία που προκαλεί η τραυματική αλλοίωση
της φυσιογνωμίας της.

*Πριν τα ρημάξουν όλα οι «φιλόκαλοι», / εμείς χαρήκαμε τη Δράμα. ...
τον Μάη κοιτάξαμε τις γλάστρες με τον δυόσμο ... Είδαμε τ' άστρο του
βραδιού / να λάμπει πάνω από τις λεύκες / και τις κλαίουσες. ... Φωτο-
γραφήσαμε σπίτια παλιά με υπομονή, / στενάκια γραφικά με καλντερί-
μι. (Οπτική γωνία 4, 1984).*

*Κτίζουν μια βίλα δίπλα σε μια θάλασσα / κι ο κόσμος επαινεί το πλού-
σιο γούστο τους. ... Εμάς που η φύση μας ελκύει κάθε στιγμή, / μας
έχουν για ιδιότροπους. (Οπτική γωνία 3, 1979).*

Σιγά σιγά την ομορφιά σου θα τη σβήσουν. / Θα τα βουλώσουν τα νερά σου οι επιτήδαιοι. / Θα κόψουν τα εκατόχρονα πλατάνια / και θα υψώσουν ακαλαίσθητα τσιμέντα. / Όμως εμείς την πιο πιστή σου εικόνα θα κρατήσουμε, (Οπτική γωνία 5, 1985).

Η απλότητα και η καλαισθησία με την οποία ο Ν.Κ. απέδωσε τις ευαισθησίες του, οδήγησαν στο να ταυτιστεί η λογοτεχνική του πρόσληψη με τα στενά όρια της γενέτειράς του, προσδίδοντάς του συχνά τον χαρακτηρισμό "ο ποιητής της Δράμας". Φαινομενικά η ποίηση του δίνει την εντύπωση ενός έκδηλου «δραμινοκεντρισμού», γίνεται όμως επίσης αισθητό ότι αντανakλά γενικότερα τις ευαισθησίες που αναδύονται στα μικρά αστικά κέντρα της Ελλάδας, γιατί υπεισέρχεται στη δυναμική της επαρχιακής πόλης, όπου η φύση αποτελεί σημαντικό στοιχείο του τοπίου της πόλης και επηρεάζει τον συναισθηματικό κόσμο των ανθρώπων της. Είναι εμφανές ότι ο συγκεκριμένος χώρος εκλαμβάνεται ως μέσο έκφρασης των συναισθημάτων της ανεκπλήρωτης επιθυμίας και της θέλησης να ξεπεραστεί ο χρόνος, η φυσική φθορά και ο θάνατος. Τα αστικά τοπία και ό,τι τα περιβάλλει προσφέρουν στον ποιητή το έναυσμα για βαθύτερο προβληματισμό και φιλοσοφική διερεύνηση της ζωής και των διακυμάνσεών της.

Η επιλογή της Δράμας ως βασικού μοτίβου αναφοράς του χώρου γίνεται πιο αισθητή, όταν συγκρίνεται με την διαβίωσή του και την καθημερινότητά του σε άλλα μέρη. Η προσέγγιση της Θεσσαλονίκης, όπου έζησε για μεγάλα χρονικά διαστήματα και της οποίας οι δρόμοι αποτελούν επίσης κορμό των αναμνήσεών του, αποπνέει αδιαφορία, έλλειψη συναισθηματικής σύνδεσης ή αναγνώρισης. Η τέλεια απουσία νοσταλγίας και η έλλειψη συμπάθειας συμπληρώνονται με υπαινιγμούς που δίνουν την εντύπωση μιας γενικότερης απόρριψης της πόλης:

Θεσσαλονίκη μου, / μέσα στον κόσμο σου / που η δυσπιστία τον πνίγει περιφέρομαι / σκορπίζοντας στιγμές, ώρες και μέρες αφειδώς στους δρόμους σου. (Οπτική γωνία 5, 1983).

Στην Τσιμισκή, στην Εγνατία οδό / γυρίζω τώρα χωρίς αιτία, / χωρίς να κομπορρημονώ / πως τάχα είμαι ο πιστός τους εραστής. (Αποχαιρετισμοί 2000, «Περιπατητής»).

Χρόνια και χρόνια στη Δαγκλή· / δρόμος στενός, σκουπίδι στοίβα στις γωνιές και κακοσμία. / Χρόνια τσουλούσα τη ζωή μου εκεί, / στον άθλιο δρόμο... (Οπτική γωνία 5, 1983).

Εξαίρεση αποτελούν μεμονομένες περιπτώσεις: ένας φίλος, οι μαθητές και οι συνάδελφοί του:

Μιχάλη μου, ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ πολύ. / Θα το κρατήσω το λουλούδι. / Θα 'ναι για μένα θύμηση, / θα 'ναι τραγούδι, / χνουδι μιας πεταλούδας / π' ακούμπησε σε κρίνα. (Αποχαιρετισμοί 2000, «Το λουλούδι»).

Θα σας θυμάμαι, θα σας θυμάμαι / με τα βρόμικα χέρια, / με τα περίτεχνα ατημέλητα μαλλιά, / με την άχρωμη όψη σας [...] Τους θυμάμαι, τους θυμάμαι / τους δασκάλους κείνους, / που κέντησαν μες στην ψυχή μου / το πλέγμα της αγάπης για τον άνθρωπο (Αποχαιρετισμοί 2000: «Μνήμη»).

Η τρίτη έννοια του χώρου στην ποίηση του Κ. αντιστοιχεί στο ταξίδι ως μέσο φυγής των νεανικών του κυρίως χρόνων σε αναζήτηση νέων οριζόντων και έκφρασης απόψεων και ιδεών. Αρχίζει όμως από τις κοντινές διαδρομές για αναζήτηση οικείων εικόνων, αντανακλώντας την δύναμη που έχουν οι ρίζες και ο πάτριος τόπος:

Και φεύγει ακόμα πέρα η σκέψη / στις ауτοστράτες του Μονάχου, / της Καρσλούης και του Φένλο, / στις πράσινες διαδρομές, / που σε αποσπούν, καθώς περνάς, / σ' άλλο τόνο ζεις για λίγο, έστω. // Ήταν δικό μας το Παγγαίο το βράδυ, / όταν έγερνε ο ήλιος, / δικές μας και οι ρόδινες ανταύγειες. / Ήταν δική μας η τυραγνισμένη πεδιάδα με τις καπνοφυτείες, / ακόμα δική μας η στιγμή, πού τα τζιτζίκια σταματούσαν. (Οπτική γωνία 3).

Η γνωριμία άλλων χωρών, όπως η Γιουγκοσλαβία, το Βέλγιο, η νότια Ιταλία και κυρίως η Γερμανία, η επαφή με ανθρώπους με τους οποίους θα διατηρήσει στη συνέχεια επικοινωνία, καθώς και η εναλλαγή εικόνων από πρόσωπα, καταστάσεις και τοπία, είτε αγροτικά είτε αστικά, δημιουργούν πλήθος σκέψεων και διαλογισμών. Σε γενικές όμως γραμμές, το θέμα εντάσσεται επίσης στο πλαίσιο της αναπόλησης και της νοσταλγίας, δεδομένου ότι οι σκηνές και οι αναστοχασμοί αυτοί αναδύονται χρόνια αργότερα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συλλογή *Στον απόηχο των ταξιδιών* (2012) είναι αφιερωμένη στην έννοια και την χρησιμότητα του ταξιδιού:

Ταξίδενα κάποτε· είχα φτερά. / Είχα μέσα μου εκείνο που με φώναζε. / Ήθελα να ιδώ πολλών ανθρώπων άστεα· ... Όλη η ζωή μου ήταν όνειρο φυγής / ανάμεσα σε κύματα και ανέμους. / Ήταν «από πέρα, πέρασμα, για πέρα» (Οπτική Γωνία 14 2011).

Για την ερμηνεία των ταξιδιών ανατρέχει και σε κείμενα του Ζαχαρία Παπατωνίου (*Για ξένους τόπους ξεκινήσαμε / για συννεφιασμένους ουρανούς ... Πού την πας / την ανία σου*⁷) και του Μ. Περάνθη⁸, ο οποίος έγραψε για την ταξιδιωτική manía του Κώστα Ουράνη ότι *Η φυγή γινόταν πραγματοποιημένο τραγούδι, μια ζώσα μεταρσίωση ανάμεσα στην ονειροπόληση που προηγείτο και στη νοσταλγία που ακολουθούσε.*

Το ταξίδι θα επιθυμούσε να είναι αυτοσκοπός και να στερείται προγραμματισμού και προορισμού: *Θέλω μια μέρα, το 'χω πρόγραμμα, / να βάλω παρδαλό πουκάμισο, / να πάρω μηχανή στον ώμο, χάρτη στο χέρι / και να γυρίσω όλο τον κόσμο. (Οπτική γωνία 10 1991)*, αλλά συχνά, όμως, ο προορισμός ήταν προκαθορισμένος από καιρό ή ήταν πάντα ο ίδιος. Ο θαυμασμός για την βόρεια Ευρώπη τον οδηγούσε στη Γερμανία και ειδικά στην Χαϊδελβέργη που για χρόνια αποτέλεσε σχεδόν μόνιμο προορισμό για τις διακοπές των Χριστουγέννων. Για την πόλη αυτή δημοσίευσε ποιήματα σε διάφορες συλλογές, ενώ μία ολόκληρη (*Στον απόηχο των ταξιδιών*, 2012) είναι αφιερωμένη σ' αυτήν.

Η πόλη τούτη του Βορρά στο τέλειο είναι της / είναι για μας που φεύγουμε, μια φάτνη / όπου ακουμπάμε το φορτίο μας, / εκεί να ζεσταθεί ο κουρασμένος στοχασμός. / Ας βρέχει απόψε. / Ας λιγοστεύουνε στους δρόμους οι διαβάτες, / κι ας έρχεται τυραννική η νύχτα. / Τα φώτα της / εξαίσιας πόλης δω και κει ανάβουνε, / κι είναι σαν άστρα. Heidelberg 27.12.82

Η ερωτική ποίηση αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα κεφάλαια στην ποίηση του Κ. που την θεωρεί ό,τι αυθεντικότερο, ό,τι λαμπρότερο ξεπήδησε από τον «κάμπο της μάχης των παθών, από το καμίνι των ονείρων». Το μικρό πόνημα, *Η ερωτική ποίηση* (2010), που αφιέρωσε σε ποιητές του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, είναι χρήσιμο εργαλείο για να εξαχθούν ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Η επιλογή του θέματος ανταποκρίνεται εμφανώς στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος του έργου του αποτελείται από ποιήματα που έχουν σχέση με τον έρωτα, αλλά, όπως σημειώνει ο ίδιος, γιατί πρόκειται για περίοδο όπου *οι υμνητικές τάσεις για τον έρωτα βαίνουν ακαταπαύστως ογκούμενες*. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει ο χαρακτήρας των έξι ποιητών/τριών που συμπεριλήφθηκαν στο δημοσίευμα και τα κριτήρια που τον οδήγησαν στην επιλογή τους, τα οποία ο ίδιος αποφεύγει να σχολιάσει.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εποχής, το αναμενόμενο θα ήταν να προτιμηθούν γνωστοί «καταραμένοι ποιητές», όπως η εμβληματική

⁷ Παπατωνίου, Ζαχαρία, *Πεζοί Πυθμοί*, Αθήνα, Ελευθερουδάκης, 1922, σ. 1.

⁸ Περάνθη, Μιχάλη *Ποιητική Ανθολογία*, Αθήνα, Εκδόσεις έργων του Περάνθη, 1980, τ. 2, σελ. 7- 8.

περίπτωση της Μαρίας Πολυδούρη και της τραγικής, ανολοκλήρωτης σχέσης της με τον Κώστα Καρυωτάκη. Οι επιλεγμένοι, όμως, ποιητές, είναι αγνοημένοι ή σχεδόν άγνωστοι, ενώ οι περισσότεροι από αυτούς είχαν έναν πρόωρο θάνατο που δεν οφειλόταν σε αυτοκτονία, αλλά στην μάστιγα της φυματίωσης.

Στον «συντριμμένο από κακοτυχίες» και επηρεασμένο από τους Γάλλους καταραμένους ποιητές, Ιωσήφ Ραφτόπουλο (1890-1923)⁹, κυριαρχεί το θέμα του χαμένου ή ανεκπλήρωτου έρωτα που εκφράζεται με έντονο λυρικό και μελαγχολικό ύφος. Ο Κ. θεωρεί ότι *σπάνια γράφτηκαν και γράφονται ποιήματα όπως στα δικά του με πάθος που συγκλονίζει τον ποιητή, αλλά και τον αναγνώστη*. Το ποίημα «Ίτσα», που επέλεξε ως αντιπροσωπευτικό, κινείται στο ίδιο ύφος με τα δικά του ποιήματα για τον χαμένο έρωτα. Πιθανότατα, όμως, σημαντική αιτία για την επιλογή του να υπήρξε και ο ιδεολογικός του προσανατολισμός.

Η προσκόλλησή στο δημοτικό τραγούδι, η απόρριψη του ελεύθερου στίχου και ο πολιτικοποιημένος λόγος του Γιώργου Κοτζιούλα (1909-1956), ασφαλώς δεν συνιστούν σημεία σύγκλισης με τον Κ., ο οποίος όμως βλέπει σ' αυτόν έναν ποιητή «αισθαντικό του έρωτα θιασώτη» και ανακαλύπτει ποιήματα που εκφράζουν την νοσταλγία και την αίσθηση της χαμένης αγάπης. Πιθανότατα, για την επιλογή του μέτρησε επίσης το ότι προσέλαβε τον Καρυωτάκη όχι ως «καταραμένο ποιητή», αλλά ως υπερασπιστή της ελληνικότητας απέναντι στην ανεξέλεγκτη είσοδο των δυτικών επιρροών. Δεν θα πρέπει να απορριφθεί όμως και η περίπτωση μιας κρυφής συμπάθειας με βάση την πολιτική ιδεολογία.

Η αίσθηση της νοσταλγίας και η ενθύμιση του χαμένου έρωτα τον φέρνουν πιο κοντά στον Κώστα Κούκη (1903-1929) που στην πυκνή ποιητική του γραφή αποτελεί λαμπρό δείγμα της απόλυτης αφοσίωσης στην ερωτική σχέση. Για τον Κ. «η φυματίωση πήρε μαζί της «ένα ποιητή με άφατη αισθαντικότητα κι εξαίσια λυρική φωνή».

Η αγάπη του πρόωρα χαμένου ποιητή Μίνωα Ζώτου (1905-1925) για τον Καρυωτάκη και ο ανεκπλήρωτος έρωτάς του για τη Μαρία Πολυδούρη ήταν αρκετά για να κερδίσουν την εκτίμηση του Κ.: *είδε τη ζωή και τον έρωτα με πάθος, λαχτάρα και πίστη*.

Τέλος, ο σύγχρονός του και επίσης συντριμμένος από τραγικές περιστάσεις ζωής, Βασίλης Κούλης (1928-1995), τον οποίο πιθανότατα γνώρισε όσο υπηρετούσε ως καθηγητής της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Δράμα, τον γοήτευσε για τα «παλλόμενα από λυρικούς τόνους, πηγαία και αληθινά ποιήματά του».

⁹ Ραφτόπουλος, Ιωσήφ, *Ποιήματα: Άπαντα τα ευρεθέντα* (επιμ. Μιχ. Γ. Μπακογιάννης), Αθήνα, University Studio Press, 2012.

Ήδη από τα πρώτα του ποιήματα, κάπως αδέξια και συχνά γραμμένα σε ρίμα, της συλλογής *Θύμησης και νοσταλγίες* (1953), ο Κ. εκφράζει με σαφήνεια τα θέματα που θα χαρακτηρίσουν συνολικά την ερωτική του ποίηση: τον νεανικό, χαμένο έρωτα και τη μοναξιά:

Όταν έφυγες ήταν Μάιος· / στο διπλανό μπαλκόνι είχαν ανοίξει τα τριαντάφυλλα / και στ' άλλο, δίπλα, οι γαρδένιες. / Ήταν οι πόρτες σου ανοιχτές / και τα παραθυρόφυλλα ο αγέρας / τότε τα κράταγε ανοιχτά / και τότε τα 'κλεινε. (Οπτική Γωνία 8, 1986).

Ο χαμένος έρωτας, βασική πηγή έμπνευσής του, δεν έπαψε ποτέ να τον συνοδεύει στη μακρά μοναξιά του, γι' αυτό και ο διάλογος με την αγαπημένη του Doménica (επινοημένο όνομα της Κυριακής) είναι διαρκής, παρά την απουσία της. Οι θύμησης του ανεκπλήρωτου έρωτα είναι συνδεδεμένες με δρόμους, με σπίτια και μαζί του ζει το πέρασμα του χρόνου· συνεχίζει να μοιράζεται εμπειρίες και να αναζητά την πάντα παρούσα στη σκέψη και την ψυχή του μορφή περνώντας μπροστά από το σπίτι της ή βαδίζοντας στους δρόμους, όπου συνήθιζαν να περπατούν μαζί, την αναζητά ακόμη και στα καφενεία όπου συχνάζει και γράφει· είναι αυτή που του δίνει δύναμη για τη ζωή:

Αν δεν ήσουν κι εσύ να σε σκέπτομαι, / όταν νυχτώνει, όταν χαράζει, / δεν θα είχε νόημα η ζωή. (Οπτική γωνία 8, 1986)

Σ' αναζητώ στις γειτονιές τις μακρινές / με τα μικρά σπιτάκια, / με τις αφρόντιστες αυλές, (Οπτική γωνία 9, 1990).

Είναι φορές που τον κυριεύει η απελπισία, όμως την υπερνικούν τα βαθιά συναισθήματα αγάπης και τρυφερότητας:

Μ' άλλον παντρεύτηκε. / Γράφει στο γράμμα της πως ήταν εκλογή της μοίρας, / άλλον να πάρει / εκείνη δρόμο κι άλλον εγώ. Ήταν το γράμμα της μια έκπληξη για μένα. / Πενήντα χρόνια σιωπής δεν είναι λίγα. / Μισός αιώνας. / Απάντησα στο γράμμα της βουτώντας στις Αγάπης / τον απέραντο γιαλό την πένα μου (Οπτική γωνία 16, 2013).

Η πικρία υποχωρούσε πάντα μπροστά στην τρυφερότητα και στα διαρκώς ανανεούμενα συναισθήματα αγάπης για τη νοερή σύντροφο της ζωής του, στην οποία αφιέρωνε τα ποιήματά του μέχρι τον πρόωρο θάνατό της:

Όταν θα 'ρθω και 'γω μακριά / στους κήπους του υπερπέραν που υπάρχουν, / θα ψάξω να σε βρω, όπως μια μάνα / ψάχνει ανάμεσα στους στρατιώτες / που γύρισαν απ' το μέτωπο / το γιο της που σκοτώθηκε. (Οπτική γωνία 12, 2000)

Η προσφυγιά αποτελεί ένα από τα κεντρικά θέματα που πραγματεύεται συχνά ο Κ., προκειμένου να εκφράσει τις έγνοιες, τις ευαισθησίες, τις μνήμες και τον τρόπο ζωής των ξεριζωμένων ανθρώπων που αγωνίζονται να ριζώσουν σε έναν νέο τόπο. Τον συγκινούν ιδιαίτερα οι άνθρωποι που ήρθαν από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη:

Η μητέρα δυνάμωνε τη λάμπα / κι ο λόγος έβγαινε πικρός από τα χείλη της / «Τέτοιαν ώρα στην πατρίδα... στο σπίτι μας...» (Οπτική γωνία 11, 1998).

Από τις μακρινές πατρίδες τους έφτασαν στη νέα γη / κι ήταν τα βήματά τους άφωνα σαν το περπάτημα του γάτου / κι όταν τους έγινε πια πίστη πως στέριωσαν εδώ / κι ήρθε η στιγμή να το φωνάξουν: / Κύριε, Μεγαλοδύναμε, δόξα Σοι, / η γη τραντάχτηκε / κι ήταν το βήμα της ψυχής βαρύ. (Οπτική Γωνία 19, 2014).

Καλός παππούς, Μικρασιάτης, / απ' τις πατρίδες άδικα / διωγμένος / εδώ τον άδειασαν τα πλοία. Κάτω από τη μουριά μας καθισμένος / έπινε τον καφέ του χάραμα / μιλώντας ασυνάρτητα, μιλώντας μόνος (Οπτική γωνία 4, 1984)

Οι πρόσφυγες δημιούργησαν γειτονιές, όπως η δική του, η «Περιθάλψις», στις οποίες οι ήδη δύσκολες συνθήκες, κάποια χρόνια μετά επιδεινώθηκαν από νέους πολέμους, κατοχές και εκτοπίσεις.

Η γειτονιά αυτή είχε και το επίσημο όνομά της / «Προσφυγικός Συνοικισμός Περιθάλψεως Δράμας». / Εύκολα την αναγνώριζε κάποιος από την ομοιότητα / σειρά των μονόροφων σπιτιών της. / Από το καταπονεμένο προφίλ των ανθρώπων της. (Οπτική Γωνία 15, 2012).

Ήρθαν οι δίσεχτοι καιροί. Οι τροβαδούροι δεν / ακούστηκαν ξανά. Μαρμάρωσαν των τραγουδιών οι τόνοι. / Στυφά περάσματα καιρών. Φυγές. (Οπτική Γωνία 17, 2014).

Η συμπάθεια προς τους πρόσφυγες μετατρέπεται σε ειρωνεία προς τους εκούσια πλέον μετοίκους, οι οποίοι έχοντας εγκατασταθεί στο εξωτερικό, αλλοιώνονται από τη παραμονή τους εκεί.

Λοιπόν, Ανδρέα, κάπως άλλαξες, / δεν είσαι αυτός που ήσουν στο σχολειό. / Σπασμένα τα μιλάς τα ελληνικά / πετάς ανάμεσα το για, το νάνι, / χωρίς να θέλεις βέβαια, τι τάχα. / Δεν θα γυρίσεις μάθαμε ξανά στη Δράμα... (Οπτική γωνία 4, 1984).

Προκαλεί την προσοχή ο τρόπος που χειρίζεται ένα τόσο ευαίσθητο θέμα, αν και βίωνε καθημερινά τα δεινά της προσφυγιάς, κυρίως στα παιδικά και εφηβικά του χρόνια και, όπως και με την πολιτική, αποφεύγει να επιρρίπτει ευθύνες ή να υιοθετεί μια μισαλόδοξη στάση εθνικισμού:

Ο παππούς μας ο καλός / είχε κάποτε πατρίδα, / τον έδιωξαν από κει / ποιοι... δεν ξέρω ούτε είδα. / Ήρθε δω και ρίζωσε πάνε πόσα χρόνια / κι έφυγε ξανά ο παππούς φορτωμένος χιόνια. [...] Συχνά η μάνα μου αναφέρθηκε παλιά στο σπίτι τους / στους Τούρκους και στους Έλληνες, που ζούσαν κει στον ίδιο χώρο. / Τώρα που γέρασε δεν αναφέρεται καθόλου / ούτε ο πατέρας μου που κλείνει τα ενενήντα. (Οπτική Γωνία 7, 1985).

Το τρίτο σύνολο αυτοτελών δημοσιευμάτων του Κ. είναι αφιερωμένο αποκλειστικά στην πόλη της Δράμας και επικεντρώνεται σε θέματα ιστορικού χαρακτήρα. Η ενασχόλησή του με την ιστορία της Δράμας άρχισε το 1964 όταν, ως φοιτητής, ετοίμασε μια ομιλία με τίτλο «Δράμα και η Δράβησκος» την οποία δημοσίευσε το 1999¹⁰, όπου πραγματεύεται το γνωστό πρόβλημα της προέλευσης της ονομασίας της πόλης. Στις βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης, ήρθε για πρώτη φορά σε επαφή με αρχαίες πηγές, με κείμενα ξένων περιηγητών του Μεσαίωνα και συγγράμματα σύγχρονων ιστορικών. Χάρη στην πρώτη αυτή επαφή με το θέμα, αντιλήφθηκε τη σχεδόν πλήρη απουσία συστηματικής έρευνας και μελέτης για την ιστορία της Δράμας, γεγονός που τον ώθησε να συνεχίσει με τη συγκέντρωση σχετικού υλικού στις βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας. Άρχισε να δημοσιεύει μικρά άρθρα «που είχαν σκοπό από τη μια την τόνωση του ενδιαφέροντος κι άλλων για τη μελέτη της ιστορίας της Δράμας κι από την άλλη τη διάσωση των μνημείων της, που κινδύνευαν εγκαταλελειμμένα».

Τα θέματα που πραγματεύτηκε ήταν διάφορα: ο επιγραφικός πλούτος και η λατρεία του Διονύσου στην περιοχή, η συντήρηση και ανάδειξη του ναού της Αγίας Σοφίας και των τειχών της πόλης, η ανάγκη δημιουργίας λαογραφικού μουσείου, καθώς και η δράση του μητροπολίτη Χρυσόστομου. Κυρίως, όμως, τον απασχόλησε το θέμα της σχεδιαζόμενης κατεδάφισης του ναού της παλαιάς Μητρόπολης των Εισοδίων της Θεοτόκου, για το οποίο εξέφρασε την αντίθεσή του με ποικίλους τρόπους, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβά-

¹⁰ Όπως ο ίδιος αποκαλύπτει στο δημοσίευμα του 1997 με τίτλο *Ιστορικά και αρχαιολογικά δημοσιεύματα για την πόλη της Δράμας* όπου συγκέντρωσε διάφορα άρθρα του από εφημερίδες (κυρίως τον *Πρωινό Τύπο της Δράμας*) στις οποίες έγραφε επί δεκαετίες

νται και άρθρα που δημοσίευσε το 1960 και το 1961, εστιάζοντας στον διακοσμητικό πλούτο του ναού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιτόπια μελέτη για τα ρόπτρα των σπιτιών της πόλης που δημοσίευσε το 1962 και επαναδημοσίευσε το 2000 με πλούσιο φωτογραφικό υλικό. Τέλος, το 2009 προσπάθησε να δώσει μια συνοπτική εικόνα της ιστορίας της Δράμας από την ρωμαϊκή περίοδο μέχρι την ενσωμάτωση της περιοχής στο ελληνικό κράτος.

Στα αυτοτελή δημοσιεύματά του συμπεριλαμβάνονται επίσης βιογραφίες δύο επιφανών λόγιων μητροπολιτών της Δράμας: του Αθανάσιου (1593-1608) και του Ιωσήφ Δαλιβέρη (1787-1810), μετέπειτα μητροπολίτη Θεσσαλονίκης και μάρτυρα της επανάστασης του 1821, για τις οποίες χρησιμοποίησε δημοσιευμένο υλικό.

Διάφορα δημοσιεύματά του παρουσιάζουν κείμενα περιηγητών που επισκέφθηκαν τη Δράμα, αρχίζοντας το 1997¹¹ με τις ενδιαφέρουσες περιγραφές για την αστική και αγροτική ζωή του πληθυσμού του καζά που δίνει/στην οποία αναφέρεται ένα ανώνυμο οδοιπορικό του 1890¹². Αρκετά αργότερα, το 2015, σχολιάζει, με κριτική διάθεση, γαλλικά περιηγητικά κείμενα, όπως εκείνο του προξένου της Θεσσαλονίκης Esprit Marie Cousinéry (1745-1833)¹³, ο οποίος κατέγραψε ενδιαφέρουσες μαρτυρίες για τη Δράμα, την δεσπόζουσα οικογένεια του Μαχμούτ Άλη Πασά Δράμαλη, τους πεδινούς οικισμούς του καζά, το σπήλαιο του Μααρά, τις καλλιέργειες της περιοχής, την ύπαρξη λευκού μαρμάρου κ.ά. Τον επόμενο χρόνο, το 2016, παρουσιάζει το έργο του Γάλλου αρχαιολόγου και ελληνιστή George Perrot (1832-1914), ο οποίος περιηγήθηκε τη Δράμα το 1856, ως ενδοχώρα των Φιλίππων, ο οποίος ασχολήθηκε με την ονομασία της πόλης, και με τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, και έδωσε πληροφορίες για τους απογόνους της οικογένειας Δράμαλη. Ο συλλέκτης/έμπορος αρχαιοτήτων, Paul Lucas, είναι ο τελευταίος από τους δυτικούς περιηγητές στον οποίο αναφέρεται ο Κ. (2016)¹⁴. σχολιάζει το κείμενό του, το αντιπαραβάλλει με ορισμένα στοιχεία του Cousinéry και παραθέτει, σε ελληνική μετάφραση εκτενή αποσπάσματα που αναφέρονται στη Δράμα.

¹¹ Κωνσταντινίδης, Νίκος, *Ένα οδοιπορικό του 1890 για τη Δράμα*, Θεσσαλονίκη 1997.

¹² Ανωνύμου, «Οδοιπορικά αναμνήσεις και σημειώσεις εκ των επαρχιών Δράμας κ.λπ.», εφημ. *Κωνσταντινούπολις* 159 (16 Ιουλίου 1890).

¹³ Cousinéry, Esprit Marie. *Voyage dans la Macédoine, contenant des recherches sur l'histoire, la géographie et les antiquités de ce pays...*, Paris, Imprimerie Royale, MDCCCXXXI [=1831], τ. 2, σσ. 1-52. Βλ. επίσης Williams, Daniela, "Esprit-Marie Cousinéry (1747-1833)", *International Numismatic Council – Compte Rendu* 59 (2012), pp. 27-37.

¹⁴ *Voyage du sieur Paul Lucas fait par ordre du roy dans la Grece, L'Asie Mineure, La Macedoine et L'Afrique*, Paris, Chez Nicolas Simart Imprimeur Ordinaire, 1712.

Εκτός από τους δυτικούς περιηγητές, στα ενδιαφέροντά του περιλαμβάνει και τον Οθωμανό Εβλιγιά Τσελεμπί (2016), τον οποίο, αν και θεωρεί παντελώς ανιστόρητο, αναγνωρίζει τη σημασία της περιγραφής του για την οθωμανική Δράμα του 17^{ου} αιώνα, την οποία παραθέτει σε μετάφραση του Νικηφόρου Μοσχόπουλου¹⁵. Στο τελευταίο δημοσίευσμά του για την ιστορία της Δράμας (2017), παραθέτει πληροφορίες και σχολιάζει τα όσα αναφέρει ο G. Ostrogorsky¹⁶.

Ο Κ. ήταν συνειδητοποιημένος για τους περιορισμούς του στον χώρο της ιστορίας και με τη σεμνότητα που τον χαρακτήριζε, αποσαφήνισε ότι τα δημοσιεύματά του είχαν ως σκοπό «την τόνωση του ενδιαφέροντος και άλλων για τη μελέτη της ιστορίας της Δράμας και τη διάσωση των μνημείων της, που κινδύνευαν εγκαταλελειμμένα». Όμως, χάρη στην πρώιμη ενασχόλησή του με την ιστορία της πόλης, μπορεί να θεωρηθεί ένας από τους ενεργούς προδρόμους της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της.

Βιβλιογραφία για τον Κωνσταντινίδη

Οι λίγες πληροφορίες που γράφτηκαν για τη ζωή και το έργο του Κωνσταντινίδη εντοπίζονται στα εξής:

Δίοδος (2015), τόμος 7, *Αφιέρωμα στον Νίκο Κωνσταντινίδη*. Δημοσιεύτηκαν τα άρθρα:

Εξάρχου, Καλλιόπη, «Η Συνάντηση», σ. 5.

Πασχαλίδης, Δημήτρης, «Αγαπητέ Νίκο...». Στοιχεία από την αλληλογραφία μου με τον Νίκο Κωνσταντινίδη, σσ. 7-15.

Καζής, Αθανάσιος, «Ο Νίκος Κωνσταντινίδης που γνώρισα», σσ. 17-20.

Μανθόπουλος, Δημήτρης, «Νίκος Κωνσταντινίδης. Δημιουργός και Άνθρωπος», σσ. 21-22.

Κασαπίδης, Γιώργος, «Δοῦλος μιᾶς μνήμης ἀδυσώπητης. Η Δράμα μέσα από την “οπτική γωνία” του ποιητή Νίκου Κωνσταντινίδη», σσ. 23-29.

Κωνσταντινίδου, Νόρα, «Μνήμη: Νίκου Κωνσταντινίδη του Αθανασίου», εφημερίδα *Χρονικά της Δράμας* (6/4/2022).

Konstantinidis, Nikos, *Antología poética* (Traducción de Moschos Morfakidis Filactós, David Gómez Martínez, Román Romanov Colodii, Ángela Sánchez

¹⁵ Μοσχόπουλος, Νικηφόρος, «Η Ελλάς κατά τον Εβλιά Τσελεμπή: μια τουρκική περιγραφή της Ελλάδος κατά τον 17ο αιώνα», *Ε.Ε.Β.Σ.* 15 (2939), σσ. 149-155.

¹⁶ Ostrogorsky, Georgije, *Serska Oblast posle Dušanove smrti*, Βελιγράδι 1965 (ελληνική μετάφραση Ι. Ταρτανίδη, «Η περιοχή των Σερρών μετά τον θάνατο του Δουσάν», *Ι.Μ.Χ.Α.*

Cotillas), Granada, Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas, 2023.

Κωνσταντινίδης, Νίκος, *Κυβέλεια-Ιτζεδίν... Οδοιπορικό μνήμης* (επιμ. Χριστίνα Παπαντωνοπούλου και Αναστάσιος Μπόρας), Granada, Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas, 2025.

Στρογγυλό τραπέζι αφιερωμένο στην ποίηση του Νίκου Κωνσταντινίδη. Οργάνωση: Σύλλογος Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών Δράμας (Δράμα, 18 Ιουλίου 2018) με παρεμβάσεις των: Δημήτρη Μανθόπουλου, Ιωάννας Αθανασιάδη, Αλέξανδρου Αραμπατζή, Σπύρου Γαλίνη, Γιώργου Κασαπίδη, Πολύνας Μπανά, Χρήστου Σπυρόπουλου, Κυριάκου Συφιλιτζόγλου, Νάσου Βαγενά. Περιοδικό *Δίοδος* 66100 (19 Ιουλίου 2019): <https://www.youtube.com/watch?v=S280SA-1oNE>

Επιστολή προς τον Ποιητή

Καλλιόπη Εξάρχου

Αγαπημένε μου Νίκο,

Αυτή η επιστολή που σου γράφω, με τη συγκίνηση να σηκώνει εντός μου κύματα μνήμης, δικής σου, δικής μου, δικής μας, ξέρω ότι θα φτάσει σαν άνεμος φτερωτός, εκεί, στα υψηλά πανοπτικά μέρη σου. Εξάλλου, αυτό δεν κάναμε όλα αυτά τα χρόνια της ακριβής φιλίας μας; Εσύ, πρώτος, μου άνοιξες διάπλατα πόρτες, παράθυρα, αγκαλιές, ένα φθινοπωρινό μεσημεράκι. Εγώ, απλώς, μπήκα και δεν έφυγα ποτέ. Εσύ στη Δράμα, του λόγου μου στη Θεσσαλονίκη, τα γράμματα και τα βιβλία πήγαιναν - έρχονταν και γεφύρωναν τις αποστάσεις. Στον φάκελο, αποστολέας Νίκος Κωνσταντινίδης, Καποδιστρίου 24, 66100 Δράμα. Στα μέσα του, διπλωμένες κόλλες Α4, χαραγμένες οριζοντίως και καθέτως από τη τρεμάμενη γραφή σου, αύρας, σχεδόν, βυζαντινής. Μαύρο το στυλό. Πάντα. Και ξετύλιγες σκέψεις, συναισθήματα, δονήσεις ποιητικές, ιστορίες του κάποτε, που μας έδεναν σαν αλυσίδες και που αγνοούσα τελείως. Μου έγραφες για τη θρυλική γιαγιά μου —τον σωτήρα σου— όπως την αποκαλούσες, ένιωθα τα δάκρυσά σου να φουσκώνουν το χαρτί, σαν αναφερόσουν στον θείο μου, τον φίλο των «χρυσών παιδικών χρόνων» σου —έτσι τα έλεγες— που είχε αναχωρήσει κατά πάνω. Θυμάσαι; Και εγώ, αμήχανη, ταραγμένη, έβλεπα μέσα από εσένα τους δικούς μου ανθρώπους με άλλα μάτια... Μου έστελνες χαιρετισμούς από τις αμυγδαλιές του κήπου μας στη Δράμα, «που επιμένουν ακόμη να ανθίζουν στο πείσμα του αδυσώπητου χρόνου και στο δέος της σκοτεινής εγκατάλειψής του» - δικά σου τα λόγια. Και εγώ κορφολογούσα και φύλαγα τη λυρική άλω των γραμμάτων σου ως κόρη οφθαλμού, μιας και είχε μοναδικό αποδέκτη τη δική μου ψυχή. Αυτά τα γράμματά σου αντηχούσαν ολόγιομη Ποίηση, Νίκο μου.

Εξάλλου, με την ποίηση δεν υπερασπιζόσουν πάντα την ίδια σου τη ζωή; Από τις «Αγροτικές Φυλακές Αγνιάς», τον τόπο μαρτυρίου και μαρτυρίας Λόγου, που γέννησε τα πρωτόλεια σου και αυτά αυγάτεψαν στον χρόνο. Έκτοτε, η Ποίηση, ως όφειλε να κάνει, ανέλαβε να σε συνοδεύει αφειδώλευτα μέχρι την τελευταία σου ανάσα ως καταφυγή, ως παρηγορία, ως στοχασμός, ως μοίρασμα κρυφών σπερμάτων, ως αποκάλυψη. Και, ευτυχώς, που πρόλαβες να της πεις πόσο μετρούσε για τη σωτηρία της ψυχής σου:

Αν δεν ήσουν, ποίηση, εσύ,
θα 'πρεπε να πέσω στις Βαρβάρas τα νερά
και να πνιγώ.
Εσύ με σώζεις.
[...]

(«Ποίηση», *Οπτική Γωνία 11*)

Και μετά, Νίκο μου αλησμόνητε, μοιραζόσουν γενναιόδωρα την ευμενεία της με τους φίλους σου, για να κοινωνήσουν κι αυτοί τα φεγγάρια και τους ήλιους σου. Μέσα στη σιγή της αυτογνωσίας των καθημερινών συγκινήσεων σου, μίλησες σε όλους για τις «μπόρες» σου, λες και ήταν η πρώτη φορά της μετάληψής τους. Ήξερες, άραγε, πόσο πολύτιμα υλικά διέθετε η Φωνή σου, αγαπημένη μου φίλε; πρωτόκλητα, λιτά, λυρικά, εντόσθια, φτιαγμένα από νεφέλες και χρώμα, από αίμα και δάκρυα, μέχρι να μετουσιωθούν σε ποιητικό σώμα; Το απόσταγμα, πάντως, που έφτανε ως εμένα ήταν οι χωνεμένες σου πληγές, η ταπεινότητά σου, τα οικοδομήματα της διάφανης ποίησης σου:

[...]
Το σπίτι μας ήταν μικρό,
αν άπλωνες το χέρι σου, άγγιζες τη σκεπή του,
μικρό σπιτάκι της «Περίθαλψης», προσφυγικό.
Όταν τον Μάρτη γύριζαν τα χελιδόνια
κανένα τους δεν έκτιζε φωλιά στη στέγη μας
κι ήταν αυτό των παιδικών μου χρόνων ο καημός.
Η μάνα μού έλεγε: μη χολοσκάνεις, βρε!
τον άλλο χρόνο θα 'ρθουν και σε μας τα χελιδόνια,
θα χτίσουν φωλιά μεγάλη και σε μας,
θα κάνουν και μικρά
κι όταν θα φύγουν το φθινόπωρο να πάνε σ' άλλα μέρη,
εμείς θα την φυλάξουμε, να μη χαλάσει η φωλιά τους.
[...]

(«Παιδί του ξάστερου καλοκαιριού», *Οπτική Γωνία 12*)

Ναι. Μέσα σ' αυτό το μικρό προσφυγικό σου σπίτι, βρήκε απάγκιο η ποίησή σου. Εξάλλου, δεν έπιανε χώρο. Πόσο χώρο να πιάσει μια ποίηση που γράφτηκε «[...] ακούοντας στο βάθος μια φωνή./Το τραγούδι μας ήταν γρύλου λάλημα σε νύχτα θερινή./Εμείς δεν είπαμε τον μεγάλο λόγο./Δεν μας άγγιζαν τα τρανά και μεγάλα./Ήταν λιτό το τραγούδι μας, νωπό/όπως μια ρόγα σταφυλιού/». («Ήταν το τραγούδι μας», *Οπτική Γωνία 13*).

Αγάπησες τη φύση και τα τερτίπια της, έγινες ο καβαλιέρος της: «Πήρα από το χέρι τη βροχή/και βγήκα για τον βραδινό περίπατό μου./Δεν είχαμε να πούμε τίποτα το ιδιαίτερο/τα ίδια και τα ίδια πάλι,/όπως συμβαίνει μ' όλα τα ζευγάρια π' αγαπιούνται./ («Με τη βροχή», *Οπτική Γωνία* 13). Της έκανες την τιμή να την συντροφέψεις, να την τραγουδήσεις, να την πλάσεις πάλι από την αρχή με χειροποίητη αφοσίωση και σεβασμό, με μια λεπτότητα που μόνο οι ρομαντικοί επινόησαν σε άλλους χρόνους. Όρθωνες το ποιητικό σου ανάστημα κόντρα στους μοντέρνους, ύψωνες Φωνή κραταιά για το θαύμα που αξιώνονταν τα μάτια σου, επιστράτευες όλες τις αισθήσεις σου και της αφιέρωνες στοχασμούς:

Όταν στον κήπο μου το καλοκαίρι
βλέπω τ' άσπρα λουλούδια σωρό
να έρπουν στο ξερό το χώμα,
ν' ανοίγουν το πρωί και με το μούχρωμα να κΐνουν
σφίγγοντας σα σε φασκιά το πάλλευκό τους χρώμα,
τα κοιτώ και σκέπτομαι μήπως είν' χάδι,
που οι νεκροί μας στέλνουν,
μήπως είναι πνοές π' αφήνουν στον βαθύ ύπνο τους,
μήπως είναι φωνές που δεν ακούν τ' αυτιά μας.
[...]

(«Άσπρα λουλούδια του καλοκαιριού», *Οπτική Γωνία* 12)

Έκανες «τραγούδια» (τραγούδια, έλεγε τα ποιήματα ο Παλαμάς), τη μοναξιά σου, τη συντρόφισσα μοναχικότητά σου, που συνομιλούσε με της φύσης τα γραμμένα:

[...]
Και με τη Μοναξιά τι τάχα έχει να πει κάποιος.
Χρόνια και χρόνια τα ίδια και τα ίδια.
Μου μένει ο ήχος της βροχής στις υδρορροές του
σπιτιού μου
ψαλμός του τίποτα.
Τον ακούω κι η μνήμη ξετυλίγει το κουβάρι της.

(«Νυχτερινή βροχή», *Οπτική Γωνία* 13)

Πράγματι. Ξεμπέρδευες με ευλάβεια το κουβάρι της μνήμης σου — θυμάσαι τι έγγραφες; «οι μνήμες συγκρατούν τ' αρχαίο τοπίο» («Στον ίσκιο της μνήμης», *Οπτική Γωνία* 16), έτσι που μου ερχόταν, διαβάζοντας τα λόγια σου, να προσκυνήσω το εικόνισμά τους. Βλέπεις, δονούνταν συντονισμένα με τις δικές μου επιστροφές στα ίδια πατρογονικά λημέρια:

Καθώς σε μι' άκρη μόνος κάθομαι απέναντι απ' τη
φωτιά,
που τρέμει η φλόγα της στου τοίχου τις σκιές,
οι μνήμες ξεπηδούν σωρός
όπως οι σπόροι του σταριού στον οργωμένο αγρό.
Μας αποσπούν, μας παίρνουν μακριά
Και μας μεθούν σαν να 'μαστε στο σήμερα,
σαν να μη φύγαμε ακόμα από το χθες.
[...]

(«Καθώς νυχτώνει», *Οπτική Γωνία 13*)

Άναβες το καντηλάκι στην αγιότητα των μικρών πραγμάτων που άφη-
ναν πίσω τους οι γονικές απουσίες, γονάτιζες εμπρός σε «μια κούτα γεμάτη
με κλωστές πολύχρωμες» και της ψιθύριζες «Εμείς δεν τα πειράξαμε κα-
θόλου/Τα διατηρούμε ευλαβικά», Μητέρα» («Μητέρα», *Οπτική Γωνία 14*):

[...]
Ογδόντα χρόνια μάζευα και μάζευα
σαν τον φιλόργυρο κι έχω τώρα
ένα μεγάλο θησαυρό πανάκριβο,
μια μεγάλη κούτα μνήμες
και μια βαλίτσα πίκρες φίσκα.
[...]

(«Οι Ποιητές», *Οπτική Γωνία 15*)

Δοξολόγησες τις μακρινές πατρίδες, το νόστιμον ήμαρ της προσφυγικής
σου γενιάς, τον τόπο της «Περίθαλψης», όπου στήσατε το δεύτερο ριζικό
σας —«πύργο (ς) στημένο (ς) με φυγές», τον ονόμασες—, μνημόνευσες
τους ξεριζωμένους, τη θεία Ζωγράφα, τη γιαγιά Σουλτάνα που «ήταν τα
βήματά τους άφωνα σαν το περπάτημα του γάτου» («Προσφυγικός συνει-
κισμός Περιθάλψεως Δράμας», *Οπτική Γωνία 19*). Ανέστησες τον λόγο της
μάνας που «έβγαινε πικρός από τα χείλη της / Τέτοιαν ώρα στην πατρίδα.../
στο σπίτι μας...» («Παράπονο», *Οπτική Γωνία 11*). Σε αυτήν τη μικρή
πόλη που σε μεγάλωσε, χάρισες στίχους και στίχους, ποτισμένους από την
υγρασία στα έγκατά της. Και όσο διάβαζα τις διαδρομές σου στα μυστικά
της περάσματα, τόσο με καταλάμβανε η νοσταλγία της:

Κανένας όσο εγώ στα στενά της μικρής μας πόλης
δεν περπάτησε,
δρομολάτης ακάματος ήμουν.
[...]

«Τα στενά της μικρής μας πόλης», *Οπτική Γωνία 14*)

Και πέρασαν ογδόντα χρόνια, Ποιητή μου, και δεν σταμάτησες να ζεις, να περπατάς τους ίδιους δρόμους, να ποιείς τον δικό σου κόσμο, με τον χρόνο να σου δείχνει με το δάχτυλο τι πρέπει να πεις και τι να κάνεις. Έτσι, άρχισαν κι οι αναμετρήσεις μαζί του. Με λόγια ανάμεσα στην πίκρα και την αποδοχή, με «στηρίγματα βαδιστικά», όπως αποκάλεσες το μπαστούνι σου, —τι ωραία έκφραση που βγήκε από το ποιητικό σου στόμα— αλλά, με άλματα στοχασμού και γραφής. Και με την αεί παρουσία της μάνας «ν' ακροπατεί στον διάδρομο/τον ίσκιο της δειλά να με σιμώνει/να μ' αγγίζει, να με ρωτάει αν θέλω κάτι» («Βραδιάζει», *Οπτική Γωνία 16*). Τα χρόνια «που έφυγαν τρέχοντας», τα βάπτισες «ανεμοδαρμό» («Σκιών ανταύγειες», *Οπτική Γωνία 16*), πένθησες τους περασμένους καιρούς «με της πίκρας το στυφό νάμα» («Μια νύχτα με φεγγάρι», *Οπτική Γωνία 15*). Τον χρόνο τον φαντάστηκες «[...] που έτρεχε χωρίς να κοιτάζει πίσω του /σαν το σκυλί που το πετροβολούν», («Περιμένω», *Οπτική Γωνία 15*). Απέμεινες με τη «Χρυσή θυμητικών ονείρων ώρα» («Οι ώρες», *Στιγμές σιγής*). Και όμως, συνέχισες να περιμένεις. Μέχρι την ύστατη στιγμή.

Περιμένες τον Έρωτα που χάθηκε κάπου κάποτε, χωρίς να αφήσει ίχνη από τα γιασεμιά της αγάπης σας: «Κρατούσες πάντα γιασεμί κι ανέβαινες το βράδυ/το πέρασμά σου ήταν φως και του ζεφύρου χάδι» (*Τα Δίστιχα*) κι έσερνες ξοπίσω σου τη θύμησή της μέχρι να γίνουν στίχοι με μάτια, με χείλη, με σάρκα. «Γιαζίκ...» («Γιαζίκ», *Οπτική Γωνία 17*). Και όσο πολλαπλασιάζονταν οι λέξεις του αποδημητικού σου έρωτα, τόσο έδεναν σε σφιχτά αγκαλιάσματα με τα μηνύματα του κάτω κόσμου, που έκαναν πια επισκέψεις συχνά πυκνά στο σπιτικό σου.

Μια μέρα —θυμάσαι;— μου εκμυστηρεύτηκες σε γράμμα σου: «Τις μέρες τούτες τακτοποιώ το αρχείο μου. Δεν μου μένει πια άλλος χρόνος. Πρέπει να το κάνω —όχι δα πως ήμην και τίποτε σπουδαίο πρόσωπο— αλλά στους Άθλιους ο Βίκτωρας Ουγκώ σημειώνει ότι η συνείδηση και του πιο άσημου ανθρώπου αποτελεί υπέρτατο κάτι. Όσο για την ποίηση, η *Οπτική Γωνία 19* θεωρώ ότι είναι η τελευταία μου ποιητική συλλογή. Η θητεία μου στην υπηρεσία της Ερατούς τελειώνει. Δεν ξέρω τι ακριβώς έκανα, αν πέτυχα κάτι. Έκφρασα συγκινήσεις και συναισθήματα. Αυτό μου ήταν αρκετό». Αμέσως, μου ήρθε στον νου ένα ποίημά σου, όπου ανακοίνωνες: «Είπα: το νήμα με την ποίηση θα κόψω,/και άλλα τραγούδια δε θα γράψω πια.». Οι τελευταίοι στίχοι του απευθύνονταν στον ποιητή Τέλλο Άγρα: «Άγρα, στα χείλη σου μια σύσπαση πικρίας ας μη δω./ Το ξέρω, είναι κακό, όταν χωρίζουν οι εραστές.» («Είπα», *Στιγμές σιγής*). Τα είχες κανονίσει όλα τα χρέη σου.

Με τσάκισαν τότε τα γραφόμενά σου, Νίκο μου. Ήταν και τα ύστατα. Πήρα τα βιβλία σου και τα άπλωσα για να τα δω να δακρύζουν, να χαίρονται, να ερωτεύονται, να τραγουδούν, να Υπάρχουν. Όπως Υπήρξες εσύ. Ευπατρίδης παλαιάς κοπής, με την κεκοσμημένη σου Τιμή σημαία, Άνθρωπος με λόγο αδάμαστο, Ποιητής που ανάσαινες την Ποίηση «[...] όπως ένα μικρό παιδί,/που όταν πέσει και χτυπήσει,/βάζει τα κλάματα και τρέχει στη μητέρα του.» («Ποίηση», *Οπτική Γωνία 11*). Δικά σου τα λόγια τούτα. Τα έγραφε η πένα σου τόσα χρόνια και εγώ υποκλινόμουν αφοπλι-σμένη στην ανυπόκριτη ασκητεία της Φωνής σου.

Εδώ σταματώ. Με πήραν τα δάκρυα μαζί τους.

Όταν φτάσει η επιστολή αυτή στους «κήπους του υπερπέραν» («Όταν θα 'ρθω», *Οπτική Γωνία 12*), δικιά σου η περιγραφή, να ξέρεις ότι μείναμε πολλοί ακόμη εδώ κάτω που μεθούμε ακόμη με των γιασεμιών σου τον καημό.

Ο ποιητής Νίκος Κωνσταντινίδης και η «αντιποιητική» Δράμα

Χ. Π. Φαράκλας

Η Δράμα, η Δράμα, η Δράμα! Πρωτεύουσα της προσφυγιάς και κέντρο διαμετακομιστικό της μετανάστευσης. Πόλη αξιολάτρευτη, που δεν αγαπήθηκε ποτέ γι' αυτό που είναι, παρά μόνο για τις... ψευδαισθήσεις που δημιούργησε σε όσους γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στα σοκάκια των συνοικιών της και έπαιξαν αμέριμνοι στα, ατίθασα κάποτε, νερά των πηγών της. Η νοσταλγία άξενων —κατά τεκμήριο— παιδικών χρόνων και οι γλυκόπικρες αναμνήσεις εφηβικών και νεανικών εμπειριών, σε συνδυασμό με τη ζώσα φρίκη απαίσιων ιστορικών βιωμάτων, τη σκληρή —αν και υπό όρους ευεργετική— πραγματικότητα της καπνεργασίας αλλά και τη μεταρσίωση που προκάλεσαν στον ετερόκλητο πληθυσμό της πόλης τα επικά κατορθώματα της «Δόξης», αποτέλεσαν —και αποτελούν ακόμα και σήμερα— τα πιο καθοριστικά στοιχεία του αισθήματος δραμινής ιθαγένειας που μπορούν να ανιχνευτούν...

Και όμως η Δράμα ήταν και είναι, όσο και αν αυτό δεν γίνεται αμέσως κατανοητό, κάτι πολύ περισσότερο από το άθροισμα επιμέρους χαρακτηριστικών ή προσωπικών αναμνήσεων και εντυπώσεων. Είναι και η Δράμα μια πόλη «μυθική», ατμοσφαιρική και με ψυχή ιδιάζουσα, αφού πρόκειται για σύνθεση θεατών και αθέατων συστατικών, που η διήθησή τους στην προσωπική αντίληψη προϋποθέτει μια ολιστική και ισόβια ταύτιση με τον χώρο, τα τοπόσημα και τα μνημεία του, την ιστορία και τη διαχρονική ανθρωπογεωγραφία του, το αφυδατωμένο του παρόν και το αβέβαιο μέλλον του· προϋποθέτει, *mutatis mutandis*, μία τόσο απόλυτη ταύτιση με τη φυσική και πνευματική οντότητα της πόλης, όσο αυτή που πέτυχε ο Κων-σταντίνος Καβάφης με τη δική του πόλη, την Αλεξάνδρεια.

Μπορεί ο συσχετισμός να φαίνεται υπερβολικός ή άστοχος, όμως η Δράμα είναι πραγματικά μία «καβαφική» πόλη. Μία πόλη που, ακόμα και αν ζεις σ' αυτήν —ή ιδίως όταν ζεις σ' αυτήν—, την ανακαλύπτεις σταδιακά και με αυτοθυσία, όπως ο παθιασμένος υποβρύχιος αρχαιολόγος ανακαλύπτει, με προσωπικό ενίοτε κίνδυνο, και φέρνει από τα βάθη στην επιφάνεια έναν δυσπρόσιτο αρχαίο θησαυρό· μία πόλη που αντανακλά, εκτός από τα προσωπικά μας βιώματα και συναισθήματα, και το ίνδαλμα μιας άλλης εποχής, μιας άλλης πληθυσμιακής σύνθεσης, μιας άλλης αισθητικής, μιας άλλης χωροταξικής και οικιστικής αντίληψης, μιας εντελώς διαφορετικής, κοντολογίς, πραγματικότητας, που σε κάνουν, όταν κάποια

στιγμή το συνειδητοποιείς ως σημερινός προσεκτικός παρατηρητής, να αναλογίζεσαι και με δέος να ομολογείς: «Πάντα η Δράμα είναι!». Από όσο μπορώ να γνωρίζω, ο πρώτος που έκανε πολύ νωρίς και με πολύ μεγάλο προσωπικό κόστος αυτή την ανακάλυψη είναι ο Δραμινός ποιητής Νίκος Κωνσταντινίδης.

Ο Κωνσταντινίδης δεν αγάπησε τη Δράμα μηχανικά και εξαρχής, επειδή του επιβλήθηκε με τις φυσικές της καλλονές και τις ανέσεις της. Την αγάπη του για τη Δράμα την κέρδισε με το σπαθί και τα τραύματά του. Μεγάλωσε με στερήσεις στον υποβαθμισμένο προσφυγικό συνοικισμό της «Περίθαλψης», σε ένα «σπιτάκι», όπως μας λέει, τόσο «μικρό», που, «αν άπλωνες το χέρι, άγγιζες τη σκεπή του» (1,227[ΟΓ9])¹ και που τα χελιδόνια που έρχονταν τον Μάρτη δεν το καταδέχονταν για να χτίσουν φωλιά (1,227[ΟΓ12] & 300[ΟΓ16]). Πάνω σ' αυτό το πρώτο του παιδικό «τραύμα» χτίζει ο Κωνσταντινίδης ως «παιδί του ξάστερου καλοκαιριού» (1,227[ΟΓ12]) τη λατρεία του για την ταπεινή του γειτονιά, που την εξιδανικεύουν αναδρομικά και τη μετατρέπουν σε «οὐ τόπον» η νοσταλγική αίσθηση μιας «οργανικής» ταύτισης με το έμψυχο και άψυχο περιβάλλον της Περίθαλψης (1,268[ΟΓ14]) και οι αναμνήσεις των ατέλειωτων παιχνιδιών με τους παιδικούς του φίλους, της θερινής ξυπολυσιάς και αμεριμνησίας (1,240[ΟΓ12]), των «επιδρομών» στις δαμασκηνίες των «ξέφραγων κήπων» (1,227[ΟΓ9]), των στοργικών και τρυφερο-αυστηρών φροντίδων της μητέρας του (1,228[ΟΓ12]) και όλων εκείνων των χαμένων γλυκασμών της μακάριας παιδικής ανεμελιάς.

Το 1938 —σε ηλικία δέκα ετών— θα γνωρίσει, «τυχαία» τον Λάκη Εξάρχου, «γόννο», όπως ο ίδιος λέει, «γνωστής αριστοκρατικής οικογένειας της Δράμας», με τον οποίο θα συνδεθεί με στενή φιλία, η οποία θα διατηρηθεί και κατά τη διάρκεια της Κατοχής στη Θεσσαλονίκη (1,329[ΟΓ17]). Στην εμβληματική για τη Δράμα έπαυλη της οικογένειας Εξάρχου είχε και ο μικρός Νίκος την ευκαιρία να μοιραστεί με τον φίλο του τη χαρά επιτραπέζιων παιχνιδιών, που ο ίδιος ποτέ του δεν είχε. Αλλά ούτε αυτή η στέρηση τον εμποδίζει να αναπολεί με νοσταλγία άφατη τα χρόνια του τα παιδικά. Ως προς αυτό, τουλάχιστον, ο Κωνσταντινίδης υπήρξε τυχερός. Είχε στη ζωή του έναν «χαμένο παράδεισο» να θυμάται (1,250[ΟΓ13]).

Εδώ όμως τελειώνει η τύχη του. Παρότι μεγαλώνει μέσα σε μια αγαπημένη και σφιχτοδεμένη οικογένεια και σε ένα περιβάλλον στενής ανθρώπινης επαφής και οικειότητας, τον ωριμάζουν γρήγορα οι δύσκολες συνθήκες

¹ Συλλογή ποιημάτων *Οπτική Γωνία*.

διαβίωσης στον προσφυγικό συνοικισμό (1,283[ΟΓ15]). Η «γειτονιά των αγγέλων» είναι θεμελιωμένη πάνω στην τραυματική εμπειρία του ξεριζωμού (1,65[ΟΓ4]), την ανήκεστη νοσταλγία της πατρίδας (1,207[ΟΓ11]), το άγχος για την εξασφάλιση του επιούσιου (1,283[ΟΓ15]), το πένθος για τους γνωστούς και τους γείτονες, που αποδεκατίζονται από τις κακουχίες και τις αρρώστιες, το αίσθημα της αδικίας, που δημιουργεί η ανέχεια και η αναπόφευκτη σύγκριση με τους προνομιούχους της πόλης, εγκατεστημένους σε απόσταση λίγων μόνο εκατοντάδων μέτρων από την προσφυγική εγκατάσταση (βλ. π.χ. 2,35[K&II])². Ο Κωνσταντινίδης —έφηβος ακόμα— ευαίσθητος και ρομαντικός, συναρπάζεται από τη Μεγάλη Ιδέα της Κοινωνικής Δικαιοσύνης, η οποία ήρθε μετά τη μικρασιατική τραγωδία να υποκαταστήσει στην «Ερημη Χώρα» μας τη ναυαγισμένη Μεγάλη Ιδέα της «Ελλάδος των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών». Αυτή του την επι-λογή, που κατέστησε την υποβαθμισμένη Περίθαλψη «βάση εκτόξευσης» των νεανικών του ονείρων (1,300[ΟΓ16]), θα την πληρώσει πολύ ακριβά στη συνέχεια, χωρίς όμως ποτέ να την αποκηρύξει. Γνώρισμα ισόβιο του Κωνσταντινίδη υπήρξε το να μένει σταθερός και ακλόνητος στις αρχικές του επιλογές...

Το 1940 ξέσπασε ο πόλεμος. Όσο μαίνονται στο μέτωπο οι μάχες, την Πίνδο πρώτα και στα Οχυρά αργότερα, η εφηβική παλιοπαρέα της Περίθαλψης εκμεταλλευόμενη το κλείσιμο των σχολείων περνά μερικές ακόμα μέρες αμεριμνησίας και ξενοιασιάς φλυαρώντας στο φεγγαρόφωτο λόγω της κάλυψης φώτων. Στο σπίτι υπάρχει προβληματισμός αν πρέπει να μείνουν ή να φύγουν από τη Δράμα (1,130[ΟΓ7]). Τελικά, μετά την κατάρρευση του μετώπου, «την ώρα την τεφρή εκείνου του αδυσώπητου Απρίλη» (1,252[ΟΓ13] & 290[ΟΓ15]) και προ της βουλγαρικής εισβολής, η οικογένεια Κωνσταντινίδη προλαβαίνει να μετοικήσει στη Θεσσαλονίκη εγκαταλείποντας το σπιτάκι της Περίθαλψης —μαζί και το σκυλί τους, τον Τζίμ και τα λουλούδια τους— στο έλεος της ερήμωσης και της λεηλασίας. Τότε, στη διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής, όπως μας λέει, χάθηκαν μαζί με τα βιβλία, τους σπάνιους δίσκους και το γραμμόφωνο του πατέρα του, που ήταν δάσκαλος στα Εκπαιδευτήρια και διακεκριμένος μουσικός, και οι δικής του κατασκευής φιγούρες του Καραγκιόζη, της «πρώτης [του]», καθώς λέει, «άνοιξης το περιβόλι,/ τα παιδικά [του] αναφτερώματα/ και της αθώας μικρής ζωής [του η] ευτυχία» (1,331[ΟΓ17])... Επιστρέφοντας στη Δράμα μετά την απελευθέρωση δεν βρήκαν τίποτα στη θέση του, παρά

² Συλλογή ποιημάτων *Κιθάρα και Παλμοί*.

μόνο τους τέσσερις τοίχους του μικρού τους σπιτιού. Ακόμα και τα «πορτο-παράθυρα» είχαν λεηλατηθεί... (1,266[ΟΓ14]).

Στη Θεσσαλονίκη κατά τη διάρκεια της Κατοχής (1943-1944) συνδέθηκε ο Κωνσταντινίδης με κύκλους της αριστερής Αντίστασης (1,175[ΟΓ9]), όπου και ο ιδεολογικός του προσανατολισμός μονοδρομήθηκε οριστικά. Ακολουθούν, λίγο μετά την απελευθέρωση, φυλακίσεις, μεταγωγές, βαριές καταδίκες και ταλαιπωρίες, που τον κρατούν μακριά από τη Δράμα σε διάφορες φυλακές από το 1947 μέχρι το 1952. Τα επώδυνα αυτά χρόνια, οπότε και αρχίζει να γράφει ποίηση πίσω από τα σίδηρα, η Δράμα «δουλεύει» μέσα του ως σύνδρομο στέρησης, ως νοσταλγία προσώπων, ως προσδοκία λύτρωσης. Στη Δράμα θα επανέλθει, για να συνεχίσει τη ζωή του, μετά την ανάκτηση της ελευθερίας του.

Ύστερα ήρθε και ο έρωτας. «Ήταν μια μέρα στη θάλασσα», στη διάρκεια κάποιας σχολικής εκδρομής, όταν την πρωτοείδε μέσα σε μια βάρκα στο λιμανάκι της Περάμου (1,311[ΟΓ16]). Ήταν εκείνη η συνάντηση το ερωτικό «big bang» μιας αγάπης, που για τον Κωνσταντινίδη επρόκειτο να είναι ισόβια και ισοβίως μαρτυρική (1,309[ΟΓ16]). Ήταν όμως και η πανίσχυρη δύναμη που δημιούργησε τον αδιάσπαστο δεσμό του με τη Δράμα, η οποία, έτσι όπως έμεινε στη μνήμη και στο πληγωμένο θυμικό του Κωνσταντινίδη, πήρε στις μοναχικές αναπολήσεις του τη μορφή της αγαπημένης του.

Και ποια είναι η Δράμα αυτή; Είναι κυρίως η Δράμα της δεκαετίας του 1950. Είναι η «μικρή μας πόλη», όπως ο ίδιος την αποκαλεί κατ' επανάληψη —μέτρησα τριάντα εννέα φορές στα δημοσιευμένα του ποιήματα—, με τα σκονισμένα δρομάκια, που μέσα από τις πνιγμένες στα λουλούδια προσφυγοφαβέλες οδηγούσαν στις ανατολικές συνοικίες της Δράμας, «στις πέρα γειτονιές» (1,271[ΟΓ14]), στα «Κρατικά» και στην οδό Κυδωνιών, όπου βρισκόταν το σπιτάκι της πολυαγαπημένης. Και από εκεί, ακόμα πιο ανατολικά, στα «Καμινίκια», όπου γίνονταν με χίλιες προφυλάξεις εκατέρωθεν οι σύντομες συναντήσεις των δύο ερωτευμένων κάτω από μια σημαδιακή «πυκνόφυλλη ακακία» (1,150[ΟΓ8] & 2,107[Κ]) με υπόκρουση το κελάηδημα των αηδονιών (1,226[ΟΓ12]). Ήταν το έτος 1953 και η ευτυχία άγγιζε τα κράσπεδα του εκπληρωμένου ονείρου. Και ας έβρεχε, όπως λέει, το καλοκαίρι εκείνο χωρίς σταματημό... (1,225[ΟΓ12]).

Το όνειρο δεν πρόκειται να διαρκέσει πολύ. Η «Ιουλιέτα» θα πάρει κάποια στιγμή —έναν Μάρτη; (1,222[ΟΓ12])— τον δρόμο της μετανάστευσης και μάλιστα με προορισμό διόλου συμβατικό, τη λατινική Αμερική, όπου θα αποκατασταθεί και από Κυριακή θα γίνει Domenica (1,234[ΟΓ12] & 2,25[Κ&Π]). Ο «Ρωμαίος» θα μείνει πίσω, απαραηγόρητος,

και, παρότι θα «αποδράσει» και αυτός στη δεύτερη πλέον «πατρίδα» του, τη Θεσσαλονίκη, όπου θα σπουδάσει φιλολογία (1957-1963), θα εργαστεί ως καθηγητής (1967-1996) και θα προσπαθήσει μάταια να απαλλαγεί από τα συναισθηματικά του δεσμά, δεν θα πάψει ποτέ να αναζητά την «Ιουλιέτα» του στους δρόμους της Δράμας (1,166[ΟΓ9] & 235[ΟΓ12] & 238[ΟΓ12]) συνδέοντάς την με το άρωμα του αγαπημένου της γιασεμιού (1,189[ΟΓ10] & 346[ΟΓ18]) και μελετώντας την ποιητικά σε όλη την υπόλοιπη ζωή του (1,307[ΟΓ16]), ακόμα και όταν μαθαίνει ύστερα από πολλά χρόνια (το 1990) ότι η Αγάπη του έφυγε τελικά από τη ζωή εκεί στην άλλη άκρη του κόσμου (1,212&213[ΟΓ11] & 189&190[ΟΓ10] & 225[ΟΓ12] & 347[ΟΓ18]).

Η αγαπημένη πόλη θα γίνει μοιραία υποκατάστατο του ματαιωμένου έρωτα αλλά η απουσία του ερωτικού του ινδάλματος και οι ακατάσχετοι «εκσυγχρονισμοί», που αλλοιώνουν μέσα στις επόμενες δεκαετίες δραματικά το προφίλ της παραμορφώνοντας ακόμα και τις προσφυγικές συνοικίες της, κάνουν τον Κωνσταντινίδη να νιώθει όλο και πιο αποξενωμένος από το παρόν, όλο και πιο μόνος ανάμεσα στους συμπολίτες του. Εχθρό του θεωρεί τον χρόνο, που πάντα «έτρεχε βιαστικά» (1,226[ΟΓ 12] & 285[ΟΓ15]) παρασύροντας στο πέρασμά του ό,τι ωραίο έχει ο ίδιος ζήσει και κρατήσει στη μνήμη του (ανθρώπους, ζώα, πουλιά, λουλούδια —πολλά λουλούδια!—, δέντρα —αμυγδαλιές κυρίως αλλά και λεύκες και ιτιές και μουριές και δαμασκηνιές—, σπίτια, κ.ά.) και που το αναζητά ακόμα επίμονα πίσω από τα κάθε είδους απομεινάρια του παρελθόντος, αυτά που ο ίδιος θεωρεί «ποίηση» (1,68[ΟΓ4]). Εχθρούς του θεωρεί τους... «φιλόκαλους» (1,68[ΟΓ4]) εργολάβους που αλλοιώνουν «χωρίς αιδώ» τη φυσιογνωμία της πόλης του «γκρεμίζοντας τις δικές [του] ιδανικές γραμμές/ κι ας ήταν σαθρές και τιποτένιες» (1,165[ΟΓ9]). Εχθρό του θεωρεί τη μετανάστευση (1,66&67[ΟΓ4] & 89[ΟΓ5]), που ερήμωσε τους άλλοτε ακμαίους προσφυγικούς συνοικισμούς στερώντας του ακόμα και τον μεγάλο έρωτα της ζωής του. Εχθρό του θεωρεί την ανέχεια, που ταλαιπώρησε και τον ίδιο ως παιδί αλλά και τους άλλους ξεριζωμένους της Δράμας, «που η χαρά/ ποτέ δεν ήρθε να χτυπήσει τις πόρτες των σπιτιών [τους]» (1,283[ΟΓ15]). Εχθρό του θεωρεί τον θάνατο, που δεν μας εξοντώνει «μόνο μια φορά» αλλά «κάθε στιγμή και κάθε ώρα μας κόβει ένα κομμάτι» (1,87[ΟΓ5]).

Σ' αυτή τη δυστοπική και άκρως αντιποιητική πραγματικότητα της ματαίωσης και της διάψευσης, της απουσίας και της μοναξιάς, της αλλοτρίωσης και της αδιαφορίας, της απώλειας και της παρακμής, που κάλυψε ολοκληρωτικά με τον ορυμαγδό της «[τους ήχους] από την πρώτη ποίηση της ζωής [του]», έρχεται ο Κωνσταντινίδης να αντιπαραθέσει τη

δική του ποίηση, τη μόνη δύναμη, όπως λέει, που τον συγκρατεί να «μην [πέσει] στις Βαρβάρas τα νερά/ και να [πνιγεί]» (1,203[ΟΓ11]). Στους διαυγείς και ανεπιτήδευτους στίχους του η Δράμα γίνεται, για πρώτη ίσως φορά στην ιστορία της, ποιητική –ή τόσο ενδογενώς ποιητική– λέξη. Για τον Κωνσταντινίδη η «ξεχασμένη» πόλη (1,320[ΟΓ17]), που τώρα πια, όπως λέει, «βαδίζει αργά και περιμένει» (1,249[ΟΓ13]), παραμένει πάντα ο ιδανικός προορισμός (1,204[ΟΓ11] & 2,104[Κ])³ και το σπιτάκι της Περί-θαλψης το καταφύγιο της θλίψης του, των αναμνήσεων και των ιδεών του (1,300[ΟΓ16]). Από εδώ θα εξακολουθήσει μέχρι το τέλος της ζωής του (2017) να περιφέρεται –σχεδόν πάντα ολομόναχος– στους δρόμους της Δράμας, να ιχνηλατεί σπιθαμή προς σπιθαμή τον χαμένο παράδεισο και να μετατρέπει στοργικά σε στίχους –νίστε λυγμικούς– τα τοπωνύμια, τα οδωνύμια και τα ανθρωπωνύμια της εκφράζοντας έτσι την ισόβια λατρεία του για τη «μικρή μας πόλη», που τόσο την ταύτισε με τη μεγάλη Αγάπη του.

Αλλά, ως φιλόλογος, ασχολήθηκε ο Κωνσταντινίδης με εμβριθεία και σοβαρότητα και με την ιστορία της πόλης του δίνοντας από νωρίς με τις εργασίες του –τις πρωτότυπες ή, προς το τέλος, και τις μεταφραστικές–, απάντηση στην προχειρότητα και τον ερασιτεχνισμό, με τα οποία είχε αντιμετωπιστεί η ιστορία της Δράμας, τουλάχιστον μέχρι την καθιέρωση των *Επιστημονικών Συναντήσεων για την Ιστορία της Δράμας* (1989 και εντεύθεν) αλλά, δυστυχώς, από ορισμένους και μετά από αυτές. Έτσι αναδείχτηκε αθόρυβα ο Κωνσταντινίδης από «Δραμινό ποιητή» σε «ποιητή της Δράμας» και σε *Genius Loci* της πόλης του, σε σύμβολο, που η προσωπική του πορεία μπορεί να θεωρηθεί παράλληλη προς την πορεία της όμορφης και μαρτυρικής Δράμας, η οποία, ως αποτέλεσμα των επιλογών και της κακοδαιμονίας της, αναγκάστηκε τελικά να κλειστεί και αυτή στον εαυτό της, παρά τις περί του αντιθέτου ψευδαισθήσεις και τις εκτιμήσεις μερικών «ματαιόσπουδων»...

Τα ποιήματά του ο Κωνσταντινίδης τα τύπωνε με δική του δαπάνη, αρχικά στη Θεσσαλονίκη, αργότερα και στη Δράμα, σε μικρά κομψά τευχίδια, που τα έβρισκες όσο ζούσε ο ίδιος, εφόσον βέβαια ήξερες πρόσωπα και πράγματα, σε μερικά από τα βιβλιοπωλεία της πόλης. Το τελευταίο διάστημα της ζωής του βρήκαμε τα βιβλιαράκια του και σε διάφορους δημόσιους χώρους, αφημένα εκεί από τον ίδιο *ad hoc*, με την ελπίδα ότι κάποιος θα βρεθεί, που θα ενδιαφερθεί και θα πάρει, έτσι δωρεάν, ένα

³ Ποιητική συλλογή *Καλυκοτόμη*

αντίτυπο. Δεν ξέρω πόσοι συμπολίτες του εκμεταλλεύτηκαν αυτή του την τελευταία προσφορά. Εγώ πάντως αποφεύγω να το σκέφτομαι... Όπως και το αύριο της Δράμας γενικώς. Παρά την «ασυντή-ρητη» ή χαμένη πια μοναδικότητά της και παρά την τρυφερή ποίηση του Κωνσταντινίδη, ο οποίος ως «λίγεια ἀηδών» με θλιμμένη λατρεία και ταπεινή επίγνωση την εξύμνησε...

Δράμα⁴:

*οι πηγές της Αγίας Βαρβάρας οι αείρροες,
οι καπναποθήκες που ειρωνεύονται τον χρόνο,
τα αρχοντικά που αντιστέκονται στην αδιαφορία και την ιδιοτέλεια,
τα βυζαντινά τείχη και ο πύργος του ρολογιού,
ο Χρυσόστομος Καλαφάτης και ο Μακεδονικός Αγώνας,
η Αγία Σοφία και ό,τι απομένει από τις ιστορικές εκκλησίες,
οι θρίαμβοι της Δόξης του '50,
ο Σιδηροδρομικός Σταθμός της μετανάστευσης και των επαναπατρισμών,
η θέα από τον Κορύλοβο,
το Φαλακρό, το Μενοίκιο και το Παγγαίο,
η οδός Βενιζέλου και το καφενείο «Ελευθερία»,
τα στρατόπεδα και η Ε' Μοίρα Καταδρομών,
οι παλιές προσφυγικές γειτονιές,
οι σίχτοι του Νίκου Κωνσταντινίδη!*

Δράμα:

*ξύλον πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων,
τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρήσεται!*

⁴ Ποίημα Χ. Π. Φαράκλα αφιερωμένο στην επέτειο των 100 χρόνων από την απελευθέρωση της Δράμας με αναφορά στον Νίκο Κωνσταντινίδη, 2013.

«Αγαπητέ Νίκο...»,
στοιχεία από την αλληλογραφία μου
με τον Νίκο Κωνσταντινίδη

Δημήτρης Πασχαλίδης

Ήταν αρχές του 2001, όταν είχα την τιμή να «γνωρίσω» τον «Ρ.», μέσα από τις σελίδες της δραμινής εφημερίδας *Πρωινός Τύπος*. Από την πρώτη στιγμή τα κείμενα του τράβηξαν την προσοχή μου. Κείμενα για την ιστορία, τη λογοτεχνία, την ποίηση και τη μουσική, σπάνιας ποιότητας και ευαισθησίας. Σχεδόν κανείς δεν ήξερε τότε ποιός είναι ο μυστηριώδης κύριος «Ρ.»... Κάποια στιγμή, καθώς το ενδιαφέρον και ο θαυμασμός μου για τα κείμενά του ολοένα μεγάλωνε, θέλησα να τον γνωρίσω και διά ζώσης. Ρώτησα λοιπόν τον τότε ιδιοκτήτη και συντάκτη της εφημερίδας Πάννη Σταυρίδη για την ταυτότητα του κ. «Ρ.» και εκείνος μου είπε πως το πραγματικό του όνομα ήταν Νίκος Κωνσταντινίδης. Ο πρώτος που μου ήρθε στο μυαλό με αυτό το ονοματεπώνυμο ήταν ένας συνταξιούχος δάσκαλος, ήξερα όμως πως δεν ασχολείται με τέτοια θέματα. Στη συνέχεια της συζήτησης όμως κατάλαβα ποιος όντως ήταν: ένας ψηλός μαθητής της έκτης στο Γυμνάσιο Αρρένων Δράμας, τότε που εγώ φοιτούσα στην έβδομη, γιος του καλλίφωνου ψάλτη της μητρόπολης και δασκάλου των Εκπαιδευτηρίων, Αθανάσιου Κωνσταντινίδη. Παραδόξως και τότε η σχέση μας ήταν αντίστοιχη με την τωρινή: τον θαύμαζα από μακριά, για άλλους λόγους τότε βέβαια, που είχαν περισσότερο να κάνουν με τη σκανταλιάρικη διάθεσή του, αλλά και με το γεγονός ότι ήταν μεγαλύτερος, καθώς είχε χάσει κάποιες χρονιές· το γιατί, δημιούργησε ένα ακόμη μυστήριο γύρω του, που για μένα λύθηκε μόνο το 2003 διαβάζοντας κάποια υποσημείωση στην επανέκδοση ποιημάτων του με τίτλο *Οπτική γωνία 1* (Θεσσαλονίκη 2003).

Η πρώτη μας συνάντηση πάντως μετά το 2001 έγινε στο αγαπημένο του καφεενεδάκι, στη συμβολή των οδών Σκρα και Γαληνού, όπου τον έψαξα για να τον γνωρίσω και να τον συγχαρώ. Οι διά ζώσης συναντήσεις με συγγραφείς και ποιητές ενέχουν συχνά τον κίνδυνο της απογοήτευσης, όμως ο Ν. Κ. αποδείχτηκε αντάξιος των γραπτών του, κιβωτός γνώσεων και εξαιρετικός άνθρωπος. Οι συζητήσεις μαζί του, τόσο η πρώτη, όσο και αυτές που ακολούθησαν στις επόμενες συχνές συναντήσεις μας, ήταν

πάντα ενδιαφέρουσες και ιδιαίτερες. Μοιραζόμασταν επίσης το κοινό ενδιαφέρον για θέματα σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό, κυρίως της Δράμας και της περιοχής της. Ως πλούσιο «αντίδωρο» στο βιβλίο που του χάρισα για τη Χωριστή κατά τη δεύτερη βουλγαρική κατοχή (1916-18) άρχισε να μου στέλνει –πάντοτε– ό,τι εξέδιδε. Δεν έμεινε όμως μόνο εκεί. Γνωρίζοντας το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μου για την ιστορία και λαογραφία της γενέτειράς μου Χωριστής, μου ανέφερε ότι ως φοιτητής φιλολογίας είχε υποβάλει στον καθηγητή του ΑΠΘ Στίλπωπα Κυριακίδη μία εργασία του για τα λαογραφικά της κοινότητας Χωριστής Δράμας. Υποσχέθηκε μάλιστα ότι θα προσπαθούσε να τη βρει στο ΑΠΘ, καθώς ο ίδιος δεν είχε κρατήσει αντίγραφο. Πράγματι, προς μεγάλη μου έκπληξη –ευχάριστη– έλαβα στις 23.06.2002 σχετική επιστολή του, που αποδείκνυε πως όχι μόνο δεν είχε ξεχάσει την υπόσχεσή του, αλλά και σε πόσο κόπο είχε μπει για να με βοηθήσει:

Αγαπητέ κ. Πασχαλίδη,

Θέλησα να σε βοηθήσω. Έγραψα σε συμφοιτήριά μου νυν καθηγήτρια στο Α.Π.Θ. Το θέμα Χωριστή προσωπικά δε με ενδιαφέρει ήταν όμως η εργασία εκείνη για τα λαογραφικά της κοινότητας αξιολογότατη. Σου στέλνω (εσωκλείω) την επιστολή [απάντηση της καθηγήτριας, στις 20.06.2002, όπου αναφέρεται πως δε βρίσκεται η εργασία στο ψηφιοποιημένο αρχείο φοιτητικών εργασιών του Σ. Κυριακίδη]. Ο αείμνηστος Σ. Κυριακίδης κράτησε ως φαίνεται σπίτι του την εργασία εκείνη για τα λαογραφικά της Χωριστής και ίσως βρίσκεται κάπου. Ήθελα ακόμη να σου πω ότι η οικογένεια Αναγνώστου Θάνου βρίσκεται στην Αθήνα. Στο αρχείο του ενδεχομένως να υπάρχει η εργασία αυτή κι όχι μόνο.

Με πολλή εκτίμηση,
Νίκος

Προσπάθησα να επικοινωνήσω, όπως μου υπέδειξε, και με τους κληρονόμους του αείμνηστου Θάνου Αναγνώστου, ο οποίος ως διευθυντής της Νομαρχίας Δράμας είχε ασχοληθεί σοβαρά με τη συλλογή λαογραφικού και ιστορικού υλικού της περιοχής, αλλά δεν βρήκα ανταπόκριση.

Η προσπάθειά του να με βοηθήσει σχετικά με τη Χωριστή δεν σταμάτησε εκεί. Στις 22.12.2005 έλαβα επιστολή του, στην οποία, εκτός από τις θερμές ευχές του για τις γιορτές, εσωκλείει και ένα σκίτσο του Ράλλη Κοψίδη σχετικό με τη Χωριστή. Ήταν το σκίτσο ενός παραδοσιακού

σπιτιού και είχε δημοσιευτεί τον Φεβρουάριο του 1972 στην Καθημερινή της Κυριακής. Η αλήθεια είναι πως μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν γνώριζα απολύτως τίποτα για το έργο του Ράλλη Κοψίδη. Από τον Ν.Κ. και το διαδίκτυο πληροφορήθηκα ότι ο Κοψίδης (1929-2010) υπήρξε σπουδαίος ζωγράφος, αγιογράφος, χαράκτης και πεζογράφος και ότι φοίτησε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Αλεξανδρούπολης και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Το 1953 άρχισε να μαθητεύει κοντά στον Φώτη Κόντογλου, αλλά την ίδια χρονιά στρατεύτηκε και ένα μέρος της θητείας του το υπηρέτησε στη Δράμα. Έτσι βρέθηκε και στη Χωριστή να ζωγραφίζει παραδοσιακά σπίτια.

Ο Ν.Κ., θέλοντας και πάλι να με εξυπηρετήσει, του έστειλε επιστολή στην Αθήνα, όπου ζούσε τότε, με την παράκληση να του αποστείλει κάποια σκίτσα του με σπίτια της Χωριστής. Δυστυχώς και αυτή η προσπάθειά του έπεσε στο κενό: Ο Κοψίδης απάντησε αρνητικά και μάλιστα με ιδιαίτερη ένταση. Του έγραψε ότι δεν θέλει να θυμάται τα μετεμφυλιακά χρόνια που υπηρέτησε στη Δράμα και το τι πέρασε ως στρατιώτης εκεί. Ειδικά η αναφορά στη Χωριστή τού ήταν ιδιαίτερα επώδυνη! Δεν μπορούμε να ξέρουμε τι ακριβώς συνέβη στον Κοψίδη, είναι πιθανόν πάντως η επίσκεψη του στη Χωριστή –που την περίοδο εκείνη χαρακτηριζόταν ως «μικρή Μόσχα» και, άρα, ήταν απαγορευμένη για στρατιώτες και στρατιωτικούς– να έγινε αφορμή για τιμωρίες και κακομεταχείριση και γι' αυτό αντέδρασε όπως αντέδρασε στο άκουσμα της Χωριστής. Άβυσσος η ψυχή του ανθρώπου.

Ανεξαρτήτως του ότι και οι δύο προσπάθειες του Ν.Κ. να με βοηθήσει με τα της Χωριστής απέβησαν άκαρπες, με συγκίνησαν και με συγκινούν ιδιαίτερα. Είναι επίσης ενδεικτικές του χαρακτήρα του, τόσο ως προς την ανιδιοτέλεια και την προσφορά του, όσο και ως προς τη συνέπεια και την προσηλωσή του σε κάθε δεδομένο στόχο του.

Είναι όμως ενδεικτικές και μιας άλλης αγάπης του: της επιστολικής επικοινωνίας. Όπως προανέφερα, ο Ν.Κ. μου έστειλε κάθε φορά ταχυδρομικώς τις ποιητικές συλλογές και εργασίες που εξέδιδε, συνοδευόμενες κάποιες φορές από σύντομη επιστολή. Αυτή του η επιλογή με ώθησε στο να τον ευχαριστώ επίσης επιστολικά. Αναπτύχθηκε έτσι, παράλληλα με τις συναντήσεις μας, ένας απλός επιστολικός διάλογος, που γύρω στο 2011 έγινε πιο ουσιαστικός. Κάποια στοιχεία αυτού του διαλόγου –από το 2011 και μετέπειτα– θα εκθέσω εδώ, χωρίς άλλη αξίωση πέραν της απλής καταγραφής μιας πρώτης αναγνωστικής πρόσληψης του έργου του από έναν μη ειδικό. Τον Μάιο του 2011 έλαβα το καλαίσθητο βιβλίο του

Γνωριμία με την ποίηση. Στην ευχαριστήρια επιστολή μου, στις 20.06.2011, του έγραψα μεταξύ άλλων και τα εξής:

Αγαπητέ Νίκο,

Σ'ευχαριστώ –και πάλι– για την τιμή που μου έκανες να μου στείλεις την τελευταία πνευματική σου δουλειά, *Γνωριμία με την ποίηση*, Δράμα 2011.

Είναι πράγματι μια εξαιρετη δουλειά που περιγράφει την πρώτη σου γνωριμία με την ποίηση.

[...] Αναρωτιέσαι αν η γνωριμία σου με την ποίηση, που έγινε με τους τρόπους που μας αφηγήθηκες, ήταν απλές συμπτώσεις ή κάποιο χέρι αόρατο κινούσε τα νήματα μιας τύχης. Προσωπικά πιστεύω πώς ήταν προσωπικές σου επιλογές και μια εκ βάθρων αγάπη σου προς την ποίηση, που την πλησίαζες όπου και όπως την εύρισκες.

Η συνάντησή σου με τον Α.Π. ήταν πράγματι μεγάλη στιγμή. Στο ποιήμα που σου χάρισε, εκείνο που ιδιαίτερα βάραινε, ήταν το προφητικό μήνυμα που έκρυβε η αφιέρωσή του: «Στό φίλο μου τόν Ν. Κωνσταντινίδη τό χαρίζω, δείγμα της μελλοντικής του εξελίξεως πού τόσο πιστεύω...»

Αυτή η πίστη του για τη μελλοντική σου εξέλιξη χρόνο με τον χρόνο γινόταν πραγματικότητα, ώστε σήμερα το έργο σου να δικαιώνει πλήρως την προφητεία του.

Η παράθεση στην *Γνωριμία με την ποίηση* των κανόνων της στίξης, όπως καταγράφονται στο εξαιρετο βιβλίο του Μανόλη Τριανταφυλλίδη «Νεοελληνική Γραμματική, 1941», είναι μια προσφορά (σου) στους μή ειδικούς –στους οποίους ανήκει και η αφεντία μου– για τη σωστή χρήση των σημείων της στίξης και ειδικότερα των κομμάτων που ποτέ δεν εφάρμοσα και δεν εφαρμόζω σωστά.

Με τις θερμότερες ευχαριστίες μου και τα συγχαρητήριά μου,
Δημήτρης Πασχαλίδης

Στις 8 Ιουλίου 2011 έλαβα την ποιητική συλλογή του *Οπτική γωνία* 14, Δράμα, 2011, μαζί με την ακόλουθη επιστολή του:

Αγαπητέ συνάδελφε και φίλε κ. Πασχαλίδη,

Πήρα το γεμάτο συμπάθεια, ακριβείς παρατηρήσεις και αντικειμενικότητα γράμμα σας για το αυτοβιογραφικό μου *Γνωριμία με την ποίηση*. Ευχαριστώ θερμά. Ήταν άλλωστε το μοναδικό που πήρα. Σου στέλνω τώρα την *Οπτική γωνία* 14. Είναι το τελευταίο μου

ποιητικό βιβλίο. Τέλειωσα οριστικά με την ποίηση. Είμαι 83 χρόνων. Έδωσα ό,τι έδωσα χωρίς θορύβους, αξιώσεις και εμφανίσεις. Πίστευα ότι η ποίηση δεν είναι εφελ்தήρας προβολής του εγώ, αλλά τρόπος έκφρασης συγκινήσεως και ευγενών αισθημάτων· όμως ό,τι αρχίζει στη ζωή, τελειώνει.

Σε χαιρετώ εγκάρδια, με τη δέουσα τιμή
και με θερμές ευχαριστίες,
Νίκος

Στις 18 Ιουλίου 2011 του έστειλα την παρακάτω επιστολή:

Αγαπητέ φίλε Νίκο,
Πήρα την τελευταία(:) σου ποιητική συλλογή *Οπτική γωνία* 14 και σ'ευχαριστώ θερμά για τη συγκίνηση και τα ευγενή αισθήματα που μου χάρισες διαβάζοντας και ξαναδιαβάζοντας τα έντεκα σαφή, αληθινά και πέρα για πέρα κατανοητά ποιήματά σου.

Σ'ευχαριστώ επίσης για την ευχαριστήρια επιστολή που μου έστειλες. Αδυνατώ όμως να πιστέψω ότι θα σταματήσεις να γράφεις ποιήματα, ανεξάρτητα αν αυτά δεν θέλεις πλέον να τα εκδώσεις σε βιβλίο, πράγμα που προσωπικά θα απευχόμουν· γι'αυτό και στη λέξη «τελευταία» ποιητική συλλογή τόλμησα να βάλω ερωτηματικό, όχι γιατί αμφισβητώ τη δήλωσή σου, αλλά γιατί πιστεύω ότι έχεις να δώσεις πολλά ακόμη. Εξάλλου στο ποίημά σου «Όταν άϋπνος μένω», γράφεις:

*Όταν ο ύπνος γίνεται στιγμή βασάνου
κάθομαι στο γραφείο μου
κι ανοίγω το κεμέρι με τις σκέψεις μου
βρήκα ένα τρόπο ιδανικό
το βάσανο να προσπερνά της αϋπνίας·
πορεύομαι στο περιβόλι το ανθόσπαρτο
και πάμφωτο της ποίησης.*

Αγαπητέ φίλε Νίκο, σ'αυτό το περιβόλι είσαι «καταδικασμένος» να πορεύεσαι μέχρι το τέλος της ζωής σου, γράφοντας. Τα καινούργια ποιήματά σου –αν δεν θέλεις να τα εκδώσεις σε– ευχαρίστως τα φιλοξενεί ο *Πρωινός Τύπος*. Η δραμινή αυτή εφημερίδα σου οφείλει πάρα πολλά [...]. Κάθε φορά που διαβάζω κάτι δικό σου το κρατώ σε ιδιαίτερο φάκελο είτε πρόκειται για ποίηση είτε για μουσική είτε για ιστορία ή λαογραφία. Πιστεύω ότι δεν τέλειωσες «οριστικά με την ποίηση», όπως μου γράφεις, ούτε και με τις άλλες δημιουργικές εργασίες σου. Στο ποίημά σου «Παρακμή» γράφεις:

Δεν το περίμενα αυτό.

Ήρθε ο καιρός.

Πρέπει να καταφύγω σε βαδιστικά στηρίγματα.

Μπορούμε να βαδίζουμε και με αυτά, έστω κι αν βαδίζουμε ή γράφουμε αργά, όπως για παράδειγμα η αφεντιά μου. Αρκεί βέβαια το μυαλό μας να λειτουργεί για να δημιουργεί. Και το δικό σου εύχομαι να λειτουργεί και να δημιουργεί για πολλά ακόμη χρόνια.

Σε χαιρετώ εγκάρδια, συναδελφικά και φιλικά,
Δημήτρης

Ευτυχώς, ο Ν.Κ. αναθεώρησε την απόφασή του να εγκαταλείψει την ποίηση και έτσι με πολλή χαρά έλαβα διαδοχικά τις ποιητικές συλλογές *Οπτική γωνία 15*, *Οπτική γωνία 16*, *Οπτική γωνία 17* και *Οπτική γωνία 18*. Παραλείπω τις σχετικές μου ευχαριστήριες επιστολές και κλείνω με αυτήν που του έστειλα στις 20 Ιουλίου για την προτελευταία του συλλογή, την οποία έλαβα στις 4 Ιουλίου 2014.

Φίλτατε Νίκο,

Πριν απο λίγες μέρες έλαβα, με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση, τη συλλογή ποιημάτων σου *Θύμησης και νοσταλγίες*, που είναι επανέκδοση των (πρωτόλειων) ποιημάτων σου. Ο αείμνηστος βιβλιοπώλης Ιωάννης Χρυσανθόπουλος διείδε από τότε το πηγαίο ταλέντο σου και την ικανότητα να γράφεις απλά και κατανοητά τις σκέψεις και τα συναισθήματα σου. Ικανότητα που τη διατηρείς, ευτυχώς, μέχρι σήμερα, κόντρα στο ρεύμα της λεγόμενης «μοντέρνας ποίησης», την οποία ίσως εμείς –οι μεγαλύτεροι σε ηλικία– να μην την κατανοούμε.

Αν και κατά το σχολικό έτος 1953-54 φοιτούσα στην ογδόη τάξη του Γυμνασίου Αρρένων Δράμας, λυπούμαι που δεν είχα καμιά πληροφορία για την έκδοση των «πρωτολείων» σου, ώστε να γνωρίσω από τότε τον ποιητή Νίκο Κωνσταντινίδη, που έμπαινε δυναμικά με την πρώτη του συλλογή στον κύκλο των νέων ποιητών.

Πέρασαν δεκαετίες από τότε, έως ότου ευτυχείς συγκυρίες έγιναν αιτία να γνωρίσω από κοντά όχι μόνο τον ποιητή, τον λογοτέχνη, τον ιστορικό, τον μουσικό, τον δοκιμιογράφο, τον αρθρογράφο, αλλά και τον Άνθρωπο Νίκο Κωνσταντινίδη.

Θερμά συγχαρητήρια από μένα και τη σύζυγό μου Μαριάνθη, η οποία σε εκτιμά ιδιαίτερα και αναμένουμε και άλλα πονήματά σου

καθώς και αφιερώματά σου, σαν αυτό στον «Αττίκ», που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα με εξαιρετική επιτυχία στο Ωδείο της Δράμας.

Εγκάρδια και φιλικά
Δημήτρης Πασχαλίδης

Τόσο σε αυτήν όσο και σε προηγούμενες επιστολές μου αναφέρομαι συχνά στην ικανότητα του Ν.Κ. να «γράφει απλά και κατανοητά». Είναι για εμένα ένα από τα βασικά συστατικά του προσωπικού του «ποιητικού μοντέλου», όπως φαίνεται και από τα μύθο που έχει χρησιμοποιήσει στις τελευταίες του συλλογές, *Οπτική γωνία* 13 (σ. 3: «Στην ποίηση δεν υπάρχει δυσκολότερο πράγμα από το απλό. Το απλό που να πείθει και να μην είναι ψεύτικο» [Λίνος Πολίτης] και «Κανένας δεν γράφει τόσο δύσκολα, όσο εκείνος που γράφει απλά» [Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη]) και *Οπτική γωνία* 14 (σ. 3: «...γράφων είχαν πάντοτε προ των οφθαλμών το παράγγελμα του Κουντιλιανού, ότι πρέπει να εκθέτει τις όσα έχει να ειπεί ούτω σαφώς, ώστε ου μόνον να εννοήται παρά πάντων, αλλά και αδύνατον να είναι να μην εννοηθή» [Εμμανουήλ Ροΐδης]).

Ας μην ξεχνάμε άλλωστε τι ζητά και ο Σεφέρης στο ποίημα του Ένας γέροντας στην ακροποταμιά:

[...] Δέ θέλω τίποτε άλλο παρά νά μιλήσω απλά, νά μου δοθεί
ετούτη η χάρη.

Πατί και τό τραγούδι τό φορτώσαμε μέ τόσες μουσικές πού σιγά-
σιγά βουλιάζει

καί τήν τέχνη μας τή στολίσουμε τόσο πολύ πού φαγωθήκαμε από
τα μαλάματα τό πρόσωπό της

κι είναι καιρός να πούμε τα λιγοστά μας λόγια γιατί η ψυχή μας
αύριο κάνει πανιά. [...]

Στον Ν.Κ. αναμφισβήτητα δόθηκε «ετούτη η χάρη». Από την πρώτη μέχρι την τελευταία συλλογή του ο λόγος του είναι απλός, ποτέ απλοϊκός, και ξεχωρίζει ως βαθιά ποιητικός. Υπηρετεί την Ποίηση, χωρίς τα περιττά «μαλάματα», προσφέροντάς την με αγάπη και αμεσότητα στον αναγνώστη του, τον οποίο βλέπει και σέβεται ως συνοδοιπόρο:

[...] Όταν πάρουν τή συλλογή μας,

τό πρώτο πού θα κάνουν είναι

ν' αναζητήσουν δάνεια κι επιδράσεις.

Δανείστηκε από τον Σαραντάρη θα μάς πουν

κι απ' τόν Μπεκέ, σαφώς, κάτι έχει πάρει.

Ερωτικός εδώ, κοινωνικός εκεί,
συνέπεια δεν υπάρχει.
Ύστερα πάσχει κι από σύνταξη.
Τέτοια, κι άλλα παρόμοια θα μάς πούν.
Γ' αυτό καί μεις προσέχουμε,
δεν στέλνουμε παντού τα ποιήματά μας.
Τα στέλνουμε σ' όσους δεν διάβασαν Μπεκέ και Σαραντάρη.
Σ' όσους ακούν το λάλημα του σπίνου τόν χειμώνα·
το τραγούδι της βροχής τη νύχτα
στους έρημους δρόμους της πόλης.

(Από τη συλλογή *Οπτική γωνία 2*, Θεσσαλονίκη 1978, όπως το βρήκα στο περιοδικό *Η κουτσή Μαρία*, τχ 4 [Νοέμβριος 2013], όπου ο Κυριάκος Συφιλτζόγλου ανθολογεί τον Ν.Κ.).

Δεν ξέρω αν είμαι ο ιδανικός αναγνώστης του Ν.Κ. Μου αρκεί που απολαμβάνω την τιμή να συμπεριλαμβάνομαι μεταξύ εκείνων στους οποίους στέλνει τα ποιήματά του, σ' αυτούς δηλαδή που... «δέν διάβασαν Μπεκέ και Σαραντάρη». Με το κείμενό μου αυτό προσπάθησα να εκφράσω τόσο την ευγνωμοσύνη μου για όσα μου πρόσφερε η φιλία μας, όσο και να παρουσιάσω την άμεση ανταπόκριση ενός μη ειδήμονα στο ποιητικό του έργο, μαζί με κάποια στοιχεία γι' αυτόν τον αθόρυβο, απλό, αυθεντικό εργάτη του πνεύματος και της επιστήμης και εραστή της γενέτειράς του Δράμας.

**Η ποίηση του Νίκου Κωνσταντινίδη:
η αποτύπωση του αστικού τοπίου της Δράμας
και η συμβολική αξία των δρόμων της στο ώριμο ποιητικό έργο του**

Πολύνα Γ. Μπανά

Ο Νίκος Κωνσταντινίδης υπήρξε ένας από τους πρωτεργάτες, από τους «πιονέρους» της ποίησης στη γενέθλια πόλη του, τη Δράμα. Υπήρξε, όσον αφορά στη λογοτεχνική ιστορία της πόλης και, ειδικότερα, στα ποιητικά πράγματα αυτής, ο πρώτος, ο οποίος υπηρέτησε την ποίηση με αξιώσεις και με απτά λογοτεχνικά αποτελέσματα, των οποίων η αξία υπερβαίνει τα στενά τοπικά όρια και έχει καθολική σημασία και εμβέλεια. Υπήρξε δηλαδή ο πρώτος, κατά χρονική σειρά, σημαντικός ποιητής της Δράμας και, συγχρόνως, ο πρώτος σημαντικός Έλληνας ποιητής που προερχόταν από τη Δράμα, ενώ εξακολουθεί να παραμένει, μέχρι σήμερα, ένας από τους κυριότερους εκπροσώπους της πόλης στον εν γένει χώρο της ποίησης.

Προτού, όμως, αναφερθώ διεξοδικότερα σε αυτό καθαυτό το ποιητικό του έργο, θα ήθελα να προτάξω, μιας κι αυτό «ρίχνει» ιδιαίτερο φως στην προσωπικότητα του ποιητή και να επισημάνω μία διαχρονική επιλογή και στάση ζωής του Νίκου Κωνσταντινίδη, η οποία αντικατοπτρίζει την ποιότητά του τόσο ως ανθρώπου όσο και ως ποιητή και η οποία σηματοδοτεί, με τον πιο εύγλωττο τρόπο, την ιδιαιτερότητα, την ιδιοτυπία της σχέσης του με την ποίηση.

Αναφέρομαι, συγκεκριμένα, στο γεγονός ότι αφενός εξέδιδε πάντα τις ποιητικές του συλλογές, με δικά του έξοδα (επρόκειτο, δηλαδή, για αυτοεκδόσεις) και αφετέρου ποτέ δε διέθεσε ή δε διακίνησε αυτές στο εμπόριο, αλλά, αποκλειστικά και μόνο, τις προσέφερε, τις χάριζε, είτε εγχειρίζοντάς τις, είτε, κυρίως, ταχυδρομώντας τις, στους εκάστοτε αποδέκτες-αναγνώστες που ο ίδιος επέλεγε. Το αντικειμενικό αυτό γεγονός αποκαλύπτει, με τον πιο δηλωτικό τρόπο, τον ιδεαλισμό, τον «δονκιχωτισμό» εάν θέλετε, με τον οποίο αντιλαμβανόταν και προσέγγιζε την τέχνη της ποίησης σε όλη του τη ζωή. Και, ειδικότερα, αποκαλύπτει ότι ο ποιητής εκτιμούσε και τιμούσε την ποίηση σε τέτοιο –υπερθετικό– βαθμό, ώστε να θεωρεί αδιανόητο ότι θα μπορούσε ποτέ αυτή να εκπέσει σε προϊόν εμπορικής συναλλαγής.

Το δε επιμέρους γεγονός ότι, όπως ήδη επεσήμανα, επέλεγε και επέμενε να ταχυδρομεί τις ποιητικές του συλλογές προς τους αποδέκτες τους (και, μάλιστα, ακόμη κι όταν η ταχυδρομική διεύθυνση του παραλήπτη απείχε, στην κυριολεξία, μόλις λίγα οικοδομικά τετράγωνα από εκείνη του ποιητή και ο ίδιος συναντούσε, στην πράξη, τον εν λόγω παραλήπτη σχεδόν καθημερινά), αναδεικνύει, ακόμη περισσότερο, το ρομαντισμό, με τον οποίο ο αντιμετώπιζε την ποίηση και, συγχρόνως, συνιστά μία έμπρακτη χειρονομία «απαραμίλλου τέχνης» και δη, στην προκειμένη περίπτωση, «απαραμίλλου τέχνης της ζωής», από μέρους του.

Όσον αφορά στην ίδια την ποίηση του Νίκου Κωνσταντινίδη και, ειδικότερα, στο ώριμο ποιητικό έργο του, δηλαδή αυτό που παρήγαγε μετά την επιστροφή και την εκ νέου εγκατάστασή του στη Δράμα:

Χαρακτηρίζεται από τον ελεύθερο στίχο και τη σύντομη, ως επί το πλείστον, φόρμα.

Είναι βιωματικό και εξομολογητικό, με διακριτικό εκμυστηρευτικό ύφος, με χαμηλόφωνες συγκινησιακή φόρτιση και συναισθηματική έκφραση καθώς και με λιτή δραματουργική επεξεργασία.

Διακρίνεται, επίσης, για το απλό κι απέριτο έως πεζολογικό ύφος του, τη συμπυκνωμένη ευαισθησία του και τη λεπτή δραματική ισορροπία του που ποτέ δεν παραπαίουν και, πολλώ μάλλον, ποτέ δεν εξοκείλουν σε μελοδραματικές εξάρσεις ή ευκολίες, οι οποίες συχνά, τολμώ να πω, «ταλανίζουν» συνομήλικους ομότεχνους του Κωνσταντινίδη, αλλά και πολλούς νεότερους από αυτόν.

Ακριβώς δε χάριν όλων αυτών των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του, το προσωπικό ποιητικό ιδίωμα του Νίκου Κωνσταντινίδη αποδεικνύεται και αναδεικνύεται σε μία ποίηση υψηλής αισθητικής και διαχρονικής αξίας. Έτι περαιτέρω, η ποίησή του έχει σαφείς θεματικούς άξονες, εκ των οποίων, κατά την άποψή μου, ορισμένοι από τους κυριότερους είναι οι εξής:

Πρώτον: η μοναχικότητα, η μοναξιά, οι οποίες, εξάλλου, αποτελούν συχνά, τόσο στη ζωή όσο και στη λογοτεχνία, τις δύο όψεις του ιδίου ιδιοσυγκρασιακού νομίσματος, όπως ακριβώς συμβαίνει και στην περίπτωση του Νίκου Κωνσταντινίδη.

Δεύτερον: η φιλοσοφημένη, μελαγχολική διάθεση που, συν τω χρόνω, μεταπίπτει, μεταστρέφεται και μετασχηματίζεται σε ένα γνήσιο, σε ένα αμιγές αίσθημα μελαγχολίας, το οποίο, κατά τη γνώμη μου, υπερισχύει και χαρακτηρίζει, σε γενικές γραμμές, το ώριμο ποιητικό έργο του.

Και Τρίτον: η νοσταλγία της παλαιάς Δράμας. Όχι, όμως, μία άγωνα, μία στείρα νοσταλγία. Πρόκειται, ακριβέστερα, για μία αναπόληση του παρελθόντος της Δράμας, μία αναπόληση των παλαιών εικόνων και όψεων της γενέθλιας πόλης, οι οποίες δεν υφίστανται, πλέον, στον (εκάστοτε) ποιητικό ενεστώτα χρόνο, όμως ο Κωνσταντινίδης πρόλαβε και τις έζησε (δεδομένου ότι είχε γεννηθεί το 1928) και τις αποτυπώνει, ως επί το πλείστον, επιγραμματικά, με λίγους στίχους, όπως ολιγόστιχη είναι, κατά βάσιν, η φόρμα της ποίησής του. Δηλαδή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ως κεντρικός θεματικός άξονας αναδεικνύεται η μνήμη, οι μνήμες, οι αναμνήσεις της πάλαι ποτέ Δράμας, της «μικρής μας πόλης» όπως ο ποιητής συνήθιζε ν' αποκαλεί τη Δράμα και να αναφέρεται σε αυτήν στα ποιήματά του, κυριολεκτώντας και ακριβολογώντας, εν προκειμένω.

Στην αναδρομή αυτή του Νίκου Κωνσταντινίδη στην παλαιά όψη της «μικρής μας πόλης» και την περιγραφή του πάλαι ποτέ αστικού της τοπίου, κεντρική θέση κατέχουν και, για την ακρίβεια, πρωταγωνιστούν, στα περισσότερα σχετικά ποιήματά του, οι δρόμοι της Δράμας, αποτελώντας ένα διαρκώς επαναλαμβανόμενο θεματικό μοτίβο, ένα αγαπημένο leitmotif του ποιητή.

Ο δε τρόπος που περιγράφονται, αποτυπώνονται και προσδιορίζονται σε μόνιμη βάση οι δρόμοι της γενέθλιας πόλης από τον ποιητή, δηλαδή τα επίθετα, οι επιθετικοί προσδιορισμοί που αυτός επιλέγει να τους συνοδεύουν και να τους χαρακτηρίζουν, είναι, σταθερά και απαράλλαχτα, οι ίδιοι. Σταχυολογώντας μερικές σχετικές εκφράσεις από διάφορα και διαφορετικά ποιήματά του, θα αναφέρω ενδεικτικά: «έρημοι δρόμοι», «άδειοι δρόμοι», «ερημικοί δρόμοι», «άδεια στενωρύμια», «σοκάκια άδεια και έρημα».

Κατ' αυτόν τον τρόπο, «οι άδειοι και έρημοι δρόμοι» της γενέθλιας πόλης, της Δράμας, ανάγονται σε ένα κομβικό σύμβολο, σε ένα σύμβολο-κλειδί στην ποιητική του Νίκου Κωνσταντινίδη, το οποίο συμβολίζει και ενσαρκώνει, προσδίδοντάς τες συγκεκριμένη και απτή μορφή και υπόσταση, τη μοναξιά αλλά και τη μελαγχολία του ποιητικού υποκειμένου, το οποίο, εν πολλοίς, είναι ο ίδιος ο ποιητής, όπως εξ ορισμού ισχύει στην εξομολογητική ποίηση.

Έχουμε, δηλαδή μία ευρηματική αντανάκλαση, μία ευρηματική προβολή του εσωτερικού, ψυχολογικού τοπίου του ποιητικού υποκειμένου και, κατ' ουσίαν, του ίδιου του ποιητή, στο εξωτερικό, αστικό τοπίο της γενέθλιας πόλης του. Και, ταυτοχρόνως, έχουμε την εμπνευσμένη σύζευξη

των εν λόγω δύο κεντρικών θεμάτων της ποίησής του, δηλαδή της μοναξιάς και της μελαγχολίας, με τις εικόνες της παλαιάς Δράμας καθώς και τη γόνιμη αλληλεπίδραση κι αλληλοσυμπλήρωση μεταξύ αυτών.

Δεν είναι τυχαίο, επίσης, το γεγονός και γι' αυτό, εξάλλου, αξίζει να επισημανθεί, ως επιπρόσθετη διαπίστωση, ότι αυτούς τους «*άδειους και έρημους δρόμους*», ο ποιητής επιλέγει πάντα να βάζει το ποιητικό υποκειμένο (και, κατ' ουσίαν, το alter ego του) να τους «*ανηφορίζει*», ποτέ το αντίθετο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιτείνει την υπαρξιακή αγωνία που διακατέχει το ποιητικό υποκειμένο-alter ego του και, κατ' ακολουθίαν, υπογραμμίζει, έτι περαιτέρω, τη μοναξιά και τη μελαγχολία, από τις οποίες η υπαρξιακή αυτή αγωνία απορρέει, αλλά και εμπλουτίζει, συγχρόνως, τον εν λόγω συμβολισμό της ποίησής του, με μία επιπλέον ιδιαίτερη παράμετρο και διάσταση: *ανηφορικοί, «οι άδειοι και έρημοι δρόμοι»*.

Τέλος και σε άμεση συνάρτηση με όλα τα προεκτεθέντα σχετικά με το θεματικό μοτίβο των «*άδειων και έρημων δρόμων*» και προς περαιτέρω υπογράμμιση αυτών, θα ήθελα να κάνω, επίσης, ιδιαίτερη μνεία και σε μία ειδικότερη, σχετική πτυχή της εν λόγω ποιητικής θεματικής του Νίκου Κωνσταντινίδη:

Πρόκειται για το παράθυρο και, για την ακρίβεια, για τη θέαση μέσα από το παράθυρο του έξω κόσμου και, πιο συγκεκριμένα, για τη θέαση μέσα από το παράθυρο του «*άδειου και έρημου δρόμου*». Δηλαδή, το παράθυρο και, ειδικότερα, στην προκειμένη περίπτωση, η θέαση μέσα από το παράθυρο του «*άδειου και έρημου δρόμου*», ως επιμέρους θεματικό μοτίβο, λειτουργεί καθ' όλα συμπληρωματικά και συνθέτει ένα ενιαίο οργανικό σύνολο με το κυρίως θεματικό μοτίβο του «*άδειου και έρημου δρόμου*», ενισχύοντας και μεγεθύνοντας τη συμβολιστική επίδραση και αξία του τελευταίου, όσον αφορά, όπως ήδη εκτέθηκε, στην ενσάρκωση και ανάδειξη της μοναξιάς και της μελαγχολίας του ποιητικού υποκειμένου και, κατ' ουσίαν, του ιδίου του ποιητή. Δεδομένου, μάλιστα, του γεγονότος ότι, όπως συνάγεται, με ασφάλεια, από τα συμφραζόμενα όλων των συναφών ποιημάτων, πρόκειται, σε κάθε περίπτωση, για το «*παράθυρο*» της ίδιας της οικίας του ποιητικού υποκειμένου-alter ego του ποιητή και, ειδικότερα, για τη θέαση, μέσα απ' αυτό, του «*άδειου και έρημου δρόμου*» ο οποίος διέρχεται μπροστά από την οικία του, αυτό συντελεί καθοριστικά στην περαιτέρω επίταση και, εν τέλει, στην κορύφωση του αισθήματος της μοναξιάς και της μελαγχολίας του ποιητικού υποκειμένου-ποιητή, καθόσον το εν λόγω «*παράθυρο*» ανήκει σε αυτό καθαυτό τον πυρήνα της στενής ιδιωτικής του σφαίρας, δηλαδή στο ίδιο το σπίτι

και καταφύγιό του, το οποίο, συνειρμικά και μεταφορικά, παραπέμπει και εκφράζει, αντιστοίχως, τον ίδιο τον πυρήνα της ύπαρξής του.

Εν κατακλείδι, θα σχολίαζα, συνοψίζοντας, ότι η ποίηση του Νίκου Κωνσταντινίδη αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση ποιητικής, η οποία αναφέρεται, ενσωματώνει και θέτει στο επίκεντρο του *corpus* της, το εξωτερικό –αστικό– τοπίο της γενέθλιας πόλης όπου το ποιητικό υποκείμενο, άλλως ο ίδιος ο ποιητής κινείται και διαβιώνει, το οποίο, έτι περαιτέρω, αντιστοιχίζεται και αντικατοπτρίζει το εσωτερικό –ψυχολογικό– τοπίο αυτού, μέσα από τη σταθερή αξιοποίηση από τον ποιητή του προαναφερόμενου μοτίβου, δηλαδή των «انهφορικών», «άδειων και έρημων δρόμων» της πόλης του. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Νίκος Κωνσταντινίδης ανάγει το αστικό τοπίο της πόλης του (και, ειδικότερα, τους δρόμους της) σε σύμβολο του ψυχισμού του ποιητικού υποκειμένου-ποιητή και, ταυτοχρόνως, μετουσιώνει την αποτύπωση στην ποιητική αφήγηση του πρώτου (αστικού τοπίου της πόλης και δη των δρόμων της), σε μία σκιαγράφιση του ψυχολογικού πορτραίτου του δεύτερου (ποιητικού υποκειμένου-ποιητή), σκιαγράφιση η οποία, κρίνοντας εκ του δραματουργικού αποτελέσματός της, ανήκει δικαιωματικά στο χώρο του ψυχογραφήματος.

«Στη μικρή μας γειτονιά».
Οι προσφυγικοί συνοικισμοί στην ποίηση
του Νίκου Α. Κωνσταντινίδη

Γεωργία Μπακάλη

Κάτω από τον «ίσκιο της μνήμης» είναι γραμμένα τα αφιερωμένα στους προσφυγικούς συνοικισμούς ποιήματα του Νίκου Α. Κωνσταντινίδη. Αφηγήσεις για την *Περίθαλψη* όπου μεγάλωσε ο ποιητής, για τα *Κρατικά* αλλά και οπτικές εικόνες από τη Νέα Κρώμνη ενσωματώνονται ως θεματική στην ποίησή του. Η θεματική αυτή τροφοδοτεί τις ποιητικές αναπαραστάσεις του με αυτοβιογραφικές αναφορές, θύμησες και νοσταλγίες από την παλιά ζωή που κρατά άσβεστες η μνήμη του.

«Πότε πότε κινημένος από το σάλεμα της μνήμης», ο ποιητής ανηφόριζε «τον οικείο δρόμο», κι ας γνώριζε ότι «τα μονώροφα σπιτάκια χάθηκαν» και «οι αυλές με τις ροδιές και τ' αγιοκλήματα δεν υπάρχουν πια». Είναι μια επίμονη περιπλάνηση που ικανοποιεί την ανάγκη να διατηρήσει ζωντανό το παρελθόν του με την κατάθεση του προσωπικού του μύθου-βιώματος. Από την *Οπτική Γωνία* 9 (1990) ανατρέχει «στις γειτονιές τις μακρινές/με τα μικρά σπιτάκια». Πρώτη υπαινικτική αλλά σαφής αναφορά τόσο στη χωροταξία των προσφυγικών συνοικισμών, κατά την οποία δημιουργούνταν αμιγείς ή μεικτές κοινότητες Μικρασιατών, Θρακιωτών και Ποντίων έξω και γύρω από τον κεντρικό αστικό ιστό, όσο και στην τυπολογία των κατοικιών.

Στο *Κιθάρα και Παλμοί* (1997), στην *Οπτική Γωνία* 11 (1998), στην *Οπτική γωνία* 12 (2000), στο *Στιγμές σιγής* (2010) και στο κύκνειο άσμα του, την *Οπτική Γωνία* 19 (2016), υμνεί τον συνοικισμό του, την *Περίθαλψη*. Ο «Προσφυγικός Συνοικισμός Περιθάλψεως Δράμας», ήταν ο πρώτος κρατικός αστικός προσφυγικός συνοικισμός που χτίστηκε τη διετία 1924-1925 από το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων του υπουργείου Υγιεινής, Προνοίας και Αντιλήψεως. Πίσω από το σχολικό κτίριο «Εκπαιδευτήρια» τριακόσιες περίπου προσφυγικές οικογένειες Μικρασιατών –μεταξύ αυτών και η οικογένεια του καθηγητή μουσικής Αθανασίου Π. Κωνσταντινίδη, πατέρα του ποιητή– στεγάστηκαν πρόχειρα στα ομοιόμορφα, ισόγεια, δίχωρα και χωρίς χώρους υγιεινής σπιτάκια της *Περίθαλψης*, όπου η κορύφωση των ελλείψεων σε έργα υποδομής δυσκόλευε την καθημερινότητα των κατοίκων της. Κι όμως τα ευτελή αυτά

λαϊκά σπίτια με τα «φτηνά κεραμίδια» ήταν νοικοκυρεμένα σπιτικά με τις «μικρές αυλές», τα «βασιλικά» και τις «μουριές», σπιτικά φροντισμένα με την αξιοπρέπεια και την κοσμιότητα των ενοίκων. Εκεί κατοικούσαν άνθρωποι της φτωχολογιάς. Εκεί γεννήθηκαν και μεγάλωσαν τα παιδιά της *Περίθαλψης*. Το ομώνυμο ποίημα σηματοδοτεί το ρίζωμα των προσφυγόπουλων ως πανηγυρική πραγματικότητα:

*Είχαν τρανέψει τα παιδιά
και πήγαιναν σχολειό.
Σαν την κυψέλη του Μαγιού
βούιζε η Περίθαλψη,
φωνές παιδιών όλη τη μέρα
στους νέους τόπους στη νέα πατρίδα·
δε νιώθουν τα παιδιά εκείνο που έχασαν,
το νιώθουν οι μεγάλοι –
εύκολα τα παιδιά ξεχνούν.*

“Περίθαλψη”, *Οπτική γωνία* 11 (1998), σ. 12.

Τη μητέρα όμως κατέκλυζε η ριζωμένη μνήμη του τόπου της που μετουσιωνόταν σε παράπονο. Καθώς «δυνάμωνε τη λάμπα» την ώρα που νύχτωνε, η νέα ζωή στην *Περίθαλψη* δικαίωνε την παραπονεμένη νοσταλγία της πατρίδας και του σπιτιού της:

*«Τέτοιαν ώρα στην πατρίδα...
Στο σπίτι μας...».*

“Παράπονο”, *Οπτική γωνία* 11 (1998), σ. 13.

Η ποιητική ανάπλαση των προσφυγικών συνοικισμών και της ζωής σε αυτούς κατά τα μεσοπολεμικά και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια κινείται γύρω από τον άξονα της μνήμης και της αναζήτησης. Γύρω του περιστρέφονται εκείνα τα στοιχεία που αποδίδουν τον άλλοτε πικρό και άλλοτε γλυκό χαρακτήρα της ζωής στις παλιές γειτονιές. Το απόσταγμα της μνήμης του, μέσα από το φίλτρο της εξιδανίκευσης του χρόνου που διυλίζει βιώματα και εμπειρίες, συγκρατεί τους «όμορφους καιρούς» και τους «καλούς ανθρώπους». Από τον κύκλο των αναμνήσεων του ποιητή αναδύονται η ζωή «της ταπεινότητας και της απόγνωσης» στους συνοικισμούς αλλά και η ζωτικότητα τους μέσα από πρόσωπα οικεία: «η θεία Ζωγράφα, η κυρά Ευθυμία, η Αργυρώ,/η κυρά Φανή, η γιαγιά η Σουλτάνα», «ο παππούς μας ο καλός», «της γειτονιάς μας ο τσαγκάρης», «στη γειτονιά –θυμάμαι– ένα παιδί το λέγανε Σταμάτη/με τον ταμπλά πουλούσε

μηλαράκια». Κυρίαρχο στοιχείο οι συνεκτικοί δεσμοί των ανθρώπων, το πνεύμα αλληλεγγύης και ο τραχύς αγώνας για επιβίωση σε ένα σκηνικό ακραίας ένδειας που όμως δεν έσβηγε τις ελπίδες τους. Αναδύεται συχνά η αγαπημένη μορφή της μητέρας με την ανθρώπινη αγιοσύνη της:

με το χέρι της, την άγια υπομονή της
σ' έμαθε την προπαίδεια στην λάμπα δίπλα,
να κάνεις τον σταυρό σου πάντα με το χέρι το καλό,
να νίβεσαι τα πρωινά στη βρύση
και ν' αγαπάς τ' άλλα παιδιά, να μη τα δέρνεις
να μη χτυπάς τους σκύλους με τις πέτρες.
“Πέρασμα καιρών”,

Οπτική Γωνία 11 (1998), σ. 15.

Το γέλιο της κι ο τρυφερός της λόγος,
που σαν τραγούδι παναρμόνιο αντηχούσε
“Σκιών ανταύγιες”,

Οπτική Γωνία 16 (2013), σ. 7.

Το χθες-σήμερα, σταθερό μοτίβο της ποιητικής του σύλληψης, καθορίζει το έργο του. Το χθες ως μνήμη του γενέθλιου τόπου, της Δράμας, και ως μνήμη της μικρής γειτονιάς, της *Περίθαλψης*, αναμετριέται με τα απομεινάρια του σήμερα. Προσφιλές δίπολο που συμπλέκεται και λειτουργεί σαν ρέκβιεμ των ανέμελων και ανόθευτων παιδικών χρόνων. Αλλοτινοί καιροί και αλλοτινή ζωή που το σαρωτικό κύλισμα του χρόνου απάλειψε. «Δεν έχει σημασία, αν πέρασαν/πενήντα ή εξήντα χρόνια./Δεν έχει σημασία, αν τα τοπία άλλαξαν». Σημασία έχει ότι: «Οι μνήμες συκρατούν τ' αρχαίο τοπίο» και οι μνήμες αυτές σαν εσωτερική κινητήρια δύναμη ωθούν τον ποιητή σε αναζητήσεις. Περιδιαβαίνοντας σε «τούτα τα στενά που τώρα τόσο άλλαξαν», «στους τόπους που πηγαίναμε», «στους δρόμους εκείνους», στο σιωπηλό, λυπημένο και έρημο τοπίο, αναζητά προσφιλή πρόσωπα, χαμένα πια, μα χαραγμένα στη θύμηση παντοτινά:

Στο σπίτι αυτό τα χρόνια εκείνα
—ήμουν δεκάχρονο παιδί—
έβγαине στο μπαλκόνι και καθόταν ένα κορίτσι
δροσιάς κλωνί και στάλα ζέφυρου, η Αννούλα
κι είναι μια θύμηση τόσο περίεργη
που μένει ακόμη στους καιρούς.

“Το σπίτι”, *Στιγμές σιγής* (2010), σ. 11.

Αναζητά τον «χαμένο ίσκιο εκείνης». Μάταια όμως. «Εκείνη δεν υπάρχει». Στον συνοικισμό *Κρατικά* αναζητά ανεκπλήρωτα όνειρα, αναζητά παλιά βιωμένα, μα χαμένα στον χρόνο αισθήματα:

*Σε τούτα τα στενά που νύχτες του χειμώνα
τα περπατούσαμε μαζί χτυπώντας την κιθάρα
να μας ακούσει εκείνη, ω εκείνη!
τώρα δε μένει τίποτε που να θυμίζει τους παλμούς
των πιο καλών μας χρόνων.*

“Στα Κρατικά”, *Οπτική γωνία* 11 (1998), σ. 24.

Έχοντας κλείσει μέσα του ζωντανές τις προσωπικές του εικόνες από εκείνα τα χρόνια, η περιπλάνηση στις πάλαι ποτέ πολύβουες γειτονιές είναι αποκαλυπτική για τον ποιητή:

*Μερικά μόνο από τα σπιτάκια της Περίθαλψης
–παντέρημα, κλειστά και στοιχειωμένα–
απομένουν τώρα. [...]
Οι ένοικοί τους πρόσφυγες μικρασιάτες
έχει πολύ καιρό που απεδέμησαν εις Κύριον [...]
Οι απόγονοί τους χρόνια πολλά στη Γερμανία εργάτες [...]
Έτσι κυλάει ο χρόνος και ο μύθος της ζωής.*

“Πεπρωμένο”, *Οπτική γωνία* 16 (2013), σ. 14.

Μέσα από την οδυνηρή διαπίστωση της πραγματικότητας, την αλλαγμένη τοπιογραφία των συνοικισμών και την αποδημία των ανθρώπων, προβάλλει η συνείδηση του χρόνου, άρα και του θανάτου. Το κύλισμα της ζωής που προκαλεί αλλαγές καλλιεργεί στον ποιητή την αίσθηση του χρόνου, και επομένως της ιστορικότητάς του. Στις παλιές γειτονιές ο ποιητής διαβάζει την ιστορία της ζωής του, των ανθρώπων που έζησαν εκεί αλλά και της πόλης του.

Οι προσφυγικοί συνοικισμοί στην ποίηση του Νίκου Α. Κωνσταντινίδη εικονογραφούν την ανθρωπιά, την ταπεινότητα, την απλότητα και τον πολιτισμό των ανθρώπων που ζούσαν σε αυτούς. Τα στοιχεία αυτά καθόρισαν το ήθος του ποιητή, διαμόρφωσαν την ταυτότητά του. Τα βιώματά και οι εμπειρίες που έζησε στις γειτονιές εκείνες σφυρηλάτησαν τη βιοθεωρία του και διέπλασαν την πολιτική του αντίληψη:

*Εμείς δεν είχαμε μεγάλα ονόματα,
διασυνδέσεις κλπ.
Εμείς είχαμε μόνο τη χαρά*

μικρά παιδιά να τρέχουμε
κάτω απ' τις στάλες τις βροχής
και να γυρίζουμε στο σπίτι μουςκεμένοι.
Ήμασταν οι σπουργίτες ταπεινού προσφυγικού συνοικισμού,
ξυπόλητα παιδιά τ' άγιου καλοκαιριού.
"Χθες-σήμερα", *Οπτική γωνία* 12 (2000), σ. 26.

Μολονότι ο ποιητικός λόγος είναι φύσει ελλειπτικός και υπαινικτικός, ο Ν. Α. Κωνσταντινίδης αναπλάθει ρεαλιστικά, με σαφή περιγράμματα και απτές λεπτομέρειες, την εικονογραφία των συνοικισμών και της ζωής των προσφύγων, υφαίνοντας τον λόγο του με τη λιτότητα της μαστοριάς του και δίνοντας ένα άρτιο αισθητικά αποτέλεσμα. Στο σημείον των πραγματολογικών-ιστορικών στοιχείων για τις προσφυγικές γειτονιές πλέκεται το υφάδι των συναισθηματισμών και των στοχασμών του. Έτσι, αντλώντας από την πηγή της ατομικής μνήμης του, τροφοδοτεί με λυρικές αναπαραστάσεις και εικόνες τη συλλογική μνήμη και φέρνει σε επαφή τις νεότερες γενιές με μία πτυχή της προσφυγικής Δράμας. Ο σημερινός αναγνώστης γίνεται έτσι μέτοχος μιας ιστορικής εμπειρίας διαμεσολαβημένης σε κάποιο βαθμό από τη μαρτυρία του ποιητή, η ποιητική αφήγηση του οποίου εγγράφεται στο εθνικό ιστορικό αφήγημα για την προσφυγική εμπειρία του 1922.

**Τα ιστορικά μελετήματα του Νίκου Α. Κωνσταντινίδη:
μια υποδειγματική πνευματική κληρονομιά**

Δημήτρης Σφακιανάκης

Ο Νίκος Α. Κωνσταντινίδης δεν ήταν μόνο «ο ποιητής της Δράμας». Ήταν και ο πολυσχιδής πνευματικός άνθρωπος, με ερευνητικό έργο πολυσημαντο που το αξιοποιούμε σήμερα ως ιστορική παρακαταθήκη. Σημείο αναφοράς του η πόλη που τον ενέπνευσε, η Δράμα. Στην ποίησή του παραμένει σταθερή και αδιάλειπτη η νοσταλγική του προσκόλληση στη «μικρή μας πόλη», όπως την αποκαλεί. Η ζωή του συναρτάται αζεδιάλυτα με τη φυσιογνωμία και τους ρυθμούς της. Είναι μια σχέση λατρείας με μια αγαπημένη που ωστόσο δεν την εξιδανικεύει. Όπως γράφει, ξαναγυρίζει εκεί «ας ρίχνουν οι άλλοι πέτρα πίσω τους/ κι ας τη μισούν για την αδράνεια και τη λάσπη της». Κι αν αυτή την αγαπημένη την ψηλαφεί στην ποίησή του με τις ευαισθησίες και τις απαντοχές της καρδιάς, στα πεζά κείμενα και στα μελετήματά του την ανιχνεύει και την προσεγγίζει με την καθαρή ματιά και τα επιστημονικά εφόδια του ερευνητή λόγιου. Όπως επισημαίνει, «επιθυμία μου είναι να μην ταφεί με την πλάκα της σιωπής οποιοδήποτε γραφτό αναφέρεται στη Δράμα και καταγράφει όποιες στιγμές της ζωής της». Και κατέβαλε πολύ ερευνητικό μόχθο, με την έγνοια να πραγματώνει δημιουργικά την επιθυμία του αυτή.

Ο Νίκος Α. Κωνσταντινίδης διήλθε την εφηβεία του στρατευμένος στην ΕΠΟΝ και ανδρώθηκε βιώνοντας επώδυνα το νοσηρό κλίμα των εμφυλιοπολεμικών αντιπαραθέσεων της δεκαετίας του 1940. Πλήρωσε βαρύτατο τίμημα για τις ιδεολογικές του επιλογές, με διώξεις, φυλακίσεις, βασανισμούς — εμπειρίες που στοίχειωσαν τη μνήμη και τις ευαισθησίες του. Η αφυπνισμένη πολιτική συνείδησή του αλλά και η στερή παιδεία του — που σφυρηλατήθηκε ήδη από τα παιδικά του χρόνια — συνέβαλαν ώστε να εξελιχθεί σε έναν συγκροτημένο πνευματικό άνθρωπο. Η ανάγκη του να εκφραστεί, γράφοντας ποίηση, ερευνώντας και δημοσιεύοντας μελέτες και άρθρα, έγινε πια το σταθερό καταφύγιό του, ταυτισμένο πάν-τα με τη γενέθλια πόλη, μια μετεμφυλιακή Δράμα που ωστόσο διατηρούσε ακόμη χαίνουσες τις πληγές της, καθηλωμένη στη στασιμότητα: οικονομική δυσπραγία, ανεργία, μαζική μετανάστευση, άναρχη ανοικοδόμηση που συνέθλιβε τα ιστορικά μνημεία και την αισθητική της πόλης.

Ο Νίκος Α. Κωνσταντινίδης, αφήνοντας πίσω του τις ατελέσφορες πολιτικές περιπέτειες, βάλθηκε να μελετά και να έρευνά με πάθος ό,τι σχετιζόταν με το ιστορικό παρελθόν αλλά και το παρόν της πόλης του. Η τολμηρή πολυπραγμοσύνη του —ιστοριοδίφης, ερευνητής αρχαιολογικών μνημείων, κριτικός της τοπικής λογοτεχνικής παραγωγής, μαχητικός αρθρογράφος για τα τρέχοντα προβλήματα της πόλης— δεν τον παγίδευσε στην προχειρότητα και τις ανερμάτιστες αναλύσεις. Στα κείμενά του, διαφορετικά σε επίπεδο γραφής και τεκμηρίωσης από κείμενα λογίων της επαρχίας των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων, συνδυάζει το χάρισμα της έρευνας, της ανάλυσης, της αξιολόγησης και της σύνθεσης, με επιστημονικό και όχι εμπειρικό ή διαισθητικό τρόπο. Το ερευνητικό του έργο εμπνεόταν από την παρότρυνση του πνευματικού του μέντορα Στίλπωνος Κυριακίδη, του σπουδαίου καθηγητή λαογραφίας στο ΑΠΘ: «Των γενικωτέρων και απωτέρων αυτών [ιστορικών] γνώσεων καλόν είναι να προηγῆται η γνώσις του αμεσωτέρου περιβάλλοντος μέσα εις το οποίο εγεννήθημεν και με το οποίο είναι συνδεδεμένη η καθημερινή μας ζωή αλλά και αι ιστορικά μας τύχαι»¹. Ο Στίλπων Κυριακίδης περιέβαλε με πολλή αγάπη και φροντίδα τον ανήσυχο φοιτητή του, Νίκο Κωνσταντινίδη, τον ενέπνευσε, τον πλούτισε με την ερευνητική του εμβρίθεια και τον τίμησε προσλαμβάνοντάς τον ως βοηθό του στην έδρα της λαογραφίας του ΑΠΘ. Η ελπίδοφόρα, για την επιστημονική του ανέλιξη, εξάχρονη θητεία του στο Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής διακόπηκε αιφνίδια το 1968, όταν το καθεστώς των συνταγματαρχών τον απέλυσε ως «αναρχικόν και επικίνδυνον δια την δημοσίαν ασφάλειαν». Στο διάστημα αυτό ωστόσο, ευεργετημένος από τον πνευματικό του μέντορα με το εξαιρετικό προνόμιο να έχει άνετη πρόσβαση στο αρχείο και στην πλούσια ιδιωτική βιβλιοθήκη του, ανέσυρε άγνωστο ιστορικό και αρχαιολογικό υλικό για τη Δράμα.

Πίστευε στην εξυγιαντική δύναμη της ιστορικής έρευνας και θεωρούσε χρέος του την προσωπική του συμβολή. Και αναδείχτηκε σε ιστοριοδίφη περιωπής. Διευρύνοντας την έρευνά του μέσα από τον αρχαιολογικό πλούτο της Βιβλιοθήκης του ΑΠΘ αλλά και με συχνές επισκέψεις σε βιβλιοθήκες και αποθετήρια της Αθήνας, ανέσυρε από την αφάνεια και ανέδειξε άγνωστες για τους Δραμινούς πτυχές της ιστορικής διαδρομής της πόλης του, προπάντων κατά την εποχή της οθωμανοκρατίας: Έφερε στο φως ξένους περιηγητές που επισκέφθηκαν τη Δράμα, μητροπολίτες που άφησαν θετι-

¹ *Ιστορικά και αρχαιολογικά δημοσιεύματα για την πόλη της Δράμας*, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 5.

κό αποτύπωμα στην ελληνορθόδοξη τοπική κοινότητα, αλλά και άγνωστους ποιητές και ξεχασμένους πνευματικούς δημιουργούς της Δράμας². Δημοσίευσε 27 μελετήματα τα οποία στο σύνολό τους σχεδόν εστιάζουν στη Δράμα. Τα εξέδιδε σε τευχίδια, κατά κανόνα, ολιγοσέλιδα (κυμαίνονται μεταξύ 16 και 42 σελίδων). Ήταν όλα αυτοεκδόσεις, σε 250 συνήθως αντίτυπα το καθένα, τα οποία διένειμε χαρίζοντάς τα³. Σε αυτά προστίθενται και επανεκδόσεις, με δική του φροντισμένη επιμέλεια και εισαγωγικά σχόλια, δύο βιβλίων ολιγοσέλιδων αλλά πολύ σημαντικών για την ιστορία της Δράμας, που τα ανέσυρε από την αφάνεια⁴.

Χωρίς αυταπάτες για την κατάσταση της πόλης του, φλεγόταν από την επιθυμία να εκδηλωθούν οι αναγκαίες πρωτοβουλίες για την υπέρβαση που θα την έβγαζε από τη στασιμότητα. Η αδιαφορία των Αρχών για τον παραμελημένο αρχαιολογικό και ιστορικό πλούτο της Δράμας τον κινητοποίησαν, αρχές της δεκαετίας του 1960, σε μαχητική αρθρογραφία στην εφημερίδα *Πρωινός τύπος*. Τα σχετικά άρθρα βρίσκουμε αποθησαυρισμένα στο τευχίδιο *Ιστορικά και αρχαιολογικά δημοσιεύματα για την πόλη της Δράμας*, όπου ανακαλύπτουμε τον προβληματισμό και τις προωθημένες απόψεις του για τη φροντίδα και ανάδειξη μνημείων της πόλης, όπως τα Τείχη, ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου, η Αγία Σοφία, στους χώρους των οποίων επικρατούσε «ακαταστασία, σκουπίδια, ερημιά, ξέφραγος τόπος και κάποια αρχαιολογικά κατάλοιπα στο έλεος της τύχης».

Παρά την τοπικότητα της πνευματικής του δημιουργίας και των αναζητήσεών του, ήταν απαλλαγμένος από τον στενόμυαλο επαρχιωτισμό που χαρακτήριζε εκείνες τις δεκαετίες τους λόγιους της ελληνικής περιφέρειας. Η παιδεία και ο κοσμοπολιτισμός του —ήταν συχνά και παρατε-

² Ενδεικτικά: *Ο Μητροπολίτης Δράμας Αθανάσιος (1593-1608)*, Δράμα 2009. - *Ο Μητροπολίτης Δράμας Ιωσήφ Δαλιβήρης (1787-1810)*, Δράμα 2011. - *Τα Δραμινά του Ε.Μ. Cousinery*, Αθήνα 2015. - *Τα δραμινά του Εβλιά Τσελεμπί (1611-1680)*, Δράμα 2016. - *Ένα οδοιπορικό του 1890 για τη Δράμα*, Θεσ/κη 1996. - *Ο ποιητής Περικλής Τσελίκης και η Δράμα: βήματα στους δρόμους της πόλης*, Θεσ/κη 1998.

³ Πρόκειται για 27 τευχίδια και 2 βιβλία, από τα 62 που συνολικά εξέδωσε, μαζί με το ποιητικό του έργο, σύμφωνα με το αρχείο της ανιψιάς του Χριστίνας Παπαντωνοπούλου. Για τις σχετικές πληροφορίες και διευκρινίσεις της οφείλω θερμές ευχαριστίες.

⁴ Πρόκειται για τα βιβλία: Νίκου Καπετανάκη-Ακρίτα, *Επίτομη ιστορία της Δράμας. Ιστορική και αρχαιολογική μελέτη*, «τύποις καλλιτεχνικού τυπογραφείου «Θάρρους», Δράμα 1937 (ανατύπωση, Θεσσαλονίκη 1998) και Θεόφιλου Αθανασιάδη, *Οικονομική στατιστική του νομού Δράμας 1927*, «Τύποις Κυριαζόπουλου-Πεντζίκη, Δράμα 1928» (ανατύπωση, Θεσσαλονίκη 1998).

ταμένα τα ταξίδια του στην Ευρώπη, όπου συγχρωτιζόταν με σπουδαίους πνευματικούς ανθρώπους⁵— συνέτειναν, ώστε να προσεγγίζει με νεωτερική ματιά τα τοπικά θέματα. Απ' όσο μπορούμε να γνωρίζουμε, ήταν ο πρώτος που έθεσε με τεκμηριωμένη αρθρογραφία ζητήματα υπο-δομών, για τα οποία η κοινή γνώμη στη δεκαετία του 1960 ήταν παντελώς ανυποψίαστη: δημιουργία αρχαιολογικού μουσείου, μουσείου λαογραφίας και ιστορίας, πνευματικού κέντρου, θεατρικής αίθουσας, η ανάγκη για συντήρηση εγκαταλειμμένων, εμβληματικών ιστορικών τοπόσημων της πόλης. Κι αν αυτά φαίνονται σήμερα αυτονόητες αναγκαιότητες, τότε, στη δεκαετία του 1960, αρκετοί Δραμινοί τα απέρριπταν, θεωρώντας, όπως αναφέρει, ότι «η απόδραση στο παρελθόν και η αναδίφηση των ιστορικών του πτυχών, δεν είναι τίποτε άλλο παρά φυγή ρομαντική»⁶.

Ψηλαφίσαμε ενδεικτικά μερικές μόνο όψεις της πνευματικής δραστηριότητας του Νίκου Κωνσταντινίδη. Μια συνολικότερη και πληρέστερη παρουσίαση των κειμένων του για τη Δράμα υπερβαίνει το πλαίσιο αυτού του σημειώματος. Οι νέοι, με έγκυρες ακαδημαϊκές σπουδές, ερευνητές της Δράμας θα μπορούσαν να εντρυφήσουν εποπτικότερα στην κατεύθυνση αυτή.

⁵ Ήταν συχνός ο συγχρωτισμός του με τον Παναγιώτη Κονδύλη και το περιβάλλον του στα συχνά ταξίδια του στη Χαϊδελβέργη. Ο Παναγιώτης Κονδύλης –κορυφαίος ευρωπαίος στοχαστής του 20ού αιώνα– ήταν αγαπημένος, στενός φίλος, όπως φαίνεται και από τα θερμά ιδιόχειρα αφιερώματά του σε βιβλία του που χάριζε στον Ν.Α.Κ.

⁶ Εφημ. *Θάρρος*, 25-2-62.

Οπτική γωνία 1-19

Οπτική γωνία 1

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση. Τυπώθηκε στο Καλλιτεχνικό Τυπογραφείο Υιοί Φ. Τριανταφύλλου τον Απρίλιο του 1978 σε διακόσια πενήντα αντίτυπα. Επανεκδόθηκε τον Μάρτιο του 2023 στο Καλλιτεχνικό Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή σε τριακόσια αντίτυπα.

1.

Μερικοί φίλοι της ποιήσεως ειδήμονες
ίσως κοπιάσουν να κρίνουν τους στίχους μου
με κριτήρια τέχνης.
Άδικος κόπος. Εγώ δεν είμαι ποιητής.
Το ένα ποίημα ας κρίνουν,
αυτό ας πουν αν τους αρέσει,
γι' αυτό γραφτήκαν όλα τ' άλλα.
Ένα δεν πήγαινε σε τόμο.

2.

Δεν είμαι γεννημένος ποιητής,
άλλα στην εποχή μας —σκέφθηκα—
όλοι μπορούν να γράψουν ποιήματα.
Βάζεις τις λέξεις πλάγι πλάγι
όπως τα χρώματα ο ζωγράφος
και κάνεις ένα ποίημα.
Αδιάφορο το νόημα, το σχήμα φτάνει του ποιήματος.

Γράφει ο Λόρκα:
«Τα χορτάρια.
Θα κόψω το δεξί μου χέρι.
Περίμενε.
Τα χορτάρια.
Έχω ένα γάντι από υδράργυρο...».

Ο Εμπειρικός:
«Ο μωλωπισθείς παμμέγιστος
και τα ζεστά του υποσάγματα
φτερνίζοντας στο πελιδνό και
άνευ έρματος περίβλημα
της νεαρής του ηλικίας...».

Ο Ελύτης:
«Πού είναι ο σφυγμός του εδάφους.
Το αίμα στη μνήμη των προσώπων μας.
Ο αυτούσιος πηγαιμός;».

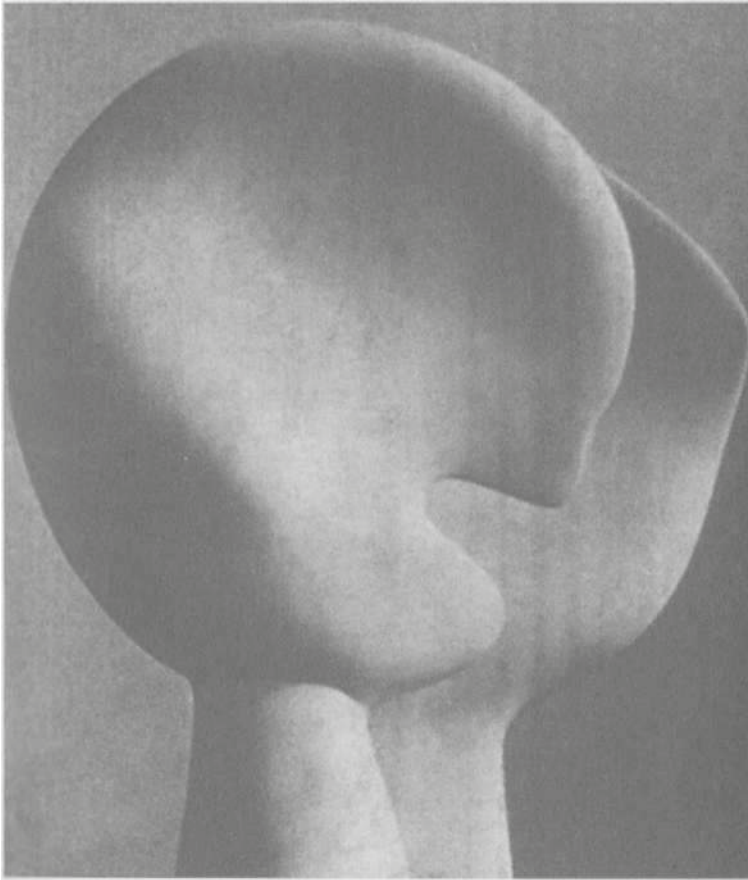
Πρωτοτυπούν, θα πείτε, οι ποιητές·
συρμό·
ανανεώνουν τον συρμό·
τέμνουν οδούς.
Δεν είναι οι άδοξοι ποιητές του Καρυωτάκη.

3.

Κάποτε πήγα και στην τέχνη.
Μου είπαν: «Μάθε τέχνη κι άστηνε
κι αν πεινάσεις πιάστηνε».
Με το ψωμί στην αμασκάλη κίναγα το πρωί
το βράδυ γύριζα μουντζουρωμένος.
Ύστερα την άφησα την τέχνη
κι έφυγα σε ταξίδια·
πλανήθηκα πολύ στην Ταγκανίκα.
Μετά το πήρα απόφαση να γίνω επιστήμων
και σπούδασα φιλολογία.
Ταχιά την άφησα κι αυτήν.
Τώρα πουλάω τυρί, κάνω τον έμπορο.

4.

Στη φιλοσοφία και στην ποίηση
λες ό,τι θες, αρκεί να ξέρεις να τα λες καλά
όπως ο Νίτσε·
διπλές γραμμές, σηματοδότες, τροχονόμοι δεν υπάρχουν.
Βέβαια, η γλυπτική του Μουρ δεν πάει πιο πίσω.

Κεφαλή του φεγγαριού: γλυπτό του Χένρι Μουρ

5.

Από συνήθεια πηγαίνω το βράδυ στο σπίτι.
Προσπαθώ μόνο να είναι αργά,
δώδεκα, μία, δύο.
Έτσι,
μένω λιγότερες ώρες στους άδειους τοίχους.
Την Τρίτη και την Πέμπτη, κατ' εξαίρεσιν,
πηγαίνω νωρίς·
ακούω συμφωνική στο ραδιόφωνο.
Αν άλλες μέρες πάω τυχόν νωρίς,
γελάω τον εαυτό μου με υποσχέσεις
και κοιμάμαι.
Ο ύπνος είναι πολλοστημόριο θανάτου.

6.

Τα ίδια και τα ίδια πάλι:
Θα ξυπνήσω το πρωί, θα πάω στη δουλειά,
θα γυρίσω το βράδυ να ιδώ τον εαυτό μου.
Δεν μπορεί κανείς να ιδεί τον εαυτό του
μέσα στους ανθρώπους·
νοθεύεται όπως παλιά οι εκλογές.
Ύστερα, σε κανονική ώρα πάντα,
θα κάνω τον συνηθισμένο περίπατο.
Δεν θα ξεχάσω να περάσω από το δρόμο,
που μια υπόσχεση μένει ανεκπλήρωτη...

7.

Στα φύλλα του ημερολογίου μου
συχνά ποζάρει η βροχή·
πάρα πολύ στα πιο παλιά, πιο λίγο στα νεότερα.
Την αγαπώ όπως ο Νίκος Καζαντζάκης⁵.

5. Έβρεχε - φυσούσε δυνατή σοροκάδα κι έφταναν οι πιτσιλιές της θάλασσας στο μικρό καφεενεδάκι.

Έβρεχε κι έβλεπα τα νήματα της βροχής που έσμιγαν τον ουρανό με τη λάσπη.
Κι ως κοίταξα το μαύρο βαπόρι και τους ίσκιους και τη βροχή, σιγά σιγά έπαιρνε πρόσωπο η πίκρα μου, ανέβαιναν οι θύμησης...

Βροχή θυμούμαι πάλι και κρύο και ξημερώματα κι η καρδιά πάλι φούσκωνε ανταρεμένη.
Το γκονγκ ακούστηκε στο βαπόρι να διώχνει από καμπίνα σε καμπίνα τους επισκέπτες.
Σιγόβρεχε. Ο αγέρας γιόμισε λόγια παθητικά του χωρισμού...

Θάλασσα, χινοπωριάτικη γλύκα, φωτολουσμένα νησιά, διάφανο πέπλο από ψιλή βροχούλα που έντυνε την αθάνατη γύμνια της Ελλάδας.

Άνεμος αποβροχάρης φυσούσε αναφούφουδα, σύννεφα περνούσαν με βιάση και γλύκαιναν θαμπώνοντάς τη τη γης...

Δυο τρεις χοντρές στάλες έπεσαν, ο ουρανός σκοτείνιασε. Γαλάζιες αστραπές σπάθιζαν τον ουρανό.

Μιλούσαμε για τα αιώνια: τα σπαρμένα, τ' αμπέλια, τη βροχή.

Θα' ταν μεσάνυχτα. Μαύρα σύννεφα είχαν μαζωχτεί στον ουρανό, χοντρές στάλες έπεσαν στα χέρια μου.

Έβρεχε σήμερα γλυκά, μαλακά... καθόμουν διπλοπόδι... χωρίς να φάω... κι άκουγα το σιγανό πρωτοβρόχι.

Κατά το δειλινό η βροχούλα είχε σταματήσει, καθάρισε ο ουρανός.

Σήμερα βρέχει σιγά, απαλά, σμίγει ο ουρανός με τη γη με άπειρη τρυφεράδα... Απ' τ' ανοιχτό παραθυράκι μονάχα μπαίνει η μυρωδιά του χωμάτου - Σηκώθηκα άπλωσα το χέρι στη βροχή σα ζητιάνος.

Ο ουρανός όλο και χαμήλωνε· κοίταξα από το παραθυράκι. Τα σύννεφα είχαν σκεπάσει το ψήλωμα του λιγνίτη... Ήδονικές, όλο θλίψη οι ώρες ετούτες της ψιλής βροχής, σα να βρέχεται η ψυχή σου... Έρχονταν στο νου σου όλες οι πικρές θύμησης...

Έβρεχε. Οι κορφές είχαν σκεπαστεί, αγέρας δε φυσούσε, οι πέτρες γυάλιζαν.

Η καρδιά του ανθρώπου πιάνεται, είπε ο Ζορμπάς· μη την συνερίζεσαι όταν βρέχει.

Να ξέραμε, αφεντικό, τι λένε οι πέτρες, τα λουλούδια, η βροχή! Μπορεί να φωνάζουν, να μας φωνάζουν κι εμείς να μην ακούμε.

Σε τρίπτυχο ήταν τ' όνομά της:
«τραγούδι, έρωτας, βροχή».
Τη χάρηκα όσο κανείς,
όπως ο Μαβίλης το νησί του.
Την άκουσα στη στέγη του σπιτιού μας.
Την είδα στα χρυσάνθεμα του κήπου.
Πήγα μαζί της στο δάσος.

Πήρε να βρέχει τώρα δυνατά... Χαρούμενος πανικός είχε κυριέψει το χωριό στην απροσδόκητη μπόρα... από τα σφηνωτά γένια των ανδρών και τα γερτά μουστάκια κρέμουνταν χοντρές στάλες· το χώμα, οι πέτρες, τα χόρτα μύρισαν.

Κοίταξαν κατά την πόρτα· έβρεχε με τα τουλούμια, κακάριζαν τα νερά απάνω στις πέτρες...

Τα κοκόρια άρχισαν να λαλούν, η βροχή ξέκοψε λίγο.

Ένα άλλο βράδυ που έβρεχε κι ήμασταν ζαρωμένοι στην παράγκα μας...

Το μάζεμα τούτων των γραμμών για τη βροχή είναι μόνο από το μυθιστόρημα «Αλέξης Ζορμπάς». Νομίζω πως τούτες μόνον είναι αρετές για να δείξουν την αγάπη του Νίκου Καζαντζάκη στη βροχή. Δεν ξέρω αν κάποιος από τους τόσους μελετητές, δικούς μας και ξένους, ξεκίνησε από τις πυκνές αναφορές του ποιητή στη βροχή, για να σκιαγραφήσει τον χαρακτήρα του· μα μια τόσο εκλεπτισμένη περιδιάβαση στο χώρο της βροχής δεν αφήνει αμφιβολία για το είδος και την ποιότητα της ψυχής και των αισθημάτων του, που νοούνται οίκοθεν.

8.

Οκτώβριος 1970.

Βράδυ.

Μόνοι.

Στο βάθος η πόλη παλλόμενη λάμψη.

Δίπλα μας το αμέριμνο άλογο.

Στα πόδια μας η πνοή των ωχρών λουλουδιών.

Πάνω η συγκατάνευση του πεύκου.

Στον ουρανό η σιγή των συννέφων.

Το χέρι σου στο χέρι μου,

Αγάπη, Αγάπη...

9.

Η φωνή σου είναι ο ήχος λανθανούσης συμφωνίας.
Όταν μιλάς, σ' ακούω
όπως ακούω στα φύλλα τη βροχή,
όπως τον ψίθυρο του ζουζουνιού στον κρίνο,
όπως την έκτη του Μπετόβεν.
Ακροβατώ στης ευτυχίας το νήμα.

10.

Ήθελα να 'μουν θάλασσα
ν' αγκαλιάζω το κορμί σου όπως εκείνη,
όπως τ' αγκάλιαζα κάποτε.
Να μ' αγαπάς όσο αγαπάς εκείνη.
Να θέλεις νά 'ρχεσαι σε μένα
όπως πηγαίνεις σε κείνη.
Να λαχταράς τον ερχομό μου
όπως λαχταράς να 'ρθει το θέρος.

11.

Ένα ρολόγι χτύπησε τις ώρες,
ένα ξωκλήσι τη βραδινή του καμπάνα.
Ένα φύλλο έπεσε,
μια σταγόνα από το σύννεφο,
ένα δάκρυ από το φως.
Είπες θα φύγω...

12.

Αλησμόνητη Κ...

Πότε λες να γυρίσεις;

Τα πέντε χρόνια πέρασαν, και το θυμάμαι,
είπες: «στα τρία θα γυρίσω».

Κάθε πρωί οκτώ και δέκα, οκτώ και τέταρτο
στη γωνιά την ίδια περιμένω.

Βλέπω την αδελφούλα σου —ίδια εσύ—
με την ποδιά, με τις καμπύλες των ποδιών,
περνάει με τις φίλες της για το σχολειό.

Με χαιρετάει χαμογελώντας
και ξέρει γιατί περιμένω.

Αλήθεια, πότε λες να γυρίσεις;

Χθες έπεσαν τα πρώτα φύλλα.

Οπτική Γωνία 2

*Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση. Τυπώθηκε στο Καλλιτεχνικό Τυπογραφείο Υιοί Φ.
Τριανταφύλλου, σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.*

1

Μας είπανε μη γράφετε ποιήματα,
μη παριστάνετε τους πέρπερους,
πάψτε να φλυαρείτε.

Κι άλλα τινά μας είπαν:

Όταν τις νύχτες μένεις άυπνος
και χίλιες έννοιες βασανίζουν το μυαλό σου,
άνοιξε μια «Ποιητική Ανθολογία».

Αλλά,

ξεφύλλιζε την σιγανά, χάιδευε τις σελίδες της.

Διάβαζε ονόματα ποιητών,
τίτλους ποιημάτων.

Κοίταζε στίχους δω και κει
ψάχνοντας νάβρεις το τι λένε.

Τότε γλυκιά θα σου έρθει νάρκη·

σιγά σιγά τα μάτια σου θα κλείσουν,

θα πέσει το βιβλίο από τα χέρια σου στο πάτωμα

κι ήρεμα θα πλανιέσαι σ' έναν ύπνο
γλυκό σαν γλυφιτζούρι.

2

Όταν πάρουν τη συλλογή μας,
το πρώτο που θα κάνουν είναι
ν' αναζητήσουν δάνεια κι επιδράσεις.
Δανείστηκε από τον Σαραντάρη θα μας πουν
κι απ' τον Μπεκέ, σαφώς, κάτι έχει πάρει.
Ερωτικός εδώ, κοινωνικός εκεί,
συνέπεια δεν υπάρχει.
Ύστερα πάσχει κι από σύνταξη.
Τέτοια, κι άλλα παρόμοια θα μας πουν.

Γ' αυτό και μεις προσέχουμε,
δεν στέλνουμε παντού τα ποιήματά μας.
Τα στέλνουμε σ' όσους δεν διάβασαν Μπεκέ και Σαραντάρη.
Σ' όσους ακούν το λάλημα του σπίνου τον χειμώνα·
το τραγούδι της βροχής τη νύχτα
στους έρημους δρόμους της πόλης.

3

Ξεφυλλίσαμε σωρό τις συλλογές στίχων
που έχουμε στο σπίτι μας.
Τι τρέλα αλήθεια!
Μαζεύαμε κάθε λογής βιβλία,
τότε που έπρεπε να ζήσουμε.

Καθήσαμε λοιπόν, και ξεφυλλίσαμε
ξεπερασμένες συλλογές
γυρεύοντας ήχους, φωνές και χρώματα.

Είδαμε εξώφυλλα λαμπρά, ονόματα,
χρονολογίες, πόλεις που εκδόθηκαν οι στίχοι.
Διερωτηθήκαμε:
Τι τάχα να έγιναν οι ποιητές αυτοί;
Γιατί σωπάσαν;
Μήπως παντρεύτηκαν;
Μήπως τους έδωσε το T.E.B.E. σύνταξη;
Τι τάχα να έγιναν;

4

Πήγαμε και σε γκαλερί προσκεκλημένοι.
Σταθήκαμε μπροστά στην αταξία των χρωμάτων,
στα πιο παράδοξα μοτίβα
με χίλια ερωτηματικά.
Το μάτι κόλλησε σε κάποιες θείες εξάρσεις·
δεν βγάλαμε μιλιά.
Χιλιάδες δώδεκα,
χιλιάδες είκοσι, χιλιάδες πεντακόσιες.

Συλλογιστήκαμε τη φτώχεια μας,
κι άλλα πολλά συλλογιστήκαμε
και πρώτα πρώτα τον ζωγράφο
στο κέρδος σφηνωμένο.
Κάτι όμως πήραμε και μεις,
όπως ο καπνιστής ο αδέκαρος
οσφραίνεται αιωρούμενους καπνούς.

5

Πήρα το μονοπάτι άλλων καιρών
με τις ανάριες μυγδαλιές.
Ακόμα δεν κατέστρεψαν εκεί
βάνανσοι κερδοσκόποι.
Δεν έλειψαν τα δένδρα,
τ' αγιοκλήματα στους φράχτες,
οι γαζιές,
τα μούσμουλα,
οι ροδιές.
Ανάλαφρα φυσούσε τ' αεράκι,
ανέμιζαν οι κλώνοι
κι ένας χαρταετός τρεμόπαιζε στο πέτο τ' ουρανού.

6

Εκεί, στα Καμινίκια φτάνει η πόλη,
στον χείμαρρο με τις βρωμιές,
στα γουρουνάδικα του Θύμιου,
στο ρέμα.
Θυμάσαι, που ακούγαμε τον ρόχθο του;

Φτάνει εκεί η πόλη, στο Στενήμαχο,
στον πλέριο κάμπο και κλέβει τη σιωπή,
και κλέβει τα δικά μας μέρη.
Τα θυμάσαι;
Κλέβει τις παπαρούνες, τα χαμόμηλα,
τον άγριο δυόσμο και τις μέντες.

Κλέβει και την κρυφή πηγή,
που έπλενες τα χέρια και το πρόσωπό σου.
Κλέβει τα πεύκα με τους ψίθυρους το μεσημέρι.

Όλα τα κλέβει η πόλη
ενός κόσμου ανίδεου κι άπραγου,
κόσμου των εργολάβων.

7

Τώρα με την άνοιξη
περιμένουμε τις μεγάλες γιορτές.
Περιμένουμε τον ήλιο να λάμψει στα νερά της Αγίας Βαρβάρας,
να λιώσει τους πάγους στην κορφή του Φαλακρού.

Πιο πολύ απ' όλα περιμένουμε
τους δικούς μας να γυρίσουν από τη Γερμανία.
Θάρθουν με το ύφος μιας επίπλαστης υπεροχής,
με τον αέρα της Εσπερίας.

Θα μας φέρουν μπανάνες φθηνές,
κρασί από τον Ρήνο,
κασέτες για το μαγνητόφωνο
και προ πάντων τον εαυτό τους.

Έτσι θα περάσουν οι μεγάλες γιορτές
μ' ένα στεφάνι χαράς στην εξώπορτα,
μ' ένα γιορτινό χαμόγελο της μάνας,
μ' ένα ρολόγι χωρίς δείκτες,
μ' ένα λευκό περιστέρι στο στήθος.

8

Όταν επιστρέφω εκεί
μια ευφροσύνη με κυριεύει.
Ένας άλλος κόσμος ζει
κι ένας ουρανός λάμπει, που δεν υπόσχεται τίποτε.
Τόπος αναπαύσεως των πολλών αν τον λέγαμε,
δεν θα μπορούσε η σκέψη μας να πάει σε κοιμητήριο.

Πάνω από την πόλη υψώνεται το Φαλακρό με τις καμπύλες του,
πάνω από το μεσαιωνικό τείχος,
πάνω από την Αγία Βαρβάρα,
πάνω από τους Κομνηνούς,
πάνω από την Περίθαλψη.

Όταν νυχτώνει, ανάβουνε τα φώτα,
στενεύουνε οι δρόμοι γρήγορα,
δεν υπάρχει ζωή.
Το Πάσχα όμως και το καλοκαίρι
χαρές και πανηγύρια·
επιστρέφουν οι ξενητευμένοι.
Οι δρόμοι πλημμυρίζουν, τα μαγαζιά,
τα ιατρεία για ένα τσεκάπ.
Όταν επιστρέφω εκεί
μια ευφροσύνη με κυριεύει.

9

Τους γνώριζα από παλιά τους δρόμους που τώρα τριγυρνώ:
Χαλκιδικής, Πέτρου Συνδίκας, Κρήτης, Δελφών,
Νάστου και Μάρκου Μπότσαρη.
Από τα χρόνια που ήμουν φοιτητής τους ξέρω,
όταν ανήσυχος νεάνιζα
μέσα στη λαύρα του μεσημεριού,
μεσ' στις ομίχλες του χειμώνα,
και το φθινόπωρο που ήταν τότε έντονο,
αισθητικά γλυκό, διάχυτο στις ακακίες του δρόμου.
Τώρα και πάλι τριγυρνώ —χωρίς σκοπό—
στους ίδιους δρόμους.
Τώρα που ρήμαξαν οι αυλές,
που κόπηκαν οι ακακίες,
που λεηλάτησαν τον ήλιο οι εργολάβοι.

10

Τώρα όσο και να τριγυρνώ στη γειτονιά σου,
όσο να ξεπατώνω τα παπούτσια μου,
κάνω μια τρύπα στο νερό.

Αν τύχει πάλι και δεν έχεις φως στο παραθύρι σου,
αλίμονό μου.

Κάθομαι απέναντι, στην ακακία κάτω·
ξέρεις, στο σκοτάδι.

Και δεν με νοιάζει, αν οι πατούσες μου κρυνώνουν,
δεν με πειράζει αν προκαλώ τις υποψίες·
αντέχω σ' όλα, υπομένω αυτή τη μείωση.

Σαν φτάσουν όμως τα μεσάνυχτα,
τα βάζω κάτω και τα συζητώ,
και πείθω εγώ τον εαυτό μου.
Τον βεβαιώνω για το πιο απλό ενδεχόμενο,
πως πήγες στο χωριό σου,
στη μητέρα σου και λείπεις.

Τότε κινάμε αντάμα για το σπίτι,
εγώ κι ο εαυτός μου,
σφυρίζοντας χαρούμενο σκοπό.

11

Αλήθεια, φίλε μου, ποια σκέψη σε ώθησε
να πάρεις τον μεγάλο σαρκαστή
και να πασχίσεις μ' όλο σου το είναι,
με την αγάπη σου,
με τον καθάριο νου σου τον αστραφτερό
να μας τον στήσεις γίγαντα μπροστά μας;

Εσύ που έζησας εν ταπεινοφροσύνη
και πραότητα,
που λόγο υποτιμητικό δεν εξεστόμισες,
που είδες με τα μάτια της ψυχής τον άνθρωπο
κι είπες: «άφες αυτοίς»,
πώς το αποφάσισες;
Πες μας λοιπόν!

Χρόνια και χρόνια ο σαρκαστής αυτός

110

ο ασύγκριτος
περίμενε την ώρα της ανάστασης.
Κι ήρθες εσύ ο απρόσμενος,
που δίνεις δίχως να ζητάς,
που εννόησες τη μεγάλη αλήθεια,
ο δάσκαλος·

κι ήρθες εσύ ο μειλίχιος
με της σοφίας το νάμα μόνο,
με την αγάπη μόνο
που ωκεανούς απλώνει μέσα σου,
ν' αναστηλώσεις τον μεγάλο σαρκαστή.

12

Εκείνο τον Απρίλη τα σύννεφα επέμεναν.
Ο Υμηττός, το Αιγάλεω, η Πεντέλη ήταν τυλιγμένα στην αχλή.
Κρυώναμε πολύ.

Στην Κηφισιά δεν άλλαξε όμως τίποτε.
Στους φράχτες περιδιάβαινε η άνοιξη.
Τα κορίτσια τραγουδούσαν στους δρόμους,
όταν επέστρεφαν τη νύχτα.

Η Αννούλα περνούσε τακτικά, πρωί και βράδυ.
Εκείνος την περίμενε.
Αναμονής μειλίχιες ώρες·
διαστήματα χλωμής ανάπαυλας.

Ύστερα χάθηκε η Αννούλα
στη μεγάλη διάσταση του χρόνου.
Κανείς δεν ρώτησε για το σπιτάκι με την κρήνη,
με τη μουριά, με τις πρασιές.
Ο δρόμος ήταν ατέλειωτος ανήφορος.

112

13

Ψιχάλιζε· το καράβι αρμένιζε.
Μολυβένιος καιρός, κύματα πλατιά, ναυτία.
Το Αιγαίο ήταν αγνώριστο.
Ούτε νησιά, ούτε κατάρτια, ούτε γλάροι,
μια μεγάλη μουντζούρα.

Η ναυτία μας είχε αποκάμει.
Το Καδιώ πού μας πήγαινε δεν ξέραμε.
Η πλώρη του πάσχιζε να διώξει τα κύματα.

Στο «Έθνος» είχε χρονογράφημα «Πρελούδιο»·
Φλεβάρης, πόσο δεν θυμάμαι·
για κάποιες μυγδαλιές μιλούσε αδίστακτες.

Τέλος διαδόθηκε πως πάμε για την Κρήτη.
Κάποιος το φώναξε.
Άλλος ψιθύρισε: «φτάνουμε στα Χανιά».
Μάθαμε τότε πού πηγαίναμε·
βέβαιες αφίξεις.

14

Ποιος συλλογίζεται τις ελπίδες των κοριτσιών που χάνονται;
Αυτές προετοιμάζουν εντατικά την εποχή των ιχνών.
Χωρίς περιστέρια οι πλατείες γι' αυτά,
χωρίς πλανόδιους ζωγράφους
που θα γράψουν τη μορφή τους,
που θ' αποδώσουν το ναι των μαλλιών τους.

Αυτές οι ελπίδες που χάνονται
είναι χρόνοι με δίχως ανοίξεις,
δίχως βιολέτες στους κήπους
και «μη με λησμόνει» στις άκρες των χωραφιών.

Με γυρμένο κεφάλι

χτυπώντας τις τρίδιπλες πόρτες,
στον άνεμο κόντρα,
σπεύδουν με τριμμένα τα γόνατα,
με τα χείλη στιφά τα κορίτσια,
που δεν έχουν ήλιο,
που βραδιάζει νωρίς στο κατώφλι τους.

Τον κρυφό λογισμό τους ούτε τ' άστρα,
ούτε άλλος κανείς τον γνωρίζει.
Απλώς τον μαντεύεις στο βήμα τους,
σ' ένα πέρασμα πλάνο,
στο πέτρινο βλέμμα.

Οπτική Γωνία 3

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1979. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο Υιοί Φ. Τριανταφύλλου,σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.

1

Σιγά σιγά, με σύνεση και υπομονή
μαζέψαμε πέντε χιλιάδες.
Το πήραμε λοιπόν το «τυπωθήτω»
και τώρα εμπρός.
Θέλει και δυό χιλιάδες ο βιβλιοδέτης.
Θα κάνει «μερακλήδικη» δουλειά,
Θα βάλει νήμα, θα το ράψει το βιβλίο,
θα 'χει και καμπουρίτσα.
Κόψε από δω, κόψε από κει,
θα εξοικονομηθούν κι αυτές·
τα δετικά υπόθεση του αύριο, λέμε.
Τώρα σκεπτόμαστε τον τυπογράφο τον τσαγκό·
δεν θέλει παρεμβάσεις στο έργο του,
μας θεωρεί σχολαστικούς.
Μας στέλνει στον δικό του διορθωτή
και πλέκει εγκώμια για κείνον.

2

Ποτέ δεν έγραψα νηφάλιος στίχους
κι αν έγραψα ήτανε νωθροί, τους έσχισα.
Έγραψα στίχους πίνοντας ουίσκι Μπαλλαντάν·
έτσι απαλά, γλυκά να με ζαλίζει,
λίγο, όχι πολύ, να με κεντράει την έμπνευση,
να δυναμώνει την καρδιά,
την πίστη στη ζωή,
να κυνηγάει τα σκιάχτρα,
ν' αφήνει λεύτερη τη σκέψη,
τόσο μονάχα πίνω.
Ύστερα γράφω με άνεση·
Θυμάμαι τα παλιά.
Θυμάμαι τα στραβά του κόσμου
και τότε γράφω·
γράφω ό,τι βλέπετε,
ασκήμιες, λόγια ασυνάρτητα,
ανούσια και χωρίς ρυθμό.

3

Τώρα θα γράψω ποίηση σκληρή,
το πήρα απόφαση.
Φτάνουνε πια τα γλυκανάλατα βατά νοήματα.
Θα γράψω ποίηση
που να 'ναι σκέτος γρίφος·
με δέκα τροχαλίες να τραβάς και να μη βγαίνει.
Θα με διαβάσουν
και θα πουν: «να ποίηση, να μάλαμα,
τον κώνωπα διυλίζει».
Το να οχλείς με φληναφήματα δεν είναι πρόπον.
Εμείς θα σεβαστούμε τους εκλεκτικούς.
Αυτούς, που όταν διαβάζουν,
άλλα εννοούν,
δεν εννοούν αυτά που γράφουμε,
γιατί εμείς προσφέρουμε
σκόπιμα νεφελώδη ποίηση, ως είθισται.
Φωνάζουν μερικοί:
«Απλά της αληθείας έπη».
Τους απαντούμε.
Ποίηση δίχως μπέρδεμα
και κρέας δίχως κόκαλα δε γίνεται.

4

Ακόμα δεν μας πάτησε ο Φλεβάρης
και φούσκωσαν οι μυγδαλιές.
Έτσι που σήμερα φυσάει τ' αγέρι
τρυφερό, με δυνατά φτερά,
δίνει το σύνθημα.
Αύριο ρόδινες εδώ και κει κατάλευκες,
από της λίμνης το νερό κι ως την πλαγιά
θα φρεσκολάμπουν.
Θα πούμε όσοι περάσουμε από κει:
Και φέτος ζήσαμε και φέτος είδαμε το θαύμα,
του χρόνου ποιος να ξέρει...

5

Όταν γυρίζω νοσταλγός στην πόλη μας,
μ' αρέσει να περνώ...
Μόνο φροντίζω να' ναι νύχτα, να μη φαίνομαι.
Ας πέρασαν τα χρόνια,
κι ας έλειψαν πολλοί παλιοί γειτόνοι·
εγώ φοβάμαι ακόμη μη με δουν.

Τα χρόνια κείνα κάθε βράδυ ανέβαινα,
κι όσο κι αν πρόσεχα να' ναι σκοτάδι, ομίχλη
ή βροχή,
πάντοτε μ' έπαιρνε ένα μάτι
και κάκιζε την τόση αδυναμία μου.

Τώρα, βεβαίως, ζω σε κάλμα.
Έσύ προτίμησες μεγάλες πόλεις,
το χάος της κοσμοσυρροής,
κι εγώ δουλεύω εντατικά τον Μαμμωνά.
Δεν έμεινε καιρός για ιδανισμούς,
γι' αγάπες απαλές που μας βασάνιζαν,
κλέβοντας πάντοτε τον ύπνο μας.

Άλλωστε, τόσο γοργά προχώρησε ο καιρός
τόσο πολύ άλλαξαν οι εποχές,
που σπάνια συναντάς την ανθρωπιά.

6

Θυμάμαι πότε πότε τα ταξίδια μας,
όταν αφήνει η βιοπάλη·
τις διαδρομές στον κόλπο του Στρυμόνα,
στα καπνοχώρια του Παγγαίου.
Θυμάμαι τη Μυρίνη και τη Δήμητρα.
Άλλες φορές ξημέρωνε σε μέρες βροχερές
κι είχαμε εικόνες ερημιάς,
άλλες φορές σουρούπωνε κι έπεφτε γρήγορα η νύχτα.
Ήταν ωραία την άνοιξη, ακόμα και το θέρος·
Κάτω απ' τις λεύκες τις ψηλές στάλαζαν τα κοπάδια,
σιγό φυσούσε τ' αγεράκι.
Θυμάμαι όσους δουλεύαν στα χωράφια τους.
Φυτεύανε καπνά, ίσιες σειρές, μια επιμέλεια θαυμαστή
κι ήταν όλο παράπονα για τις τιμές,
που αργότερα τους έδιναν·
τιμές που δεν δικαίωναν τους κόπους τους.
Θυμάμαι ακόμα τα ταξίδια στο Σταυρό,
στην Ασπροβάλτα και στη θάλασσα,
που τόσο ήταν δική μας.
Τώρα καλύτερα να μη τη δεις,
τη γέμισαν μπετόν
άλλαξε χρώμα η αμμουδιά της.

7

Είναι χωρίς αξία οι βόλτες μας στη φύση,
γιατί εμείς δεν είμαστε σπουδαίοι.
Οι προτιμήσεις των σπουδαίων μετρούν
και κάνουν τύπο.
Κτίζουν μια βίλα δίπλα σε μια θάλασσα
κι ο κόσμος επαινεί το πλούσιο γούστο τους.
Το Κ.Τ.Ε.Λ. κάνει μια στάση στ' όνομά τους,
ο ταχυδρόμος τους γνωρίζει απ' έξω
κι είναι οπωσδήποτε σπουδαίοι.
Εμάς που η φύση μας ελκύει κάθε στιγμή,
μας έχουν για ιδιότροπους.
Οι χωρικοί μάς ρίχνουν πάντα σκώμμα
και τα σκυλιά τους μας γαυγίζουν.
Διαβάτες που μας συναντούν μας χαιρετούν
κι ύστερα, κάνοντας πέρα, μειδούν.

8

Τώρα που την πόρτα μου δεν τη χτυπάει κανείς,
είπα να φτιάξω τη ζωή μου.

Αγόρασα ηλεκτρόφωνο,
δίσκους, πανάκι για να τους σκουπίζω,
πίνακες για τους τοίχους
να 'ναι γεμάτοι και ζεστοί.

Αγόρασα και συγγραφείς
να τους διαβάζω και να υπνώτω,
ένα σκυλί να το μιλώ
και να με νιώθει,
μια γάτα, για ν'ακούω το χουρχούρι
και λέω τακτοποιήθηκα.

Αλλά, παρ' όλα ταύτα, λείπει κάτι,
λείπει αυτό που λέει ο κόσμος:
«το αναγκαίο κακό».

Χιονίζει χθες·
 ανοίξαμε παράθυρα καθώς ξημέρωνε
 κι είδαμε την αυλή γεμάτη χιόνι,
 τους πυρακάνθους να λυγίζουν φορτωμένοι.
 Κι είδαμε ακόμα σπίνους και κοτσύφια
 στην αυλή μας να ζητούν ψυχία καλοσύνης,
 η κάθε κίνησή τους ήταν σπαστική.
 Χρόνια πολλά είχε να χιονίσει έτσι·
 κάθε χειμώνα περιμέναμε, ιδίως τα Χριστούγεννα
 και την Πρωτοχρονιά με τις διακοπές.
 Να βγούμε θέλαμε να περπατήσουμε
 στον κάμπο, στο βουνό.
 Ν' ακούσουμε τον ψίθυρο που κάνουν οι νιφάδες,
 όταν πέφτουν στο νιοφύτρωτο σιτάρι.

Εχθές που τόσο ξαφνικά χιονιάς καιρός
 μας έπιασε, γυρίσαμε στα παιδικά μας χρόνια
 και δώθε στα ωριμότερα,
 τότε που δεν κλεινόμασταν στο σπίτι, όταν χιονίζει,
 που τρέχαμε στις γειτονιές να παίζουμε και
 να φωνάξουμε διαλαλητάδες της ζωής.
 Βγήκα και χθες και πήρα τα παλιά μας μονοπάτια,
 που τα δικά μου πέλματα
 άνοιγαν δρόμο να περάσεις,
 και φώναζες αργά να περπατώ, για να
 προφταίνεις να μ' ακολουθείς.

Όλα μου ήρθαν πίσω χθες, το νου πλημμύρισαν
 καθώς ανέβαινα λοφίσκους,
 καθώς το χιόνι μου έκλεβε την ορατότητα,
 καθώς ένας αγέρας σιγανός ασίγαστος, κατάψυχρος
 το κουβαλούσε στα φτερά του.

10

Το καλοκαίρι εκείνο ήταν όμοιο όπως τ' άλλα καλοκαίρια.
Πρόβαινε ο ήλιος το πρωί, για να θερμάνει τις φυτείες,
το βράδυ έκλινε αντίκρυ στο Μενοίκιο.
Τα βοϊδαμάξια έτριζαν στα καπνοχώραφα
και τα βουβάλια δέ σαλεύαν απ' το βούρκο.
Είμασταν όμως τόσο μακριά, που άλλοι χώροι
μέγαρα γεμάτοι, θάλασσες γαλανές,
μοντέρνες πλάζ, ματαιόδοξες ωραίες κοπέλες
στον ήλιο με μπικίν
και μια αιθέρια μουσική απ' τα μεγάφωνα
μας συνεπαίρναν.

Το καλοκαίρι εκείνο ήταν όμοιο όπως τ' άλλα καλοκαίρια
με τα γαλαζολούλουδα στις άκρες
και τα τζιτζίκια το πρωί στις λεύκες,
με τους σπουργίτες στις φρυγμένες ακακίες.
Εμείς διαφέραμε· τουρίστες μ' ένα σάκο
ασκητικό, με πέδιλα στα πόδια τα λερά,
αξύριστοι,
φορώντας διάτρητο μπλουτζίν,
πουλώντας αίμα στα νοσοκομεία,
στης Νικαράγουας γυρίζαμε τα μέρη.

11

Καθώς οι ώρες προχωρούν
κι είναι παραμονή των Χριστουγέννων·
καθώς νυχτώνει κάτω από ψιλή βροχή,
που πέφτει στα γυμνά κλαδιά του κήπου·
καθώς ακούω το μακρινό τραγούδι των παιδιών,
που υμνεί τη γέννηση του ωραίου μηνύματος,
η σκέψη ταξιδεύει.

Περίεργο αλήθεια!

Απ' το Ζάγκρεπ πέρα ταξιδεύει,
πιο πέρα από το Μάριμπορ,
στο Λίζεν και στο Μπρούκ,
στα χιονισμένα τους βουνά
με τις εξαίσιες όψεις·
στα χωριουδάκια που ένα
δέντρο λαμπερό στο κάθε σπίτι
μιλάει για την ειρήνη και την ανθρωπιά.
Και φεύγει ακόμα πέρα η σκέψη
στις ауτοστράτες του Μονάχου,
της Καρσλούης και του Φένλο,
στις πράσινες διαδρομές,
που σε αποσπούν, καθώς περνάς,
σ' άλλο τόνο ζεις για λίγο, έστω.

Περίεργο αλήθεια!

Έτσι που πέφτει η νύχτα,
που θέλεις κάτι να 'ναι πιο δικό σου,
να φεύγεις
ταξιδευτής αμίλητος
σε ομίχλη μέσα και σε πάγους,
σ' ερημικά τοπία χειμωνιάτικα
ν' αναζητάς λυτρωτικά ψυχία.

12

Ήταν δικό μας το Παγγαίο το βράδυ,
όταν έγερνε ο ήλιος,
δικές μας και οι ρόδινες ανταύγειες.
Ήταν δική μας η τυραγνισμένη πεδιάδα με τις καπνοφυτείες,
ακόμα δική μας η στιγμή, πού τα τζιτζίκια σταματούσαν.
Ύστερα δικός μας ήταν ο Αποσπερίτης.
Θεσπέσια διάταξη ώρας,
κονσέρτο 453 του Μότσαρτ.

130

13

Πήγα και χθες να βρω κυκλάμινα
—ελπίδα μέσα στο Νοέμβρη—
στη ρεματιά με τα πουρνάρια
και τις λυγαριές.
Χωρίς κανένα πρόγραμμα
ανέβαινα, κατέβαινα πλαγιές
και μονοπάτια. Κοίταζα
τα βουνά με τη γυμνή τους πέτρα,
το Φαλακρό με την κορφή
στα σύννεφα,
τα σιωπηλά χωριά του μέσ' στην άχνα
του πρωινού,
το Βόλακα και τη Βισότσανη,
τη Δράνοβα και την Πετρούσα.
Άκουγα τη σιωπή στην απεραντοσύνη,
την έβλεπα να βηματίζει
περ' από τη διαδοχή των καμπυλών,
στο πέρας του ατέρμονου.

14

Ἦρθε και φέτος το Πάσχα,
τα λουλούδια γέμισαν τις άκρες
των σπαρμένων χωραφιών,
ακόμα σκάλωσαν στα τείχη
τα βυζαντινά, στους βράχους
τους ψηλούς όπου δεν φτάνει
χέρι ανθρώπου.
Γέμισε ο κόσμος χρώματα,
γέμισε μύρο, ομορφιές, νιάτα,
και δείχνεται όλος πίστη και κατάφαση
Η θάλασσα γαλήνεψε
και περιμένουν οι καρδιές
τη νύχτα του Σαββάτου.
Το Πάσχα ήρθε,
βολεύονται οι καρδιές.
Οι μάνες περιμένουν,
βάφουν τ' αυγά·
γυρίζουν οι ξενιτεμένοι,
η Ελλάδα χαίρεται.

15

Μου έδειξες μια έγχρωμη φωτογραφία σου·
ήταν περίφημη, ξεχώριζε απ' τις άλλες·
την τράβηξε ίσως καλλιτέχνης φωτογράφος.
Τα χείλη τ' ανοιγμένα ελαφρά,
τα ελεύθερα μαλλιά σου στο λαιμό
και των ματιών το πάθος
σε τέλεια μπήκαν εναρμόνιση.

Σαν το γυφτάκι που ξυπόλυτο
γυρνάει στα καφενεία
και καταξεφτελίζεται για μια δραχμή,
εκλιπαρούσα να την έχω.
Τ' αρνήθηκες διαρρήδην.

Έφυγα· μέσα στη σκέψη μου δεσπόζει ο άλλος,
ο άγνωστος,
που δεν θα του αρνηθείς,
που μ' άλλους τρόπους πιο κατάλληλους
θα υλοποιήσει τις προθέσεις του.

16

Η νέφωση αυτή, έτσι που χαμηλώνει,
έτσι που σκοτεινιάζει το παράθυρο,
είναι απαίσια.
Είναι δε τόσο έντονη,
που ό,τι ανεπιθύμητο λουφάζει μέσα μας
το κάνει θύμηση.
Ακόμα και του κήπου τα χρυσάνθεμα
έτσι βαριά που γέρνουν,
συνηγορούν για περισσότερη κατήφεια.
Ας ήταν να σκοτώναμε τον άνθρωπο
πετώντας κι άλλες πέτρες πάνω του,
να πάψει πια η ψυχή του
αυτές τις ώρες τις θαμπές
τ' αλλοτινά σημάδια να μετράει.

17

Η Βόρεια Θάλασσα μή περιμένεις
ν' απαμβλύνει τις εικόνες σου,
έγιναν ανεξίτηλες.
Ο Νέκκαρ θα δεσπόζει πάντα στη ζωή σου.
Όπως εκεί στο πράσινο της όχθης του
υψώνοντας χαρταετούς διασκεδάζεις
και τώρα εκεί θα σπεύδεις, Πίμη.
Όταν η ομίχλη το Άμστερνταμ θα κρύβει,
όταν νωρίς θα φτάνει η νύχτα,
εσύ την Χάιδελμπεργκ θ' αναπολείς.
«Καινούριους τόπους δεν θα βρεις,
δεν θα 'βρεις άλλες θάλασσες»,
που λέει κι ο ποιητής.

Οπτική Γωνία 4

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1982. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.

Οι ποιητές αρέσκονται να εξωραΐζουν.
Είναι σαν τους νεολαίους σε κάποιες χώρες
που σκουπίζουν δρόμους, πάρκα και πλατείες,
πλένουν τα πεζοδρόμια ή διακοσμούν ντουβάρια και κολώνες.
Χωρίς τους ποιητές δεν θα 'χανε τα φύλλα χρώμα το φθινόπωρο,
δεν θα 'χαν φως οι χιονισμένες πολιτείες,
ο ήλιος, το φεγγάρι και το βλέμμα των παιδιών.
Οι ποιητές αρέσκονται να εξωραΐζουν
βάζοντας στο παράθυρο του κόσμου
ένα χιονάτο περιστέρι.

Κουρασθήκαμε τόσο με τις πολλές συνάφειες
που χάσαμε την ύπαρξή μας.
Σπάνια μπορούμε να βρεθούμε μόνοι μας,
σπάνια να δούμε μέσα μας,
να δούμε σε καθρέπτη τον εαυτό μας,
να πούμε ναι, εμείς, είμαστε μεις,
χρεία μαρτύρων δεν υπάρχει
και να γελάσουμε πολύ από την ανακάλυψη.
Πόρτα την πόρτα, αναφορές, αιτήσεις,
διαβήματα, αναμονές για κάποιες
απαντήσεις πλάγιου ή ευθέως λόγου
και τα τοιαύτα τόσο πολύ μας κούρασαν,
που πήρε μόνιμα η ζωή τη γεύση λαχανίδας.

Εικόνες, όψεις, περιγράμματα,
βράδια που στάλαζαν οι ακακίες μύρο,
σημάδια που τα μέτρησε με τόση
προσοχή ο τοπογράφος πρέπει
να τα ξεγράψω συντρίβοντας τους δείκτες.
Ομολογώ πως το προσπάθησα·
ήταν φίλοι μου καλοί·
άδικος κόπος.
Στοιβές μικρές οι πέτρες,
σπασμένα πασσαλάκια,
ευθείες, συμμετρίες και χαράξεις
ακόμα μένουν.

Είμαστε ξερό χωράφι τώρα,
που πριν καιρό το θέρισαν
και μένει μόνο η καλαμιά.
Στη μέση το χωράφι τούτο
έχει μια χοντρή αγριαχλαδιά.
Φυσάει από το Φαλακρό ο αγέρας και τη ζώνει.
Βγαίνει ο ήλιος από τον Κορίλοβο και τη φωτίζει.
Κρύβει τις σαύρες στον τραχύ κορμό της και τα
στήνουν μεσημέρια
τσαρδάκι τα σπουργίτια εκεί λαχανιασμένα,
φέρνει ο τσομπάνος το κοπάδι του.
Είμαστε ξερό χωράφι τώρα
μέσα στον Αύγουστο.

Σε περίμενα να βγεις έξω στον κήπο·
ωραίες Παρασκευές, ωραίες άνοιξεις.
Η δάφνη μοσκοβόλαγε
κι όλα τα φύλλα που νιοφύτρωτα ανάσαναν στους κλώνους πάνω.
Ξανθό το φως του φεγγαριού
χυνόταν περισσό στα πεύκα γύρω
κι απ' το βουνό κατέβαινε γλυκόπιτος αγέρας.
Ανάσαινα βαθιά το στήθος μου τανύζοντας,
όπως αρχαίος πολεμιστής το τόξο,
να πιω ζωή, να 'χω περίσσεια
λες κι ήξερα πόσο δυσεύρετη θα γίνει.

Τώρα, έτσι που γκρέμισαν οι τοίχοι,
κι όλα μια μάζα γίνανε χαλάσματα,
πού να βρεις άκρη για να ξαναχτίσεις.
Κι υστέρα έτσι που μάθαμε να φεύγουμε,
να φεύγουμε,
να μη στεριώνουμε
με το κλειστό σακί στον ώμο,
πού όρεξη για πρωτινά,
πού μάτι για καινούριους τοίχους
κι αυγινές ζωές.
Τραβάμε, όλο τραβάμε
κι η μνήμη κουβαλάει
αλκής μορφές και σχήματα
κι όπου τα πάει.

Κάτω από τη μουριά μας καθόταν ο παππούς το καλοκαίρι,
κάτω απ' τον πυκνό της ίσκιο
κι έπινε το τσιγάρο του, ζερβά στο χείλος κολλημένο
Καραβασίλη Νο 3.
Έκαμνε τους λογαριασμούς του στο τεφτέρι,
μετρούσε βερεσέδια
και προγραμμάτιζε δουλειές ασθμαίνων.
Καλός παππούς, Μικρασιάτης,
απ' τις πατρίδες άδικα διωγμένος
εδώ τον άδειασαν τα πλοία.
Κάτω από τη μουριά μας καθισμένος
έπινε τον καφέ του χάραμα
μιλώντας ασυνάρτητα, μιλώντας μόνος
εκ Παντειχίου ελθών εις Δράμαν πρόσφυξ,
θανών ήδη.

Λοιπόν αγαπητέ,
εσύ 'σαι ο πιο καλός μας ποιητής.
Νωρίς αφήκες την ωραία Δράμα κι έφυγες.
Πήγες στο Βέλγιο πρώτα και μετά στη Γερμανία·
πήγες εκεί, κι όπως μας είπαν, δούλεψες σε μοντάζ,
πριν γίνεις χαρτοπαίκτης.
Έφαγες όλη την ομίχλη και το κρύο,
αντίκρισες βουβά το βλοσυρό ξανθόμουτρο του σεφ.
Έφαγες βούρστ, ήπιες ρότβαϊν απ' τον Ρήνο,
αλλά και τη μανούλα σου εδώ που είναι μόνη δεν την ξέχασες.
Εκτός από την τακτική επιταγή της
τα φάρμακα για την καρδιά της χωριστά,
χώρια τα βάλιουμ και τ' άλλα ηρεμιστικά.
Αλήθεια, αν κάποτε μνημείο σου στήσουν,
λιγόλογη ας χαράξουν την επιγραφή:

ΤΩ ΑΓΑΘΩ ΜΑΝΤΑΛΩ

Λοιπόν, Ανδρέα, κάπως άλλαξες,
δεν είσαι αυτός που ήσουν στο σχολειό.
Σπασμένα τα μιλάς τα ελληνικά·
πετάς ανάμεσα το για, το νάιν,
χωρίς να θέλεις βέβαια, τι τάχα.
Δεν θα γυρίσεις μάθαμε ξανά στη Δράμα,
τη βόλεψες εκεί καλά,
δουλεύει το κορίτσι σου
κι ο τύπος σου φτουράει στη Γερμανία.
Μελαχρινός, έτσι πως είσαι,
με σπαστό μαλλί, γοητεύεις.
Πήγες και στο Παρίσι ψιθυρίστηκε,
σε είδαν εκδρομείς σε καμπαρέ.
Φορούσες σμόκιν, παπιγιόν, παπούτσι ψηλοτάκουνο
κι όλα σου ταίριαζαν πολύ.
Θαυμάσιο το Παρίσι, ε!

Πριν τα ρημάξουν όλα οι «φιλόκαλοι»,
εμείς χαρήκαμε τη Δράμα·
τώρα να μην αφήσουν πράσινο κλαδί
και πέτρα όρθια.
Με τη βροχή, με ομίχλη, με φεγγάρι περπατήσαμε·
τον Μάη κοιτάξαμε
τις γλάστρες με τον δυόσμο·
μας μέθυσαν το φούλι και τ' αγιόκλημα.
Είδαμε τ' άστρο του βραδιού
να λάμπει πάνω από τις λεύκες
και τις κλαίουσες.
Ακούσαμε τους ήχους των νερών.
Φωτογραφήσαμε σπίτια παλιά με υπομονή,
στενάκια γραφικά με καλντερίμι.
Κάθε παλιό που ήταν ποίηση,
δείγμα ζεστής ψυχής,
το κάναμε δικό μας.

Της πατρίδας χωριά, ανηφόρες λιθόστρωτες,
ζώα λυτά που γυρίζουν το βράδυ.
Καλοκαίρια πυρά και καπνοί αναθρώσκοντες,
ένα γράμμα που φτάνει απ' τα ξένα.
Της πατρίδας χωριά, πέτρα πέτρα σας γύρισα
της καμπάνας ακούοντας τον ήχο.
Δροσισμένα νερά, μυριστά φτωχολούλουδα,
στις πλαγιές των βουνών ένα ένα.

Τα θυμάμαι κείνα τα χρόνια
εξήντα, εξηνταένα, εξηνταδύο.
Τα τραίνα στο σταθμό γεμάτα πάντα,
φιλιά και δάκρυα.
Κόμπος χοντρός το μπογαλάκι στο ένα χέρι,
μια πέτρα στην καρδιά και δρόμο.
Στην τσέπη της μητέρας που έμενε
στέγνωσε το μαντίλι.

Το σπιτάκι θα το ρίξουν,
το στενάκι ερημώνει.
Ο Μανόλης πάει στη Γκάνα
κι η Μαλάμω πέθανε.
Ψήλωσαν τα πεύκα αντίκρυ,
κρύψαν το καμπαναριό.
Έρθαν ξένοι απ' τα χωριά τους,
φάλτσα κύλησε ο καιρός.

Φαίη,
σήμερα είναι Κυριακή, ξύπνησα λίγο ενωρίς
κι ακούω ενα κονσέρτο στο ηλεκτρόφωνο.
Η γειτονιά κοιμάται ακόμη
και σίγουρα κάποιος θα βγει,
για να φωνάξει: «σκάσε».
Τα σπίτια βλέπεις κτίστηκαν εδώ
με γνώμονα την τσέπη του εργολάβου.
Ο κάτω ακούει αυτά που λέει ή κάνει ο επάνω,
ωστόσο οι τιμές τους είναι πυρ.
Τι λέγαμε λοιπόν, α ναι, για ηλεκτρόφωνα
και κυριακάτικα πρωινά.
Σε λίγο φεύγω με τον σκύλο μου περίπατο.
Μετά θα ρίξω μια ματιά στον τύπο.
Μετά θα πάω στο καφενείο ν' ακούσω για ποδόσφαιρο·
εκεί ο σκύλος μου γαβγίζει πάντα.
Παίζει το κονσερτάκι, Φαίη,
κι ακόμα δεν με φώναξε κανείς να σκάσω.

Φαίη,
θα 'ρθουν τα Χριστούγεννα.
Ένα μεγάλο δέντρο στην πλατεία
ο δήμαρχος θα στήσει,
μια φάτνη κάτω με άχυρα
και πάνω την επιγραφή:
«...και επί γης ειρήνη».
Θα 'ναι το κάτι άλλο η πλατεία μας,
με λίγα φώτα, βέβαια, για λιτότητα
και με τους μάγους απ' τη χώρα του Χομεϊνί.
Θα κάνουμε τις βόλτες μας ακούοντας
το Stille Nacht και θα 'σαι η σκέψη μου.
Φαίη, θυμάσαι μια φορά;
Τα πόδια μας παγώσανε και φύγαμε.

Έξω από τη Στουτγάρδη ο ήλιος έπεσε νωρίς
και φάνηκε ο αποσπερίτης.
Στο βενζινάδικο που σταματήσαμε
όλοι φρόντισαν να βάλουνε βενζίνη,
να προλάβουν τις τουαλέτες
και να ψωνίσουν ρόξ.
Θεέ μου, κανένας δεν τον πρόσεξε
που τόσο ισόρροπα «κουδούνιζε στον ουρανό»,
ανάερος, όλο πρόκληση και γέλιο
σαν το πασίχαρο παιδάκι
που θέλει όλοι να το βλέπουν.
Ύστερα ένας ένας έμπαιναν στ' αμάξια τους
κι έφευγαν προς Μανχάιμ.

24.12.81

Στον Rolf

Χριστούγεννα,
χαρμόσυνα χτυπούσαν οι καμπάνες.
Χιόνιζε έξω κι όλο πρόσεχα
μήπως περάσουν άνθρωποι
να παν στην εκκλησιά.
Οι δρόμοι ήταν στολισμένοι
με μεγάλα ελάτια
ντυμένα με γιρλάντες και λαμπιόνια.
Τα σπίτια επίσης ήταν στολισμένα:
δέντρα στα δωμάτια, ωραίες κουρτίνες στα παράθυρα
κι άφατη θαλπωρή.
Οι καμπάνες χτυπούσαν το πρωί χαρμόσυνα.
Πολλές μαζί καμπάνες αντηχούνε
σε τούτη την εξαίσια πόλη
κι ο Νέκκαρ σέρνει τα θολά νερά του αργά
και τα πλοία πάνε κι έρχονται
πραμάτειες φορτωμένα.

25.12.81

Στον Horst

Το σύνορο το δείχνει μια λιτή πινακίδα.
Το μικρό χωριό το λένε Leidingen.
Από δω η Γαλλία κι από κει η Γερμανία·
ίδιοι άνθρωποι, ίδιοι πόθοι, ίδιες ελπίδες.
Παραμονές του Νέου Χρόνου στο Bouzonville
έβρεχε, νύχτωνε,
η κίνηση μεγάλωνε από μαγαζί σε μαγαζί.
Περπατούσε με τα πόδια των παιδιών η Ειρήνη.
Έβλεπε με τα ξάστερα μάτια τους.
Διάβαινε με της μητέρας και του πατέρα το βήμα και τον στοχασμό.
Πρόσεχα τους ανθρώπους στη μικρή τούτη πόλη της Λορένης,
καθώς άνοιγαν τις πόρτες των καταστημάτων
για τα πρωτοχρονιάτικα ψώνια,
καθώς κοίταζαν συλλογισμένοι τις βιτρίνες.
Ήταν ενα δέντρο χιονισμένο το τοπίο,
ήταν ο ίσκιος της βροχής, ήταν οι άνθρωποι
μ' ένα περιστέρι την ώρα τούτη στο Bouzonville.

30.12.81

Οπτική Γωνία 5

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1983. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.

Αραιό στη γειτονιά πέφτει το χιόνι.
Οι σπίνοι στις αυλές εκλιπαρούν.
Καπνίζουν τα φτωχόσπιτα
κι όπου να 'ναι νυχτώνει.
Στη σιωπή που πύκνωσε,
του τρένου ο βόμβος σβήστηκε μακριά.

Στο ρετιρέ μας βρέχει σήμερα.
Φυσάει κι έρχονται φύλλα
απ' την απέναντι δεντροστοιχία.
Σαλεύουν τα γεράνια μας.
Θολό το τζάμι.
Θολή και η ώρα·
νυχτώνει.

Πάντα βρέχει.
Σκοτεινιάζει νωρίς,
ξημερώνει αργά.
Πάντα βρέχει.

Είναι κάτι αυλές ξεχασμένες,
που δεν ξέρεις να πεις τι τους λείπει.
Η βρυσούλα σταλάζει,
οι βιολέτες ανθίζουν,
απ' τον τοίχο οι ροδιές αμολούν τα κλαδιά τους.
Ξεχασμένα παράθυρα,
κλειδωμένες αυλόπορτες.
Τι να πεις!

Άχνα ελαφρή,
φύλλα χλωμά,
πρωί συλλογισμένο.
Μες στο κηπάκι η ροδιά
πάνω από τα λαχανικά
ρόδινους κρέμασε καρπούς.
Κοιτάζω από το τζάμι έξω·
είναι Οκτώβρης, προς το τέλος.

Κάπου πρέπει να έβρεξε·
ψυχρό αγεράκι διαπερνά τις λεύκες.
Έρπουν οι ψίθυροι κρυφοί.

Το βράδυ αυτό αναμοχλεύει απαθές τις μνήμες.
Το σιγοφύσημα που παίζει στα φυλλώματα σκοτώνει.
Είναι καλύτερη η νύχτα που τους ίσκιους διώχνει.

Χρόνια και χρόνια στη Δαγκλή·
δρόμος στενός, σκουπίδι στοίβα στις γωνιές και κακοσμία.
Χρόνια τσουλούσα τη ζωή μου εκεί,
στον άθλιο δρόμο.
Μετά πλημμύρισε μπαράκια η Δαγκλή,
βόχα γυναικεία και ρεμπέτικο χτικιό.

Δεν πεθαίνουμε μόνο μια φορά·
κάθε στιγμή και κάθε ώρα
μας κόβει ένα κομμάτι ο θάνατος.
Θέλεις ο κερδοσκόπος που γκρεμίζει το παλιό σπιτάκι,
θέλεις μια θύμηση πικρή, που μπήγει το μαχαίρι της κατάστηθα,
θέλεις μια μπάτσα ερωτική κατάμουτρα,
θέλεις το άγχος που κονταίνει την ανάσα·
όλα μας θανατώνουν λίγο λίγο.

Σιγά σιγά την ομορφιά σου θα τη σβήσουν.
Θα τα βουλώσουν τα νερά σου οι επιτήδριοι.
Θα κόψουν τα εκατόχρονα πλατάνια
και θα υψώσουν ακαλαίσθητα τσιμέντα.
Όμως εμείς την πιο πιστή σου εικόνα θα κρατήσουμε,
με τους ψιθύρους του αγέρα στα καβάκια,
με το τραγούδι των νερών στους λαχανόκηπους το βράδυ.

Έτσι,
μ' ένα σκυφτό περίμενε
μας έφυγε ο καιρός.
Σιγά σιγά κάθε παλιό σπιτάκι ερήμωσε.
Άλλος εδώ κι άλλος εκεί·
οι πιο πολλοί στη Γερμανία.
Πήρε τα μάτια του ο καθένας κι έφυγε.
Ρημάχθηκε η Περίθαλψη.

Βουβάθηκε της γειτονιάς το ταβερνάκι.
Πέθανε ο Τάσος ξαφνικά, ο τακτικός θαμών·
κι ήταν καλός τραγουδιστής, αηδόνι σκέτο.
Το 'νιωθε το τραγούδι του.
Έβγαине μέσα από τα σπλάχνα του
κι ας είχε πίεση και ζάκχαρο.
Τώρα η γειτονιά μας φτώχαινε πολύ
χωρίς τον Τάσο·
τώρα μπαντάκωσε καλά καλά στο τίποτε.
Τώρα το ταβερνάκι μας είναι
σαν να το χτύπησε σεισμός.

Στη Χρυσούλα και στον Νίκο

Αγαπήσαμε τα πουλιά,
που κατέβαιναν τον χειμώνα στα πάρκα της.
Αγαπήσαμε τα ζώα,
που πλησίαζαν γεμάτα εμπιστοσύνη
τις αυλές των σπιτιών της.
Ακόμα αγαπήσαμε τα πλοία,
που ταξίδευαν κατάφορτα στον ήρεμο Νέκκαρ.
Ακούσαμε το τραγούδι των αιώνων
στα ύψη των καμπαναριών.
Η φωνή της ιστορίας μας συναντούσε κάθε βράδυ
στην πόλη τούτη, όπου:
Η ΣΟΦΙΑΣ ΠΗΓΗ ΔΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ PEEI.

Τι θέλει σήμερα το φεγγαράκι τούτο
πάνω στις στέγες της εξαίσιας πόλης;
Τι θέλει πάνω στις παλιές σοφίτες
με τα κόκκινα γεράνια και τις ροζ μπιγκόνιες;
Πήρε γραμμή το βουναλάκι με το Schloss.
Κατέβηκε κατηφοράκια με λιθόστρωτα
και πίνει με τους φοιτητές κρασί στο Weinloch.
Λούζεται ο Νέκκαρ στη χρυσή βροχή.

1.9.82

Είναι μικρές φίλες καλές οι ανθισμένες μυγδαλιές
στα τελευταία οικόπεδα της πόλης.
Όταν ανθίζουν, κάθε μέρα είμαι κοντά τους.
Φοβάμαι!
Πόσες και πόσες άλλες η μπουλτόζα του εργολάβου
τις σακάτεψε.

Μέσα σε τόσο καυσαέριο και πούλβερη,
μέσα σε τούτο το μαρτυρικό κομπούζιο,
πώς επιμένουν να θωπεύουν την ψυχή μας
μυρωδιές από χορτάρι τρυφερό,
από λουλούδια μακρινά, απο δεντροστοιχίες;

Απόψε βρέχει.
Νωρίς ανάψανε τα φώτα.
Τα τελευταία πουλιά αφήνουν τις αυλές.
Ένα παράθυρο στο κάθε σπίτι είναι φωτεινό
και μια υπόσχεση για μας,
που πήραμε ξανά χριστουγεννιάτικα τους δρόμους.
Η πόλη τούτη του Βορρά στο τέλειο είναι της
είναι για μας που φεύγουμε μια φάτνη
κι ένα ζεστό παχνί,
όπου ακουμπάμε το φορτιό μας,
μόνοι μόνοι,
εκεί να ζεσταθεί ο κουρασμένος στοχασμός.
Ας βρέχει απόψε.
Ας λιγοστεύουνε στους δρόμους οι διαβάτες,
κι ας έρχεται τυραννική η νύχτα.
Τα φώτα της εξαίσιας πόλης δω και κει ανάβουνε,
κι είναι σαν άστρα.

Heidelberg 27.12.82

Πόσος ακόμα δρόμος έμεινε;
Όλο ρωτάμε κι όλο λέμε πως το τέρμα του θα δούμε.
Απόψε όψιμος χιονιάς ταραίζει τις αμυγδαλιές·
πρέπει να δυναμώσουμε το τζάκι.

Οπτική Γωνία 6

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1983. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.

Γράφω ακόμα. Φληναφώ ακάκως.
Έξω απ' την πόρτα του απεχθούς συχνάζω
και διαβάζω ανακοινώσεις διάφορες, χαρτιά.
Κάθομαι στο πεζούλι αντίκρυ
μ' άλλους που ανιούν
και δίπλα τους οι σκύλοι αδημονούν σε υποταγή.
Αργά, όταν ο ήλιος ρίχνει τις σκιές του στην αυλή
κι ο κορεσμός της απραξίας φουντώνει,
φεύγουμε ένας ένας με ύφος σύνοφρυ
στο δρόμο που όλο και θαμπώνει.

Σήμερα πρέπει να κινησω ενωρίς
και βρέχει, βρέχει.

Όλη τη νύχτα χτύπαγε η βροχή
στις στέγες και στις υδρορροές.

Κοιτάζω απ' το παράθυρό μου·

περνάνε τ' αστικά γεμάτα

μ' αναμμένα φώτα.

Επείγομαι,

πρέπει να φτάσω κει εγκαίρως,

που μήτε της βροχής το χτύπημα

μιλάει,

μήτε η ποίηση των φύλλων.

Χρόνια και χρόνια τώρα
με τον χαρτοκόπτη σκίζω βιβλία
που μου στέλνουν, βιβλία που αγοράζω
και περιοδικά διάφορα.
Στοιβιάζονται στα ράφια πάνω
και σκονίζονται.
Όλο η μητέρα μου ρωτάει καθώς τα ξεσκονίζει,
για να μη μου χλιάσουν,
καθώς τα σπρώχνει παραμέσα
να είναι ίσια στη σειρά:
«Τι θα τα κάνεις τα βιβλία σου, παιδί μου.
Μην αγοράζεις άλλα· φτάνει.
Τόπο δεν έχει να πατήσουμε·
και κοίταξε να βρεις καμιά να παντρευτείς».

Εχτές τη νύχτα έπεφταν τα φύλλα ένα ένα
κάτω απ' το βάρος της ομίχλης.
Το φεγγαράκι ανέβαινε θαμπό στον ουρανό
κι η λίμνη ακινητούσε στην εξαίσια ώρα.
Αργό το βήμα του το ζευγαράκι
πάνω στα πεθαμένα φύλλα έριχνε
του αιώνιου ψεύδους την αλήθεια
δείχνοντας σε μένα,
που κείνη τη στιγμή περνούσα
σέρνοντας τη δίψα μου για σιωπή.

Μου έγραψες να δω την πόλη όπου ζεις.
«Δες», μου έγραψες, «πού ζω.
Μια μάζα σίδερα στητά είναι η πόλη,
χωρίς ψυχή, χωρίς ανθρώπους».
Λυπήθηκα πολύ.
Εδώ σε μας, στον τόπο που ρημάζει αργά,
ακόμα λίγες μυγδαλιές ανθούν
και στάζει με την ίδια γλύκα η βροχούλα.
Πόσο είναι ο κόσμος μας πικρός.
Πόσο είναι ο άνθρωπος μικρός·
φύλλο ξερό που σέρνεται στο τρίστρατο.
Άλλα μη πεις ότι δεν κέρδισες.
«Έτσι σοφή που έγινες, με τόση πείρα...».

Σε ωθεί, το γνωρίζω,
ένα πάθος να 'ρθεις.
Άλλη έλξη μετά, άλλο πάθος σε δένει.
Τρέχει ο χρόνος κι αλλάζουν γραμμές όλα γύρω.
Πόσα βλέπεις κι ακούς μ' ένα ύφος σοφού,
μ' ένα ίχνος στην άκρη από θλίψη.

Χθες άκουγα στο ράδιο
τραγούδια περασμένων χρόνων,
ρυθμούς που κέντησαν το τρυφερό μας πρόσωπο
και σημάδεψανε τις ώρες.
Τις νύχτες που περνούσα από το σπίτι σου
στάλαξε η πάχνη στις γλαστρούλες της μητέρας σου,
στα κάγκελα της σιδερένιας πόρτας,
που ακουμπούσαμε να πούμε
δυο ακόμα λόγια τελευταία.

Παίρνεις μαζί τον κόσμο σου και φεύγεις·
τώρα το ξέρεις ότι είσαι συ.
Περνάνε δίπλα σου χωριά, ποτάμια,
χωρικοί που σκάβουν τα χωράφια τους,
σπιτάκια στα βουνά, σύννεφα στις κορφές,
καμπαναριά.
Όλα περνάνε δίπλα σου, μακριά σου,
με τα λιόφωτα, με τη βροχή
κι όλα τα νιώθεις σαν δικά σου,
να 'ναι κτήμα σου ακριβό
όπως ο εαυτός σου στο ταξίδι αυτό,
ολόιδια.

Χρονιές της ένδειας,
χρονιές ζεστής αγάπης για την Heidelberg.
Μείναμε στο CA,
το κολλεκτίβουμ δεν μας πήρε χρήματα.
Μείναμε και στο Sibley Haus
μηδαμινά ποσά πληρώσαμε.
Και στο Comenius Haus μείναμε,
και κει καλόκαρδος ο φοιτητής
ενοίκιο δεν μας πήρε.
Το μεσημέρι βέβαια πηγαίναμε
στη μένσα για να φάμε,
κι αυτό κατά παράβασιν.
Έτσι γευτήκαμε τη γνήσια νοστιμιά της πόλης.
Λεύτεροι από κορεσμούς
ακούσαμε τους ήχους των καμπαναριών το βράδυ.
Μπήκαμε ταπεινοί προσκυνητές στις εκκλησιές της.
Νιώσαμε τις σταγόνες της βροχής στο πρόσωπό μας.
Ακούσαμε τον άνεμο να ψιθυρίζει στις αλέες.

Ξυπνώ πρωί και πάω στον Hauptbahnhof
να πάρω ελληνική εφημερίδα,
να δω τη στήλη των τροχαίων.
Κάθε φορά η στήλη τούτη έχει νέα πράγματα:
Σουηδός, νταλικά, πούλμαν, τρένο, ισόπεδη
διάβαση, συντρίμια, οδός Λαμίας - Αθηνών,
επέπεσε, μετωπική και τα τοιαύτα.
Διαβάζω κι είναι σαν να βλέπω θρίλερ στην ΕΡΤ2.
Διαβάτες μπαίνουν, βγαίνουν και χαζεύουν
στις προθήκες.
Ψωνίζουν караμέλες, σουβενίρ διάφορα
και ξεφυλλίζουν περιοδικά.
Όταν το τρένο έρχεται
φορτώνονται τους σάκους τους και σπεύδουν
μη το χάσουν.
Άλλοι ανεβαίνουν απ' τις σκάλες:
κοπέλες με γαλάζιο φως, νέοι, πασίχαρα παιδιά
κι η Heidelberg γιορτάζει.

Εδώ στις γέφυρες του Νέκκαρ
περνάμε τον ελεύθερο καιρό μας.
Βλέπουμε τ' αργοτάξιδα καράβια.
Βλέπουμε τους περαστικούς με τα σκυλιά τους,
που τα 'χουν πρόσχημα για μακρινό περίπατο.
Περιμένουμε να πέσει ο ήλιος,
να πάρει το τοπίο έκταση,
ν' αλλάξουν χρώμα οι πλαγιές,
τα δέντρα και τα σπίτια.
Κι όταν σβηστούνε στη γλαυκή μειλίχια ώρα
οι σιλουέτες των καμπαναριών,
εδώ στις γέφυρες του Νέκκαρ
παίζουν τα μαντολίνα της ειρήνης.

Σάββατο βράδυ·
είναι κλειστά τα μαγαζιά·
οι εργάτες και οι φοιτητές αργούν·
η σχόλη έντονα βαραίνει.
Θα περπατήσουμε στην Altstadt.
Θα δούμε στις βιτρίνες νέα βιβλία
στην Hauptstrasse και στην Uni(versitäts)platz.
Στην Vogel Galerie θα σταματήσουμε·
δυο τρία κομμάτια εκεί μας καθηλώνουν πάντοτε.
Τέλος, στο Weinloch,
στη γραφική μας τη γωνιά θα φτάσουμε·
εκεί τ' άσπρο κρασί
σαν της αγάπης το φιλί
θωπεύει το πικρό μας πρόσωπο.

Ωραία περάσαμε.
Ήταν το τελευταίο βράδυ μας σε τούτη την εξαίσια πόλη.
Ήμασταν τέσσερεις: εγώ, η Εύδοξούλα, η Φιλιώ
κι ένα κορίτσι απ' το Ιράν, η Zachra.
Στο ταβερνάκι άνθρωποι πολλοί
καλόκαρδα γελούσαν γύρω μας
κι ούτε που το 'ξερε κανείς τους πως η λύπη μας
που φεύγαμε την άλλη μέρα
κεντούσε την ψυχή μας.
Όσο κι αν έβρεχε το είναι μας τ' άσπρο κρασί
από τον Ρήνο,
κρυφός ο στεναγμός πλάι στα ποτήρια μας
έριχνε τη σκιά του στο τραπέζι.
Ωραία περάσαμε.
Χωρίς φειδώ οι ώρες κύλησαν
κι έπρεπε να πηγαίνουμε.
Λίγο πιο κάτω, δέκα μέτρα,
στοχαστικά ο Νέκκαρ σέρνει τα νερά του·
μια τελευταία ματιά του οφείλαμε.
Λίγο πιο πάνω είναι η Hauptstrasse·
τα τελευταία μας βήματα θα ρίχναμε.
Την άλλη μέρα το πρωί θα φεύγαμε·
η αγάπη μόνη μόνη είχε απομείνει
να θερμάνει το ταξίδι μας.

Τετάρτη 5.1.83

Σαν τη γριούλα κείνη την αρχοντική,
που έπεσε στην Uni(versitäts)platz
και δεν σηκώθηκε ξανά,
έτσι και μεις θα πέσουμε μια μέρα.
Θα 'ρθει εγκαίρως το αυτοκίνητο του ΕΣ,
για να μας πάρει.
Περαστικοί θα σταματήσουν
να ρωτήσουν ποιος, πώς, τι.
Άλλοι για να φιλοσοφήσουν.
Αλλά παρ' όλα ταύτα δεν θ' αλλάξει τίποτε·
αμέσως η ζωή στο μέρος που θα πέσουμε
θα πάρει τον ρυθμό της.
Όταν περνώ την Uni(versitäts)platz
θυμάμαι τη γριούλα κείνη με συμπάθεια,
που έπεσε και δεν σηκώθηκε ξανά.

Οκτώβριος.
Μπαίνω χαράματα στο Μόναχο·
ομίχλη·
νερό στάζουν οι στέγες και τα δέντρα.
Οι ξένοι εργάτες σκυθρωποί μαζεύονται στις στάσεις·
περάσματα στυφά.

Πρωί και Κυριακή·
το περιγιάλι ακινητεί.
Τα πεύκα βαίνουν στην ανηφοριά
κι οι γλάροι κάθονται αργοί στις ξεπλυμένες πέτρες.
Μια μυγδαλιά τα πρώτα της λουλούδια πέταξε
στον φράχτη του παλιού σπιτιού.
Στην άκρη τραβηγμένα τα πλεούμενα
πλάι πλάι στέκουν με τ' όνομά τους το καθένα:
Καίτη, Σταθούλα, Σόνια, Ελενάκι,
Βαγγελίτσα, Κλαίρη, Μερσινούλα, Κούλα,
Φωφώ, Μυρτώ, Αλίκη, Πολυξένη, Λίτσα,
Τζένη, Αννούλα, Γεωργίτσα, Αγγέλα,
Θανασούλα, Ανδρονίκη, Γιάννα, Ελευθερία,
Ελισάβετ, Χαρούλα, Ζωζώ.

Έτσι, περάσατε εν ταπεινότητι.
Στο λίκπρο ντ' όρο δεν σας γράψανε.
Δουλέψατε, δουλέψατε πολύ για προκοπή
και γι' αμοιβή ούτε που το σκεφτήκατε.
Το βράδυ, πριν να γείρετε για ύπνο,
την Παναγία και τον Χριστό στο νου σας φέρατε
και τους ευχαριστήσατε για ό,τι σήμερα σας δώσαν.
Αλλού μοιράστηκαν οι τίτλοι, οι ευαρέσκειες.
Άλλοι επαίνους δρέψανε, βαθμούς και τα κατ' εκλογήν.
Εσείς απλώς περάσατε εν ταπεινότητι.
Δουλέψατε πολύ για προκοπή.

Περιμέναμε τους γονείς να 'ρθουν
να πάρουν τους ελέγχους των παιδιών τους.
Ο προϊστάμενος του τμήματος, εγώ
κι άλλοι δυο τρεις συνάδελφοι
με τα χαρτιά μπροστά μας.
Κυλούσε η ώρα με ψιλή κουβέντα,
μιλώντας ο ένας για σφοδρούς ανέμους,
ο άλλος για νερά λιμνάζοντα
και τα τοιαύτα.
Πέρασαν μερικοί γονείς και ρώτησαν
για τις προόδους των παιδιών τους,
θέλανε, πράγματι, να μάθουν.
Για ντισκοτέκ, καφετερίες κι ασχημιές δεν είπαμε,
τούτο νοείται οίκοθεν.
Τέλος, η ώρα πήγε μία·
μαζέψαμε το πλήθος των χαρτιών και φύγαμε.

Οπτική Γωνία 7

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1985. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.

Πρωί και Κυριακή.
Χιονίζει. Σκεπάζει ασκήμιες
στους εξώστες και στα ρετιρέ,
Παλιά κρεβάτια φοιτητών εγκαταλελειμμένα,
κεραίες σπασμένες τηλεοράσεων
και καλώδια ριγμένα,
σκουριές που βάφουν τα μωσαϊκά,
τραπέζια σκεβρωμένα από τον ήλιο και την υγρασία,
πήλινες καπνοδόχες που μαδούν,
κουβούκλια των ανελκυστήρων σκεπάζονται λευκά.
Αλλάζει το τοπίο μπρος στα μάτια μου,
σαν παραμύθι ο τόπος έγινε.
Σκεπάστηκε η ασκήμια, η εγκατάλειψη,
η έννοια της φθοράς αντίκρυ μου,
η ακαλαίσθητη καθημερινή εικόνα του ασύμμετρου.

Ιούλης,
με ρωτούν γιατί με *τόση* ζέστη
γυρίζω στην Αριστοτέλους και στην Τσιμισκή,
γιατί δεν πάω στις εξοχές να απολαύσω
τον αγέρα και τα φύλλα.
Δεν ξέρω αν με το ύφος το περίεργο
με κακίζουν.
Δεν λέω τίποτε.
Μ' ένα χαμόγελο πενήντα ατμοσφαιρών
τους χαιρετώ
και συνεχίζω από βιτρίνα σε βιτρίνα,
από στοά σ' άλλη στοά,
από το ένα σκεπαστό στο άλλο.
Θεσσαλονίκη μου,
μέσα στον κόσμο σου
που η δυσπιστία τον πνίγει περιφέρομαι
σκορπίζοντας στιγμές, ώρες και μέρες αφειδώς
στους δρόμους σου.

Ξέρω ότι κατάγομαι από το Πεντίκ,
Παντείχιον ελληνιστί.
Δεν πήγα όμως να το δω.
Αυτή η αίσθηση περίεργα με τρομάζει.
Συχνά η μάνα μου αναφέρθηκε παλιά στο σπίτι τους
στους Τούρκους και στους Έλληνες,
που ζούσαν κει στον ίδιο χώρο.
Τώρα που γέρασε δεν αναφέρεται καθόλου
ούτε ο πατέρας μου που κλείνει τα ενενήντα.
Σαρώνει ο χρόνος και τις μνήμες που κουράστηκαν
ν' αναθυμούνται.
Ύστερα κι η νέα ζωή εδώ στην προσφυγιά
γεμάτη έννοιες, το ρίζωμα.
Οι πόλεμοι που δε σταμάτησαν
κι ο χρόνος που βιώνει τις στιγμές που καίνε
και οι αρτηρίες που βουλώνουν
και η σοφία που φορτώνεται στις πλάτες
και δεν ρωτάει γιατί.

Ένας ένας φεύγουν οι απόστρατοι της προσφυγιάς,
τους κουβαλάνε τέσσερις.
Αφήνουνε την πίκρια της ζωής
και τα τσιμέντα της Περίθαλψης,
τις πυροστιές και τα μαγκάλια.
Οι νέοι δεν έχουν μνήμες,
οι νέοι παλεύουν για το σήμερα.
Φεύγουν στη Γερμανία και στο Τορόντο
κι όταν γυρίσουν πίσω ανοίγουν ψησταριές.
Σκούπα η ζωή και δεν αφήνει τίποτε.
Και τα σπιτάκια της Περίθαλψης
πάνε κι αυτά να σβήσουν·
κρεμάνε τα ξεσκλίδια τους.

Την οδό την έλεγαν Σκρά·
ήταν γεμάτη καφενεΐα,
όλο καφενεΐα, τίποτε άλλο.
Κάπου εκεί και ο σταθμός αυτοκινήτων της Ραβίκας.
Κάποτε ήταν άστρωτος ο δρόμος,
σκόνη το καλοκαίρι γέμιζε
και λάσπη τον χειμώνα.
Εκεί, κάπου πιο πάνω,
στα δεντράκια πίσω, στις συστάδες,
στα στενά τα σκοτεινά χωμένος σε περίμενα.
Τι κι αν τρυπούσε το μεδούλι μου η ομίχλη.
Τι κι αν περνούσε το σακάκι μου η βροχή·
καρτερικά περίμενα να 'ρθεις.

Εκεί χάθηκαν πολύτιμες ώρες μου,
στα προσφυγικά με τους κήπους·
να σε περιμένω κάτω από το πυκνόφυλλο δέντρο.
Μ' έσερνε προς τα κει φωνή εσώτερη,
επιταγή τακτή κι ακολουθούσα.
Τι μάταιος κόπος, τι μάταιο ξόδεμα στιγμών.
Αλλά και κείνη η ένταση·
να ρέει το αίμα σύσσωμο
και να χτυπάει στους κόμπους των χεριών
και στα μηνίγγια!

Το βράδυ, όταν πέρασα,
ήταν φωτισμένο το σπίτι σου,
το παράθυρό σου,
όπου σ' άλλα χρόνια κοίταζα να βγεις.
Άλλες μορφές κινούνται τώρα εκεί,
άγνωστες, παιδιά της αδελφής σου,
που μεγάλωσαν και γω δεν τα γνωρίζω.
Ακόμα ο κήπος είναι άδειος,
δεν έχει τώρα ντάλιες και τριανταφυλλιές,
πόσο τα φρόντιζε η μητέρα σου όσο ζούσε,
γέμιζε το παλιό τοιχάκι χρώματα.
Τι ερημιά που είναι τώρα.
Πόσο μου φαίνονται όλα ξένα.
Σαν να επέστρεψα ξεζουπισμένος μετανάστης
και βλέπω του καιρού χαλάσματα.

Όταν βγήκαμε μεσάνυχτα από την εκκλησιά,
το χιόνι πύκνωνε στους φανοστάτες.
Είχαμε δώσει γνωστοί και άγνωστοι τα χέρια
κι είπαμε πως θα γίνουμε καλοί, πιο άνθρωποι.
Στην έξοδο υπήρχε αναρτημένη έκκληση
για φιλανθρώπους:
Brot für die Welt.
Μια μάνα της Αιθιοπίας βάσταζε στην αγκαλιά
σκελετωμένο το παιδί της.
Οι καμπάνες έστελναν χαρμόсуна το μήνυμα
της Γέννησης στην πόλη,
Το φως δεν είχε σβήσει ακόμα των κεριών.
Το χιόνι έδενε στις στέγες
κι ο αγέρας που φυσούσε απ' το Schloß κατάκρυος
έκρυβε τα σκυμμένα πρόσωπα.

Τι θέλω πάλι τη νύχτα τούτη εδώ στη Heidelberg;
Η αγορά είναι κλειστή, οι δρόμοι ερημωμένοι
κι ο άνεμος ψυχρός καθώς ταραίζει τα κλαδιά
στα δέντρα τα χριστουγεννιάτικα,
σφίγγει το στήθος.
Τα ωρολόγια στα καμπαναριά ηχούν,
είναι ο χρόνος.
Πού ν' ακουμπήσει τις στιγμές αυτές κανείς;
Ψάχνει να βρει γωνιά με φως και ανθρώπους.
Μπροστά του το ποτήρι του ο καθένας έχει.
Είναι σπασμός η κάθε κίνηση, ακόμα και η συλλογή.
Ένας με ρώτησε, αν του είπα κάτι.
Όχι, του απάντησα.
Δυο κοπελίτσες μοναχές πίνουν κρασί στην άλλη άκρη.
Το κατάστημα βιάζεται.
Όλο λέει ότι πέρασε η ώρα, ότι πρέπει να κλείσει,
ότι πρέπει να φύγουμε πια.

24.12.83

Ώρα μία μετά το μεσημέρι.
Κόσμος πολύς κινείται στη Hauptstrasse,
ένας κόσμος που σπεύδει.
Μερικά καταστήματα έκλεισαν κιόλας.
Μερικά συμμαζεύουν τα πράγματα
κι άλλα έχουν πελάτες.
Λίγη ώρα, μετά θα 'ναι άδειοι οι δρόμοι.
Ένας ήλιος ισχνός γλείφει πάνω τις στέγες.
Ένα αγέρι ψυχρό σέρνει πίσω μηνύματα·
φεύγει ο χρόνος απόψε.

Heidelberg 31.12.83

Η βροχή έρχεται πλάγια,
χτενίζει το παράθυρό μου,
αρπάζει από τις λεύκες τα στερνά φύλλα.
Ο καιρός είναι χιονιάς,
το βουνό αντίκρυ είναι μουντό
κι όπου να 'ναι θα χιονίσει.
Οι πρώτες γλίστρησαν σκιές της νύχτας
στις άκρες της αυλής, πίσω από τους θάμνους.
Των παραθύρων τα τετράγωνα ανάψανε.
Η Οδός των Φιλοσόφων ούτε φαίνεται
κι όλο η πάχνη σέρνεται πυκνή
κι όλο σιμώνει τα θολά νερά του Νέκκαρ.

Φίλοι μου παιδικοί,
είχε αρχίσει ο πόλεμος
και το σχολείο είχε κλείσει.
Η μέρα νύχτωνε νωρίς, φθινόπωρο ήταν,
και μαζευόμασταν η μια γωνιά στη γειτονιά
να πούμε τα δικά μας λόγια.
Κλειστά παράθυρα, διόλου στους δρόμους φως,
πικρή ατμόσφαιρα
κι ωστόσο ο μικρός μας κόσμος της χαράς γελούσε
σαν το φεγγαράκι το λαμπρό.
Λόγια πολλά χωρίς ειρμό· αυτό, εκείνο, γέλια,
φωνές που γέμιζε ο αγέρας ως τα πέρα.
Θα φεύγαμε ύστερα στο σπίτι του ο καθένας.
Εκεί σκέψεις πολλές, πολλά διλήμματα:
Να φύγουμε; Να μείνουμε;
Τη μια μέρα, να φύγουμε. Την άλλη να μη φύγουμε.
Καλύτερα απ' το σπίτι μας δεν έχει.
Κι όλο δυνάμωνε ο καιρός κι άλλαζε η γνώμη
πιο πυκνά.
Φίλοι μου παιδικοί, σκορπίσαμε σαν τα πουλιά,
που τα χτυπάει βροχή, ανεμοζάλη.

Τώρα, παιδικοί μου φίλοι, αν έρθετε
δεν θα γνωρίσετε τους χώρους όπου παίζαμε.
Το ξέρω πως σας τράβηξε πολύ η βιοπάλη,
η έννοια των παιδιών σας, οι νέες πορείες,
τά νέα πρόσωπα
κι άλλες υποχρεώσεις που ο βίος φέρει.
Ωστόσο, αν ποτέ οι καιροί το επιτρέψουν,
γυρίστε στους δικούς μας χώρους.
Μόνο να 'ναι φθινόπωρο, αργά, τα φύλλα να 'χουν πέσει.
Ν' ανοίξουν τα κλαδιά που κρύβουν τις γωνιές,
τις πόρτες και τα σκαλοπάτια των σπιτιών.
'Η να 'ναι άνοιξη, τότε που φτάνει από το Φαλακρό
γελούμενο αγεράκι και γλείφει τρυφερά τα χέρια και τα πρόσωπα.
Τότε να 'ρθείτε, κι όσους από τους χώρους δεν θα βρείτε
μη το ρωτήσετε γιατί.
Γυρίστε πίσω με της μνήμης τα φτερά στους χώρους,
στο παιχνίδι μας, τότε, στους μήνες του πολέμου
π' αρχίναγε πρωί και τέλειωνε το βράδυ.

Έμεινα ξάγρυπνος όλη τη νύχτα·
ήρθε το νερό και γέμιζε η δεξαμενή.
Ο Λαυρής ετοίμαζε το κοπάδι να το βγάλει στη βοσκή,
Ο Σήφης γάβγιζε.
Το φεγγάρι πλησίστιο σκάλα σκάλα κατέβαινε τα σίδερα.
Το κοίταξα χοχλάδι ξεπλυμένο.
Οι λεμονιές απ' το Βαρύπετρο,
μου έστελναν το τρυφερό τους μήνυμα.

Η καλαμιά εκείνη στο μεγάλο πηγάδι
τυπώθηκε στο χαρτί της μνήμης
όπως η γραφή σε παλιό χειρόγραφο.
Την έβλεπα πίσω από τα σίδερα
να δέρνεται σ' ώρες αγέρα.
Την έβλεπα την άνοιξη να βγάζει νιά φυλλώματα.
Το καλοκαίρι, το καταμεσήμερο στο καύμα πάνω
ν' ανεμίζει τρυφερά, να λέει τραγούδια.
Κι υστέρα το φθινόπωρο
—από τον Γαλατά λοξά φωτίζοντας ο ήλιος—
να στέκει σχήμα συλλογής.

Ω, και να γινόταν να θαυμάζω τις τουρίστριες στην Κω.
Να θεωρώ ιδανικό του κόσμου το στενό μαγιά
και το καλό γυαλί στο μάτι μιας εγγλέζας.
Να χαίρομαι βλέποντας πλούσιους να χορεύουν σέικ
και να μεθύομαι στους ήχους κάποιας ποπ.
Τι τραγικό, να φτάνει ο νους σου
πάντα στα νοσοκομεία, στις φυλακές,
στις μάνες που κοιτάζουνε ανήμπορες
να σβήνουν τα παιδιά τους απ' την πείνα.
Τι τραγικό·
ποιος τάχατες θα ζήσει χίλια χρόνια,
σε ποιόν θα πούνε «μπράβο»,
που του κόσμου την καρδιά ακούει.
Αυτά μου έλεγε ένας φίλος μου ένα βράδυ
και 'γω γελούσα ειρωνικά.

Πίσω από το Ziegelhausen, στο δάσος,
είναι η πηγή.
Βγαίνει κρυστάλλινο νερό
απ' τις βαθιές ρίζες των δέντρων.
Εδώ οι Τούρκοι εργάτες περιμένουν ουρά,
για να γεμίσουν τα δεκάκιλα δοχεία.
Ξένη γι' αυτούς είναι η ποίηση του δάσους,
ξένο και το τοπίο.
Μύτη στραβή, μουστάκι μαύρο, σακάκι λερωμένο
είναι οι Τούρκοι εργάτες.
Εδώ συχνά πορεύομαι στο δάσος, στα δέντρα
ν' ακούσω τη φωνή των φύλλων.

Τι να γράφεις τώρα για τα χιονισμένα βράδια
και τις μοναξιές,
για τα δέντρα τα γυμνά,
για τα νεκρά χρυσάνθεμα στους κήπους.
Αλλά παρ' όλο που το λες,
παρ' όλο που το ξέρεις πως δεν είναι
σύγχρονες γραφές αυτές
και μόνο το μειδίαμα γεννούν, τις συνεχίζεις.
Γράφεις για τη βροχή στους νυχτωμένους δρόμους.
Γράφεις για την ανία σου
κι έτσι περνάς αθώα την ώρα,
όπως οι πελαργοί με το κλά κλά το μεσημέρι.

Οπτική Γωνία 8

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1986. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.

Έτσι,
για να ξεφεύγω από το δόκανο της πλήξης,
πιάνω το μπίκ και γράφω·
αδιάφορο αν είναι μαύρο, μπλε η κόκκινο.
Χαράζω στίχους σαν τον κορνιζά,
που φτιάχνει κάδρα για φωτογραφίες
στον πάγκο του με τη γωνία, το μέτρο, το πριγιόνι,
με το μολυβδοκόντυλο στ' αφτί,
με την τραγιάσκα αναπεπταμένη.
Έτσι,
χαράζω στίχους ροκανίζοντας τον χρόνο,
που ποτέ δεν μου έφτανε,
που πάντα ήταν λίγος,
που πάντα έτρεχε, όπως ο Βέγγος.

Ανιχνεύω ήχους παλιούς στα χαμόσπιτα
με το αναμμένο παράθυρο
πίσω από τη νυχτερινή ομίχλη.
Πολύ μακριά ταξίδεψαν τα χαμόγελα
και είχαν στο λαιμό τους κρεμασμένο
μενταγιόν με σαπφείρους.
Ούτε καν το σκεφτήκαμε
ότι αυτό που μετατοπίζεται
αλλάζει οπτική.
Δε ρωτήσαμε.
Κι ό,τι μάθαμε ήταν έναυσμα ν' αδιαφορήσουμε.
Το μήλο που δαγκάνουμε είναι στυφό
σαν τον αγίνωτο λωτό.
Δεν τρώγεται.

Όταν περνώ, είμαι σαν τον άνεμο
που χτυπιέται στα δέντρα, στις στέγες,
στις κολόνες του ηλεκτρικού, στις λαμαρίνες των χαμόσπιτων.
Τα βήματά μου σπεύδουνε σπρωγμένα.
Η μνήμη σκουντουφλάει σε κάθε τόπο,
στις πόρτες των σπιτιών που δεν υπάρχουν.
Οι οδοί, στις γωνιές τα ονόματά τους τα κοιτάζω:
Δίωνος, Γαμβέτα, Αθανασίου Διάκου, Μακεδονίας, Ξενοφώντος.
Μικροί νυκτερινοί ηρωισμοί, φωνές των ψιθύρων:
Ίτε παίδες.
Όταν περνώ, είμαι σαν τον άνεμο,
που κτυπάει νύκτωρ τις πόρτες των αμαρτωλών,
που μαίνεται στα τρίστρατα.

Τίποτε δεν έμεινε πια·
περνάει κανείς και βλέπει μόνο ονόματα οδών,
αυτά δεν άλλαξαν: Δίωνος, Γαμβέτα,
Αθανασίου Διάκου, Μακεδονίας, Ξενοφώντος.
Η αντιπαροχή, όπως την είπαν και τη λένε οι εργολάβοι,
και το πολεοδομικό, ήταν οι δαίμονες.
Και μεις έχουμε αλλάξει τόπο διαμονής
και σπάνια βλέπουμε·
ο γάμος, άλλος δαίμονας, η άλλη όψη.
Και κείνοι που έφυγαν το φως αφήνοντας
ζουν μέσα μας στην κάθε κίνησή τους:
ο Κοτσαρίας, ο Δούκας, ο Μανόλης, ο Νίκος, ο Γιαννάκης.
Είναι τα μάτια τους πιο φωτεινά από τ' αστέρι του βραδιού
σε ουρανό του Μάη.
Είναι οι φωνές τους άκουσμα μιας οκαρίνας μακρινής.

Πόσο ήταν ανόητο να περιμένεις.
Ξημέρωνε σε μια πόλη νωθρή
και σκοτείνιαζε μ' ένα τίποτε στο χέρι·
πενήντα τρία, πενήντα τέσσερα, πενήντα πέντε.
Σπάζαν τα νεύρα.
Στην απραξία της εξουθένωσης
βουτούσαμε ολόκορμοι.
Ψάχναμε επιμόνως ατραπούς φυγής,
οράματα.
Αρρωστημένες ώρες συνοφρύωσης,
ολέθρια ξοδέματα ζωής,
τρελά γυρίσματα του δείκτη στο ρολόγι.

Τα μικρά καταστήματα ήταν στη σειρά·
κυρίως δούλευαν επί πιστώσει.
Η οδός με το μεγάλο της όνομα: Ελευθερίου Βενιζέλου.
Άλλα κανείς δεν έλεγε Ελευθερίου,
όλοι έλεγαν στη Βενιζέλου.
Εκεί τα βράδια γίνονταν περίπατοι.
Εκεί των κοριτσιών οι προσδοκίες έβγαιναν σεργιάνι.
Πόλη νωθρή της επαρχίας αργόσερνε τα βήματά της
όπως η «πόστα».
Αλλά σε λίγο θ' άνοιγαν οι δρόμοι:
nach Deutschland.

Είναι δική μου όλη η πρωινή ερημία της πόλης:
οι ξεχασμένοι υγροί δρόμοι,
ο Νέκκαρ που αργεί·
η συννεφιά που προμηνά τον χιονιά
και τα κοτσύφια που ανιχνεύουν επίμονα
την πράσινη χλόη.
Δικός μου είναι και ο αλήτης
που με σταμάτησε για είκοσι πφένιχ,
οι καμπάνες που σημαίνουν στην εξαίσια πόλη:
«... ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

25.12.85

Πόλη του Νέκκαρ,
η ερημιά σου σήμερα, η σιωπή σου,
το γυμνωμένο πρόσωπό σου κατάντικρυ στις στάλες της βροχής·
έτσι που πάει καλλίγραμμο το πόδι εμπρός,
το ρούχο κολλημένο πάνω
το χέρι ολόγυμνο ψηλά, μακριά το βλέμμα·
σε κοιτάζω απ' τό παράθυρό μου τούτο τ' απομεσήμερο
και δε χορταίνω τις καθάρεις όψεις των στεγών,
που σβήνουν πέρα στους σαπφείρους των λόφων.

Αν δεν ήσουν κι εσύ να σε σκέπτομαι,
όταν νυχτώνει, όταν χαράζει,
δεν θα είχε νόημα η ζωή.
Το καφενείο τι ολέθρια συνήθεια, οι καπνοί,
οι ασυνάρτητες φωνές για ό,τι ανούσιο.
Κι υστέρη κείνα τα αυτοκίνητα στα κράσπεδα των δρόμων,
των σκουπιδιών οι στοίβες, τα σκυλιά.
Κλείνω τα μάτια μου, κλείνω τ' αυτιά μου.
Τραβάω τον μπερντέ των παραθύρων κι είμαστε μόνοι,
εσύ που λείπεις μίλια μακριά
και 'γω στο σπίτι με το λίγο φως, τη ζεστασιά,
τον κήπο με τις σέρες των ανθών,
με τα βιβλία και τους δίσκους μου,
τους πίνακες στους τοίχους,
τη συμφωνία των χρωμάτων και του τίποτε,
τη γάτα με το πλούσιο τρίχωμα νηφάλια στη γωνιά.
Είμαστε μόνοι, τι χαρά.
Εσύ που λείπεις μίλια μακριά
και 'γω που κλείνοντας τα μάτια και τ' αυτιά κοιμάμαι.

Μάρτης·
η βροχούλα σταλάζει στις δεντροστοιχίες των δρόμων,
στις γλάστρες των μπαλκονιών.
Τα ρυάκια κυλάνε κουβαλώντας τον ρύπο της πόλης.
Χθες κάποιος μου είπε ότι θά 'ρθεις.
Τάχα σε είδε στον Σταθμό πριν από μέρες
και ρωτούσες για εισιτήριο.
Τι ψέματα που ακούγονται, αλήθεια.
Πώς παίζουν κάποιοι με τις μύχιες προσδοκίες άλλων.
Εσύ μου είχες πει μ' ένα περίτρανο ύφος
πως πέτρα ρίχνεις πια
κι όποιος σε δει ξανά ας σε γράψει.
Το ξέρω, δεν αθετείς τους λόγους σου,
ακέραιος χαρακτήρας είσαι.
Ασ' τους αυτούς κι ας φλυαρούν.

Τώρα είναι μάταιο το φτάσιμο·
είναι νεκρές οι φλέβες των ανέμων·
Το αίμα μας δεν κουδουνίζει πια
πηδώντας απ' το χέρι στην καρδιά
κι απ' την καρδιά στο πόδι.
Μένει ατάραχο το μάγουλο,
δεν παίρνει ρόδου χρώμα,
νερό σταματημένο σε λακκούβα χωραφόδρομου.
Ξεθώριασε και η πίκρα
σαν το πανί που αμείλικτα το δέρνει ο ήλιος
σε παραθύρι καλυβιού εγκαταλελειμμένου.
Τίποτε πιά·
μέτρα το κύλισμα της ώρας
κλείνοντας των χεριών τα δάκτυλα ένα ένα
τα χείλη σου κουνώντας,
τα μάτια υψώνοντας στον ουρανό
σαν το παιδάκι που μετράει:
μηδέν από μηδέν, μηδέν.

Άλλαξε η Δράμα άρδην.
Άγνωστος τώρα μέσα σ' άγνωστους κινούμαι.
Καινούρια κτίρια, γραμμές αντιποίησης,
όγκοι κακόηχοι με ζώνουν.
Δρόμοι που ξόδεψες το είναι σου,
δεν θέλεις τώρα να τους βλέπεις.
Η ακακία κείνη η πυκνόφυλλη
στην άκρια των σπιτιών, στα Καμινίκια,
στο τελευταίο φως της πόλης στέκει ακόμη.
Του δρομίσκου μένουν κάποια ίχνη:
οι λεύκες, η ξερολιθιά, οι φουντωμένοι βάτοι.
Το ξέρω δε θα 'ρθεις ποτέ,
κοινοτοπίες δε σ' αφήνουν να σκεφτείς το άλλοτε,
συμβατικόητες που ασπρίζουν.
Εγώ πηγαίνω προς τα κει,
δούλος μιας μνήμης αδυσώπητης.

Οι γυνακούλες με κοιτάζουν
κάτι μεταξύ τους ψιθυρίζουν
είναι διακριτικές, συγκαταβατικές στη μομφή τους:
«Είναι αυτός, τον θυμάμαι καλά.
Είναι ο ίδιος. Άλλαξε κάπως άλλα είναι αυτός».
Διαπερνά την αίσθησή μου το φιλέρευνο βλέμμα τους.
Κάθε βράδυ περνούσα.
Το φεγγάρι πλατύ με σημάδευε.
Ήμουν γνώριμος, τα σκυλιά με είχαν μάθει·
πότε πότε τους έφερνα κόκαλα.
Οι γυνακούλες με κοιτάζουν,
είναι διακριτικές,
είναι πολύ το αίσθημα του σεβασμού τους,
με ακολουθεί,
σιωπηλό βηματίζει μαζί μου.

Όταν έφυγες ήταν Μάιος·
στο διπλανό μπαλκόνι είχαν ανοίξει τα τριαντάφυλλα
καί στ' άλλο, δίπλα, οι γαρδένιες.
Ήταν οι πόρτες σου ανοιχτές
και τα παραθυρόφυλλα ο αγέρας
πότε τα κράταγε ανοιχτά
και πότε τα 'κλείνε.
Μου είπανε θά 'ρχότανε βαφέας να το βάψει
και κείνος δε φαινόταν.
Κι ήταν τις νύχτες σκοτεινό το σπίτι
κι ήταν τις μέρες έρημο
κι ήταν ακόμη μια φυγή
μέσα στις τόσες τις φυγές.

Κάποιος άλλος θά 'ρθει να κατοικήσει φαίνεται·
μπογαλάκια ριγμένα στο ρετιρέ
δεμένα τόσες μέρες.
Ποιος να 'ναι άραγε;
Οι πόρτες ανοιγμένες διάπλατα.
Όταν βραδιάζει,
ο κρουνός της σιωπής σταλάζει ασίγαστα.

Όταν γύρισα ήταν τα παράθυρα
χωρίς τις κεντητές κουρτίνες.
Οι γλάστρες έλειπαν από το ρετιρέ,
τα μανταλάκια από το σκονιάκι.
Το απόγευμα ήταν γιορτερό
κι όλοι τους είχαν φύγει οι γείτονες.
Κοίταξα τ' άδεια παράθυρα.
Τώρα πια, όταν το χιόνι θα πέφτει,
δε θ' ακουμπάει το πρόσωπο στο τζάμι
να κοιτάζει τις νιφάδες.

Ζω πολλά χρόνια στη γειτονιά αυτή·
τι με τράβηξε και τι ακόμα με τραβά δε ξέρω.
Δεν έχει τίποτε το ιδιαίτερο.
Απέναντι μου τοίχοι, σάπιες καπνοδόχες,
παλιοκρέβατα, λίγες γλάστρες με μυριστικά
κι ίδιες μορφές που όσο παν γεράζουν.
Είκοσι χρόνια πέρασαν·
οι νέοι παντρεύτηκαν και φύγαν σ' άλλη γη σ' άλλα μέρη
κι οι γέροι γίνηκαν πιο γέροι.
Αργά κινούνται στα μπαλκόνια και στα ρετιρέ με τις μπιτζάμες.
Εσχάτως έγιναν καινοτομίες κάποιες,
δυο τρεις, επάνω, κάτω, αριστερά, δεξιά
αγόρασαν σκυλιά.
Ενίοτε γαβγίζουν δίχως λόγο σε ώρες ακατάλληλες,
αν και τους είπαν οι κτηνίατροι
ότι αυτές οι ράτσες δεν γαβγίζουν,
ότι έχουν φύσει την ευγένεια μέσα τους,
ότι από πολλούς ανθρώπους, που κυκλοφορούν ανάμεσά μας,
έχουνε πιο πολύ μυαλό.

Το μεσημέρι, σήμερα ήταν μισός θάνατος.
Ο περίπατος με τον άρρωστο ήλιο
να χτυπάει κατάμουτρα στον πολυσύχναστο δρόμο.
Οι συναντήσεις, οι χαιρετισμοί
και το απρόβλεπτο να βγει μπροστά μου εκείνη,
ήταν μισός θάνατος.
Πώς να γυρίσεις τώρα σπίτι.
Πώς να ετοιμάσεις κάτι για φαΐ.
Πώς να ξεκουραστείς στα τέσσερα ντουβάρια κλειδωμένος.
Δε χωράει στο δωμάτιο τίποτε.
Η θλίψη δε χωράει να μπει από την πόρτα·
είναι σαν τη ντουλάπα που την ανεβάζουν
με σκοινιά απ' το παράθυρο ψημένοι εργάτες.
Το μεσημέρι σήμερα μας έστησε καρτέρι η γκίνια.
Πού βρέθηκε κι αυτή στο δρόμο μου,
σε τόσο ακατάλληλη ώρα με τον άντρα της,
που πίστεψα κάποια φορά πως θα 'μουνα εγώ.

Οπτική Γωνία 9

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1990. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή.

Στην ποίηση δεν υπάρχει δυσκολότερο
πράγμα από το απλό. Το απλό που να
πείθει και να μην είναι ψεύτικο.

Λίνος Πολίτης

Κανένας δε γράφει τόσο δύσκολα, όσο
εκείνος που γράφει απλά.

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη

1.

Βρέχει σήμερα
καθώς αργά περνούν τα λεωφορεία με νοτισμένα τζάμια.
Ο ρύπος ρέει στους δρόμους
και βυθίζεται στις σκάρες.
Τα φύλλα δεν αντέχουνε το βάρος,
μέρες στεκόντουσαν χλωμά.
Πέφτουν αργά κι ο καταστηματάρχης τα σκουπίζει·
κρατάει στο χέρι του μια σκούπα με μακρύ μπαστούνι.
Σκουπίζει και μονολογεί·
είναι κι αυτός υπέρ των εμπρησμών.
Δε θέλει δέντρα μπρος στο μαγαζί του να ρυπαίνουν,
φίλος θερμός των οικολόγων είναι,
τη μάχεται τη ρύπανση.
Βρέχει σήμερα:
στάζουν οι στέγες στάχτη και νερό,
τα ολούκια κουδουνίζουνε βραχνά,
κόσμος πάει κι έρχεται.

2.

Βροχή, το χτύπημά σου αυτό
το επίμονο απόψε μήπως είναι η σκέψη της;
Βροχή, περνούν σαν όνειρο οι στιγμές
καθώς τα μάτια μου μισόκλειστα
κοιτούν ένα πορτρέτο αντίκρυ.
Βροχή, τι θες και με κρατάς
την ώρα τούτη ξάγρυπνο;
Της πόλης το ρολόγι χτύπησε μεσάνυχτα
και πάει να ξημερώσει.

3.

Άσε τη βροχή να σταλάζει σιγανά
στα πεθαμένα φύλλα των δέντρων,
στις μουχλιασμένες στέγες των σπιτιών,
στις σκουριασμένες λαμαρίνες της αυλής.
Ο λόγος της δεν συγκινεί καθόλου πια.
Η γλώσσα της ηχεί σαν νά 'ναι ξένη,
κινεζική ή άλλη.
Άσε την να σταλάζει,
να ηχεί, αφού το θέλει.
Άλλοτε την ακούγαμε το βήμα σταματώντας
ή μέναμε τις νύχτες ξάγρυπνοι
ή κάτω από τη μουσκεμένη ακακία
στόμα με στόμα.

4.

Είπε να βρέξει σήμερα. Τί θαύμα!
Στις άθλιες μέρες μας, σαν την αγάπη,
σπάνιο πράγμα γίνηκε ή βροχή.
Χτυπάει τα σκεπαστά, τα κεραμίδια,
τα παράθυρα, τα ξεραμένα φύλλα
κι ενός καμπούρη την καμπούρα.
Όλα καλά είναι σήμερα, ας πούμε μπιούντιφουλ:
δροσιές φυσάνε, τα σύννεφα κυλούν μουντά
κι είναι στα ξηλωμένα κάγκελα του κήπου
συλλογισμένος ο σπουργίτης.
Γλυκιά στιγμή σα μέλι που δεν το 'χει
αγγίξει ακόμη εμπόρου χέρι.
Πλύθηκε ο δρόμος που περνάει μπρος απ' το σπίτι μας,
βρωμόχαρτα και πλαστικά δε βλέπεις τώρα,
τα πήρε ο ποταμός.

5.

Τώρα εκεί, όπως παντού, έγιναν μέγαρα.
 Μόνο κάτω στο ρέμα κοάζουν τα βατράχια
 τις νύχτες του καλοκαιριού.
 Δεν είναι λίγο οι εργολάβοι να γκρεμίζουν
 τις δικές σου ιδανικές γραμμές
 κι ας ήτανε σαθρές και τιποτένιες.
 Σ' αυτές επένδυσες τόσες και τόσες μνήμες,
 επένδυσες το είναι σου ολόκληρο,
 το σύνολο των καταθέσεών σου.
 Κι όμως αντέξαμε.
 Τι κι αν σηκώναμε σειρές τα οδοφράγματα
 κι αν εμποδίζαμε τους εργολάβους να 'ρθουν.
 Εσύ δεν είσαι πια εδώ,
 σ' άλλες παράμετρους μαδάς την αγκινάρα.
 Και 'γω που τριγυρνώ αδέσποτος σαν τον Αλή
 —θυμάσαι, αλήθεια, τον Αλή που σου 'γλειφε τα πόδια;—
 και περπατώ και περπατώ χωρίς εσένα
 ούτε νοιάζομαι.
 Και μη μου πεις, το ξέρω, εσύ ούτε που νοιάστηκες ποτέ.

6.

Σ' αναζητώ στις γειτονιές τις μακρινές
με τα μικρά σπιτάκια,
με τις αφρόντιστες αυλές,
όταν νοτίζουν οι βροχές της άνοιξης
τα φουντωμένα χόρτα
και τις μικρές δαμασκηνιές
που μόνες τους φυτρώνουν στους φράχτες με τ' αγκάθια
κι είναι λευκές γεμάτες άνθη που ευωδιάζουν.
Σ' αναζητώ εκεί που γέρνουν τα κλαδιά
βαριά από τις στάλες
κι είναι των δρόμων άδειο το τοπίο
χωρίς παιδιάτικες φωνές, χωρίς περαστικούς.
Το σώμα μου όλο ένα ρίγος διαπερνά
καθώς αργείς,
καθώς τα γκρίζα νέφη χαμηλώνουν
καθώς τα πρώτα φώτα των σπιτιών ανάβουν.

7.

Τι κάνεις τώρα εκεί
στην πόλη τη μεγάλη τη χαώδη;
Γιατί συνθλίβεσαι στην ξένη γη;
Α, εδώ όσα κι αν ρήμαξε η δίψα του εργολάβου
ακόμη κάτι μένει.
Οι ακακίες στους δρόμους, τα φούλια στις αυλές,
το γιασεμί στον φράχτη, η μυρωδιά του ξεραμένου χόρτου
και τα γαλαζολούλουδα στων χωραφιών τις άκριες.
Κι ύστερα —το πιο κύριο— μένει η ζωή,
που τη χαλάμε σαν το ξύλο,
που το κόβει λάθος ο τεχνίτης στη βιασύνη του
και το πετάει στων σκουπιδιών τη στοίβα
βλαστημώντας.

8.

Τη νύχτα απόψε στην αυλή
πέφτει πυκνό πυκνό το χιόνι.
Τη νύχτα απόψε
μυστική φωνή ξύπνιο με κράτησε
και να, το παραθύρι γαλακτώνει.
Πτωχό πουλί στο πύκνωμα της φυλλωσιάς παγώνει.
Μακριά, τόσο μακριά σε ξένη γη
τις άδειες ώρες σου μετράς μόνη.
Απόψε η σκέψη μου φτερώνει,
περνάει πλατιά πελάγη,
νιφάδα γίνεται,
που πέφτει από τα σύννεφα ανάλαφρη
στη γη και λιώνει.

9.

Σε θυμάμαι, όταν η ανοιξιάτικη βροχή
θωπεύει τις ανθισμένες τουλίπες,
όταν οι στάλες ακινητούν αστράπτουσες
πάνω στα φύλλα της βιγόνιας.
Σε θυμάμαι το κατακαλόκαιρο,
όταν οι μεσημεριάτικες πνοές δροσίζουν
τον ίσκιο της άγριας αχλαδιάς
στο θερισμένο χωράφι.
Σε θυμάμαι, όταν το φθινοπωρινό ξημέρωμα
η συννεφιά γράφει στίχους πικρούς
καθισμένη στη χαμηλή στέγη του σπιτιού μας.
Σε θυμάμαι τον χειμώνα, όταν βλέπω
ρημάδια, ξύλα και κλαδιά σπασμένα
να κυλούν ανάκατα στους θολούς χειμάρρους.

10.

Εσένα, Χένρι Όμπρι Ρόουλι,
σ' έσυρε το μεσόγειο κύμα από την Κρήτη κι ως την Αίγυπτο.
Φορούσες τα διακριτικά κι έτσι σε γνώρισαν εκεί.
Ποια μοίρα, βέβαια, πρωτάκουστη
τα ρεύματα να σπρώξουν το νεκρό σου σώμα
από την Κρήτη κι ως την Αίγυπτο.
Όμως εσένα Ίνεφελντ, ποτέ δεν σ' έφεραν
επάνω οι βυθοί του Αιγαίου.
Σε κράτησαν πεισματικά εκεί δεμένο
όπως ήσουν στο Γιούγκερς 87,
όταν απ' τους Μολάους ξεκίνησες
να σπείρεις όλεθρο και φόνο στ' ακύμαντα πελάγη.
Απρίλης ήταν, έλουζε ο ήλιος τα νερά
κι ο Ζέφυρος απλόχερα σκορπούσε ανασασμούς.
Τώρα δεν έχει τέτοια φρενοβλάβειας πάθη,
τώρα οι Φράγκοι, οι Αλαμάνοι και οι Σάξονες
τα βρήκαν.
Οι εκατόμβες του Βερντέν και του Σεντάν οι ελιγμοί,
η τραγωδία της Δουγκέρκης, το φιάσκο της Διέππης
και η σφαγή στο Μερς-ελ-Κεμπίρ ξεχάστηκαν.

11.

Αρχίζει το πρωτάθλημα, το καλοκαίρι πέρασε,
ο καύσωνας και οι θερμοπληξίες.
Όσους τους πήρε ο χάρος πάνε,
πέσανε στις επάλξεις τραγουδώντας:
Τσιμέντο στην Αθήνα κι άλλο τσιμέντο
κι άλλο σίδερο κι άλλες ασφαλτοστρώσεις.
Κόψτε τα δέντρα που εμποδίζουν, κάψτε τα.
Εμπρός! Όπως ο Κωνσταντής Κανάρης
του Αλή την ναυαρχίδα.
Αρχίζει το πρωτάθλημα, τα γήπεδα θα πήξουν,
η θύρα τάδε, η θύρα τάδε, τα κασκόλ,
μαύρα και κόκκινα και κίτρινα,
οι οχετοί και τα περίεργα της σφυρίχτρας,
το διώξιμο αποδιοπομπαίων τράγων,
τα παρασκήνια και τα πετροβολήματα.
Το καλοκαίρι πέρασε, ο καύσωνας και οι θερμοπληξίες.
Αρχίζει το πρωτάθλημα.
Οι Γίγαντες και οι Τιτάνες εξορμούν.

12.

Σήμερα επιβάλλεται να πάμε γήπεδο,
είναι ή ομάδα μας που παίζει
κι ακόμα το παιχνίδι είναι ντέρμπι.
Θα φρίξει ο σκύλος.
Όμως ας τεμαχίσουμε πρωτίστως καταλόγους τηλεφώνων,
αυτούς που στα σκουπίδια βρίσκουμε σωρό.
Θα έχουμε να ρίχνουμε στον άνεμο χαρτιά,
όταν οι «γίγαντες» θα βάζουν γκολ.
Κι ακόμη μη ξεχάσεις κάτω απ' τα χαρτιά τις πέτρες,
δυο τρεις καλό κακό, ας υπάρχουν.
Δεν άκουσες που λεν ότι πετάνε πέτρες
στους επόπτες και στον ρέφερι;
— Για πέτρες όχι, για μπουκάλια άκουσα.
Σήμερα επιβάλλεται να πάμε γήπεδο
να διασκεδάσουμε και μεις
ανάμεσα σε πλήθη αλαλάζοντα.

13.

Η γειτονιά μου έχει πολλές γάτες.
Είναι αδέσποτες. Κοιμούνται όπου τύχει,
στα σκοτεινά υπόγεια και κάτω από τις σκάλες.
Τρώνε ό,τι βρούνε στα σκουπίδια
σκίζοντας τις σακούλες με τα νύχια.
Είναι μια γάτα μ' ένα μάτι μαύρη ολόμαυρη.
Φοβάται τους ανθρώπους.
Εγώ τη συμπαθώ πολύ αυτή τη γάτα,
συχνά της φέρνω ψάρια.
Απ' τα μπαλκόνια οι γυναίκες με φωνάζουν:
«Μη, μη, αφήστε να ψοφήσει τη βρωμόγατα».
Τα κόκαλα δονούνται του Μποντλέρ.
Η γειτονιά μου έχει πολλές γάτες,
η οδός Δαγκλή.
Είναι μια γάτα μ' ένα μάτι μαύρη ολόμαυρη·
φοβάται τους ανθρώπους.
Εγώ τη συμπαθώ πολύ αυτή τη γάτα
της έχω και όνομα: Πολύφημο.

14.

Της γειτονιάς μας ο τσαγκάρης πέθανε.
Είπαν ο καιρός, έτσι αιφνίδια που άλλαξε, τον πείραξε.
Ήταν μια νότα στη μικρή μας γειτονιά ο κύριος Παναγιώτης.
Άνοιγε κι έκλεινε η πόρτα του συχνά.
Κυρίως γυναίκες έμπαιναν στο μαγαζί του
να κάνουν τα τακούνια τους
κι αυτός καλοπροαίρετος, κοφτός στις αποφάσεις του
έκλεινε τα συμβόλαιά του.
Απ' τις επτά κι ως τις εννέα το βράδυ
δούλευε στο υποτακτικό του καρεκλάκι.
Τρεχάτος έφτανε πρωί πρωί καλημερίζοντας
τα γύρω ισνάφια κουνώντας το κεφάλι
κι έπιανε αμέσως το σφυρί και τη φαλτσέτα.
Άγιος, άγιος Κύριος ο Θεός,
ο Παναγιώτης ο τσαγκάρης πέθανε,
φιλοσοφίας ψήγμα,
κόκκος μεστός κρυφής ζωής
κυλίστηκε στο χώμα.
Πού θα βλαστήσει άραγε;

15.

Θεέ μου, σ' ευχαριστώ.
 Από τη μέρα που γεννήθηκα κι ως τώρα
 με κράτησες γερό.
 Πώς θ' ανεχόμουν το σκώμμα και τη λοιδορία
 των ανθρώπων.
 Στη γειτονιά —θυμάμαι— ένα παιδί το λέγανε Σταμάτη.
 Με τον ταμπλά πουλούσε μηλαράκια.
 Είχε το ένα πόδι του κοντότερο από τ' άλλο
 και τον φωνάζαμε κουτσάβλα.
 Κανείς στη γειτονιά μας δεν τον ήξερε Σταμάτη,
 όλοι τον ήξεραν κουτσάβλα,
 ο κουτσάβλας ο Σταμάτης.
 Και στην Αντίσταση που ήμασταν
 μας έφερνε τις εντολές με το ποδάρι κούτσα κούτσα.
 Ήτανε σύνδεσμός μας ο Σταμάτης.
 Αλλά και τότε, την αδυσώπητη εκείνη εποχή '43-'44,
 κουτσάβλα τον φωνάζαμε.
 Και κείνος το' χε συνηθίσει,
 σαν να 'τανε ψευδώνυμό του.
 Ύστερα πέθανε από τύφο ο Σταμάτης.
 Αργά πολύ μου το 'πε φίλος επιζών,
 όταν τον ρώτησα·
 λυπήθηκα πολύ για τον Σταμάτη.
 Θεέ μου σ' ευχαριστώ,
 τη λοιδορία και το σκώμμα δεν τα γνώρισα.

16.

Τώρα που νυχτώνει θα πάω στο σπίτι μου·
θα ξεκλειδώσω μόνος μου την πόρτα και θα μπω.
Κανείς εκεί δεν περιμένει,
έκτος απ' την υγρή σιωπή που η χθεσινή βροχή συσσωρεύσε.
Αλήθεια, το πόσο είμαι γερός κοιτάζτε το και σεις:
Ανοίγω του σπιτιού την πόρτα μόνος
και βλέπω το πορτρέτο εκείνης αριστερά στον τοίχο.
Ακούω τους δίσκους που ταυτίστηκαν με κείνη
και μηρυκάζω τις παλιές στιγμές.
Σα νυχτοπούλι βολοδέρνω δώθε κείθε
κι ύστερα πέφτω και κοιμάμαι δίχως τύψεις,
που αδίκησα τον εαυτό μου έτσι.
Πόσο αλήθεια ηρωική θα λέγαμε είναι πράξη,
να ξεκλειδώνεις τόσα χρόνια μόνος
και να προσμένεις τί;
Λοιπόν, δεν θ' άξιζα και 'γω ανδρείας εύσημο
σε τελετή επίσημη,
που να 'χει και το σχετικό λογύδριο;

17.

Θεέ μου, σ' ευχαριστώ,
με φώτισες κι είναι το σπίτι μου στον έκτο όροφο.
Τί θά 'καμνα;
Οι σύννοικοι στον πρώτο όροφο τραβούνε του Χριστού τα πάθη.
Στο υπόγειο λειτουργεί καφετερία
και δίπλα μαγαζί με βίντεο.
Μέρα και νύχτα τρίζουν τα θεμέλια της οικοδομής
από το χτύπα χτύπα τάργανα.
Θε μου, αν ήμουν εγώ στη θέση αυτών
που υποφέρουν του Χριστού τα πάθη, πώς θα το άντεχα;
Θέλουν να φύγουν, να 'βρουν άλλο σπίτι,
όμως τα νοίκια πέταξαν ψηλά, η ΑΤΑ κάτω.
Θε μου, σ' ευχαριστώ,
έβαλες πάλι πάνω μου το σπλαχνικό σου χέρι.

18.

Το κάθε φύλλο που πέφτει κίτρινο
στο υγρό χώμα
είναι κι ένας στίχος,
είναι κι ένα ψήγμα ώριμης στιγμής,
είναι κι ένα δάκρυ.
Οι άνθρωποι κρύβουν το δάκρυ.
Το φύλλο που πέφτει μ' ένα τικ
και μ' ένα σούρσιμο στο χώμα είναι πόνος.
Οι άνθρωποι κρύβουν τον πόνο.
Το κατάχλωμο φύλλο ανύποπτα πέφτει τη νύχτα
στο χώμα βαρύ απ' τις στάλες και σβήνει.

Οπτική Γωνία 10

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1991. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε διακόσια αντίτυπα.

...γράφων είχαν πάντοτε προ των οφθαλμών το παράγλυμα του Κουντιλιανού, ότι πρέπει να εκθέτει τις όσα έχει να είπη ούτω σαφώς, ώστε ου μόνον να εννοήται παρά πάντων, αλλά και αδύνατον να είναι να μην εννοηθεί.

Εμμανοήλ Ροΐδης

η ποίηση

Η ποίηση μοιάζει με ντολμά:
ή θα 'ναι σκέτος με το ρύζι —γιαλαντζί—
ή θα 'χει μέσα και κιμά.

α. Θέλω μια μέρα, το 'χω πρόγραμμα,
να βάλω παρδαλό πουκάμισο,
να πάρω μηχανή στον ώμο, χάρτη στο χέρι
και να γυρίσω όλο τον κόσμο.
Να πάω στην Ταϋλάνδη
να βρω μια Ταϋλανδέζα μ' όλα της:
να 'χει κλειστά τα μάτια, όταν κοιμάται,
να παίζει τουμπελέκι
να τριγυρνάει ξυπόλητη στο σπίτι,
να μάθει αργά τα ελληνικά
και προπαντός να μη ζητάει τα ένσημα του ΙΚΑ.

β. Θα τριγυρίσω σ' όλο τον πλανήτη:
θα δω κροκόδειλους στην Κούβα,
θεριά και φίδια στις Ινδίες,
στο Τζιμπουτί γυμνόστηθες παρθένες
κι υστέρα θα γυρίσω στην πατρίδα.
Εδώ στους δρόμους είναι στοίβα τα σκουπίδια·
εδώ οι άνθρωποι τα βγάζουν έξω Σάββατο
—κυρίως την Κυριακή—
που δεν περνούν τ' απορριμματοφόρα.

γ. Θέλω μια μέρα, το 'χω πρόγραμμα...

20.7.91

Ήλιος ήθελα να 'μουνα τώρα το καλοκαίρι
στην Αλόννησο,
ν' αγγίζω τα γυμνά κορμιά των κοριτσιών
με τα καυτά μου δάχτυλα·
τον άλλο χρόνο άνθρωπος ας είμαι.

τέλος

Τίποτε άλλο δεν προσμένω τώρα.
Γυρνώ σαν τον συνταξιούχο
που δεν ξέρει τι να κάνει,
πού να πάει,
με ποιον να συζητήσει,
με ποιον να παίξει τάβλι στο ΚΑΠΗ.
Αδιάφορος κοιτώ τα νέα κορίτσια που περνούν
κι ας ήταν άλλοτε το πάθος μου·
τώρα τις πόζες όλες φλου τις βγάζει η μηχανή.

Δεν έχω τάξη στη μπουγάδα,
αν είναι Πέμπτη ή Τετάρτη δε με νοιάζει·
το μόνο που με νοιάζει είναι
να' χω πλυμένο πάντα ένα ζευγάρι κάλτσες.
Τρέχα και τρέχα για τον έρωτα στη βόλτα,
το πόδι μου μουσκεύει.

πάθος

Σαν το καυσόξυλο μέρα και νύχτα καίγομαι,
γίνομαι στάχτη λίγο λίγο
κι όλο λογιάζω πως μια μέρα
θα γλιτώσω από το δόκανο.
Τι φοβερό κι αυτό το πάθος!

Τώρα ούτε για μπρος ούτε για πίσω είμαι,
έφτασα σε σημείο οριακό.
Κάθε μου κίνηση είναι θεατρική
κάθε προσποίηση φωνής, αστεία.
Με προσπερνούν οι άνθρωποι,
δεν θέλουν να με ξέρουν
και οι φίλοι έχουν φύγει από καιρό.

Η Βενιζέλου κρατάει ακόμα τα σημάδια μας,
και μη νομίζετε πως είναι τίποτε σπουδαία
ή επίμεπτα ή κάτι άλλο.
Εκεί στους σύμμετρους κυβόλιθους
γύριζε τ' ωρολόγι των βημάτων μας.
Κι ας σας το ξαναπώ,
δεν ήταν βήματα σπουδαία
ή επίμεπτα ή τίποτ' άλλο,
Ήταν η στάχτη, το πεταγμένο σπιρτοκούτι,
η φρούδη ελπίδα.
Η Βενιζέλου κρατάει ακόμα τα σημάδια μας.

α. 6.9.91

Ένας ολόκληρος χρόνος πέρασε·
ήθελα σήμερα να σ' ανάψω ένα κεράκι.
να σου φέρω λίγα γιασεμιά απ' τις αυλές της Δράμας.
Τόσο τ' αγαπούσες!
Πάντα στο χέρι σου βαστούσες γιασεμί.
Ήθελα, μα δε γίνεται, είναι μικρό το χέρι μου
κι οι θάλασσες πλατιές.
Ένας ολόκληρος χρόνος πέρασε
κι όλο κινείσαι πλάγι μου,
μέσα μου,
τριγυρίζεις στη σκέψη μου,
ζεις.

β. 6.9.91

Οι μέρες περνούν γρήγορα,
η μια μετά την άλλη.
Έσκισα πάλι ένα χαρτάκι
σήμερα στο ημερολόγιο.
Είδα τη νέα μέρα: 6.9.
Είναι η μέρα που 'φυγες,
ήταν σαν σήμερα, πριν ένα χρόνο.
Μας άφησες,
όπως το φύλλο απ' την κορφή της λεύκας,
όπως το άυλο γιούλι τ' ουρανού,
όπως ο ήχος μακρινής καμπάνας.
Αύριο άλλη μέρα θα 'ρθει
κι άλλο χαρτάκι θα σκιστεί στο ημερολόγιο.

οδός Κυδωνιών

Μέρα και νύχτα στ' άσωστο δοσμένος πάθος
δεν άφησα σοκάκι για σοκάκι·
σκόρπισαν τα ξεφτίδια της ζωής μου εκεί.
Τι πάθος, Θεέ μου, που ήταν κείνο,
τι δίψα, στέγνωσε το λαρύγγι.
Σούφρωσα σαν τον πεινασμένο σκύλο,
φανήκανε τα κόκαλά μου.
Οδός Κυδωνιών,
Θεέ μου, πόσο με ζούπηξες
για τ' άπιαστα να τρέχω στη βροχή,
να λιώνω στο σκοτάδι.

Τώρα το σπίτι που ερχόσουν δεν υπάρχει:
οι δυο μουριές, η άσπρη και η μαύρη,
ο Τζιμ κουλουριαστός στο τσούλι.
Ούτε η στέγη μας υπάρχει,
που κρέμναγε δυο σπιθαμές τα κρύσταλλα.
Τώρα το σπίτι εκείνο πάει.
Χειμώνας, παγωνιά· ερχόσουν και άφηνες
τα χέρια σου να ζεσταθούν
μες στα δικά μου.

Αύγουστος 1954

Όλα θυμίζουν λάπατο,
άνοστα, άνοστα·
κι αν πεις χωρίς αλάτι να τα φας,
ακόμα πιο χειρότερα.

Η πόλη καίει,
όλοι έχουν φύγει για τις θάλασσες
και 'γω να ψάχνω, να σε ψάχνω,
να περπατώ στους άδειους δρόμους,
στην ερημιά.

μαρτύριο

Είναι μαρτύριο να γυρνώ σ' αυτούς τους δρόμους.
Εκείνα τ' αγιοκλήματα στις πόρτες των παλιών σπιτιών
πληγώνουν.
Εκείνο το φεγγάρι πάνω από τις λεύκες θανατώνει.
Όλα σταλάζουν θλίψη,
κάνουν υπαινιγμούς που φαρμακώνουν.
Κάθε φορά και μια καινούρια παραχάραξη
κι ενα καινούριο ξέφτισμα του χθες.
Κανείς δεν μας γνωρίζει, βέβαια,
και πιο πολύ εσένα, που 'τρεχες να φτάσεις τοίχο τοίχο.
Κανείς δεν μας ξεχώριζε στον τόπο εκείνο,
στους ίσκιους της σιωπής,
στη νύχτα.

Πέσανε με τα μούτρα πάνω μου·
μ' είπαν: «πάει, τελείωσε αυτό,
γύρνα το φύλλο τώρα».
Εγώ δεν καταλάβαινα κι έλεγα:
Θα σκεφτώ.
Έτσι κυλούσαν οι στιγμές μου μια μια
και το κουβάρι τυλιγόταν.
Άλλη δεν έβρισκα καμιά που να σου μοιάζει,
που να 'χει τα δικά σου μάτια,
τα δικά σου χείλη,
τη δική σου ειδή.

φθινόπωρο

Οι ροδιές κοκκίνησαν πάνω απ' τους πέτρινους τοίχους.
Οι κυδωνιές κρεμούν τους μεγάλους καρπούς.
Νυχτώνει νωρίς
κι έπεσαν οι πρώτες στάλες.
Το χορταράκι είναι βρεγμένο
κι ένα αργοφύσημα κρυφό
παίρνει της λεύκας μας τα φύλλα.
Πώς να στο πω,
όσο μου λείπεις τώρα,
που βραδιάζει νωρίς στα δρομάκια της πόλης,
άλλες ώρες δε λείπεις.

βρέχει

Τώρα στις άκριες των δρόμων,
που δεν πατεί ανθρώπου πόδι,
η χλόη περίτρανη φυτρώνει.
Ιούνιος είναι κι όλο βρέχει
κι όλο βροντούν οι ουρανοί
κι είναι γεμάτες με νερό οι λακκούβες.
Τα βήματά σου σβήστηκαν
και της φωνής σου ο πιο γλυκός της τόνος·
όλα τα παίρνουν οι καιροί,
όλα οι άνεμοι τα σέρνουν
και μες σε τούτον τον αχό βρίσκομαι μόνος.
Ούτε τα βήματα αντηχούν,
ούτε οι παλμοί στο αίμα ακούγονται,
φυσάει και παίρνει τα μαλλιά ο αγέρας.
Κοιτάζω πέρα,
είναι μαβής ο ουρανός
κι είναι να βρέξει πάλι.

Δράμα 1955

Στις συστοιχίες των παλιών σπιτιών
πεζοπορώ τη δρόσο πίνοντας
ασίγαστης βροχής.
Στάζουν οι άκρες των μαλλιών,
στα χείλη φτάνει η γεύση τ' ουρανού
κι είναι στους δρόμους μοναχό το βράδυ.
Οι άνθρωποι με διώξαν·
φυγές, όλο φυγές,
μια στέρνα πέτρινη γεμίσαν οι φυγές.
Στην πόλη αυτή που περιφέρομαι,
στις συστοιχίες των παλιών σπιτιών
βρέχει.

Οπτική Γωνία 11

*Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1998. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο
Υιοί Φ. Τριανταφύλλου, σε διακόσια πενήντα αντίτυπα.*

...στην ποίηση και στη λογοτεχνία
δεν υπάρχει παλιό και μοντέρνο.
Υπάρχει μόνο το καλό.

Ηλίας Κουστογιάννης

ΠΟΙΗΣΗ

Αν δεν ήσουν, ποίηση, εσύ,
θα 'πρεπε να πέσω στις Βαρβάρas τα νερά
και να πνιγώ.
Εσύ με σώξεις.
Εσύ σαν στύλος με κρατάς.
Σε σένα καταφεύγω, όταν νιώθω
να με ζώνουν θολωμένα νέφη·
με σένα πλάγι μου πέρασα μπόρες και μπόρες.

Ξέρω, εσύ πιστωτικές κάρτες δε δίνεις,
δε δίνεις πλούτη, κότερα και βίλες.
Δεν είσαι συ πολυκατάστημα
με φαντασμαγορίες πλαστικές,
ή με κενά θαμβωτικά τεχνάσματα,
όλα τα ξέρω,
αλλά σε σένα καταφεύγω όπως ένα μικρό παιδί,
που όταν πέσει και χτυπήσει,
βάζει τα κλάματα και τρέχει στη μητέρα του.

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

Όταν τ' ανήσυχα ρέματα
του Στρυμόνα περνώ,
ηχούν οι καμπάνες.
Βλέπω βαθιά τον ουρανό,
αγναντεύω τα μάκρη·
κάπου εκεί συλλογιέμαι
θα φανεί το κυρτό Φαλακρό.
Θα φανούν οι κορφές του
στ' αχνοφώτιστα πλάτη.
Θα φανεί και η Δράμα.
Το γλυκό θ' ανασάνω τ' αγέρι
να παίζει στα φύλλα,
που κυλούν ένα ένα στο χώμα
το κρυφό του χινόπωρου δείλι.
Περπατώντας αργά στους ακραίους δρομίσκους
της πόλης
κάπου κει στις πτυχές των αμίλητων τοίχων
αναλάμπει μειλίχια δυο ματιών το μειδίαμα.

ΔΡΑΜΑ

Φθινοπώριασε πάλι·
χρόνια και χρόνια φθινοπωριάζει
στη μικρή μας πόλη.
Νυχτώνει νωρίς στις μικρές ανηφόρες·
τα φύλλα πέφτουν.
Κάτω από κείνη τη συκιά
που ακουμπισμένοι ρίμες πλέκαμε,
τώρα μια σουσουράδα μόνη
ανιχνεύει τη βρεγμένη γη.
Φθινοπώριασε πάλι,
νυχτώνει νωρίς
και το κάθε μας βήμα
απόηχος μοιάζει
στις μικρές ανηφόρες.

ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ¹

Είχαν τρανέψει κι οι μουριές
στις πόρτες μας μπροστά
κι έριχναν ίσκιο.
Είχαν τρανέψει τα παιδιά
και πήγαιναν σχολειό.
Σαν την κυψέλη του Μαγιού
βούιζε η Περίθαλψη,
φωνές παιδιών όλη τη μέρα
στους νέους τόπους, στη νέα πατρίδα·
δε νιώθουν τα παιδιά εκείνο που έχασαν,
το νιώθουν οι μεγάλοι—
εύκολα τα παιδιά ξεχνούν.
Ρίζωσαν τα παιδιά στη νέα τους γη·
ανέβαινε η ζωή σιγά σιγά
όπως οι κλώνοι της μουριάς,
ανέβαιναν μαζί μέρα τη μέρα, λεπτό λεπτό
και σκέπαζαν τα σπίτια της Περίθαλψης.

¹ Προσφυγική εγκατάσταση στη Δράμα.

ΠΑΡΑΠΟΝΟ

Η βροχούλα στάλαζε αργή
στα φτηνά κεραμίδια της Περίθαλψης,
το μαγκάλι σπίθιζε στην ξώπορτα.
Το φυσούσε η κυρά Μάρω με τη σκούπα
ν' ανάψουνε τα κάρβουνα
κι ευώδιαζε δαδί η γειτονιά μας.
Τέτοιαν ώραν οι μνήμες φουντώνουν.
Τα παιδιά γύριζαν στο σπίτι τραγουδώντας.
Η μητέρα δυνάμωνε τη λάμπα
κι ο λόγος έβγαινε πικρός από τα χείλη της:
«Τέτοιαν ώρα στην πατρίδα...
στο σπίτι μας...».

ΑΠΟ ΠΕΡΑ ΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑ

Πριν πεθάνει ο παππούς μας
ξαπλωμένος στο κρεβάτι,
έπαιζε με της κουρτίνας τ' αστεράκια και τα κρίνα.
Έπαιζε σαν να 'τανε ξένοιαστο παιδάκι
και δεν καταλάβαινε πως γι' αλλού εκίνα.

Ο παππούς μας ο καλός
είχε κάποτε πατρίδα,
τον έδιωξαν από κει
ποιοι... δεν ξέρω ούτε είδα.
Έρθε δω και ρίζωσε πάνε πόσα χρόνια
κι έφυγε ξανά ο παππούς φορτωμένος χιόνια.

ΠΕΡΑΣΜΑ ΚΑΙΡΩΝ

Το ξέρω πως αλλάζουν οι καιροί
 και πως τα πράγματα δεν μένουν πάντα ίδια.
 Αν πας στην ξενιτιά και μείνεις χρόνια
 και γυρίσεις,
 θα δεις τοπία, δρόμους, σπίτια, κήπους,
 όλα να 'χουν αλλάξει.
 Το δάκρυ στέκει ολόξεστο στην άκρη του ματιού
 και τη ματιά θολώνει
 κι ό,τι έφυγε δε φαίνεται,
 των παιδικών ανοίξεων βήματα
 στον ήλιο του μεσημεριού,
 στις χειμωνιάτικης βροχής το σύθαμπο.
 Κοιτάς τα δέντρα, τα κλωνάρια που γιγάντωσαν,
 κοιτάς και τους γειτόνους γηρασμένους.
 Ψάχνεις να βρεις το σπίτι που γεννήθηκες,
 που η μητέρα με το χέρι της, την άγια υπομονή της
 σ' έμαθε την προπαίδεια στη λάμπα δίπλα,
 να κάνεις τον σταυρό σου πάντα με το χέρι το καλό,
 να νίβεσαι τα πρωινά στη βρύση
 και ν' αγαπάς τ' άλλα παιδιά, να μη τα δέρνεις,
 να μη χτυπάς τους σκύλους με τις πέτρες,
 γιατί από ψηλά μας βλέπει Εκείνος
 και τις κακές μας πράξεις τιμωρεί.

REQUIEM

Μνήμη Βάσως Παπαδοπούλου

Τώρα δε θα σ' έχουμε
να κάθεσαι στην πόρτα μπρος το καλοκαίρι·
να χαιρετάς εγκάρδια και ν' ανταλλάσσεις
λόγια με περαστικούς.
Ήσουν μια νότα στη μικρή μας γειτονιά
μισό και πάνω αιώνα.

Εκεί που το αδυσώπητο σε πήρε χέρι
ψιμύθια δεν υπάρχουν, ερωτικοί παλμοί,
μνήμες και στίχοι από τραγούδια του συρμού.
Θυμάμαι πόσο τα 'θελες,
πόσο στη νιότη πίστευες,
πόσο ιδανικά να ζήσεις ήθελες
και να 'σαι ωραία σαν τη στάλα της δροσιάς.

Τι χαρακτήρας που ήσουν, αλήθεια.
Κανείς δεν το 'ξερε πόσο καθάρια είχες γνώμη.

Τώρα εκεί θα συναντήσεις και τον Χάρη·
σε μι' άκρη καθισμένοι θα τα πείτε.

Τόσα πολλά έχεις να πεις στον Χάρη.
Μετά, αν τύχει και το θυμηθείς,
πες' του πως ζούσε μέσ' στη σκέψη μας
στιγμή στιγμή πενήντα χρόνια.
Τώρα τελείωσαν βέβαια όλα·
το σπίτι της Περίθαλψης θα μείνει πια κλειστό
κι ο δρόμος μπρος από το σπίτι άδειος,
χωρίς το φως της τόσης καλοσύνης σου!

7.2.90

NOMIZΩ

Όταν βρέχει, κοιτάζω τη βροχή,
που σταλάζει στα φύλλα των δέντρων·
νομίζω πως θα 'ρθεις τρεχάτη
με βρεγμένα μαλλιά
να χτυπήσεις την πόρτα μου.

Όταν το μεσημέρι του καλοκαιριού
ο μπάτης ανεμίζει στην κατάψηλη λεύκα,
νομίζω πως με περιμένεις
κάτω από τον ίσκιο της.

Όταν βραδιάζει κι αναλαμβάνουν
στο ρόδινο φόντο οι κορφές των βουνών,
νομίζω πως θα 'ρθεις να μου πεις:
δες εκεί, να,
δες το φως του αποσπερίτη!

Όταν τις κρύες νύχτες του χειμώνα
χτυπάει στη στέγη ο χιονιάς
και τις καρδιές παγώνει,
νομίζω πια πως δεν θα 'ρθεις·
σφίγγομαι γύρω απ' τη ζεστή φωτιά.

ΠΟΣΟ ΓΡΗΓΟΡΑ...

Όταν ανηφορίζω τη νύχτα
το δρομάκι του σπιτιού σου,
αναπλάθω τη θεία μορφή σου.
Τον ρυθμό των βημάτων σου ακούω
όπως τότε
π' ανάλαφρη βάδιζες δίπλα μου
ακουμπώντας στους ώμους μου
το παλλόμενο χέρι.
Τ' αηδονιού αντηχούσαν οι τρίλιες
στην ορθόψηλη λεύκα.
Ήταν Μάης και τα φούλια ευωδούσαν
στις αυλές της φτωχής γειτονιάς.
Πώς, αλήθεια, περνούσαν οι ώρες,
σαν ριπή των ανέμων.
Πόσο γρήγορα ερχόταν η στιγμή,
για να φύγεις.
«Τώρα πρέπει να φύγω», μου έλεγες.
Πόσο γρήγορα...

DOMENICA

Ω, πίστεψέ με, δεν περίμενα
να φύγεις πρώτη εσύ.
Σπίθιζε το λευκό σου σώμα
όπως το κύμα του γιαλού στον ήλιο
το μεσημέρι του καλοκαιριού.
Κι ήταν εκείνο το στραφτάλισμα
υπόσχεση τρανή για πέρασμα, για πέρα.
Πετούσες σαν τον Πήγασο
μ' ατίθασα φτερά στα βάθη τ' ουρανού,
που λάμπει κατάσπρος τον μήνα
που ανθούν οι πασχαλιές στη γειτονιά μας.
Domenica, ω, η φωνή σου εκείνη
η αλλόκοσμη ακόμα αντηχεί τρισόμορφη
στ' αυτιά μου, όταν περνώ τις νύχτες
έξω από το σπίτι σου κρυφά
—τι πλάνη αλήθεια—
νομίζοντας πως θα σε δω στο φως
να προσπερνάς του παραθύρου.
Ω, πίστεψέ με, δεν περίμενα
να φύγεις πρώτη εσύ.
Πνοή του Ζέφυρου στο σούρουπο
ανάλαφρα τις κατάσπρες δαμασκηνιές
στις φτωχικές αυλές τις άγγιζες
και κείνες σκόρπαγαν το τρυφερό άρωμά τους
στους ξεχασμένους δρόμους
της μικρής μας πόλης.
Ω, πίστεψέ με, η θύμηση κρατεί
πιο ζωντανή κι από το είναι μου
τη θεϊκή σου εικόνα
κι ένα καντήλι ακοίμητο
μπροστά σου καίει η θλίψη μου.

ΑΝΟΙΞΗ

Άνθισαν πάλι οι μυγδαλιές, Δροσίνη,
κι είναι ειρήνη στις καρδιές.
Παντού ευωδιές σκορπάει σ' όλα τα μέρη
τ' ανάλαφρο τ' αγέρι.
Κλώνο τον κλώνο τα πουλιά πετούν
και η άνοιξη με βρίσκει μόνο.

*Πικρή πού είναι η άνοιξη
σαν είσαι δίχως ταίρι,
πικρή που ν' η ζωή.*

Ρέει το ρυάκι ανάμεσα
σε δεντροκήπους και βραγιές,
μακριά ξανθίζουν οι πλαγιές
κι ακούγεται κρυφή φλογέρα
και πάει το μήνυμα με τον αγέρα,
στα μάκρη πέρα ως πέρα:
γλυκιά η ζωή κι ο θάνατος μαυρίλα.

ΔΙΚΗ ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ...

Δική σου είναι η μυγδαλιά
π' ανθεί στην άκρη του ελαιώνα τον Φλεβάρη,
ευγενικέ οδοιπόρε.
Κοιτάς τους άσπρους κλώνους της
και σμίγεις με τους θείους ιριδισμούς.
Δική σου είναι, γιατί ξέρεις ν' αγαπάς
ακόμα και το ταπεινό μη με λησμόνει,
που συναντάς στων άδειων χωραφιών τις άκριες.
Δική σου είναι, γιατί ξέρεις να ξεφεύγεις
πέρα από της συναλλαγής τα σύνορα.

Δική σου είναι η μυγδαλιά, κοπέλα,
που στέκεις στο παράθυρο
και τα θολά πελάγη αγναντεύεις.
Δική σου είναι, γιατί ξέρεις
να προσμένεις, δίχως ν' αποσταίνεις, τ' άπιαστο
που θα γυρίσει.
Γιατί ξέρεις ν' αγναντεύεις τα καράβια των ελπίδων
π' αράζουν στο λιμάνι,
για να φύγουν πάλι, άσπρα πουλιά,
στους μεγάλους ορίζοντες.

ΣΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ²

Σε τούτα τα στενά που τώρα τόσο άλλαξαν
με τα σπίτια τα νεόδημητα,
με τα πολύφωτα τη νύχτα στις πρασιές,
εδώ, σε τούτα τα στενά
περάσαμε τα πιο καλά μας χρόνια.

Είχαμε όνειρα, ελπίδες και οράματα
για ένα μέλλον, για ένα σπίτι,
που συγκάτοικό μας να 'χουμε μονάχα τη χαρά·
να λάμπουνε τα μάτια μας
όπως έν' άστρο σ' ουρανό του Μάη
και να 'ναι αυτά που θα μιλούν για την αγάπη
πιο πολύ κι όχι τα χείλη.

Σε τούτα τα στενά, που νύχτες του χειμώνα
τα περπατούσαμε μαζί χτυπώντας την κιθάρα
να μας ακούσει εκείνη, —ω, εκείνη!—
τώρα δε μένει τίποτε που να θυμίζει τους παλμούς
των πιο καλών μας χρόνων.
Ξένα είναι όλα: οι άνθρωποι, τα πράγματα και μεις.

² Ακραία συνοικία στη Δράμα.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ ΠΡΩΙΝΟ

Όταν κείνες τις χινοπωριάτικες αυγές
η βροχούλα χτυπούσε τα ξεραμένα φύλλα
της μουριάς μας
δίπλα στ' ανοιχτό παράθυρό μου,
η θύμησή σου ερχόταν θλίψης κομμάτι
ν' ακουμπήσει βαριά στο προσκεφάλι μου.
Θαμπός ο ουρανός
και η γη σκισμένη από την κάψα του καλοκαιριού
ανέμενε να πέσει πάνω της
ζωής παλμός το πρωτοβρόχι.
Άκουγα τις στάλες στη σιωπή του πρωινού
στα φύλλα της μουριάς μας της μοναξιάς
να σιγολένε το τραγούδι·
η νοσταλγία μ' έπνιγε κι η σκέψη μου
κοντά σου γύριζε γύρω απ' την άυλη εικόνα της μορφής σου,
όπως μια πεταλούδα σπασμωδικά φτεροκοπά
γύρω απ' το φως.

ΕΦΥΓΕ ΤΟ ΤΡΕΝΟ

Έσταζε στους κλώνους
απαλή βροχούλα,
όλο και σκοτείνιαζε
πέρα η ραχούλα.

Έφυγε το τρένο
στο θαμπό το βράδυ,
όλο και χανότανε
στο βαθύ σκοτάδι.

Έφυγε για πάντα
στων πελάων τα μάκρη
το κοιτούσε άβουλος
μ' ένα πόνου δάκρυ.

Οπτική Γωνία 12

*Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2000. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο
Υιοί Φ. Τριανταφύλλου, σε τριακόσια αντίτυπα.*

Ο ΔΡΟΜΟΣ

Ο δρόμος που ανηφορίζω είναι γεμάτος μυγδαλιές,
δω και κει, στο ξέφωτο.

Κάτω η λίμνη πλέρια απλώνει το γαλάζιο της.

Δεν έχει σπίτια ο δρόμος, κανένα σπίτι,
μόνο ξωμάχοι τον περνούν με τα τρακτέρ.

Περίεργα με κοιτούν· τι τάχα να νομίζουν;

Τον μήνα Μάη γεμίζει ο τόπος χρώματα.

Εδώ η σιωπή τραγούδι γίνεται,
που φτάνει ανάερο από κόσμους άυλους.

Στοιβα σωρεύτηκαν τα χρόνια,

χαρτιά της μνήμης,

που πάνω τους κάθε φορά δεν το ξεχνώ

να βάζω το βαρύ λιθάρι της ΑΓΑΠΗΣ

να μη τα πάρει της φουσκαδεντριάς ο άνεμος
και τα σκορπίσει.

16.2.2000

MARTHΣ

Σήμερα μπήκε ο Μάρτης· σε θυμήθηκα·
είπα να γράψω το τραγούδι σου.
Το παράθυρό σου ήταν ανοιχτό,
η κουρτίνα ανέμιζε
και λόγιαζα πως πίσω απ' την κουρτίνα
ήσουν συ,
πως κοίταζες κρυφά το πέρασμά μου,
το γεμάτο ενοχή.

Τώρα περάσαν οι καιροί·
ο Μάρτης ήρθε και ξανάρθε,
μα το παράθυρο μένει κλειστό.

Έφυγες
και στην αγκάλη της σε πήρε η μοίρα
κι όλο μετρώ κι όλο λογιάζω τους καιρούς,
το διάστημα που πέρασε
χωρίς ν' ανοίξει το παράθυρο.

Σήμερα μπήκε ο Μάρτης· σε θυμήθηκα·
είπα να γράψω το τραγούδι σου,
μα είμαι ανήμπορος.
Μια πέτρα σκέπασε βαριά τα σωθικά μου·
δε θέλω να γυρίζω πίσω πια,
δε θέλω το κλειστό παράθυρο να βλέπω,
δε θέλω να περνώ.

10.3.2000

MNHMEΣ

Ας έφυγες· μη το νομίζεις·
 τα βήματά σου ακόμη αντηχούν
 στους δρόμους της μικρής μας πόλης.
 Όταν βραδιάζει, όταν δειλά τ' αστέρια ξεπροβάλλουν
 κι οι ξωμάχοι της μέρας
 κουρασμένοι παίρνουν τ' ανηφοράκια
 για τα σπίτια τους,
 στη γωνιά την ίδια περιμένω.
 Όλο και λέω πως θα φανείς
 με το οικείο λικνιστικό περπάτημά σου,
 με των ματιών το γοργό κοίταγμα
 και με το φως ενός Απριλομάη ντυμένη.
 Σε λίγο θα 'ρθει η νύχτα,
 η νύχτα π' όλα τα σκεπάζει,
 η εγκαρτέρηση που τους καιρούς πραΰνει
 και μί' άλλη πόλη, μ' άλλους δρόμους
 δίχως τη ζέση της ζωής, μία πόλη ασάλευτη,
 πόλη σιωπής,
 που τίποτε δεν περιμένει, θα προβάλει.
 Ας έφυγες εσύ· μή το νομίζεις·
 η πόλη ζει σ' ένα δικό της κόσμο·
 στην πόλη αυτή τα βήματά σου αντηχούν ακόμη.
 Τ' ακούω, όταν δειλά ξεβγαίνουν
 απ' τις φυλλωσιές των δέντρων,
 απ' τις γωνιές των ξεχασμένων κήπων,
 ίσκιои της νύχτας.

1.2.2000

ΕΙΣΑΙ...

Είσαι ο άνεμος που πλαταγίζει στα παράθυρα
του σπιτιού μου τις νύχτες του χειμώνα.

Είσαι το μολύβι που κρατώ με τρεμάμενο χέρι
και γράφω το τραγούδι σου.

Είσαι η μυγδαλιά που αργεί
καθώς τα βουνά είναι μέχρι κάτω
σκεπασμένα με χιόνι.

Είσαι η φωνή των παιδιών που γυρίζουν στο σπίτι τους
βράδυ τραγουδώντας τα τραγούδια,
που τους έμαθε η δασκάλα τους.

Είσαι το λαμπρό αστέρι που βγαίνει από τα νέφη
και κρύβεται πάλι στα νέφη του απέραντου ουρανού.

Είσαι η ζωγραφιά που γύρω μου αλλάζει χρώματα
κάθε στιγμή και δείχνει το γλυκό χαμόγελό της
όπως η παιδούλα, που δεν ξύπνησε ακόμα
μέσα της η μέθη του μελλούμενου.

Είσαι η προσδοκία του απρόσμενου.

3.3.2000

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1953

Είναι σαν κείνο το καλοκαίρι τούτο·
έβρεχε διαρκώς πάνω στην πόλη,
βροντές κι αστροπελέκια κάθε βράδυ!
Είχαν γεμίσει άγρια χόρτα τα οικόπεδα,
νερά οι λακκούβες στους λιθόστρωτους δρόμους
κι ο αγέρας σάρωνε τα δέντρα.

Ερχόταν πάντοτε τρεχάτη
την ίδια ώρα την ταχτή
μ' ένα ρηγμένο πανωφόρι στα μαλλιά της κείνη
κι ήταν το δέντρο το πυκνόφυλλο η στέγη μας,
στέγαζε τις σκιές των ονειράτων.

Ολόιδιο σαν το καλοκαίρι κείνο και το καλοκαίρι τούτο·
το θυμάμαι κι ας πέρασαν οι χρόνοι
κι ας είναι κείνη μακριά στα πέρατα του κόσμου.
Το θυμάμαι, τα θυμάμαι όλα:
τη βροχή που ξέσπαγε το βράδυ, κάθε βράδυ.
Το δέντρο κείνο που 'χε γίνει στέγη μας,
τα μάτια της, δυο απαλάμες φως μεσ' στο σκοτάδι.

4.7.99

ΜΑΗΣ 1954

Ας γκρέμισαν οι εργολάβοι τις ιτιές
στην πόλη μας, τις λεύκες και τα πεύκα.
Ας χάθηκαν οι ψίθυροι τ' απόνερου
στον χειμάρρου την κοίτη μακριά στα Καμινάκια.
Τον μήνα Μάη τ' αηδόνια φτάνουν πάλι·
κάπου φωλιάζουν, κάπου κρυμμένα
διαλαλούν τον έρωτά τους.
Θυμάσαι; Στην άκρια του χειμάρρου
καθισμένοι τ' ακούγαμε μαζί.
Έτρεχε ο χρόνος βιαστικά·
οι δείχτες στο ρολόγι γύριζαν σαν να τους είχε πιάσει αμόκ·
κι όλο μου θύμιζες πως έπρεπε να φύγεις,
πως ο πατέρας σου θα γύριζε στο σπίτι,
πως έπρεπε να είσαι κει,
πως η μητέρα σου με τη ζεστή της έννοιας προσμονή
στης πόρτας το πεζούλι σε περίμενε.
Για να προλάβεις, έτρεχες στο μονοπάτι
και πριν χαθείς καλά καλά στο σύθαμπο,
στεκόσουν μια στιγμή και σήκωνες το χέρι.

ΠΑΙΔΙ ΤΟΥ ΞΑΣΤΕΡΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Είμαι παιδί του ξάστερου καλοκαιριού,
του ήλιου του καυτού που καίει το μεσημέρι·
ξυπόλυτος τους μήνες Ιούλιο κι Αύγουστο
τριγύριζα στους έρημους δρομίσκους της μικρής μας πόλης.
Έμπαινα στους κήπους που ήταν ξέφραγοι
κι έτρωγα τα δαμάσκηνά τους·
κρεμούσαν τα κλαδιά κατάφορτα ως κάτω
κι ήταν σαν να 'τανε δικά μου όλα.

Το σπίτι μας ήταν μικρό,
αν άπλωνες το χέρι σου, άγγιζες τη σκεπή του,
μικρό σπιτάκι της «Περίθαλψης», προσφυγικό.
Όταν τον Μάρτη γύριζαν τα χελιδόνια,
κανένα τους δεν έχτιζε φωλιά στη στέγη μας
κι ήταν αυτό των παιδικών μου χρόνων ο καημός.
Η μάνα μου έλεγε: Μη χολοσκάνεις, βρε!
Τον άλλο χρόνο θα 'ρθουν και σε μας τα χελιδόνια,
θα χτίσουν μια φωλιά μεγάλη και σε μας,
θα κάνουν και μικρά,
κι όταν θα φύγουν το φθινόπωρο να πάνε σ' άλλα μέρη,
εμείς θα τη φυλάξουμε, να μη χαλάσει η φωλιά τους.

Και πίστευα τα λόγια της μητέρας μου
κι όλο μετρούσα με τα δάχτυλα τους μήνες
και λόγιαζα ο Μάρτης πότε θα 'ρθει.

Είμαι παιδί του ξάστερου καλοκαιριού,
ποτέ μου δε κοιμήθηκα το μεσημέρι·
ρουφούσα του ήλιου τις καυτές αχτίνες,
όπως η μέλισσα ρουφάει τη γύρη από τα λούλουδα.
Κέρδιζα μέρες, μήνες, χρόνια.

Το βράδυ, όταν ήθελα να πέσω στο κρεβάτι,
η μάνα στο πεζούλι του σπιτιού μπροστά
μ' έπλενε τα πόδια με τον μαστραπά
κι όλο με κάκιζε για τη βρομιά, για τις πληγές
και τις φουσκάλες απ' τ' αγκάθια.
Βρομάς σαν το σκυλί, βρε! φώναζε.
Μα γω δεν άκουγα.
Από τη νύστα κλείνανε τα μάτια μου.

16.7.99

ΑΣΠΡΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Όταν στον κήπο μου το καλοκαίρι
βλέπω τ' άσπρα λουλούδια σωρό
να έρπουν στο ξερό το χώμα,
ν' ανοίγουν το πρωί και με το μούχρωμα να κλείνουν
σφίγγοντας σα σε φασκιά το πάλλευκό τους χρώμα,
τα κοιτώ και σκέπτομαι μήπως είν' χάδι,
που οι νεκροί μάς στέλνουν,
μήπως είναι πνοές π' αφήνουν στον βαθύ τον ύπνο τους,
μήπως είναι φωνές που δεν ακούν τ' αυτιά μας.

Μες στη σκισμένη γη των χωραφιών φυτρώνουν,
στις άκριες τους ανθοβολούν
κι αναρριχώνται στα ξερά κλαδιά των θάμνων
και ρίχνουν τις κορφές τους προς το φως
και λαχταρούν τον ουρανό να φτάσουν,
τ' άπλετο φως που τρεμουλιάζει στην κάψα του μεσημεριού,
σαν να ζητούν μέσα στο είναι τους όλο το φως να κλείσουν.

Είναι μηνύματα,
τα βλέπω ώρες στη γαλήνη του πρωινού,
δώρα της άγιας σιωπής,
χθόνιες φωνές, χαιρετισμοί αγαπημένων
από έναν άλλο κόσμο, άνθινοι κρίκοι,
που μαζί τους μας ενώνουν.

11.7.99

ΟΔΥΝΗΡΟ

Οδυνηρό να γράφεις σε χαρτοπετσέτα,
γιατί δεν έχεις κόλλα.

Τις συγκινήσεις σου να γράφεις
σ' αυτό το μαλθακό χαρτί
κι υστέρα χωρίς να δίνεις προσοχή
σαν να 'ναι κόκαλο από πανσέτα
να το πετάς
και να πηγαίνουνε χαμένα όλα.

Πόσες φορές, αλήθεια, το 'χω κάνει
σε κέντρο διασκέδασης,
να γράφω για τα μαύρα μάτια μιας κοπέλας
στο απέναντι τραπέζι,
για το αιθέριο βλέμμα της που παίζει,
για ό,τι άλλο ο νους προφτάνει
στη μέθη πάνω —τι πλάνη—
κι απρόσεχτα μετά τ' άσπρο χαρτί να το πετάω
και να το χάνω
κι όλο να λέω: δεν θα το ξανακάνω.

ΕΝΑ ΡΟΔΟ

Άνοιξε στον κήπο μου ένα ρόδο,
μύριζε τόσο μεθυστικά·
μια πεταλούδα τ' ακουμπούσε
κι αναπηδούσε σπαστικά.

Το κοίταζα απ' το παράθυρό μου
ώρα πολλή με στηλωμένα μάτια·
ήταν τραγούδι γελαστό,
ήταν σαν κάποιο πλανημένο όνειρο,
ήταν παράπονο πνιχτό.

Σκέφτηκα να το κόψω με το χέρι
και να το βάλω στ' ανθογυάλι·
μα κει δυο μέρες τρεις θα σβήσει πάλι,
μονολόγησα.

Το κοίταζα κι όλο το συλλογιόμουν
κι είχα την έννοια στο μυαλό μου·
όλα τριγύρω: οι άνθρωποι, τα ρόδα
—όλα μαδούν—
οι ομορφιές, τα πρόσωπα που θέλγουν σήμερα,
τα μάτια που αναλάμπουν,
όλα, ό,τι ως χθες ευώδα σβήνει.

29.5.99

ΠΡΟΜΗΝΥΜΑ

Τα φύλλα ασάλευτα στα δέντρα στέκουν,
το σπίτι μένει σιωπηλό·
μήτε πουλιού φτερούγισμα,
μητ' ένα κύμα στο γιαλό.

Τα νέφη γέμισαν την άκρια πέρα
του γκριζογάλανου βουνού·
ώρα που βαίνει αμίλητη
προμήνυμα του μακρινού.

Το καλοκαίρι φτάνοντας στο τέλος τώρα
μετράει τις ώρες τις στερνές·
θλίψης δειλό ανάβλεμμα
είναι οι στιγμές οι βραδινές.

16.8.99

Η ΜΥΓΔΑΛΙΑ

Να την στον κήπο η μυγδαλιά
άνθισε πάλι.

Φλεβάρης στο νου μου ήρθαν τα παλιά,
μνήμες τσουβάλι.

Απόγευμα, τα νέφη χαμηλά—
στον άδειο κήπο η μυγδαλιά φουντώνει
στη σιωπή που δυναμώνει.

Στο φράχτη ένας σπουργίτης συλλογιέται.
Στους δρόμους θλίψης φάντασμα πλανιέται.

Η μυγδαλιά μοσκοβολάει—
η ώρα βαίνει αθόρυβα, κυλάει.

18.2.99

DOMENICA

Σβήνουν τ' αχνάρια των καιρών
 τα παιδιά γίναν έφηβοι—
 οι μεγάλοι έφυγαν,
 κανείς δε μνημονεύει τ' όνομά τους,
 κανείς δεν τους θυμάται.
 Κάποια δέντρα μένουν ακόμα βουβά μνημεία σιωπής,
 κάποια σπίτια με μανταλωμένα παράθυρα,
 κάποιοι νάρκισσοι, κάποιες βιόλες
 ανασαίνουν στην άκρια του ξεχασμένου κήπου.
 Το χέρι που τα φύτεψε, το χέρι που τα φρόντισε
 τώρα πια δεν υπάρχει.
 Οι ένοικοι έχουν φύγει από καιρό
 κι όμως στην απάνεμη άκρια νωρίς τον Μάρτη
 ξυπνούν οι μνήμες.

Σβήνουν τ' αχνάρια των καιρών—
 τώρα κανένας δε μιλάει
 για των μαλλιών σου το αντιφέγγισμα
 το μεσημέρι του καλοκαιριού,
 ούτε και 'γω που κάθε μέρα πλάθω την εικόνα σου,
 που κάθε μέρα ακούω τη φωνή σου
 στο τραγούδι των παιδιών το βράδυ.
 Οι ακακίες επιμένουν να σκορπούν τ' άρωμά τους την άνοιξη.
 Τ' ανηφοράκι που ανέβαινες μένει
 —οδός Δορυλαίου—.

Η βροχή, ω, κείνη η βροχή η επίμονη,
 η σιγανή βροχή των ψιθύρων,
 η βροχή των δικών μας χρόνων,
 σταλάζει αργή στους έρημους δρόμους.
 Τώρα πια κανείς δε μου μιλάει για σένα.
 Οι φίλοι έφυγαν κι αυτοί.
 Ο χρόνος και οι άνθρωποι φεύγουν
 όπως τα τρένα στην ομίχλη.
 Κοιμήσου, αγαπημένη, εν ειρήνη.

ΟΤΑΝ ΘΑ ΡΘΩ

Όταν θα 'ρθω και 'γω μακριά
στους κήπους του υπερπέραν που υπάρχουν,
θα ψάξω να σε βρω, όπως μια μάνα
ψάχνει ανάμεσα στους στρατιώτες
που γύρισαν απ' το μέτωπο
το γιο της που σκοτώθηκε.
Θα σε πάρω από το χέρι και θα σε καθίσω
σ' ένα πεζουλάκι, όπως κάμναμε
κείνα τα χρόνια τα χρυσά,
που οι δυο πλεξούδες κρέμονταν στους ώμους σου
κι ανάκατα στο παιδικό σου στήθος
χτυπούσαν οι παλμοί.
Πολλά θα πούμε καθισμένοι δίπλα δίπλα·
της ζωής το παραμύθι δεν τελειώνει γρήγορα
και θα μ' ακούς με μάτια έκπληξη γεμάτα,
όπως ο εγγονός τα χρόνια τα παλιά
άκουγε τη γιαγιά του.
Είναι της μοίρας μια στιγμή που τότε θά 'ρθει
δεν το ξέρω, την καρτερώ,
όπου και να 'ναι, σήμερα, αύριο, μεθαύριο θά 'ρθει.
Κι όπως ακόμη σ' αγαπώ
κι όπως ακόμη ανηφορίζω τα στενάκια του σπιτιού σου
κρυφά τη νύχτα, μη με δει κανείς και ψιθυρίσει,
κι ας μην υπάρχουν τόσα χρόνια τώρα,
την ώρα αυτή την καρτερώ
και πίστεψέ με, πού 'σαι, πρόσεξε να δεις·
αυτό δεν το 'πα σε κανέναν
ούτε στον πιο πιστό μου φίλο,
ούτε στην αδελφή μου· το 'χω γκόλφι.
Πίστεψέ με, φοβάμαι·
νομίζουν όλοι ότι τέλειωσαν τα πάντα,
καθώς ποτέ δεν αναφέρω τ' όνομά σου.
Νομίζουν ότι ήταν έρωτας εφήμερος,
έτσι όπως όλων των ανθρώπων
και δεν υπάρχουν καν για μένα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ*

Κι αν οι καιροί διαβαίνουν
κι αν όλα γύρω μας αλλάζουν,
εσένα, Τάκη, δε σ' αγγίζει
των καιρών το νύχι.

Περνάς μέσ' απ' τους κήπους τους ολάνθιστους
της ποίησης το φως κατάματα κοιτώντας
κι ακούς τις πλέον εξαίσιες φωνές.

Στο δρόμο του ΚΑΛΟΥ που πήρες
κι έταξες στο τέρμα του να φτάσεις δίχως άλλο,
σε παραστέκουν οι σεμνές οι Πιερίδες.

Ποιος λόγος τάχα, ποιο στεφάνι από μυρσίνη
ποιος αίνος απ' ανθρώπου χείλη
μπορεί του δρόμου τούτου το υπέρθεο νάμα
να το δείξει;

16.5.99

* Στις 16.5.99 ο Σύλλογος Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Δράμας, σε πανηγυρική τελετή τίμησε τον Δημήτρη Μανθόπουλο, άλλοτε εκλεκτό μέλος του, για την παιδαγωγική και γενικότερα για την πνευματική-λογοτεχνική προσφορά του. Το ποίημα Δ. Μανθόπουλος που παραθέτω εδώ ήταν η δική μου απότιση φόρου τιμής στον τιμώμενο δάσκαλο, ποιητή και πνευματικό άνθρωπο. Τώρα που το ποίημα παίρνει τη θέση του στον τόμο αυτό, το θεώρησα επιβεβλημένο να κάνω μια πλατύτερη αναφορά στο έργο του ποιητή.

Ο Δημήτρης Μανθόπουλος έγραψε πολλά: ποίηση, μυθιστόρημα, θέατρο. Έγραψε και ποίηση παιδική-νεανική. Σ' αυτήν θα σταθώ, που αποτελεί μια δύσκολη ποιητική ιδιαιτερότητα. Ο Δ. Μανθόπουλος ήταν δάσκαλος μ' όλη τη σημασία της λέξης. Πραγματοποιώντας ένα πέρασμα συνέπειας και συνειδητότητας μέσα από τους διαδρόμους της εκπαίδευσης, μετουσίωσε το πέρασμα τούτο στην αντίστοιχη ποίηση. Εκείνος που καλοπροαίρετα θα θελήσει να σκύψει πάνω στα βιβλία του ποιητή, για να γευθεί την ποιότητά τους, κι αν φυσικά γνωρίζει καλά το αντικείμενο, θα διαπιστώσει με την πρώτη ματιά ότι ο δημιουργός τους είναι ένας αξιότατος συνεχιστής των μεγάλων της παιδικής λογοτεχνίας, που λάμπρυναν τον χώρο της. Του Γ. Βιζυηνού, του Ά. Πάλλη, του Ζ. Παπαντωνίου, του Γ. Δροσίνη, του Τ. Άγρα κ.ά., με απόλυτη προσαρμογή στη σύγχρονη ζωή και σκέψη. Θέλω όμως στο σημείο αυτό να κάνω μια παρατήρηση. Το έργο του, το τόσο άξιο, δεν έτυχε ως τώρα εκείνης της επιβαλλόμενης αναγνώρισης και, για να εξηγούμαι, εκείνοι που επιλέγουν τα ποιητικά κείμενα για τα σχολικά βιβλία (αναγνώσματα) φαίνεται πως ποτέ τους δεν έκαναν τον κόπο να στρέψουν το βλέμμα τους στα βιβλία του, για να δουν πως κάτι θ' άξιζε απ' αυτά να επιλέξουν. Οι επαινετικές κριτικές που γράφτηκαν στον τύπο, οι βραβεύσεις και οι τιμητικές διακρίσεις που του έγιναν από έγκυρους κύκλους, νομίζω ότι έπρεπε να τους είχαν ωθήσει προς την κατεύθυνση αυτή από καιρό. Γνωρίζω τα όσα συμβαίνουν στον λογοτεχνικό κόσμο. Το ακαταλαβίστικο κι ο σουρεαλισμός έχουν το πάνω χέρι κι όχι μόνο. Οι

καιροί έχουν αλλάξει. Οι καλοπροαίρετοι τύποι ενός Κ. Παλαμά, ενός Τ. Άγρα, ενός Κ. Παράσχου, ενός Β. Βαρίκα, ενός Γ. Φτέρη έχουν λείψει και τους πήρα όσους αναφέρω ονομαστικά έτσι, χωρίς να σημαίνει ότι δεν υπήρχαν κι άλλοι όμοιοι, π.χ. ο Κ. Βάρναλης.

Γνωρίζω επίσης ότι ζούμε σ' εποχή έξαρσης της ηλεκτρονικής διαφήμισης. Τα όρια λογοτεχνικής κριτικής και διαφήμισης άρχισαν να γίνονται δυσδιάκριτα εδώ και πολύ καιρό. Το πλήθος των λογοτεχνικών εντύπων και τα λογοτεχνικά διστάμενα εξαφάνισαν τις καλοπροαίρετες διαθέσεις. Οι καιροί άλλαξαν, γιατί να μην αλλάξουν και τα ήθη;

Ο Δημήτρης Μανθόπουλος αποτελεί ανεκτίμητο κεφάλαιο του παιδικού-νεανικού λογοτεχνικού χώρου. Είναι ανάγκη κάποτε να τον ανακαλύψουν οι αρμοδιότεροι και να του δώσουν την αληθινή διάσταση που έχει. Και δεν αναφέρομαι στο σύνολο του έργου του και των άλλων δραστηριοτήτων του (είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών Δράμας), αναφέρομαι μόνο στην παιδική-νεανική ποίηση, που, αν υπήρχε τρόπος να την προσεγγίσει η παιδική ψυχή μέσα από τη διδακτική πράξη, θα πλούτιζε τις συγκινήσεις της και θ' άνοιγε τα φωτεινά της μάτια να δει πιο θαρρετά τον κόσμο που την περιβάλλει, εκείνον που είναι, χωρίς τις σοφιστικές επινοήσεις του στρεβλού.

Παραθέτω πίνακα των συλλογών παιδικής-νεανικής ποίησης του Δ. Μανθόπουλου:

- 1) *Η κιθάρα της αγάπης* (πρώτο βραβείο γυναικείας λογοτεχνικής συντροφιάς), Αθήνα 1976.
- 2) *Με λένε ήλιο* (πρώτο βραβείο του κύκλου ελληνικού παιδικού βιβλίου, έπαθλο Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας), Αθήνα 1978.
- 3) *Σαράντα χαμόγελα* (βραβείο του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου), Αθήνα 1982.
- 4) *Τραγουδώ την ειρήνη* (ποιήματα για μεγάλα παιδιά), Αθήνα 1982.
- 5) *Τα βούκινα της σιωπής* (βραβείο γυναικείας λογοτεχνικής συντροφιάς), Αθήνα 1991.

Σημειώτεον ότι η γραφιστική επιμέλεια των βιβλίων είναι άριστη. Η νοηματική των στίχων συνοδεύεται από την αντίστοιχη νοηματική των χρωμάτων. Κι είναι γνωστό ότι η παιδική αντιληπτικότητα ενεργοποιείται με τις συνθέσεις των χρωμάτων πιότερο, παρά με την νοηματική της όποιας αφήγησης.

Σύνθεση, λοιπόν, νοηματικής των στίχων και χρωματικής εντέλειας δίνουν στα βιβλία του Δημήτρη Μανθόπουλου τη συμφωνία του τέλειου ύφους και ήθους προτερήματα τόσο απαραίτητα, για να επιτελούν τα βιβλία το σκοπό τους, που είναι καθαρά μορφωτικός και περισσότερο παιδαγωγικός, όταν απευθύνονται σε παιδιά και σε νέους.

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΣΕ ΦΙΛΟ ΠΟΙΗΤΗ

Τάκη,
κανένας δεν το ξέρει εδώ,
γιατί προτίμησα ετούτη τη γωνιά,
το καφενείο του Τάσου Μπέλλη.
Κανείς δε ξέρει ότι εγώ
στους δρόμους τούτους γύριζα καιρό
εκλιπαρώντας ένα βλέμμα εκείνης.
Και τώρα ακόμα που είναι μάταιο
στους δρόμους τούτους να γυρνώ,
να περιμένω έξω από το καφενείο τούτο,
να ξεμακρύνω δε μπορώ,
πάθος παλιό δεσμώτη με κρατά.
Κανένας δεν το ξέρει εδώ απ' τους θαμώνες,
γιατί προτίμησα ετούτη τη γωνιά,
το καφενείο του Τάσου Μπέλλη.
Κανείς δε ξέρει πως περνούσε κείνη απ' έξω
—κάποτε—
κρατώντας γιασεμί στο χέρι.

5.11.99

20.11.98

Γύρισα στο σπίτι μου·
το σχολείο «τελεί υπό κατάληψιν».
Βροχούλα σιγανή κι ανάρια,
σαν το αλάτι που η μητέρα
πασπαλίζει στη σαλάτα,
τους αμίλητους τοίχους, τα μωσαϊκά
του ρετιρέ, τα τζάμια των απέναντι σπιτιών
νότιζε.
Έχει συλλαλητήριο σήμερα για την παιδεία:
«Να καταργηθεί ο νόμος
25-25»,
αυτό θα 'ναι το σύνθημα των διαδηλωτών.
Το σκέπτομαι πολύ να πάω στη διαδήλωση·
τα παπούτσια μου βάζουν νερό
και τα πόδια μου δεν αντέχουν στην ορθοστασία·
κι ύστερα οι μνήμες κείνες του 1-1-4...
Προτίμησα να μείνω σπίτι,
να γράψω στίχους την ώρα τούτη
που 'ναι μουντή,
που μένει ασάλευτη,
που μόνο το σιγοψιχάλισμα
στο μολυβί τοπίο ανασαίνει.

ΧΤΕΣ - ΣΗΜΕΡΑ

Εμείς δεν είχαμε μεγάλα ονόματα,
διασυνδέσεις κ.λπ.

Εμείς είχαμε μόνο τη χαρά
μικρά παιδιά να τρέχουμε
κάτω απ' τις στάλες της βροχής
και να γυρίζουμε στο σπίτι μουσκεμένοι.

Η μάνα μας να μας φωνάζει, να μας δέρνει
και μεις ξανά κατ' απ' τις στάλες της βροχής.

Την εποχή εκείνη έβρεχε πολύ στη Δράμα.

Ήμασταν οι σπουργίτες ταπεινού προσφυγικού συνοικισμού,
ξυπόλητα παιδιά τ' άγιου καλοκαιριού.

Τώρα —πήρε ο τροχός γυρίσματα—
έχουμε το τραγούδι μας,
ηχεί όπως της μέλισσας το πέραςμα,
που έκανε τη μάζωξή της
και γυρίζει στην κυψέλη.

Τώρα τα πόδια μάς ακούν δε μάς ακούν.
Έχουμε τη γωνιά στο ξεχασμένο καφενείο·
εδώ με τα ρούχα της δουλειάς το βράδυ
έρχονται να καθίσουν γύρω μας
μ' ένα ζεστό χαμόγελο
οι φίλοι της απλής συνάφειας.

PEMBΑΣΜΟΙ

Κάθισα χθες στο κιόσκι της αυλής
ν' ακούσω στα φυλλώματα τ' αγέρι.
Ἦρθε σε λίγο η γυναίκα μου
και κάθισε κοντά μου.
Μοναξιά, της είπα, κάθισα ν' ακούσω
στα φυλλώματα τ' αγέρι.
Δε μίλησε. Γλυκά μου χαμογέλασε
απλώνοντας το χέρι στο δικό μου.

ΘΑ ΜΠΩ ΣΤΟ ΧΩΡΑΦΙ

Θα μπω στο χωράφι, θα μπω με την κόσα,
θα μπω στο χωράφι σπαρμένο με μνήμες.
Χραπ χραπ, θα θερίσω τα χόρτα
σαν καλός χωρικός
κι υστέρα θα βάλω φωτιά και στις ρίζες,
στην ξερή καλαμιά
και θα 'ναι σαν να τα πήρε ξυράφι
όλα όσα πηχτά καρτερούν έξω απ' την πόρτα,
που μόλις ανοίξω και βγω,
ανεβαίνουν στο λαιμό στανικώς.
Έτσι, αφού βάλω φωτιά και τα κάψω
κι απομείνει ξερό το χωράφι,
θα βαδίζω στους δρόμους ανέμελος,
χωρίς τύψεις και θλίψη καμιά,
μ' ένα σφύριγμα πλάνο
κοιτώντας επάνω.

28.9.2000

Οπτική Γωνία 13

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2011. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

Στην ποίηση δεν υπάρχει πράγμα δυσκολότερο από το απλό.
Το απλό που να πείθει και να μην είναι ψεύτικο.

Λίνος Πολίτης

Κανένας δεν γράφει τόσο δύσκολα,
όσο εκείνος που γράφει απλά.

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη

ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ

Στη ζωή μας τι μας λείπει;
Το χαμόγελο και μόνο,
που μας διώχνει κάθε λύπη.
που σκοτώνει κάθε πόνο.

Το χαμόγελο στολίζει
τόσα χείλη ντροπαλά,
το χαμόγελο π' ανθίζει
όμορφα, σεμνά, δειλά.

Το χαμόγελο που αξίζει
και φιλιά πολλά πολλά,
όταν κάθε ερωτευμένη
σε στιγμή ευτυχισμένη
λίγο μας χαμογελά.

*Μ' αυτούς τους στίχους κυκλοφόρησε στην Αθήνα,
άγνωστο πότε ακριβώς, το πρώτο τεύχος του περιοδικού
ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ (ΤΟ ΒΗΜΑ, 13.6.2004)*

Η ΠΟΛΗ ΜΑΣ

Τώρα η πόλη μας βηματίζει αργά·
ημίφωτα στους δρόμους, στις πλατείες.
Οι διαβάτες φευγαλέες σκιές περνούν και χάνονται,
σαν να πλανάται ανάμεσα τους δυσοίωνο πνεύμα.
Μικρή επαρχιακή πόλη και οι άνθρωποί της ζουν,
για να υπάρχουν.
Αναμένουν το ευοίωνο μέλλον
κι είναι κοντά κι όλο ακούμε φωνές πως εγγίζει· σιμώνει· φτάνει.
Πάλαι ποτέ η στρατιωτική μπάντα
παιάνιζε τις Κυριακές
στην κεντρική πλατεία της πόλης.
Ο Πάγκαλος εκραύγαζε εν μέθη:
«Θέτω το ερώτημα!...»
Υπήρχαν κινηματογράφοι, συνάφειας χώροι.
Υπήρχε ο βραδινός περίπατος στη Βενιζέλου,
τα περάσματα, οι χαιρετισμοί,
τα οικεία χαμόγελα.
Τώρα η πόλη μας βηματίζει αργά και περιμένει...

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Μικρός δεν είχα τα παιχνίδια μου.
 Ποτέ ο πατέρας μας δεν μας αγόρασε παιχνίδια.
 Λεφτά δεν είχε; Δεν το ξέρω.
 Είχα ένα φίλο, τον Μιχάλη, που πήγαινα στο σπίτι του.
 Αυτός είχε πολλά παιχνίδια
 κι έπαιζα και 'γω μαζί του.
 Και μόνο τώρα, καθώς διαβήκαν γρήγορα οι χρόνοι
 και λεηλάτησαν την ξενοιασιά εκείνη
 και κατεδάφισαν το μαγικό παλάτι των φωτεινών εικόνων,
 δεν κάνω ένα παράπονο, δεν δοκιμάζω θλίψη.
 Βλέπω στην τηλεόραση παιδάκια μαύρα,
 ξυπόλητα, με τις κοιλιές πρησμένες,
 χωρίς παιχνίδια, χωρίς βιβλία, χωρίς μολύβια, χωρίς όνειρα,
 μπροστά στο σπιτοκάλυβο η μάνα να χτυπά
 με την κοπάνα σπόρους στο πιθάρι
 κι ο πατέρας να επιστρέφει χωρίς να δίνει ένα φιλί
 στο τρυφερό παιδί του,
 χωρίς ν' απλώνει το σκληρό του χέρι για ένα χάδι.
 Δοξάζω τον Θεό.
 Τα παιδικά μου χρόνια έμειναν στη μνήμη
 στιγμή απαλή, στιγμή χαμένου παραδείσου.

ΜΕ ΤΗ ΒΡΟΧΗ

Πήρα από το χέρι τη βροχή
και βγήκα για τον βραδινό περίπατό μου.
Δεν είχαμε να πούμε τίποτα το ιδιαίτερο·
τα ίδια και τα ίδια πάλι,
όπως συμβαίνει μ' όλα τα ζευγάρια π' αγαπιούνται.
Τα δέντρα γυμνά, ασάλευτα δοσμένα,
στον κρυφό λογισμό τους, μας κοίταζαν,
καθώς τα βήματα μας αντηχούσαν αργά στη σιωπή
του γκρίζου σούρουπου.
Πήραμε το γνωστό ανηφοράκι,
που οδηγεί σε τόπο γνώριμο.
Που χρόνια και χρόνια τ' ανηφόριζα
κυνηγώντας να πιάσω τ' άπιαστο.
Σταματήσαμε αντίκρυ σ' ένα φωτεινό παράθυρο.
Περίμενε, της είπα της βροχούλας.
Κάνε λιγάκι υπομονή·
θα φανεί Εκείνη να περνά στο φως
και να θωπεύει τ' όνειρο...
Ξεκινήσαμε. Πήραμε το δρόμο του γυρισμού.
Η βροχή μουρμούριζε θλιμμένα το μονότονο τραγούδι της
κι η μικρή μας πόλη άναψε τα χλωμά, νωχελικά της φώτα.

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

Δεν ξέρω τι έγινε το τραπέζι εκείνο.
 Ήταν κάτω από τη μοναδική ηλεκτρική λάμπα του σπιτιού μας.
 Στο τραπέζι εκείνο ο πατέρας μας
 έγραψε τις χιλιάδες των μουσικών χειρογράφων του.
 Η αδελφή μου και ο αδελφός μου άπλωναν τα τετράδιά τους,
 μελετούσαν τα μαθήματά τους,
 εικόνα ανεξίτηλη που μένει.
 Η μητέρα μου καθάριζε πατάτες και κρεμμύδια για το φαγητό.
 Άνοιγε φύλλα με το πλαστήρι για τις τυρόπιτες της.
 Άπλωνε το τραπεζομάντιλο για το μεσημεριανό γεύμα.
 Εκείνον τον αδυσώπητο Απρίλη
 φύγαμε από το σπίτι μας. Τεφρή ώρα...
 Το τραπέζι που μας μάζευε γύρω του,
 που άκουε τις φωνές μας, το τραγούδι μας,
 που μετρούσε τα βήματά μας,
 που κατέγραφε το ταξίδι των ονείρων μας,
 χάθηκε, όπως χάνονται τόσα και τόσα πράγματα,
 που δέθηκαν μαζί μας κι αγαπήθηκαν·
 στιγμές ζωής που έμειναν θύμιση παντοτεινή, πικρή...

ΑΡΓΑ ΤΙΣ ΝΥΧΤΕΣ

Όταν αργά τις νύχτες γύριζα στο σπίτι,
οι δρόμοι της μικρής μας πόλης ήταν έρημοι.
Λιγοστά νυσταγμένα φώτα τους φώτιζαν.
Κανένας ήχος, κανένα ίχνος ζωής.
Κάπου, σε μια μισοσκότεινη γωνιά
σπίθιζαν τα μάτια του γάτου που έστεκε ακίνητος.
Στο σπίτι κανείς δεν με περίμενε.
Το φως της κουζίνας έμενε ανοιχτό.
Το πιάτο με το φαγητό στο τραπέζι ήταν σκεπασμένο.
Η σιωπή.
Η μητέρα κοιμόταν.
Η στοργή και ο λογισμός της ήταν το αναμμένο φως,
το σκεπασμένο πιάτο με το φαγητό στο τραπέζι.
Το διάχυτο μήνυμα του ριτιδωμένου χεριού,
που μυστικά απλωνόταν πάνω μου,
χέρι Αγίου βυζαντινού αγιογράφου.

ΟΤΑΝ ΘΑ ΦΥΓΟΥΜΕ

Όταν εμείς θ' αποδημήσουμε,
 δεν θ' αλλάξει τίποτε στον κόσμο,
 ίδιος κι απaráλλαχτος θα μείνει.
 Ο ήλιος θ' ανατέλει πάλι
 και θα δύει το δείλι,
*«Χρυσή θυμητικών ονείρων ώρα,
 που η ψυχή τη γαλήνη προμαντεύει».*
 Η βροχούλα θα σταλάζει ψιθυρίζοντας
 στα φυλλώματα των δέντρων
 το τραγούδι της συλλογής.
 Ο Έσπερος θα λάμπει πάνω από τις
 γραμμές των βραδινών λόφων
 και θα δέχεται τα βλέμματα των περιπατητών.
 Τον Μάη θ' ανθίζουν τα τριαντάφυλλα.
 χρωμάτων πανδαισία·
 θα ευωδούν τα φούλια αφήνοντας
 στην αγκαλιά του Ζέφυρου το μύρο.
 Η ποίηση των γλάρων
 θα διαγράφει κύκλους με κρωγμούς
 πάνω από τις δύσοσμες χωματερές
 όπως και τώρα.
 Οι άνθρωποι θα μείνουν ίδιοι,
 άλλοι « κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν»
 κι άλλοι δράκου γέννα.
 Τίποτε δεν θ' αλλάξει.
 Μόνον εμείς μακριά απ' τα τελούμενα,
 στη νήσο των μακάρων
 σε ύπνο θα κοιμόμαστε βαθύ.

ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΒΡΟΧΗ

Η νύχτα σκέπασε τη μικρή μας πόλη.

Βρέχει.

Ακούω τις υδρορρόες του σπιτιού μου να χτυπούν,

όπως τα τρουκάνια των φορτωμένων ζώων τους παλιούς καιρούς.

Είμαστε μόνοι στο σπίτι: το τραγούδι της βροχής, η Μοναξιά και 'γω.

Η τηλεόραση κλειστή μας κοιτάζει με το σκοτεινό της μάτι.

Αν την ανοίξω, πρέπει αμέσως να την κλείσω.

Φέρνει στη μνήμη το παλιό τραγούδι:

Λόγια του κόσμου μην ακούς,

έχεις να κάνεις με κακούς.

Μη σε ζαλίζουν τα λόγια τα πολλά,

άκου μονάχα την καρδιά σου,

μονάχα αυτή δεν σε γελά,

δεν φεύγει βήμα από κοντά σου.

Και με τη Μοναξιά τι τάχα έχει να πει κάποιος;

Χρόνια και χρόνια τα ίδια και τα ίδια.

Μου μένει ο ήχος της βροχής στις υδρορρόες του σπιτιού μου,

ψαλμός του τίποτα.

Τον ακούω κι η μνήμη ξετυλίγει το κουβάρι της.

Η ΣΥΝΝΕΦΙΑ

Ήρθε στο παράθυρο μου η συννεφιά,
 την είδα ανοίγοντάς το το πρωί.
 Ακούμπησε το μάγουλο στο τζάμι
 και μου είπε τυπικά «Καλημέρα».
 Ήταν σκυθρωπή όπως συνήθως,
 μ' έντονο το ύφος των κρυφών λογισμών.
 Τα κλαδιά των δέντρων φάνταζαν σαν χέρια
 ικετευτικά υψωμένα.
 Οι σπουργίτες στον φράχτη είχαν πέσει σε βαθύ λογισμό.
 Αρρωστημένο πρωινό γεμάτο πλήξη.
 Ρωτώ τη συννεφιά, αν είναι αυτή
 που κρύβει αγαπημένες μας μορφές.
 Αν τις είδε κάπου. Αν μπορεί να τις μιλήσει
 και να τις πει για μας.
 Να ξέρουν ότι εμείς κοντά τους είμαστε,
 ότι η σκέψη μας σκιρτά κοντά τους.
 Ας μη το νιώθουν, εκείνη αθώρητη πετά.
 Η συννεφιά παρέμεινε ασάλευτη,
 δυνάμωσε το μολυβένιο πρόσωπο της.
 Κοίταξα αποσβολωμένος το τεφρό της πρόσωπο.
 Μείναμε μόνοι, ακίνητοι στο παράθυρο
 σαν δύο εντελώς άγνωστοι.

ΗΤΑΝ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΑΣ

Γράψαμε ποίηση ακούοντας στο βάθος μια φωνή.
Το τραγούδι μας ήταν γρύλου λάλημα σε νύχτα θερινή.
Εμείς δεν είπαμε τον μεγάλο λόγο.
Δεν μας άγγιζαν τα τρανά και τα μεγάλα.
Ήταν λιτό το τραγούδι μας, νωπό,
όπως μια ρόγα σταφυλιού.
Ήταν σαν της μητέρας τα χαϊδέματα το βράδυ του καλοκαιριού,
όταν μας έπλενε το πρόσωπο στην ξώπορτα μπροστά
ρίχνοντας με τον μαστραπά νερό στο πρόσωπό μας.
Καθισμένοι κάτω από τη θαλερή μουριά μας
κοιτάζαμε τους πελαργούς που γύριζαν απ' τη βοσκή το βράδυ
ζυγιάζοντας το πλάτος των φτερών τους.
Είχε τότε πελαργούς η μικρή μας πόλη.
Το τραγούδι μας ήταν σφύριγμα νυχτερινού διαβάτη.
Ριπή... ξεφύρου.

ΣΗΜΕΡΑ...

Σήμερα ανοίγοντας πρωί το παράθυρο έμεινα έκθαμβος.
Τα πάντα ήταν σκεπασμένα με το χιόνι:
Οι δρόμοι, οι στέγες των σπιτιών, οι φράχτες των κήπων,
τα κλαδιά των δέντρων, οι θάμνοι, η χλόη.
Είχε χρόνια να χιονίσει έτσι στην μικρή μας πόλη.
Παιδί, θυμάμαι χιονίζε πολύ.
Οι μύτες των ποδιών πάγωναν, τα χέρια και τ' αυτιά.
Κάπνιζαν μέρα και νύχτα οι καπνοδόχες των σπιτιών.
Οι σπίντοι άφοβα κατέβαιναν στους κήπους μας
κι η μάνα μας τους έδινε να φάνε ψίχουλα και σπόρους.
Σήμερα καθώς το χιόνι πύκνωνε
και το 'παιρνε μαζί του ο αγέρας,
περίμενα να ιδώ και πάλι σπίντους στην αυλή μας.
Να τους καλωσορίσω.
Να θυμηθώ τα παιδικά μας χρόνια.
Να τους προσφέρω ψίχουλα κι Αγάπη.
Δεν φάνηκαν καθόλου φέτος τα καλά πουλιά.

ΚΑΘΩΣ ΝΥΧΤΩΝΕΙ

Καθώς νυχτώνει νωρίς τις μέρες τούτες του χειμώνα,
ο νους αναπολεί τα περασμένα, όσα πικρά, που είναι πλήθος
και δεν ξέρει τι να πρωτοφέρει εμπρός του·
και κείνα που, χαράς στιγμές,
σαν αστραπή φευγάτα, λίγα, πολύ λίγα.
Είναι το χθες μεγάλο σαν το πέλαγος,
που βλέπεις μόνο ουρανό και τίποτε άλλο
κι ο νους στην απεραντοσύνη απλώνει.
Καθώς σε μι' άκρη μόνος κάθομαι απέναντι απ' τη φωτιά,
που τρέμει η φλόγα της στου τοίχου τις σκιές,
οι μνήμες ξεπηδούν σωρός,
όπως οι σπόροι του σταριού στον οργωμένο αγρό.
Μας αποσπούν, μας παίρνουν μακριά
και μας μεθούν σαν να 'μαστε στο σήμερα,
σαν να μη φύγαμε ακόμα από το χθες.
Κι ο μέγας του άκρατου ανθρωπισμού
και της Αγάπης Δάσκαλος, ο Βίκτωρας Ουγκώ, σημείωσε:
«Ω αναμνήσεις! Θησαυρέ στη σκιά θαμμένε.
Σκυθρωπέ ορίζοντα παλιών λογισμών.
Λατρευτή αναλαμπή των αθώρων.
Ακτινοβολία του χαμένου παρελθόντος».

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Νέες αρχές, νέα διοίκηση στον τόπο μας,
νέες συνήθειες υποσχέσεις.
Ο τουρισμός γίνεται το φλέγον θέμα για την πόλη μας.
Ήταν η πόλη μας για τουρισμό
πριν παραμορφωθεί η όψη της
με τ' άπρεπα ψιμύθια.
Σύσκεψη τώρα για τον τουρισμό στη Δράμα,
σχήμα οξύμωρο θα λέγαμε,
ηχεί παράφωνα.
Η Βενιζέλου ήταν άλλοτε το κέντρο της μικρής μας πόλης.
Χαμογελούσε από ζωή η κάθε της γωνιά.
Εκεί και το βυζαντινό εκκλησάκι των Παμμεγίστων Ταξιαρχών.
Περάστε από απλή περιέργεια·
η παραμόρφωση του χώρου είναι πλήρης.
Λόγος λοιπόν για τουρισμό από τη νέα διοίκηση του τόπου μας
με τ' όνομα του Καλλικράτη
του γνωστού μεγάλου αρχιτέκτονα του πέμπτου αιώνα π.Χ.
Ποια έννοια τάχα να 'χει ο λόγος;

*Σύσκεψη για τον τουρισμό
Και τον πολιτισμό της Δράμας...
Εφημ. ΠΡΩΙΝΟΣ ΤΥΠΟΣ 21.1.2001*

Οπτική Γωνία 14

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2011. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

*...γράφων είχαν πάντοτε προ των οφθαλμών το παράγγελμα
του Κουιντιλιανού, ότι πρέπει να εκθέτει τις όσα έχει να ειπή
ούτω σαφώς, ώστε ου μόνον να εννοήται παρά πάντων, αλλά
και αδύνατον να είναι να μην εννοηθή.*

Εμμανουήλ Ροΐδης

ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΦΗΒΕΙΑΣ

Ήταν η εποχή που τα βράδια, έφηβοι,
σε γωνιές ορισμένες μαζευόμασταν.
Ώρες πολύτιμες χάθηκαν τότε
σε κείνο το ανέμελο διάστημα του χρόνου.
Κανείς στο σπίτι δεν μας μίλησε
για το πολύτιμο στοιχείο του χρόνου στη ζωή.
Καμιά σκέψη δεν κάναμε για τους καιρούς
που έμελε να 'ρθουν.
Όλα κύλησαν μόνα τους· ήρθαν, όπως ήρθαν, μόνα τους.
Διαβάζουμε σε στίχους του Χατζόπουλου:
«Ασ' τη βάρκα στο κύμα όπου θέλει να τρέχει,
ας ορίζει τ' αγέρι τιμόνι, πανί». Λάθος!
Μια τύχη μας οδήγησε στο μέλλον
και μια μοίρα τυφλή.
Στη μνήμη οι ώρες του χαμένου χρόνου έμειναν
σαν οι πιο ευτυχισμένες,
ακόμα κι όταν κάποιες νύχτες δεν κοιμόμασταν
απ' έναν έρωτα χαμένο.
Ακόμα κι όταν έλειπε η μισή δραχμή,
να πούμε στην ποτοποιία, στα κλεφτά, ένα κονιάκ.
Έφυγαν φτερό στον άνεμο οι χρόνοι εκείνοι.
Έρχονται στιγμές που αναδύονται στη μνήμη
και μας γεννούν ανάκατα αισθήματα·
μας συγκινούν και ξαναζούν περίεργα·
λες και ήταν χθες...

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Κι ήταν τα χρόνια παιδικά
κι ήταν χαράς στιγμές και ξενοιασιάς.
Ένα σκυλί στην πόρτα μας, ο Τζίμ,
αγιόκλημα την έκλεινε με το πυκνό του φύλλωμα.
Την άνοιξη ευωδίαζε κι είχε γιορτή η γειτονιά μας.
Μέρα και νύχτα η πόρτα μας παρέμενε ανοιχτή,
δεν τη σφαλίσαμε ποτέ.
Περαστικοί μας χαιρετούσαν, ακόμα κι άγνωστοι·
πάντα ανοιχτό ήταν το σπίτι μας·
φιλόξενο ήταν πάντα,
ώσπου μας πρόλαβε η μπόρα του πολέμου
και κλείσαμε την πόρτα μας
αφήνοντας τον Τζίμ στην τύχη του
και τα λουλούδια στον μικρό μας κήπο.
Η καταιγίδα του πολέμου πέρασε κι άφησε πίσω της
ερείπια και συντρίμμια.
Γυρίσαμε στο σπίτι μας· βρήκαμε τους τοίχους αδειανούς,
χωρίς πορτοπαράθυρα,
χωρίς εκείνα που αφήσαμε, όταν φύγαμε.
στιγμές των παιδικών μας χρόνων.
Αθώα περάσματα..., απλοί τρόποι...

ΜΗΤΕΡΑ

Και τώρα, μητέρα, τα χρόνια που πέρασαν
φέρνουν εμπρός μας σε τυχαία κίνησή μας
ό,τι εσύ άφησες φεύγοντας, που ήταν δικό σου,
που συχνά μ' αυτά περνούσες τον ελεύθερο καιρό σου
αφήνοντας στο πέρασμά σου ίχνη.
Είναι μια κούτα γεμάτη με κλωστές
πολύχρωμες, που τις έλεγες εσύ «μουλινέδες»,
με νήματα διάφορα, με μάλλινα κουβάρια,
με βελονάκια όλων των ειδών
και με μεταλλικές βελόνες μεγάλες
για το πλέξιμο των μάλλινων.
Όλα στην κούτα στέκονται με τάξη ένα ένα
όπως εσύ τα είχες βάλει με τα άξια χέρια σου,
με τη σειρά του το καθένα, για να το βρίσκεις
εύκολα, όταν το ήθελες και να το βλέπεις.
Εμείς δεν τα πειράξαμε. Τα έχουμε όπως είναι
στη θέση τους που τα 'βαλες εσύ.
Είναι ο κόσμος των δικών σου στοχασμών,
των σιωπηλών στιγμών και των ονείρων.
Βέβαια, μητέρα, εκεί που πήγες,
πήγες χωρίς αυτά τα σύνεργα της τέχνης σου.
τ' άφησες εδώ, στο σπίτι μας, μέσα στην κούτα ταιριασμένα.
Εμείς δεν τα πειράξαμε καθόλου.
Τα διατηρούμε ευλαβικά.
Αυτά κρατούν την μνήμη μας κοντά σου.

ΟΛΑ ΕΧΟΥΝ ΧΑΘΕΙ

Όλα έχουν χαθεί,
η αλάνα που παίζαμε παιδιά έγινε τώρα SUPER MARKET.
Μαζί με μας που τρέχαμε με δυνατές φωνές
και οι κότες εκεί έβοσκαν της γειτονιάς.
Το χορταράκι ολόδροσο τους τόπους γέμιζε.
Αραιά τα σπίτια μας κι ο ήλιος δικός μας ήταν όλος.
Είχε τις αχτίδες του όλη μέρα στα παράθυρά μας.
Των πετεινών το λάλημα ξυπνούσε τη μητέρα μας
ν' αρχίσει τις δουλειές στο σπίτι
και μεις, παιδιά, ξυπνούσαμε μαζί της
να φύγουμε για το σχολειό.
Ο ουρανός, η γη όλη, ο ήλιος, το φεγγάρι, η βροχή,
όλα ήταν δικά μας.
Με τη βροχή βρεγμένοι φτάναμε στο σπίτι μας
με της χαράς τα χρώματα στα μάτια·
μαζί μας και ο σκύλος μας ο Τζίμ
βρεγμένος στη βροχή κι ευτυχισμένος.

ΠΑΡΑΚΜΗ

Δεν το περίμενα ποτέ να γίνει αυτό.
Ἦρθε ο καιρός.
Πρέπει να καταφύγω σε βαδιστικά στηρίγματα.
Κάποια πεσίματα ανώδυνα προς το παρόν
το επιτάσσουν.
Το πέσιμο το οδυνηρό κάπου κοντά ελλοχεύει.
Ο νους μου τρέχει στα παλιά,
τότε, που το Ψαριό τ' ανέβαινα τρεχάλα
ρουφώντας το γλυκό των πεύκων μύρο,
πέρα, μακριά ατενίζοντας τη θάλασσα και τ' Ἅγιον Ὄρος.
Το στήθος φούσκωνε απ' το ζείδωρο τ' ανάσασμα
και με τον ήλιο πιασμένο από το χέρι
μαζί ανεβαίναμε σε μονοπάτια απάτητα.
Τώρα σαν όνειρο περνούν εκείνοι οι ωραίοι παλιοί καιροί.
Τα πόδια μου πατούσαν σταθερά στις πέτρες πάνω.
Τώρα δεν με ακούν, είναι αβέβαιη η κάθε κίνησή τους.
Ἦρθε του έσχατου καιρού η στιγμή απρόσμενα·
πρέπει να καταφύγω σε βαδιστικά στηρίγματα.

Ο ΧΡΟΝΟΣ

Κανείς δεν τρέχει τόσο γρήγορα
όσο οι δείκτες του ωρολογιού·
μήτε τ' αλόγατα του ιπποδρομίου,
μήτε ο αγέρας που φέρνει το μπουρίνι
και ξεριζώνει δέντρα θεόρατα.
Ξημερώνει-βραδιάζει,
καλοκαίρι-χειμώνας,
Δευτέρα-Σαββάτο.
Τρέχει σαν το νερό των ποταμών ο χρόνος.
Πετάει σαν το πουλί, το αλμπατρός,
στα πλάτη των ωκεανών και χάνεται.
Μάταια ο Αλφόνσος Λαμαρτίνος θα φωνάξει:
«Δίπλωσε, χρόνε, δίπλωσε τ' ακούραστα φτερά σου».
Σκληρός και άτεγκτος εκείνος καλπάζει
στις γραμμές των οριζόντων.
Καμιά ικεσία, καμιά παράκληση, κανένα μάγου τέχνασμα
δεν σταματά την ασεβή παραφροσύνη του·
πανδαμάτορας, αδέκαστος κριτής των ανθρωπίνων
πεπρωμένων... ο χρόνος, καλπάζει μανιακά.

ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΜΑΣ ΠΟΛΗΣ

Κανένας όσο εγώ στα στενά της μικρής μας πόλης
 δεν περπάτησε,
 δρομολάτης ακάματος ήμουν.
 Μνηστήρας του άσημου στάθηκα
 να ιδώ την ανθισμένη αμυγδαλιά
 σ' έρημο περιβόλι.
 Είδα σε χαλασμένους φράχτες
 τις μικρές δαμασκηινές κατάλευκες
 να πάλλονται στ' ανάλαφρο τ' αγέρι
 του Ζέφυρου, που πνέει τον Μάη, πνοής χάδι.
 Είδα στις πέρα γειτονιές τις λεύκες
 να ζώνουν με τα φύλλα τους
 το πάλλευκο φεγγάρι στον αυγουστιάτικο ουρανό.
 Άκουσα τ' αηδονάκι στα πυκνά φυλλώματα
 του πεύκου ν' αναταράζει
 τη θεϊκή γαλήνη του μεσονυχτιού.
 Άκουσα, σταματώντας το περπάτημα,
 το λάλημα του γρύλου στις ζεστές νύχτες του καλοκαιριού.
 Το μυστικό του γιασεμιού ανάσασμα
 απ' την κλειστή αυλόπορτα πήρα ψήγμα το ψήγμα
 στο κεμέρι της ψυχής, πανάκριβο θησαύρισμα.
 Ο κόσμος των στενών στη μικρή μας πόλη μέσα μου ζει
 σαν ζωγραφιά θεόπνευστου τεχνίτη,
 με όλους τους κρυφούς του αντίλαλους.

ΤΑΞΙΔΕΥΤΗΣ

Ταξίδενα κάποτε· είχα φτερά.
Είχα μέσα μου εκείνο που με φώναζε.
Ήθελα να ιδώ πολλών ανθρώπων άστεα·
ήμουν ένας Οδυσσέας περιπλανώμενος.
Τίποτε δε στάθηκε εμπόδιο στα ταξίδια μου.
Συναντά πάντα κάποιος στο δρόμο του
εκείνους που την ομορφιά λασπώνουν.
Μένει η ανάμνηση των άσχημων
και η επιθυμία μένει να ξεκινά πάντα κανείς,
για κόσμους άγνωστους και μακρινούς·
να ιδεί μουντά φθινόπωρα σε χώρες του Βορρά,
να ιδεί τις άνοιξες σε χώρες λιόφωτες του Νότου.
Όλη η ζωή μου ήταν όνειρο φυγής
ανάμεσα σε κύματα και ανέμους.
Ήταν «από πέρα, πέρασμα, για πέρα».

ΒΡΑΔΥ

Εδώ ήταν τ' αμπέλια διάσπαρτα
 κι ανάμεσά τους συκιές και μυγδαλιές.
 Ήτανε χώρος περιπάτων μακρινός
 κι ανασασμός γαλήνης, συλλογής και μνήμης.
 Τώρα εκεί ποικίλα σχήματα κατοικιών
 άλλαξαν το τοπίο: οι διακόσμητες προσόψεις·
 τα θερισμένα γκαζόν στις φροντισμένες αυλές·
 των δέντρων τα μαβιά φυλλώματα
 ασάλευτα στον ξάστερο ουρανό
 και πέρα στη δύση ο αποσπερίτης
 διαλαλεί πασίχαρος τον ύμνο του κατάλευκου φωτός
 και το φωνάζει πως εκεί, στην ίδια θέση, τις ίδιες ώρες κι εποχές θα
 λάμπει πάνω από τις διαφανες γραμμές των οριζόντων
 και πάνω από τις ρόδινες σκιές του δειλινού,
 που αργά μαδούν και σβήνουν.
 «Εγώ θα είμαι πάντα εκεί, εσείς όχι»!
 Μας το φωνάζει, χωρίς να νιώθει τον πικρό μας πόνο...
 Τώρα έφτασαν εδώ οι άνθρωποι.
 Οι φωνές των παιδιών που παίζουν τόπι
 και το παιχνίδι τους, πίστη κρυφή για τη ζωή
 που ζείδωρη προβάλλει,
 αντηχεί απόκοσμα την κρυφή στιγμή
 της μέρας που αργά τελειώνει.

ΟΤΑΝ ΑΨΠΝΟΣ ΜΕΝΩ

Τη νύχτα αυτή, το μεσονύχτι, άυπνος μένω..
Είμαι στο δωμάτιο μόνος.
Κρατώ στο χέρι μου στυλό και περιμένω
να 'ρθεί ένα θέμα στο μυαλό,
ν' αρχίσω το ξετύλιγμα των στίχων.
Όταν ο ύπνος γίνεται στιγμή βασάνου,
κάθομαι στο γραφείο μου
κι ανοίγω το κεμέρι με τις σκέψεις μου.
Θεέ μου, είναι σωρός ανάκατα ριχμένος.
Πώς μέσα σε κείνον τον σωρό να βρει κάποιος
εκείνο που την κρύα τη νύχτα θα ζεστάνει;
Γυρίζω τις σελίδες μια μια προσεκτικά
κι ίσως βρεθεί εκείνο, που θα με κάνει να σταθώ.
Βρήκα έναν τρόπο ιδανικό το βάσανο να προσπερνώ της αϋπνίας·
πορεύομαι στο περιβόλι το ανθόσπαρτο και πάμφωτο της ποίησης.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΕΚΕΙΝΟ

Κι ήταν ένα καράβι εκείνη τη νύχτα
καταμεσής του πελάγου.
Πλατάγιζαν τα μεγάλα κύματα στα πλευρά του.
Κι εμείς κάτω στο φορτωμένο μεπραμάτειες αμπάρι
ξεθεωμένοι από ναυτία δεν ξέραμε πού πηγαίναμε.
Η πίστη πως κάπου θ' αράξουμε δεν μας έλειπε.
Ο ένας κοίταζε τον άλλον με το ίδιο θολό,
νυσταγμένο, απλανές βλέμμα.
«Υπομονή», λέγαμε ο ένας στον άλλο,
όπου και να 'ναι ξημερώνει·
στο Αιγαίο ξημερώνει γρήγορα.
«Υπομονή», το ξημέρωμα διώχνει τους φόβους.
Η ζωή αρχίζει και η πίστη στ' όνειρο φουντώνει.
Το ταξίδι εκείνο τέλειωσε.
Η μνήμη κράτησε γερά τη νύχτα εκείνη στα τετράδιά της.
Στο λιμάνι μια μυγδαλιά κατάφωτη —κάπου εκεί—
πήρε τα κουρασμένα μάτια μας
στον πλούσιο κόσμο των ανθών της.
Ήταν Φλεβάρης.

Σημ. Φεβρουάριος του 1949. Είκοσι κρατούμενοι των Φυλακών Ανηλίκων Κηφισιάς μεταφέρονται στις Φυλακές Καλαμίου Χανίων (Ιντζεντίν).
Η μεταγωγή τους ανακοινώθηκε, η Φυλακή όμως και ο τόπος προορισμού όχι.

Οπτική Γωνία 15

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2012. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

*Πώς μοιάζουν οι αγάπες μου με γιασεμιού λουλούδια
Λίγες στιγμές ανθίζουνε βαθιά μες στην καρδιά
και πέφτουνε σκορπίζοντας για μόνη μυρωδιά
λίγα τραγούδια...*

Γ. Δροσίνης

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Ο παγερός άνεμος δέρνει
τη στέγη του σπιτιού μου.
Η βροχή αφήνει τα μηνύματά της
στο παράθυρό μου.
Συντροφιά μου μοναδική
η φλόγα της φωτιάς στο τζάκι
και οι μνήμες που αόρατες πεταλούδες
φτερουγίζουν αθόρυβα
στους τέσσερις τοίχους·
μιλούν για κάτι που υπήρχε χθες
και σήμερα δεν υπάρχει...
Στο ραδιόφωνο ακούγεται το κλασικό έργο
του Αντόνιο Βιβάλντι «Οι Τέσσερις Εποχές».
Οι στιγμές που κυλούν αργά,
φαίνονται μέσα μου
σαν όνειρο ενός ονείρου μακρινού,
σαν ένα παραμύθι απατηλό...

ΠΡΟΜΗΝΥΜΑ

Είναι Γενάρης, κρύο παγωνιά·
φαντάζει πάλλευκη η κορυφή του Φαλακρού.
Ο αγέρας που φυσάει απ' το Μενοίκιο
ηχεί χτυπώντας τα παράθυρά μας.
Αλλά κάποιες στιγμές μας συνεπαίρνει η ψευδαίσθηση,
κάτι σαν κρυφομίλημα, κάτι σαν μήνυμα αδιόρατο,
απ' του Παγγαίου το ξάγναντο
φτάνει κι αγγίζει τις κλειστές μας πόρτες
άγνωστη φωνή, που μόνο η ψυχή μπορεί και την ακούει.
Το παίρνουν το αθώο μήνυμα
της μυγδαλιάς τα ξεραμένα κλώνια,
στον κόρφο τους το κλείνουν
κι αργά αργά οι κόρες των ματιών ροδίζουν.
Οι αμπελώνες στέκουν έρημοι ακόμα,
ξεροί και οι κήποι των σπιτιών μας
και η σουσουράδα που ανιχνεύει το ξερό χώμα
και η μάνα μας που το πλεκτό της πλέκει στο παράθυρο
και τα ισκιώματα της νύχτας,
που γλιστρούν από τα διάσελα
κι αγγίζουν τη μικρή μας πόλη,
μένουν στο μούχρωμα της ώρας.
Κρύβουν τα μυστικά σκιρτήματα.
Σβήνουν τα ίχνη απ' τ' αργοπάτημα που φτάνει...

Σ' ΑΥΤΗ ΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΜΕΓΑΛΩΣΑ

Σ' αυτή τη γειτονιά μεγάλωσα
 όπως ένα σκυλί του δρόμου.
 Οι χρόνοι ήταν μίζεροι.
 Οι άνθρωποι βουβοί από την προσφυγιά·
 από το πρωί και ως το βράδυ ήταν στην αγορά για το ψωμί.
 Οι παγεροί χειμώνες με το μαγκάλι,
 που τ' άναβαν με ξυλοκάρβουνα οι νοικοκυρές στο ξώπορτο.
 Τα παιδιά που έκλαιγαν για να τους βράσει
 η μάνα τους κάστανα,
 που τα 'βλεπαν στην αγορά και τα λιμπίζονταν.
 Τα χέρια τους μελανιασμένα από την παγωνιά.
 Η σάκα των βιβλίων τους ραμμένη από τη μάνα τους
 μ' ένα παλιό κομμάτι ύφασμα που βρήκε κάπου.
 Με τα μαλλιά τους περίτεχνα ατημέλητα.
 Με τόπι φτιαγμένο από κουρέλια το παιχνίδι τους.
 Σφύριζαν και πήγαιναν στο δρόμο,
 όπως ο Γαβριάς του Βίκτωρος Ουγκώ
 στα σκοτεινά στενά του Παρισιού.
 Το τραγούδι πικρό —τουρκικός αμανές—
 ακουγόταν στον δρόμο τη νύχτα,
 όταν ο άντρας γύριζε από τη δουλειά
 κι ο κάματος γινότανε τραγούδι των καημών.
 Σ' αυτή τη γειτονιά η χαρά
 ποτέ δεν ήρθε να χτυπήσει τις πόρτες των σπιτιών της.
 Η γειτονιά αυτή είχε και το επίσημο όνομά της
 «Προσφυγικός Συνοικισμός Περιθάλψεως Δράμας».
 Εύκολα την αναγνώριζε κάποιος από την ομοιόμορφη
 σειρά των μονώροφων σπιτιών της.
 Από το καταπονεμένο προφίλ των ανθρώπων της.

ΠΕΡΙΜΕΝΩ

Περιμένω.

Είναι Γενάρης.

Η γη είναι παγωμένη, τα δέντρα γυμνά.

Η σιωπή βασιλεύει.

Περιμένω. Περίμενα πάντα.

Στο τζάκι τριζοβολούν τα ξύλα.

Ο νους οδοιπορεί.

Τα τοπία περνούν και χάνονται, οι άνθρωποι.

Κάποια πρόσωπα που ήταν κάποτε,

δεν είναι σήμερα.

Μορφές που αγαπήθηκαν λείπουν τώρα.

Το πορτρέτο τους ψυχρό μας κοιτάζει από τον τοίχο.

Ερημιά.

Οι δρόμοι που μαζί περπατήσαμε μένουν κι αυτοί.

Το απατηλό φάντασμα των ονείρων που πλάσαμε μαζί,

Η φαντασία που μας σεργιάνισε

σε δωμάτια παραμυθιών μένουν.

Η προσμονή μάς γέμιζε υποσχέσεις.

Το χαμόγελο που ανθούσε,

ρόδινο τριαντάφυλλο στην όψη μας,

μας κρατούσε σφιχτά από το χέρι.

Η ματιά της μητέρας που συνόδευε τα βήματά μας

ψιθυρίζοντας κρυφά το κατευόδιο.

Ο χρόνος που έτρεχε χωρίς να κοιτάζει πίσω του

σαν το σκυλί που το πετροβολούν.

Η νύχτα που φτάνει, χωρίς να το νιώσουμε.

Ο παγετός που δυναμώνει.

Τα φώτα των παραθύρων π' ανάβουνε.

Οι διαβάτες που αραιώνουν.

Όλα μιλούν μέσα μας και γύρω μας...

Περιμένω.

Οι μέρες φεύγουν όπως το ξεφύλλισμα βιβλίου.

Όπου και να 'ναι, σήμερα, αύριο, μεθαύριο

οι ανάριες μυγδαλιές στους εγκαταλελειμμένους αμπελώνες

θ' ανάψουν τα λιχναράκια των ματιών τους.

Θ' αντηχήσει απ' άκρη σ' άκρη, σε γη και ουρανό

το χαρμόσυνο μήνυμα.

Περιμένω.

ΕΚΕΙ

Εκεί στο απέραντο δάσος της σιωπής,
κάτω από τη λεύκα,
απατηλό εκτυλισσόταν
το μυστικό πλέγμα των ονείρων.
Εκεί μας συνέπαιρνε η θεσπέσια στιγμή.
Εκεί δύο λαμπερών ματιών
—αστέρια του Μαγιού—
δυο πλέγματα μετáξινων μαλλιών
ανάλαμπαν ρουφώντας τη χρυσή ανταύγεια της Σελήνης.
Εκεί σε κείνο το μικρό κι αστόλιστο κιόσκι
στις όχθες του ξερού χειμάρρου
πλέχθηκε η πρώτη πράξη του θεάτρου.
Εκεί μας μίλησε ο υποβολέας του κρυφού πόθου.
Εκεί τα ισκιώματα της σελήνης μας έκρυβαν
από τα δίβουλα κι αδιάκριτα βλέμματα.
Από 'κεί αντικρίζαμε τον αποσπερίτη
να χαμηλώνει,
να χαμηλώνει
και να χάνεται πίσω από τις γραμμές
των σκοτεινών βουνών.
Λόγος στερνός...

ΚΥΡΙΑΚΗ

Σήμερα είναι Κυριακή.

Ξημερώνει.

Θα περάσουν από τον δρόμο οι γυναίκες
να παν' στην εκκλησία.

Θα κρατούν ευλαβικά το δεματάκι με τη λειτουργιά
στο χέρι τους και την παράδοση μέσα τους.

Το βήμα τους ακούγεται ρυθμικό στο λιθόστρωτο του δρόμου.

Η καμπάνα χτύπησε κι αυτές σπεύδουν·
γνωρίζουν καλά το τυπικό της λειτουργίας.

Το συναξάρι των Αγίων δεν το γνωρίζουν,
γνωρίζουν όμως καλά τις ημέρες των εορτών
και την σειρά των εθίμων.

Μερικές γνωρίζουν και τους ψαλμούς των ημερών
και στο στασίδι τους ψιθυρίζουν.

Έξω από την εκκλησία η ζωή έχει αλλάξει άρδην.

Κανείς ψαλμός του δικαίου, κανένα
μήνυμα Αγάπης δεν ακούγεται.

Όλα βαίνουν ανάστροφα.

Οι Άγιοι ακινητούν στα εικονίσματά τους.

Οι γυναίκες, σήμερα Κυριακή, θα τους ανάψουν
το κεράκι της λατρείας τους.

Θα τους προσφέρουν το νάμα της πίστης.

Δεν γνωρίζουν αριθμούς, λογιστική, ανταγωνιστικότητα
της αγοράς και την αποκαλούμενη κρίση.

Κρατούν σφιχτά στα σκελετωμένα χέρια τους
το πρόσφορο και την παράδοση.

Τα διαφυλάττουν εις τους αιώνας των αιώνων.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΑ

Το ταξίδι που έκανες δεν έχει επιστροφή·
ήταν το στερνό σου ταξίδι.
Αν ήταν όμως να γύριζες, αλίμονο,
τα δάκρυα και οι λυγμοί θα σ' έπνιγαν.
Το σπίτι που ήταν το καύχημα της μικρής μας πόλης,
αγνώριστο είναι σήμερα.
Η μητέρα σου που κρατούσε το ύφος και το σχήμα
σαν όψη ζωντανή, δεν υπάρχει πια·
μαστόροι ακούγονται που το ανακαινίζουν.
Ο κήπος που ήταν άλλοτε χάσμα οφθαλμών,
πνίγεται από υλικά ατάκτως ερριμμένα.
Οι μνήμες μένουν.
Της παιδικής μας άνοιξης ο παραδείσιος τόπος
χάθηκε στο ανελέητο πέραςμα των χρόνων.
Περνώντας αφήνω τα μάτια να ιδούν γωνιές αγαπημένες.
Όλα τα πήραν οι καιροί μακριά σαν φύλλα ξεραμένα.
Μια μυγδαλιά, περίεργο πώς, μένει ακόμα.
Γεμίζει ανθούς, όταν φτάνει το κρυφό μήνυμα...
Περίεργα επιμένει στην ερήμωση.
Τότε ανάμεσα στην πληθώρα των ανθών
ξεχωρίζω την μορφή σου, το λαγαρό φως των ματιών σου,
το μελίχιο χαμόγελο.
Φοβάμαι να υψώσω τα δυο μου χέρια
για να χαιρετήσω, φοβάμαι να φωνάξω τ' όνομά σου,
φοβάμαι μη τρομάξεις και χαθείς.
Το πορτρέτο σου μένει αναρτημένο στο δωμάτιο της μνήμης
των παιδικών μας χρόνων.
Εμπρός του καίει άγρυπνο τα καντηλάκι της θύμησης...

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΦΕΓΓΑΡΙ

Είναι νύχτα, το φεγγάρι φωτίζει τους δρόμους.
 Φωτίζει τις στέγες των σπιτιών της μικρής μας πόλης.
 Φωτίζει τις λεύκες στο ρέμα
 αγγίζοντας τις κατάψηλες κορφές τους.
 Εσύ έκανες το τελευταίο μεγάλο ταξίδι.
 Εγώ εδώ στην ίδια γωνία τη γεμάτη μυστικούς ψιθύρους
 αναπολώ· ακούω αντίλαλους από χαμόγελα
 κι όλο ο νους ρωτά αν θα γυρίσει πίσω
 ό,τι πέρασε, ό,τι πάει, ό,τι μας άγγιξε...
 Θ' ακούσουμε πάλι τ' αηδόνια να ρίχνουν
 σωρηδόν τα βέλη των κελαηδισμών τους προς τ' άστρα;
 Το ρυάκι που στέγνωσε του καιρού το διάβα
 θα ψιθυρίσει πάλι τη μουσική των νερών;
 Θυμάμαι το τραγούδι, που ακουγόταν
 στη νυκτερινή γαλήνη από το παρακείμενο καφενείο:
 «Χαρά μου, για σένα ζω, χαρά μου,
 το ξέρεις...».
 Θώπευε την ψυχή.
 Ώρες χωρίς γκρίζα νέφη... «Κοντά σου είν' η γαλήνη και το φως».
 Οι καιροί με της πίκρας το στυφό νάμα,
 οι έννοιες που σκοτώνουν, αργούσαν να φανούν,
 απρόσμενα φάνηκαν.
 Όλα μπορεί να γίνουν, όταν η καρδιά δεν είναι από πέτρα.
 Όταν τη μαγνητίζει το σάλεμα των φύλλων της λεύκας,
 το σφύριγμα του γρύλου στο παλιό ακατοίκητο σπίτι.
 Τότε όλα μπορεί να γίνουν, τότε όλα έρχονται.
 Τότε κυλούν βαριά τα νέφη, πυκνώνουν
 και φέρνουν βροχή...

Η ΠΟΡΤΑ ΜΑΣ

Η πόρτα μας δεν έκλεινε ποτέ,
μέρα και νύχτα ήταν ανοιχτή.
Έτοιμος ήταν ο πατέρας μας
να χαιρετήσει και τον σκύλο
που σταματούσε στο πεζούλι
και μας κοίταζε όλους με χαμόγελο
ελπίζοντας...
Και τον σπουργίτη ακόμα, που σκαρφάλωνε
χτυπώντας τα φτερά του
στο πυκνό αγιόκλημα, που σκέπαζε την πόρτα μας.
Με τις αιφνίδιες μπόρες του καλοκαιριού
πλημμύριζε το σπίτι μας·
έντρομη η μητέρα μας πάσχιζε να εμποδίσει το νερό.
Μίζεροι ήταν οι καιροί·
ανούσια διάβαιναν.
Εμείς παιδιά και η φαντασία μάς συνέπαιρνε
στον μαγικό της κόσμο.
Άνθιζε χωρίς αναστολές η κερασιά στον κήπο μας
και τα τριαντάφυλλα αμέριμνα ευωδίαζαν τον Μάη.
Μια μέρα κακορίζικη και ζοφερή ο τρόμος άπλωσε
τα δίχτυα του στη μικρή μας πόλη.
Η πόρτα του σπιτιού μας έκλεισε.
Όλα τ' αφήσαμε στο έλεος του Θεού.
Ήταν κατάπικρες οι ώρες της φυγής από το σπίτι μας.

ΠΛΑΝΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

Τώρα δεν έχει νόημα να περνώ
 τις σκοτεινές νύχτες έξω από το κλειστό της σπίτι,
 που θυμίζει νεκρού μνήμα.
 Να βλέπω σφαλιστά παράθυρα,
 χωρίς αναλαμπή φωτός, χωρίς εκείνη να περνοδιαβαίνει.
 Κι ο δρόμος έρημος. Ψυχή δεν φαίνεται.
 Ούτε παιδιά να παίζουν αφήνοντας
 τις τρυφερές φωνές τους ν' αντηχούν ανάκατα.
 Τώρα όλα στον τόπο αυτόν ακινητούν περίεργα.
 Ακόμα και η σελήνη, που άλλοτε κατέβαινε ολόφωτη
 να δώσει φίλημα στις σέρες τις ολάνθιστες
 με τις τουλίπες και τους υακίνθους,
 τώρα περνά αδιάφορη και φεύγει,
 σαν να μη θέλει να ξυπνήσει σκιές κεκοιμημένων,
 φωνές αγαπημένες και δάκρυα,
 που θέρμαιναν τις άδολες καρδιές
 κι ήταν τερπνό ακόμα και το καλημέρισμά τους.
 Τώρα δεν έχει νόημα να περνώ
 στη σιωπή του βραδινού από τον τόπο εκείνον
 αναζητώντας μάταια τα χαμόγελα,
 που άνθισαν και μάδησαν
 σαν μιας γλυκούλας δύσης τ' άυλα ρόδα·
 φωνές που αντήχησαν σαν μυστικά μηνύματα
 κάτω απ' το μάγο ανάβλεμμα του αποσπερίτη.

ΚΛΕΙΣΤΑ ΣΠΙΤΙΑ

Κάποια σπίτια παραμένουν κλειστά
στις γειτονιές της μικρής μας πόλης.
Τα δέντρα των κήπων απλώνουν
τα λαίμαργα κλωνιά τους
έξω από τους ρημαγμένους φράχτες.
Οι στέγες τους γέρνουν από την εγκατάλειψη,
οι αυλόπορτες μαδούν.
Κάποτε στα σπίτια αυτά υπήρχε ζωή.
Το τραγούδι της καντάδας αντηχούσε
έξω απ' το παράθυρό τους για την κόρη
κι έτρεφε τα νεανικά της όνειρα.
Στο πέτρινο πεζούλι στεκόντουσαν
αραδιασμένες οι γλάστρες με τις βιγόνιες και τα βασιλικά.
Τα χρόνια που ξεφτίζουν το πλεκτό της ζωής πέρασαν.
Δεν έμεινε κανείς απ' τους παλιούς,
για να μας πει για την τύχη των σπιτιών,
που στέκουν έρημα κι ερειπωμένα.
Ένα όριο της οδού καθορίζει τον ρυθμό των βημάτων μας.
Η έξοδος είναι το τέλος.
Οι φυγές είναι η μοίρα μας.
Οι φυγές είναι η ζωή μας
κι είναι ένα δάκρυ το πέρασμα στην αντίπερα όχθη.
Την άνοιξη και το θέρος των οραμάτων μας
σφραγίζει το φθινόπωρο του τίποτε.

ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Τώρα που οι καιροί κυλούν σαν τον αγέρα
 που κουνάει τις κορυφές των δέντρων
 και φεύγει σ' άγνωστο ταξίδι,
 σκέπτομαι:
 Ογδόντα χρόνια μάζευα και μάζευα
 σαν τον φιλάργυρο κι έχω τώρα
 ένα μεγάλο θησαυρό πανάκριβο,
 μια μεγάλη κούτα μνήμες
 και μια βαλίτσα πίκρες φίσκα.
 Δεν θέλει φύλαξη καμιά ο θησαυρός αυτός·
 κανένας δεν μπορεί να μου τον πάρει
 ακόμα κι αν το θέλει.
 Στα δυο μου χέρια τον κρατώ σφιχτά,
 όπως μια μάνα το μικρό παιδί της
 στους μεγάλους δρόμους.
 Έξω η συννεφιά σκορπίζει τη θαμπή της στάχτη
 στους άδειους δρόμους, στους νεκρούς κήπους,
 στις στέγες των σπιτιών της μικρής μας πόλης.
 Μόνος στη σιγή· κάτω απ' το φως του αναμμένου
 πορτατίφ διαβάζω ποίηση.
 Αναλογίζομαι τους ποιητές με κάποιο πόνο,
 που πριν μισέψουν πέρα από το σύνορο του κόσμου, θρήνησαν.
 Εκεί που πήγαν φαίνεται ότι καλοπερνούν.
 Φαίνεται ότι δεν θρηνούν,
 χορεύουνε, χτυπούνε παλαμάκια και φωνάζουν «Άλα!,
 άνοιξε κι άλλη μπουκάλα»,
 γιατί δεν γύρισε κανείς παράπονο να κάνει.

Οπτική Γωνία 16

Αυτοέκδοση συλλογής ποιημάτων. Τυπώθηκε στη Δράμα το 2013.

Θολοί είναι οι δρόμοι, τα στενά.
Οι άνθρωποι που σκυφτοί διαβαίνουν.
Θολά και τα κλαδιά που 'ναι γυμνά
και που σωπαίνουν.

Λάμπρος Πορφύρας

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΠΟΙΗΣΗΣ

Ένα μπουκέτο με νακίνθους θαλερούς
φαντάζει η Ποίηση,
που συνεπαίρνει τη ματιά
και τη ψυχή θωπεύει.
Χέρι αόρατο, χέρι πλαστοργό μας το προσφέρει.
Η Ποίηση είναι η τρανή μητέρα όλων μας.
Είναι ο πρώτος και μεγάλος Λόγος.
Οδοιπορούμε με την Ποίηση.
Χωρίς αυτήν δεν θα 'μασταν·
θερμά μας αγκαλιάζει.
Χωρίς την Ποίηση δεν θα υπήρχε παρελθόν,
το παρόν, ακόμα και το μέλλον.
Ένα τραγούδι είναι ο κόσμος μας
που γύρω αστροβολά.
Ένα ποτήρι ξέχειλο απ' ουρανό καθάριο.
Ένα μπουκέτο με νακίνθους θαλερούς
είναι η Ποίηση.
Μια αιθέρια σύναξη σωμάτων και ψυχών.
Ο Μήτσος Παπανικολάου, ο Ναπολέον Λαπαθιώτης,
ο Νίκος Χαντζάρας, ο Ρώμος Φιλύρας,
η Μαρία Πολυδούρη, ο Κώστας Καρυωτάκης
γιοί του πάθους ήταν, ανακρούσματα του πόνου,
μάρτυρες των λαθών τους.
Μεγάλη σήμερα γιορτή.
Παγκόσμια ημέρα της Ποίησης.
Τη σκέψη μας δονούνε κάποιοι στίχοι,
που μέσα μας αντήχησαν σαν ηχηρά μηνύματα...

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Εδώ γεννήθηκα, στην πόλη αυτή·
εδώ πέρασα τα παιδικά μου χρόνια.
Στη γειτονιά μας τη φτωχή μεγάλωσα,
χτίζοντας τα παλάτια των ονείρων.
Εδώ γνώρισα τ' άλλα παιδιά, έπαιξα μαζί τους
τόπι και κρυφτό.
Τους είπα τι ήθελα να γίνω, όταν μεγαλώσω.
Χωρίς καν να το νιώσω κύλησε ο καιρός γοργά.
Στο σπίτι μας το πατρικό,
μικρό σπιτάκι της Περίθαλψης,
που άπλωνα το χέρι μου κι άγγιζα τη σκεπή του,
στη στέγη αυτή τη χαμηλή δεν έχτισαν
ποτέ φωλιές τα χελιδόνια.
Δυο μουριές, μια άσπρη και μια μαύρη,
το σκέπαζαν με τον παχύ τους ίσκιο
τους μήνες του καλοκαιριού
κόβοντας το καύμα του ήλιου.
Στο σπίτι αυτό ακόμα κατοικώ.
Οι δυο γονείς μου και τ' αδέλφια μου
μετοίκησαν στον άλλο κόσμο, της σιωπής,
κι η μνήμη τους, κάθε που δύει ο ήλιος
κι απλώνει τ' άυλα ρόδα του στη δύση,
τους φέρνει εμπρός μου, όπως ήταν,
ίδιους κι απaráλλαχτους με τις φωνές τους
ν' αντηχούν σ' ένα τους πλάνο πέρασμα πικρό...

ΣΚΙΩΝ ΑΝΤΑΥΓΕΙΕΣ

Κάνουμε πάντα μια προσπάθεια τον χώρο
που τον θέλουμε δικό μας,
να 'ναι διακοσμημένος μ' ό,τι ζήσαμε
στα χρόνια που έφυγαν, μ' ό,τι αγαπήσαμε,
μ' ό,τι ήταν με το φως λουσμένο
και μετά χάθηκε από μπρος μας απροσδόκητα
σαν ένας ίσκιος.

Ας ζει αιώνια στις μνήμες των ανθρώπων
ο ευρέτης του φωτογραφικού φακού.
Χωρίς αυτόν δεν θα 'χαμε ό,τι αγαπήσαμε
στα χρόνια που έφυγαν τρέχοντας
σαν ανεμοδαρμός από μπροστά μας.
Τώρα σε κάδρο ξύλινο ο πατέρας μάς κοιτάζει
με τα γαλήνια μάτια του.

Πιο εκεί η μητέρα και εκείνη στοχαστικά
αφήνει το ήπιο και θλιμμένο βλέμμα της
να πλανάται στους τοίχους του δωματίου.
Ακόμα με το βλέμμα της, ανύποπτη
για ό,τι θα γινόταν, μας κοιτάζει με τ' αναλάμπον
βλέμμα της η μορφή, που, χωρίς να υπάρχει,
χρόνια μας ακολουθεί
στο δύσβατο του βίου μας μονοπάτι,
χωρίς εμείς να την κοιτάμε,
στο πλάγι μας να μας μιλεί,
χωρίς να την ακούμε.

Το γέλιο της κι ο τρυφερός της λόγος,
που σαν τραγούδι, παναρμόνιο αντηχούσε,
τώρα σε μια παράμερη γωνιά του δωματίου
από το κάδρο της μας βλέπει
και τις στιγμές εκείνες, που ένα αιφνίδιο φύσημα
ανέμου στο διάβα του τις πήρε και χαθήκαν
—όπως όλα τα ωραία χάνονται—,
τώρα ξαναζούν σκιές σκιών.

ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

Δεν έχει σημασία αν πέρασαν
πενήντα η εξήντα χρόνια.
Δεν έχει σημασία αν τα τοπία άλλαξαν.
Αν τα μονώροφα σπιτάκια χάθηκαν.
Αν οι αυλές με τις ροδιές και τ' αγιοκλήματα
δεν υπάρχουν πια.
Οι μνήμες συγκρατούν τ' αρχαίο τοπίο.
Συγκρατούν τις σφιγμένες όψεις των κατοίκων,
που καθισμένοι στο πεζούλι, της εξώπορτας
άπραγοι ασπρίζαν συλλογισμένοι και σκυθρωποί.
Τώρα χάθηκαν όλοι.
Ένας ένας έφυγαν στον κόσμο της πικρής σιωπής.
Πότε πότε κινημένος από το σάλεμα της μνήμης
ανηφορίζω τον οικείο δρόμο,
που άλλοτε συχνά τον ανηφόριζα
αναζητώντας τον χαμένο ίσκιό εκείνης.
Κάποιες ακακίες εδώ κι εκεί μένουν ακόμα.
Ανθίζουν τον Μάη και στέλνουν τη νύχτα
το κρυφό τους μύρο να σμίξει με τη μαρμαρυγή των άστρων.
Το φεγγάρι ρίχνει τις χλωμές του ακτίνες
γράφοντας τους ίσκιους των σπιτιών στον δρόμο.
Ακούγεται κρυφή μια μελωδία στη θεϊκή σιγή·
ένα μακρόσυρτο τραγούδι φευγαλέο, που κρυφά μας αγγίζει
κι ανοίγει την πόρτα των πικρών λογισμών.

ΒΡΑΔΙΑΖΕΙ

Τώρα δεν βγαίνω σε περιπάτους·
 το συνήθισα το σπίτι με τη ζεστή του χειμώνα κάμαρα.
 Με τα βιβλία μου γύρω γύρω,
 φίλοι ακριβοί που με κοιτάζουν
 με τ' ακίνητα μάτια τους.
 Το φως του πορτατίφ που αχνά φωτίζει.
 Πότε πότε ακούω το σιγό περπάτημα της μάνας μου
 ν' ακροπατεί στον διάδρομο,
 τον ίσκιο της δειλά να με σιμώνει,
 να μ' αγγίζει, να με ρωτάει αν θέλω κάτι.
 Απατηλής ψευδαίσθησης πικρό σκίρτημα.
 Αφήνω τις σελίδες του βιβλίου ανοιχτές
 και κάνω κάποια βήματα
 στον πλούσιο της σιωπής μου χώρο. Έξω νυχτώνει,
 το παιχνίδι και οι φωνές των παιδιών στον δρόμο κόπασαν,
 κάποιοι αθώοι θόρυβοι ακούγονται στη στέγη·
 οι σπουργίτες βολεύονται στον ύπνο τους.
 Ένας σκύλος γαβγίζει ανέμελα.
 Κανείς διαβάτης δεν περνά.
 Το βουβό και ασάλευτο κύλισμα της νύχτας
 απλώνει το πέπλο του πάνω από τη μικρή μας πόλη.

ΘΑΜΠΙΟ ΤΟΠΙΟ

Χειμώνας.

Βρέχει.

Βουρκωμένα σέρνονται τα σύννεφα

πάνω από τη μικρή μας πόλη.

Στον κάμπο ακούγεται το πέρασμα του τρένου.

Κάποιους με το κουβάρι

του πικρού χωρισμού παραμάσχαλα

τους παίρνει στη γη που νυχτώνει νωρίς.

Αργεί το ροδαλό ανάβλεμμα μιας δύσης,

που τις θύμησες θα κάνει να πετάξουν,

να τρέξουν, να σταθούν έξω

από το άδειο παράθυρο, σιωπηλές

σαν σώμα νεκρού, να περιμένουν τη νύχτα

ν' απλώσει το μεγάλο σεντόνι των άστρων

της πάνω από τα σπίτια, πάνω από την πόλη.

Μ' ένα παράπονο του γκιώνη η νύχτα θα φτάσει,

που θολώνει της θλίψης το κατάμεστο ποτήρι,

που την πληγή μας δεν γιατρεύει ο καιρός,

μα πάντα αφήνει ανοιχτή να ψαλιδίζει

αργά αργά το υφαντό της ειμαρμένης,

που το πότισε με το δικό της στυφό νάμα.

Χειμώνας.

Βρέχει.

Ασάλευτα στέκουν όλα.

Άφωνα.

Λυπημένα.

ΑΠΟΜΕΣΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

Χειμώνας.
Απομεσήμερο.
Τα νέφη σκοτεινά κρέμονται
πάνω από τη μικρή μας πόλη.
Βλέπω έξω από το παράθυρό μου,
οι στέγες των σπιτιών καπνίζουν.
Οι σπουργίτες στέκονται συλλογισμένοι
στα γυμνά κλαδιά των δέντρων.
Οι πρώτες σκιές γλίστρησαν
στις γωνίες της αυλής.
Ώρες της πικρής σιωπής.
Ικετεύω τη βροχούλα ν' αρχίσει
τους κρυφούς της ψιθύρους στα νεκρά φύλλα.
Να 'ρθει σαν ψυχή αδελφή
και να πάρει μπρος από τα μάτια μου
την πικρή θλίψη, το δάκρυ της,
που στάζει αθώρητο
στη μεγάλη στέρνα της μνήμης.
Να φέρει τους υγρούς της ίσκιους
στο ερημικό μου δωμάτιο·
να διώξει σχήματα και εικόνες,
που αναπηδούν από τον ύπνο τους
κι έρχονται να καθίσουν δίπλα μου
και να νοτίσουν με τ' αχνό τους πρόσωπο
των ασάλευτων ματιών μας
τα φανταστικά περάσματα στιγμών,
που ο νους σφιχτά κρατεί στα δύο του χέρια.

ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Δεν θέλω να γυρίζω πίσω
στους δρόμους εκείνους
που τις κρύες και βασανιστικές νύχτες
ανέβαινα αψηφώντας τους ανέμους και τις βροχές·
Δεν θέλω να γυρίζω πίσω
στις γκριζες σιωπές, σ' εκείνες τις νύχτες,
που τ' αστέρια είχαν μετοικήσει σ' άλλους ουρανούς
κι ήταν θαμπά τα φώτα στους δρόμους
της μικρής μας πόλης
κι έρημες οι γειτονιές χωρίς περαστικούς,
χωρίς μηνύματα, χωρίς ήχους.
Δεν θέλω πίσω να γυρίζω κι ομπρός·
πού να κινησω, σε ποιόν ορίζοντα μουντό
σαν καταιγίδας σύννεφο μαβί που εγγίζει;
Στέκομαι ολομόναχος κι αναμετρώ
εκείνα που έγιναν, εκείνα που δεν έγιναν.
Και τώρα σ' ενός αβέβαιου τρίστρατου το τέλος
τίποτα δε βλέπω, κανένα άνοιγμα,
κανένα διάστημα φυγής, που να στρέψω
εκεί το αργό μου βήμα.
Το απέραντο τίποτε βαθύ φαντάζει.

ΜΑΤΑΙΟΣ ΚΟΠΟΣ

Το ξέρω, είναι μάταιος ο κόπος ν' ανεβαίνω,
να με βλέπουν γείτονες και να μ' επιτιμούν.
Μέσα μου μια ακατανίκητη δύναμη με ωθεί,
με φωνάζει. Πήγαινε!
Εκείνη δεν υπάρχει. Έχει χαθεί.
Μάταια την αναζητώ.
Δεν ξέρω αν κάποιος θα το ειπεί παραφροσύνη,
αν στρέψει τα πικρά του βέλη πάνω μου.
Πολλά άλλαξαν τώρα εκεί,
οι δρόμοι, τα σπίτια, οι άνθρωποι.
Οι νύχτες όμως μέιναν όπως ήταν
με τις μυστικές φωνές των ήχων,
με τη θρηνητική κραυγή του γκιώνη
ν' αντηχεί σαν μήνυμα άγνωστης μοίρας.
Καθώς το νιώθω ότι είναι μάταιο
ν' αναζητώ αυτό που έχει χαθεί,
γρήγορα παίρνω τον δρόμο της επιστροφής
δρόμους απόμερους ζητώντας
της ενοχής φροντίζοντας να κρύψω το αμάρτημα.

ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ

Μερικά μόνο από τα σπιτάκια της Περίθαλψης
—παντέρημα, κλειστά και στοιχειωμένα—
απομένουν τώρα.

Σε μερικά υπάρχει αναρτημένο αγγελτήριο
«ΠΩΛΗΤΕ».

Οι ένοικοί τους πρόσφυγες Μικρασιάτες
έχει πολύ καιρό που απεδήμησαν εις Κύριον
εγκαταλείποντας τον άχαρο τους βίο
της ταπεινότητας και της απόγνωσης.

Οι απόγονοί τους χρόνια πολλά στη Γερμανία εργάτες
δεν το 'βαλαν στο νου τους να επιστρέψουν.

Έτσι κυλάει ο χρόνος κι ο μύθος της ζωής,
ρέει χωρίς ταραγμάτα.

Χωρίς να κρούει κανένα σήμαντρο,

που να σημαίνει μιαν ανάσταση,

ή ένα φύσημα πνοής,

που να γυρίζει τις σελίδες στα σκηνώματα
ενός άλλου πεπρωμένου.

ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΑΥΤΗ

Στην πόλη αυτή περπάτησα,
στα ερημικά της στενοσόκακα.
Δεν είχε ποτέ αξιώσεις η πόλη αυτή
να δείξει άλλο πρόσωπο.
Σ' άλλους χρόνους είχε πολλά πηγαία νερά,
λεύκες, ιτιές και πλατάνους.
Είχε ένα μεγάλο πλήθος πελαργών.
Τα δειλινά της ήταν γεμάτα χρώματα, άυλοι ανθόκηποι.
Ένα ρολόγι μεγάλο, στητό σε πύργο, ρύθμιζε τις ώρες.
Τίποτε άλλο.
Σ' αυτή την πόλη έζησα· δεν σκέφθηκα να φύγω σ' άλλη.
Εδώ γνώρισα τον έρωτα χωρίς στα χέρια να 'χω τίποτε.
Μα τίποτε! Ήταν μεστό ποτήρι πίκρας.
Τον αναζήτησα στους ασημαντους δρόμους της.
Εδώ, στη μικρή μας πόλη άπλωσα τα φτερά της φαντασίας.
Εδώ σχέδιασα το υπόλοιπο του βίου μου ταξίδι.
Εδώ με βρήκε ο χειμώνας, όπως τα σπίτια κλειστά που
μένουν, αφού τα εγκατάλειψαν οι ένοικοί τους.
Εδώ στην πόλη αυτή μένω ακόμα.
Εδώ ξημερώνει-βραδιάζει, ξημερώνει-βραδιάζει.
Εδώ θλιμμένες αντηχούν φωνές, όταν ο ήλιος χάνεται στη δύση
και τ' αστεράκι του βραδιού σκάει πασίφωτο
στο μυστικό λυκόφως.
Ήταν το πεπρωμένο μου στην πόλη αυτή να ζήσω.
Χωρίς ενθάρρυνση, χωρίς να περιμένω νά 'ρθει εκείνο,
που τα φτερά του θ' άνοιγε πλατιά σαν ένα αλμπατρός...

ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΠΑΝΤΕΧΗ

Μου έγραψε μετά από πενήντα χρόνια σιωπής.
Τα παλιά γράμματά της χάθηκαν
και τα δικά μου χάθηκαν επίσης.
Το χρώμα των μαλλιών μου έγινε λευκό·
και των δικών της βέβαια, θα πρέπει.
Μ' άλλον παντρεύτηκε.
Γράφει στο γράμμα της πως ήταν εκλογή της μοίρας,
άλλον να πάρει εκείνη δρόμο κι άλλον εγώ.
Τον μύθο της ζωής μου ο Ιταλός Τζιουζέπε Τορνατόρε
στην έξοχη ταινία του *Σινεμά ο Παράδεισος* απεικόνισε.
Ώρα την ώρα, λεπτό λεπτό
με μian ακρίβεια σαν να ήταν πίσω μου
παίρνοντας σκηνές κρυφά, χωρίς εγώ να το γνωρίζω.
Ακόμη και ο συνθέτης που έντυσε το φίλμ
με μουσική, ο Ένιο Μορικόνε, και εκείνος με την ίδια ακρίβεια
το ύφος των στιγμών κατέγραψε με νότες.
Ήταν το γράμμα της μια έκπληξη για μένα.
Πενήντα χρόνια σιωπής δεν είναι λίγα.
Μισός αιώνας.
Απάντησα στο γράμμα της βουτώντας στην Αγάπης
τον απέραντο γιαλό την πένα μου.

ΗΤΑΝ ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Την πρωτόειδα στη θάλασσα
μέσα σε μια βάρκα.
Ο βαρκάρης αργά κωπηλατούσε
στο μικρό λιμανάκι της Περάμου.
Ήταν η μέρα της σχολικής μας εκδρομής.
Το πρόσωπό της λαμπερό από νιότη
ανάδινε επιθυμίες αδιόρατες.
Το βλέμμα της ήταν μεστό από νεανική γλυκύτητα.
Εκείνες τις στιγμές η ερωτική μου άγνοια
δεν πρόσεξε το είδος της θερμής προσήνειας.
Η βάρκα έπλεε αργά στα ήρεμα νερά του λιμανιού
κλείνοντας αργά την αυλαία μιας πράξης θεάτρου.
Αργά ακούμπαγε εκεί που σώνεται ο γιαλός.
Το οικείο της κοίταγμα ήταν φλογερή συγκατάβαση.
Ήταν η αρχή ενός τέλους...

ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΗ

Εκεί που είσαι τώρα το χέρι δεν μπορεί να φτάσει.
Η καρδιά όσο κι αν χτυπά,
ο ήχος της δεν μπορεί να φτάσει.
Τα χρυσάνθεμα από τους κήπους της μικρής πόλης
στο δρόμο θα μαραθούν.
Μακριά είναι ο τόπος που σε κρατεί.
Η σκέψη, όσο κι αν τα φτερά της είναι πλατιά·
φτάνει ως εκεί, μα δεν έχει φωνή να την ακούσεις.
Δεν έχεις τις κρυφές αισθήσεις που εννοούν.
Κείτεσαι εκεί μόνη,
στη θερμή γωνιά της φιλόξενης ξένης γης.
Τον ύπνο σου εκεί τίποτε δεν τον ταραίζει,
Ούτε η θύμηση που γονατιστή σε παραστέκει...

Οπτική Γωνία 17

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2014. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

Πολλοί στίχοι είναι σαν αργυρές κλωστές
δεμένες στα καμπανάκια των άστρων—
αν τους τραβήξεις, μια ασημένια κωδωνοκρουσία δονεί τον ορίζοντα.

Γιάννης Ρίτσος

ΑΔΗΛΕΣ ΩΡΕΣ

Βιβλία τυπώνονται, δοκίμια σε περιοδικά,
 ποιήματα, διηγήματα, περίεργοι στοχασμοί,
 κυνηγητό του πρωτότυπου και του πρωτόγνωρου.
 Νύχτες ολόκληρες κάτω από το λαμπερό τους πορτατίφ
 στο φορτωμένο με βιβλία και χαρτιά γραφείο τους
 γράφουν, σβήνουν ξαναγράφουν οι συγγραφείς.
 Αγγελίες, κριτικές, βραβεύσεις, διαλέξεις, ύμνοι.
 Μια μεγάλη μπάλα στρογγυλή με πύκνωμα αχνόφωτο
 όπως εκείνη του ανεμοστρόβιλου
 κατρακυλάει απ' έναν άνεμο σπρωγμένη
 και σκουντουφλάει και υπερπηδά φραγμούς
 και τρέχει και κανείς δεν ξέρει, δεν το εικάζει
 πώς θα διαλυθεί η μπάλα αυτή εις τα εξ'ων συνετέθη.
 Κι άγνωστο παραμένει, αν τελικά βρεθούν κομμάτια της
 να συλλεγούν και κάποιοι αύριο,
 όπως μεγάλοι των παπύρων της Αιγύπτου ειδικοί,
 θα σκύψουν πάνω τους σχολαστικά να βρούν μian άκρη
 να συγκρίνουν και να ταυτίσουν.
 Όλα καλά.
 Το βέβαιο είναι όμως ένα.
 Τη μοίρα των ανθρώπων και των πολιτειών
 δεν την ορίζουν οι λόγιοι και οι ποιητές (ποιος τους ακούει;)
 ούτε των φιλοσόφων τα τσιτάτα.

ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Τώρα μένουν ακόμα ορθά τα παλιά σπίτια
στοιχειωμένα, βουβά, κλειστά, έρημα.
Σπασμένα από τον αγέρα τζάμια.
Κουρτίνες που μαδούν.
Μπαλκονόπορτες μισάνοιχτες.
«Όλα είναι μελαγχολικά
σαν να 'χει αλλάξει ο κόσμος μυστικά».
Εκεί τα θλιμμένα δειλινά
στη μικρή μας πόλη
έβγαιναν, κάποτε, να ρεμβάσουν
κυρίες σκυθρωπές
φορτωμένες μνήμες από τη φευγάτη άνοιξη,
φορτωμένες το τακτό της αδυσώπητης μοίρας.
Τώρα τα σπίτια αυτά περιμένουν τη στιγμή
να γίνουν άθυρμα των εργολάβων.
Οι φωτεινές προσόψεις που άλλοτε προσείλκυαν
το βλέμμα των περιπατητών θα χαθούν
—όπως κάθε ωραίο—.
Ο κήπος με τη δράνα, ο φράκτης με τ' αγιόκλημα
κι οι βιόλες που νωρίς τον Μάρτη άνθιζαν
τον ίδιο δρόμο της φθοράς θ' ακολουθήσουν.
Σιγά σιγά η μικρή μας πόλη άλλαξε πρόσωπο.
Στους μακρινούς της δρόμους ανάκατη
η σιωπή με τη στυφή γαλήνη περιδιαβάζουν,
περιφέρονται άσκοπα, νωχελικά.
Και τα παιδιά που αργά το βράδυ
αργόσβηναν στο σύθαμπο οι φωνές τους
σαν κάποιο χέρι αόρατο ν' άπλωσε την παλάμη του
και να τα πήρε μακριά...

ΣΚΗΝΙΚΟ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

Κρύα νύχτα.

Είναι κλειστό το παράθυρο του δωματίου μου.

Βρέχει.

Στο λούκι ακούγεται ρυθμικά ο χτύπος του νερού·

συνοδεύει αρμονικά το τραγούδι της μοναξιάς.

Οι ώρες της βροχής είναι δικές μου.

Οι ώρες της σιωπής —θείες στιγμές ονείρου—

ράθυμα βαίνουν·

της θλίψης ο ειρμός βαραίνει.

Χωρίς τη βροχή η νύχτα θα ήταν στείρα,

κοινός τόπος.

Οι στάλες της βροχής τη νύχτα εγείρουν ό,τι,

η μνήμη στέρεα κρατεί, όσα αγαπήθηκαν.

Φωνές που ακόμα αντηχούν και μεις τις ακούμε

έξω από το παράθυρο τώρα τη νύχτα με τη βροχή,

με τη σιωπή των στιγμών, με τον αγέρα

που δέρνει τα ξεραμένα κλώνια,

που μας μιλάει

και μας θυμίζει ότι δεν είμαστε μόνοι

στην πικρή μοναξιά, ότι γύρω μας υπάρχουν

ήχοι, φωνές, σκιές, είδωλα, κρυφοί παλμοί, η βροχή,

που της θύμησης ανοίγει τον κρουνό...

Η ΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ω! Ήταν κάποτε σ' άλλα χρόνια
ένδειας και κατήφειας οδός περιφανής.
Ήταν λαμπρό, μεγαλειώδες τ' όνομά της,
οδός Ελευθερίου Βενιζέλου!
Καμία σχέση δεν έχει το λαμπρό της όνομα
με το συνολικό της πρόσωπο.
Κάποια μαγαζιά σε όλο της το μήκος
χωρίς φανταχτερές προθήκες
κι αισθητικό μενού.
Κάποια καφενεία, όπως συνηθίζονταν τότε,
Ο ΒΟΛΟΣ, η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ,
με τα χλωμά τους φώτα
γέμιζαν από μεσήλικες το βράδυ,
να παίξουν τάβλι ή κουμκάν,
κι άλλοι γύρω τους καθισμένοι, οι θεατές.
Δεν ταίριαζε για δρόμος περιπάτων.
Στενά τα πεζοδρόμιά του και κάπως ανηφορικά
κι ελυσσόμενα, χωρίς ούτ' ένα δέντρο
και θωριά ελκυστική.
Το βράδυ γέμιζε από περιπατητές,
από χαμόγελα, από φωνές φίλων και γνωρίμων,
από εγκαρδιότητα.
Εκεί κάπου ήταν κι ένα ρεστοράν
με τα πλατιά του ανοίγματα, με τα λαμπρά του φώτα,
με σερβιτόρους τυπικά ευγενείς και πρόθυμους·
εκεί σ' αυτό το ρεστοράν —ΓΑΛΛΙΑ ήταν ο τίτλος του—
παρεπιδημούντες ξένοι στη μικρή μας πόλη,
που με απόσπαση ή μετάθεση εστάλησαν
στην ξεχασμένη Δράμα να επιτελέσουν
χρέος υπαλληλικόν, εκεί έπαιρναν το βραδινό
τους γεύμα κάνοντας εμφανή την παρουσία τους.
Σε μια στιγμή απρόσμενη και βλοσυρή
τα καταστήματα ένα ένα ερήμωσαν
και η βοή των περιπάτων κόπασε·
ο δρόμος διατηρεί ακόμα το περίλαμπρο όνομά του.

Πότε πότε ακούγεται λόγος γι' αυτόν
για ό,τι ήταν, για ό,τι πέρασε.
Πότε πότε τον ανηφορίζουν ξένοι επισκέπτες.
Τη νύχτα τα χλωμά του φώτα
φωτίζουν τους λιγοστούς διαβάτες.
Έρημη είναι τώρα η οδός, άπνοη, χωρίς παλμό ζωής.

ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΉΤΑΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

Δεν ξέρω ποιες απ' τις μορφές να σκιαγραφήσω
που τώρα δεν υπάρχουν.
Άλλοτε ήταν της ημέρας πρόσωπα
με γνώριμα τα βήματά τους
στα λιθόστρωτα της πόλης.
Περνώντας από το ένα πεζοδρόμιο στο άλλο
και από τη μια στην άλλη πόρτα
έσπευδαν γελαστά να πούνε το εγκάρδιο καλημέρα.
Δεν ήταν βέβαια ο λόγος τους ανθρώπου περιωπής·
το πρώτο σκαλοπάτι της ζωής ήταν γι' αυτούς ο κόσμος,
ήταν των ταπεινών κινούμενες εικόνες.
Το πέρασμά τους ήταν φωνή τόνου ελάσσονος
κι ήταν ο λόγος τους ρόδο σε φράχτη έρημου κήπου.
Περνούσε ο χρόνος τους αθόρυβα γλιστρώντας χωρίς ίχνη.
Περνούν κλιμακωτά από τη σκέψη
σε στιγμές που μένει ολάνοιχτο της θλίψης το παράθυρο.
Ήταν τ' ανείπωτο κι άχρωμο πέρασμά τους
Απ' τη μικρή μας πόλη
ανύποπτο, απλό, αγέλαστο, μια ιστορία τόσο μεγάλη,
σιωπηρή, σχεδόν σβηστή, που η λησμοσύνη
τώρα πιά την καλύπτει με το σάβανό της.
Πόσο πολύ είναι θλιβερό.

ΠΙΚΡΑ ΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανέβαινα τους στενούς δρόμους με τους κήπους,
 με τους πράσινους φράχτες,
 αποφεύγοντας τους πολυσύχναστους δρόμους
 με τους θορύβους και τα ημίφωτα.
 Ανέβαινα σχεδόν κάθε βράδυ,
 κι όταν έβρεχε κι ερήμωναν οι δρόμοι εντελώς,
 ακόμα κι όταν χιόνιζε κι έσερνε ο αέρας το χιόνι,
 ακόμα κι όταν η νύχτα ήταν παγερή.
 Δεν την περίμενα να βγει·
 δεν ήμουν καν στη σκέψη της·
 απλά θυμόταν τ' όνομά μου,
 ίσως κάποιες στιγμές μας,
 που πάντα μένουν στα κατάστιχα της μνήμης.
 Κοίταξα το φωτισμένο παράθυρο του σπιτιού της
 και περίμενα, περίμενα χωρίς να ξέρω γιατί.
 Οι ώρες, οι μήνες, οι χρόνοι δεν μας περιμένουν,
 τρέχουν γοργά και χαράσσουν πάνω μας το πέρασμά τους
 αφήνοντας τα ψυχοφθόρα ίχνη τους.
 Στο πνιγηρό το πάθος μας δοσμένοι,
 σε μιαν αδυναμία που μας δένει μ' άλυτα δεσμά,
 αυτή μας σέρνει στους αβέβαιους δρόμους·
 κρυφά μια μοίρα τ' όρισε, άφευκτη
 που από το χέρι μας κρατά σφιχτά.

ΜΕ ΤΗ ΒΡΟΧΗ

Στη ζωή μου δεν διάβασα πολύ.
Δεν το μπορώ να καυχηθώ για μέγιστη παιδεία,
Χρόνια, που όταν έβρεχε στη μικρή μας πόλη,
εγώ δεν διάβαζα κλειστός στο σπίτι μας.
Γύριζα σαν το αδέσποτο σκυλί ασκόπως
στους βρεγμένους δρόμους, κάτω απ' τις στάλες της βροχής.
Γινόμεν μούσκεμα, μα ήταν τούτο ποθητό.
Ακούω και τώρα να μιλούν για τέρατα μορφώσεως,
για τετραπέρατα μυαλά,
για κυρίους σοβαροφανείς και πάνσοφους,
που αμέτρητους κατάπιαν τόμους
κι είναι η σοφία τους γι' αυτούς
χρυσό στεφάνι δάφνης.
Ομολογώ πως τους θαυμάζω, τη δόξα τους ζηλεύω,
μπροστά τους υποκλίνομαι.
Θα 'θελα να 'χα τη μισή σοφία τους, όχι όλη,
μα δεν μπορώ ν' αφήσω τις παλιές συνήθειες.
Τώρα είναι αργά.
Παλιός γάιδαρος καινούρια περπατησιά δεν μαθαίνει.
Όταν ακούω στη στέγη μας οι στάλες της βροχής
προκλητικά να με φωνάζουν,
ο νους μου αναστατώνεται.
Μέσα μου κράζει μια φωνή επιτακτικά:
Θαρσείν χρη!
Παράτα τα όλα. Πάρε τους δρόμους!
Βρέχει.

ΜΝΗΜΗ ΑΣΒΗΣΤΗ

Το ξέρω, ο δρόμος μένει χωρίς ίσκιους ινδαλμάτων
(οδός Κυδωνιών). Εγώ τ' αναζητώ.

Σπίτια κλειστά· παλιά τοπία ξεχασμένα·
άναρχη βλάστηση, νύχτες που κρύβομαι στο σκοτάδι τους,
οδυνηρό θα ήταν να με ιδούν οι γείτονες,
που τους καιρούς εκείνους μ' έβλεπαν.

Χαμένα όλα. Τίποτε δεν έμεινε. Ώρες νεκρές.

Μόνο η μνήμη κρατεί των αιθέριων ματιών τις ανταύγειες·
τη μαγεία του λεπτά χαραγμένου χαμόγελου·
την περίτεχνη γοητεία των βρεγμένων μαλλιών με τη βροχή.
Το πέρασμα από το τίποτε εκείνο το πλάνο,
που η μνήμη σφιχτά κρατεί,
κινεί τον ρυθμό των βημάτων μου...

ΓΙΑΖΙΚ

Αναζητούσα ό,τι δεν ήτανε για μένα
και ό,τι δεν με ταίριαζε,
όχι από κακή κατασκευή και όψη
αυτό λίγο βαραίνει και μετρά,
αλλά από την έλλειψη πλούσιου προφίλ.
Ντυμένος πάντα με ρετάλια κι ατημέλητος
αγνόησα τη μόδα παντελώς.
Καμιά υπόσχεση δεν έδινα για ένα ευοίωνο μέλλον.
Ζητώντας ό,τι δεν ήταν για μένα,
βρήκα παντού κλειστές τις πόρτες.
Και βέβαια τα χρόνια εκείνα πέρασαν,
όπως το τρένο στην ομίχλη,
ανήκουν στο σκιώδες παρελθόν
και μοιάζουν σαν να μην ήταν καθόλου,
σαν να μην έγιναν,
σαν να τα είδα μόνο, όταν γινόταν, κάπου.
Τώρα συνθέτω στίχους καθιστός κάτω απ' το φως του πορτατίφ,
συντροφιά πιστή μου είναι τώρα οι στίχοι.
Γράφω για έρωτες και για γυναίκες που δεν ήτανε για μένα
και που εγώ τις ήθελα.
—Οδυνηρόν εστί να θέλεις και να μη σε θέλουν—
Όλες τους μ' ένα ταχύ βηματισμό με προσπεράσαν
τραβώντας προς τη δόξα, προς το φως.
Καμιά δεν είπε το ηρωικό της και μεγάλο ναι!
Να 'σπρωχνα και 'γω ένα καροτσάκι με μωρό στην αγορά
και δίπλα μου περιφανής, να βάδιζε εκείνη.
Γιαζίκ...

ΤΟ ΚΑΝΤΗΛΙ

Το καντήλι έμεινε όπως ήταν
 δίπλα στις εικόνες των Αγίων,
 όπως το είχε αφήσει η μητέρα μου,
 όπως το κράτησε η αδελφή μου,
 όπως το άναβε τα Σαββατόβραδα, το πρωί τις Κυριακές
 και τις μεγάλες γιορτές.
 Έφυγαν και οι δύο στον κόσμο της σιωπής.
 Έμειναν στην άκρια της γωνιάς τα εικονίσματα και το καντήλι.
 Οι Άγιοι εποπτεύουν με το ασκητικό τους βλέμμα·
 η Βρεφοκρατούσα, που την έφεραν από την πατρίδα,
 όταν ήρθαν πρόσφυγες στη Δράμα. Βλέπει,
 μας βλέπει ευσπλαχνικά και σιωπηρά.
 Τώρα ανάβω το καντήλι εγώ χωρίς να παραλείπω,
 τώρα είναι δικό μου μέλημα.
 Αυτές με παραστέκουν κι αμίλητες κοιτούν.
 Μια παράδοση, μια πτυχή μνήμης,
 ό,τι ζει,
 ό,τι ταυτίστηκε με τα βήματά μου,
 το εικονοστάσι, το σπίτι,
 η μέρα του Θεού που ξημερώνει.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ ΔΡΑΜΑΣ

*Οικίας περιβάλλον...
που βλέπω... χρόνια και χρόνια.
.....
αισθηματοποιήθηκες ολόκληρο για μένα.
Κ. Καβάφης*

Καθώς κοιτάζω τώρα τα κατάκλειστα σπίτια της Περίθαλψης.
Καθώς αναλογίζομαι τους παλιούς κατοίκους της,
συλλογίζομαι πόσο η σκέψη μας για τη ζωή
γίνεται κόμπος άλυτος.
Ήρθαν εδώ διωγμένοι πρόσφυγες με την ψυχή στο στόμα
μ' όνειρα, με νοσταλγία πικρή, με προσδοκίες,
όταν του χρόνου τα γυρίσματα έβαιναν
χωρίς να βλέπουν πίσω τους...
Έχουν μια παροιμία οι Ρώσοι:
«Τα νταβούλια από μακριά
χοντρά ακούγονται».
Ερχόταν ο χειμώνας, έξω από τα σπίτια τους το βράδυ
άναβαν τα μαγκάλια τους, μύριζε η γειτονιά δαδί.
—Οι νέοι δεν τα ξέρουν τα μαγκάλια—
Έπρεπε να ζεσταθούν οι παγωμένοι τοίχοι,
τα παγωμένα τσιμέντα του σπιτιού.
Έπρεπε να διαβάσουν τα παιδιά.
Άναβαν οι μάνες τις γκαζόλαμπες
και τα παιδιά κάτω απ' τις λάμπες
διάβαζαν για τους τριακοσίους του Λεωνίδα,
για τον Θεμιστοκλή και για τον Μέγα Αλέξανδρο
κι ο πατέρας ολημερίς στην αγορά για μεροκάματο
γύριζε αργά το βράδυ βαρύς και σκυθρωπός.
Έτσι κύλησαν τα χρόνια τότε στην Περίθαλψη,
όπως την έλεγαν, με μουλωχτή κατήφεια, μ' ένδεια.
«Περιμένοντας τους βαρβάρους...».

Σημ. Το ποίημα γράφτηκε λίγες μέρες πριν από τον χαμό δύο σπουδαστών στην Λάρισα από μαγκάλι. Έγραψα: «οι νέοι δεν τα ξέρουν τα μαγκάλια» κι εννοούσα περιπτώσεις πτωχών ανθρώπων, που δηλητηριάστηκαν στην «Περίθαλψη» από μαγκάλια τους πρώτους ζοφερούς χειμώνες της προσφυγιάς.

ΜΝΗΜΗ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΦΙΛΟΥ

Τυχαίνει να περνώ. Στρέφω τα βλέμματά μου.
 Κοιτάζω προς τα εκεί. Βλέπω το παράθυρο,
 που σφύριζα να βγει.
 Τα παιδικά μου χρόνια έρχονται στο νου,
 οι ανέμελες ώρες.
 Τώρα όλα εκεί αδρανούν ατάκτως ερριμμένα.
 Βέβαια κάποια μέρα, αυτό είναι βέβαιο,
 το σπίτι αισθητικά θα γίνει συμπαθές,
 όπως ήταν στην πρώτη του μορφή
 με τα λιτά μοτίβα των χρωμάτων
 και τις προσόψεις του τελειωμένες.
 Απ' το παλιό του ιδεώδες με τις φωτόλουστες βεράντες,
 με τις ακτίνες ν' ανακλούν στις φυλλωσιές των θάμνων,
 ένας κόσμος εξαίσιας καλλονής θα κάνει την εμφάνιση
 κι όσα η ομορφιά, η άυλη θεά, προστάζει.
 Το πρόσχαρο τοπίο κι όσα ήταν χάρμα των ματιών
 κι όσα ανάδιναν παλμούς ζωής
 κι έρρεε ο χρόνος χαράς απάνεμο ποτάμι
 η μνήμη τα κρατεί.
 κι όσο αυτή θα υπάρχει θα τα κρατεί,
 όπως κρατεί το σφύριγμά μας,
 το παιχνίδι μας, τους περιπάτους μας,
 την άδολη φιλία μας π' άλλη φορά στο πέραςμα
 του χρόνου ποτέ δεν γνώρισα.

Σημ. Παιδικός μου φίλος ήταν ο Λάκης Εξάρχου, γόνος γνωστής αριστοκρατικής οικογένειας στη Δράμα. Γνωρίστηκα τυχαία μαζί του (1938) και γίναμε καλοί φίλοι.. Η φιλία μας διατηρήθηκε και κατά τους χρόνους της γερμανικής κατοχής στη Θεσσαλονίκη. Ο Λάκης σπούδασε στην Ιταλία μηχανικός κι εγκαταστάθηκε μετά το πέρας των σπουδών του οριστικά στην Αθήνα, όπου και ευδοκίμησε επαγγελματικά. Τώρα ο Λάκης δεν υπάρχει στη ζωή. Κάνω αναφορά στην έπαυλη της οικογένειας Εξάρχου με τον ευρύ και υποδειγματικά φροντισμένο ανθόκηπο της πρόσοψης. Μέχρι την κήρυξη του πολέμου (1940) η κατοικία και ο κήπος αποτελούσαν χάρμα των ματιών και καύχημα της μικρής μας πόλης.

ΚΑΤΗΦΕΙΑ

Κοιτάζω απ' το παράθυρό μου
στην αχλή του απογεύματος
—είναι μέρα Κυριακή—.
Ακίνηται ο δρόμος
χωρίς περαστικούς, χωρίς παιδιά.
Απέναντι κλειστό ένα σπίτι·
Χρόνια πολλά είναι κλειστό.
Έφυγαν τα παιδιά μακριά, σε ξένα μέρη.
Και οι γονείς τους κλείνοντας μόνοι της ζωής τον κύκλο,
όντα που δεν γελάσανε ποτέ,
δεν έσπευσαν ποτέ σε οικείους χώρους ομιλίας και συνάφειας·
ούτε μπορώ να υπολογίσω πόσα περάσαν χρόνια,
που οι γείτονες τους είπαμε το αντίο το στερνό.
Το σπίτι τώρα κλειστό μένει.
Μαδά με τον καιρών το πέρασμα
κι είναι σαν στοιχειωμένο.
Κι ούτε που φάνηκε ποτέ κανείς ν' ανοίξει τα παράθυρά του.
Ζωής ακτίνα να φανεί.
Είναι Κυριακή, ο ήλιος γέρνει.
Τα ισκιώματα γλιστρούν.
Κοιτάζω απ' το παράθυρό μου.
Στιγμή ερήμωσης, πικρής συλλογής, κατήφειας.

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

Ήμουν συλλέκτης από τα μικρά μου χρόνια.
 Μέσα μου φαίνεται υπήρχε εξαρχής η κρύφια προτροπή.
 Άρχισα με τον Καραγκιόζη, πώς δεν το ξέρω, δεν θυμάμαι.
 Αγόραζα φιγούρες του θεάτρου σκιών.
 Αγόραζα και τα βιβλιαράκια,
 ας πούμε «Ο Καραγκιόζης πλοίαρχος».
 Ένα καρφί το χτύπαγα στις πέτρες
 και πλάταινα την άκρη του.
 Μετά το έτριβα να γίνει κοφτερό
 κι έτσι γινόταν το κοπίδι μου.
 Σιγά σιγά δουλεύοντας σε πρόχειρα χαρτόνια,
 έκανα όλες τις γνωστές φιγούρες: τον Βεληγκέα,
 τον Μπαρμπαγιώργο, τον Χατζηαβάτη,
 τον γιο του Καραγκιόζη, τον Νιόνιο και το φίδι.
 Περνούσαν τότε οι ώρες μου όμορφα κι απλά·
 μ' ενέπνεαν και με μιλούσαν οι μορφές τους.
 Με τους πολέμους και την εισβολή απ' τον Βορρά
 αφήσαμε το σπίτι μας και φύγαμε.
 Οι ώρες ήταν τραγικές.
 Κάποιοι το άνοιξαν το σπίτι μας και πήραν όλα τα βιβλία
 του πατέρα μου και των μεγάλων μου αδελφών,
 τους σπάνιους δίσκους που είχαμε και το γραμμόφωνό μας.
 Πήραν μαζί και της δικής μου πρώτης άνοιξης το περιβόλι.
 Τα παιδικά μου αναφερώματα
 και της αθώας μικρής ζωής την ευτυχία,
 τον Καραγκιόζη.

ΜΝΗΜΗ ΠΕΡΙΛΥΠΗ

Συνήθως οι δρόμοι ήταν έρημοι,
δεν ήταν δρόμοι, μονοπάτια ήταν,
που τα χάραξαν τα πόδια περιπατητών.
Δεν οδηγούσαν πουθενά.
Καθόριζε την ύπαρξη τους το αόρατο τίποτε.
Μια ακακία κάπου εκεί πυκνόφυλλη μόνη στους ανέμους,
μόνη στην άκρια του ρέματος που κόαζαν οι βάτραχοι
στο σύθαμπο του βραδινού.
Εκεί έριχνε η ακακία τους ίσκιους της φιλόξενους
το μεσημέρι του καλοκαιριού.
Μια πέτρα εκεί, βράχος, θέση για να καθίσουν δύο
περίμενε τα βήματά μας.
Άκουγε τα χαρωπά μας λόγια και τα γέλια μας
κι έβλεπε το πλέξιμο των δυο χεριών
και των χειλιών μας.
Πάνω στην ακακία την πυκνόφυλλη οι σπουργίτες
στάλιαζαν στην ντάλα του μεσημεριού·
το φτάσιμό μας δεν τους τρόμαζε.
Όμως, τελειώνει ό,τι αρχίζει, ο βράχος ήταν να μείνει μόνος
και η ακακία μόνη, το ρέμα, οι βάτραχοι, οι σπουργίτες
και η μνήμη που εκεί περιδιαβαίνει
μόνη, αργή, περίλυπη.

ΣΕΡΕΝΑΤΑ

Είχε γίνει η σερενάτα συρμός στη μικρή μας πόλη.
 Σπίτια μονώροφα, διώροφα, αυλές, κήποι,
 χαμηλά μπαλκόνια, γλάστρες με γαρίφαλα και κρίνα.
 Περιπατητές της νύχτας τραγουδούσαν
 στους δρόμους με τα λιγοστά τους φώτα
 και τους ίσκιους. Τους γάβγιζαν οι σκύλοι
 κι οι γάτοι έντρομοι απ' τις γωνίες κοιτούσαν.
 Αντηχούσε σταλιά του πόνου το νοσταλγικό τους τραγούδι
 κάτω από τα κλειστά παράθυρα
 με την ψευδαίσθηση ότι το αθώο ερωτικό τους
 μήνυμα θα έφτανε στον αποδέκτη αυτούσιο και συμπαθές.
 Χρυσή, ωραία εποχή απλών ηθών.
 Άδολη πίστη θώπευε σαν χάδι ανάλαφρο πνοής
 τα φύλλα της καρδιάς.
 Δεν είχε αρχίσει ο πόλεμος ακόμα
 κι αθώα μ' ελπίδες, μ' αναμονές, με προσδοκίες
 περνούσαν οι στιγμές και γύρω μας και μέσα μας.
 Μικρές χρυσές καμπάνες πλήθος σκόρπιζαν
 τους ήχους τους στέλνοντας το τερπνό τους μήνυμα.
 Ήρθαν οι δίσεχτοι καιροί. Οι τροβαδούροι δεν
 ακούστηκαν ξανά. Μαρμάρωσαν των τραγουδιών οι τόνοι.
 Στυφά περάσματα καιρών. Φυγές.
 Πικρά βραδιάσματα, νύχτες ζοφερές
 Αβέβαια πρωινά...

ΜΙΑ ΜΥΓΔΑΛΙΑ ΣΤΟ ΞΕΦΩΤΟ

Εγώ σε πρόσμενα.
Αδημονούσα να 'ρθεις.
Σε πρόσμενα εναγώνια.
Δεν ξέρω αν και τον άλλο χρόνο θα σε περιμένω.
Δεν ξέρω αν κι άλλος, όπως εγώ, εναγώνια σε πρόσμενε
να ιδεί το φως των πρώτων σου ανθών
ν' ασπροβολά στο πούσι τ' αυγινό.
Κι εκείνος που δεντρί φτενό και άσημο
σε φύτεψε στην άκρη του αμπελώνα
(ποιος να 'ταν άραγε;)
και ζεις εκεί ολομόναχη απόηχος του χθες.
Εγώ σε πρόσμενα στου μπάτη τ' αργοφύσημα
τρεμίζοντας τριγύρω να σκορπάς τη λάμψη π' ανασαίνει.
Με των ματιών σου το πρωτάνοιγμα
να στέλνεις πέρα το εγερτήριο σάλπισμά σου...
Η ρεματιά που χάσκει κάτω σου
ατάραχη σ' αφήνει· ούτε το καταχείμωνο,
ούτε τ' αγριοκαίρι σε φοβίζουν,
σαλεύουν τα κατάγυμνα κλαδιά σου
από τη βιάση του ανέμου χτυπημένα.
Μέσα σου κρυφός παλμός ακοίμητος σκιρτά
και τα κλειστά σου βλέφαρα κεντά
στο φως το διάφανο ν' ανοίξουν.
Κι όταν φουντώνει τ' άνθος σου και πάλλει μυστικά
στο ηλιόφως οι μέλισσες έρχονται απ' τις κυψέλες
να πιουν το νέκταρ βουίζοντας από ανθό σε ανθό
φτεροκοπώντας.
Κι όταν το βράδυ σιγαλό τους ίσκιους του απλώνει,
μες στ' άνθια σου στιλπνή πεταλούδα διαμαντιού
σκάει ο αποσπερίτης.

ΤΟ ΜΑΓΑΖΑΚΙ

Από το μαγαζάκι αυτό περνάω κάθε μέρα,
καθώς είναι ο δρόμος μου για το χωριό.
Σταματώ λίγα λεπτά, με γοητεύει.
Απλό, πολύ απλό, σχεδόν —θα έλεγα—
μια υποψία μαγαζιού.
Μικρό, που μόλις πέντε άνθρωποι χωρούν.
Λίγα πλακόστρωτα σκαλιά, τα δρασκελάς
και μπαίνεις μέσα.
Στο μεγάλο ψυγείο, που κατάφορτο δουλεύει
θορυβώντας και λες θα γκρεμιστεί ατόφιο,
υπάρχουν σωρευμένα όλα τ' αγαθά του κόσμου.
Δυο γατούλες πάνε κι έρχονται ανάμεσα
στα πόδια του ηλικιωμένου μαγαζάτορα.
Πάντα κάποιος από τους πελάτες κάθεται
στο φιλόξενο κάθισμά του
απ' την πολυκαιρία μαδημένο και γυρτό.
Περνάω κάθε μέρα με το πρόσχημα να πιω καφέ.
Δεν είναι καφενείο, παντοπωλείο είναι,
αλλά στους φίλους και γνωστούς δείχνει
αμέριστη προσήνεια.
Το μεσημέρι κάποιοι αφήνουν τις δουλειές τους
και φτάνουν ατημέλητοι
και ξέρει ο παντοπώλης τι ζητούν.
Τους προσκομίζει τσίπουρο, παρίζα φέτες,
μια ντομάτα, ένα μαχαίρι και ψωμί.
Στο μαγαζάκι αυτό το απλό βρήκε η ανθρωπιά
τον θρόνο της να στήσει πιο μεγάλο,
πιο πολυτελή από εκείνον που
ο υπερόπτης Ξέρξης έστησε στο Αιγάλεω.

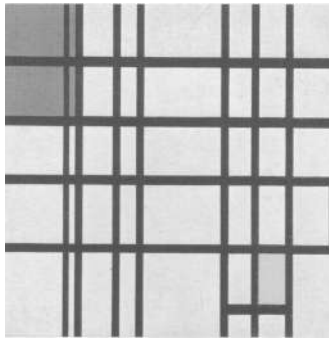
ΔΩΡΟ ΑΝΑΠΑΝΤΕΧΟ

Έφτασα επισκέπτης στην εξαίσια
εκείνη πόλη της Απουλίας.
Έλαβε το μήνυμά μου.
Την επομένη μέρα συναντηθήκαμε
σ' ένα μικρό καλαίσθητο πάρκο.
Απρίλης ήταν.
Η άνοιξη στην Απουλία είναι πανδαισία φωτός
τούτο τον μήνα. Λάμπουν τα πάντα!
Και για τους δύο ο ξένος λόγος
ήταν αζεπέραστη καμπή.
Με τις κινήσεις των χεριών με τις συσπάσεις του προσώπου
λέγονται όλα, και τα πιο δύσκολα.
Άφωνη σιωπή... Και ξάφνου
ο από μηχανής θεός, αναπάντεχα,
λύνει τη σιωπή.
Ένα πουλί σταλμένο από μάγο προστάτη,
μυστικά σταλμένο, πάνω από το κεφάλι μας
φτάνει στο δέντρο.
Εκείνη μονολογεί τρυφερά: uccello! δείχνοντας
πάνω με το δάχτυλο.
Και εκείνο μ' ένα τιτίβισμα τερπνό
την άφωνη σιωπή την έκανε γιορτής τραγούδι.
Πέρασαν τα χρόνια. Εκείνη χάθηκε
—όπως όλα τα ωραία περνούν και χάνονται—.
Το ηχηρό απρόσμενο τιτίβισμα όμως κάποιες στιγμές,
που η συλλογή αποκοιμίζει την εγρήγορση,
αντηχεί, όπως τότε, στο μικρό καλαίσθητο πάρκο
της Απουλίας...

ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Όταν ανοίγω τα περιοδικά που μου στέλνουν, απορώ και εξίσταμαι.
 Το σχήμα του αδιέξοδου
 ορθώνεται μπροστά μου
 σαν στιβαρό βυζαντινό τείχος. Πύργος Βαβέλ!
 Γίναμε οι ποιητές πολλοί· σαν τα μυρμήγκια,
 σαν τα λαμόγια της διαφθοράς.
 Ονόματα, τίτλοι, πολλά ονόματα, πολλά έργα.
 Κατεβατά εγκωμίων, μεγάλες υποσχέσεις
 για λαμπρό ποιητικό μέλλον.
 Ανάμεσα στους άνδρες ποιητές και οι γυναίκες
 υψώνουν το ανάστημά τους
 και διεκδικούν διακρίσεις και πρωτεία.
 Διαβάζω το βιογραφικό τους κι απορώ
 πώς οι ποιητές αυτοί (δικηγόροι, συμβολαιογράφοι,
 μηχανικοί, ιατροί, κυρίως ιατροί) πρώτο μέλημα έχουν
 να πάρουν κάποια θέση στην ποιητική κονίστρα.
 Διαβάζω τα ποιήματα τους· τα ξαναδιαβάζω.
 Σταματώ. Σφίγγω το πνεύμα μου όπως ένα σφουγγάρι.
 Εντείνω την προσοχή μου και είμαι ευτυχής,
 αν καταλάβω τα νοούμενα.
 Μα θα μου πείτε αυτό είναι της εποχής μας πάγιο σύστημα.
 Άφησε τον καθένα να νιώθει και να καταλαβαίνει
 όπως εκείνος θέλει.
 Το θετικό όμως είναι ένα.
 Οι ποιητές γινήκαμε πολλοί σαν τα μυρμήγκια.
 Μέγα πλήθος!
 Αυτό δεν είναι βέβαια άσχημο.

Οπτική Γωνία 18

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2014. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

Έστειλα ποιήματα μου
στην Αθήνα σε διακρινόμενο
μελετητή και κριτικό της λογοτεχνίας.
Μ' απάντησε:
Διάβασα τα βιβλία που μου στείλατε.
Σ' ένα μεγάλο μέρος
πραγματοποιείται το θαύμα της απλότητας.
Είναι, σχεδόν, ένα νέο είδος ποιητικής έκφρασης.
Φαντάστηκα τον Καβάφη, αν μπορούσε να τα διαβάσει,
να σας σφίγγει εγκάρδια το χέρι.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΟΥ

Μέσα στο πλήθος το πλατύ των ποιητών
 αιφνίδια μου 'ρθε να χωθώ ανάμεσά τους,
 να δώσω όλο το είναι μου χωρίς κανείς να το ζητήσει.
 Φωνή που δεν ακούστηκε μακριά,
 αδύνατη φωνή, ισχνή μέσα στην τύρβη των φωνών.
 Ωστόσο αδιάφορος γι' αυτό συνέχισα να τραγουδώ
 σαν τον μικρό Γαβριά του ποιητή Ουγκώ,
 που ξένοιαστος στη νύχτα και στην παγωνιά
 με δυνατή φωνή, ανέμελος έστελνε το τραγούδι του
 στα σκοτεινά στενά του Παρισιού.

*Ήτο ήδη νυξ. Το παιδίον τούτο ωχρόν,
 κάτισχνον, ράκη ενδεδυμένον φορούν
 εν παντελόνιον πάνινον εν ώρα χειμώνος
 (Φεβρουάριος μην) ανέβαινε τον δρόμον
 άδον γεγωνυία τη φωνή.*

Πέρασαν οι καιροί και τα τραγούδια μου μαράγκιασαν,
 ξεράθηκαν όπως τ' ανθόπλεκτα τσαμπιά της ακακίας,
 όπως μια λάκα με νερό το καλοκαίρι,
 όπως οι παπαρούνες στις γωνιές των χωραφιών,
 άφαντο τ' άλικό τους χρώμα.
 Ό,τι κάνει αρχή να ζει, γρήγορα πεθαίνει.
 Η μοίρα όλων, και των πιο λεπτών στιγμών,
 είναι ο θάνατος, ο χαμός, η ανυπαρξία, η αφάνεια.
 Τα τραγούδια τον ίδιο δρόμο ακολουθούν,
 γίνονται σκόνη,
 τ' αγέρι που φυσά τα παίρνει μακριά
 και τα σκορπίζει.

ΜΑΤΑΙΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Είναι πρωί, κάθομαι μπροστά στα χαρτιά μου,
πρέπει να γράψω.
Ο ήλιος μπαίνει από το ανοιχτό παράθυρο
και λοξά με κοιτάζει αμήχανα.
Την κουρτίνα κινεί ένα χέρι αόρατο,
μια πνοή.
Ο λογισμός αναπολεί το χέρι σου,
τους πέντε κρίνους
κι ανάμεσά τους ένα γιασεμί,
σεπτή θωριά λεπτού στοχασμού.
Είναι η σκέψη που ανιχνεύει, που αναζητεί,
που περιφέρεται βηματίζοντας αργά
στο αποψιλωμένο χθες, σ' έρημα μονοπάτια·
ίσως κάπου μια φωνή ακουστεί,
ίσως κάπου φανεί ένα είδωλο.
Γύρω από τον βωμό της μεγάλης πλάσης
άυλο του ονείρου πλέκουν το στεφάνι
είδωλα καμώντων.

ΚΡΥΦΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Βέβαια δεν ξέρω αν στη γη τη φιλόξενη,
που το χώμα της σκέπασε το σεπτό σκήνωμά σου
υπάρχουν κυπαρίσσια όπως στα δικά μας κοιμητήρια
να σειόνται ανάλαφρα στον ήλιο
αγγίζοντας τον ουράνιο θόλο.
Αν υπάρχουν σπίνοι να κελαηδούν και να γεμίζουν
με το φληνάφημά τους τη θλιμμένη γη.
Δεν ξέρω αν τις τροπικές ξάστερες νύχτες
συνομιλείς με το πνεύμα των πεφιλημένων,
που δεν παύουν να σου στέλνουν
θερμά μηνύματα λογισμού.
Αν και ο δικός σου στοχασμός πετά αθώρητος στο πλάγι μας
κι άυλος αγγίζει το κορμί μας ανεπαίσθητα,
με μια υπόνοια πως πίσω από το άγγιγμα
πλανάται το δικό σου είδωλο.

ΜΑΤΑΙΗ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Το βράδυ, όταν αργά το βήμα μου με οδηγεί εκεί
σε μάταιη περιδιάβαση,
κάθε μου σκέψη σε τρυφερές στιγμές
σαν πεταλούδα σπαστική
από την μια στην άλλη βαίνει
κι ανασταίνει ό,τι πια δεν υπάρχει,
ό,τι έχει χαθεί στις άοκνης μοίρας το ποτάμι·
όπως το κάθε σκίρτημα χαράς,
που κατά τύχη κεντρίζει την ψυχή μας
χάνεται ευθύς,
καταποντίζεται στη θάλασσα της θλίψης
και μένει εκεί ναυάγιο σε σκοτεινό βυθό.
Σε μια στιγμή απρόσμενη και βλοσυρή
τα καταστήματα ένα ένα ερήμωσαν
και η βοή των περιπάτων κόπασε·
ο δρόμος διατηρεί ακόμα το περίλαμπρο όνομά του.
Πότε πότε ακούγεται λόγος γι' αυτόν,
για ό,τι ήταν για ό,τι πέρασε.
Πότε πότε τον ανηφορίζουν ξένοι επισκέπτες.
Τη νύχτα τα χλωμά του φώτα
φωτίζουν τους λιγοστούς διαβάτες.
Έρημος είναι τώρα ο δρόμος, άπνους, χωρίς παλμό ζωής.

ΠΑΡΑΙΣΘΗΣΕΙΣ

Περιμένω να βρέξει,
σωρεύτηκαν μαύρα τα νέφη πάνω από τη μικρή μας πόλη.
Η βροχή θα γράψει τη μορφή σου
στο νοτισμένο παράθυρο.
Θα σε ιδώ να με γνέφεις
ή να μου χτυπάς το τζάμι,
όπως ένα πουλάκι νηστικό στην παγωνιά.
Δεν τολμώ να σηκωθώ,
να πλησιάσω το παράθυρό μου·
φοβάμαι μήπως φύγεις, μήπως χαθεί
η θεία εικόνα από το τζάμι.
Βλέπω, μόνο βλέπω το σιωπηλό χαμόγελό σου,
στην τρυφερή ματιά σου να με γνέφει να 'ρθω,
να σφίξω στα στήθη μου την εικόνα,
το πλάνο είδωλο.

ΧΡΟΝΟΣ ΑΚΑΜΑΤΟΣ

Μένει στη μνήμη το γκρενά γαρίφαλο στο παραθύρι,
οι κουρτίνες με τις ροζ ροζέτες,
που απαλά ανέμιζαν στο φύσημα του αγέρα.
Με τον χρωστήρα του τεχνίτης άξιος εικόνισε
στης μνήμης τον καμβά
σε φως αχνά λουσμένη τη στιγμή,
που μένει ανεξίτηλη στον χρόνο,
που τρέχει ακάματος και παίρνει ό,τι βρει στο πέρασμά του
και το σκορπίζει, όπως ένα μπουρίνι ξαφνικό
με τις πλατιές φτερούγες του αρπάζει ό,τι βρει
και στη φρενήρη ορμή του
όλα τα κάνει άθυρμα και κουρνιαχτό.

ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΕΚΕΙΝΗΣ

Κλείστηκα πάλι στο δωμάτιό μου.
Έκανα τον περίπατό μου,
μια περιδιάβαση γνωστή ανάμεσα
σε δεντροκήπους και σ' αυλές
και σε κεκοιμημένους που η μνήμη κρατεί,
φέρνοντας το βαρύ φορτίο της θλίψης.
Αργό φτάνει το μούχρωμα με τις σκιές του
να γλιστρούν ανείπωτα
και τα φυλλώματα των δέντρων να ντύνονται
το γκρίζο του ουρανού κι ο δρόμος να ερημώνει
και να 'μαι μόνος, χωρίς ν' απλώνει πάνω μου
το χέρι της αόρατη φωνή,
που νιώθω πάντα πίσω μου σιωπηλή ν' ακολουθεί
σαν μιας παραίσθησης τ' άδηλο ντύμα.

ΟΤΑΝ ΠΕΘΑΝΩ...

Όταν πεθάνω,
θέλω να με θάψουν
στο κοιμητήριο ενός χωριού που φθίνει·
ν' ακούω τον σπίνο,
ν' ακούω τ' αγέρι στα φυλλώματα.
Να βλέπω τον αποσπερίτη.

Απρόσμενο, σταλμένο από χέρι αόρατο
θά 'ρθει κι αθόρυβο, σεμνό
την σιωπηλή θωριά θ' ανοίξει των ανθών του ένα λουλούδι,
—πλάνο ένα πέρασμα—
μια μυστική φωνή,
που θ' αντηχεί το δειλινό τριγύρω,
όταν χλωμός θ' αγγίζει ο ήλιος του φθινόπωρου
τις κορυφογραμμές του μακρινού ορίζοντα:
*Καλότυχοι οι νεκροί που λησμονάνε
την πίκρια της ζωής...*

ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

Χιόνιζε κάποτε πολύ στη μικρή μας πόλη.
Το κρύο ήταν ανυπόφορο.
Οι μύτες των ποδιών μας, τ' αυτιά μας και τα χέρια μας πάγωναν.
Οι σπίνои ερχόντουσαν στους κήπους μας
εκλιπαρώντας ψίχουλα στοργής.
Ερχόσουν και χτύπαγες την πόρτα μου.
Την άνοιγα.
Άγγελοι χαράς έστηναν γύρω μου ανάλαφρο χορό.
Ζέσταινα με τα χέρια μου τα παγωμένα γόνατά σου.
Ζέσταινα τους παγωμένους κρίνους των δακτύλων σου.
Η φωτιά τριζοβολούσε στην εστία.
Το μικρό δωμάτιο πλεούμενο γινόταν που ταξίδευε
σε ωκεάνιες θάλασσες.
Έβουν εσύ ο πλοίαρχος κι ήμουν εγώ ο ναύτης.
Καιροί...
Το λιμάνι ήταν σ' άγνωστη γη...
Δεν φτάσαμε εκεί ποτέ.

ΕΓΕΡΤΗΡΙΟ ΜΝΗΜΗΣ

Καθώς νυχτώνει, από υπαίθρια αναψυκτήρια
φτάνουν με τα φτερά της σιγανής πνοής μελωδίες,
μακρινοί απόηχοι, που τώρα σπάνια τους ακούς.
Άλλαξαν όλα και το τραγούδι που ήταν τότε
μια λεπτή καταγραφή ερωτικών παλμών,
μια ταύτιση μαζί τους μ' άγραφους νόμους.
Φτάνουν οι ήχοι κι όσες μέσα μας
θησαυρισμένες συγκινήσεις μένουν,
σπάζουν το κέλυφός τους κι αναζούν.
Ανοίγουν διάφανες, όπως ανοίγει μια τουλίπα στην αυλή,
μ' άλικη θωριά κι αναζητεί το χάδι των ματιών μας.
Αναζούν τα τραγούδια που μιλούσανε γι' αγάπη,
για τον άκρατο έρωτα, για την αλώβητη
αληθινή χαρά των ψυχών.
Καθώς νυχτώνει, φτάνουν από μακριά οι μελωδίες.
Αντηχούν ήχοι παλιοί,
που φωνάζουν δυνατά, για να ξυπνήσουν μνήμες,
που εδώ και χρόνια υπνώττουν
κλεισμένες στο επτασφράγιστο κουτί του νου.

ΜΝΗΜΕΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ

Ήταν άνοιξη. Ζεστό απομεσήμερο.
 Κινήσαμε για τον περίπατό μας.
 Μεστά τα σταροχώραφα·
 στις άκριες τους κοκέτες παπαρούνες,
 τα χαμομήλια πλήθος σαν μελίτσι.
 Χωρικοί που διάβαιναν με τα υποζύγια τους
 μας κοίταζαν μ' ένα περίεργο βλέμμα.
 Το Φαλακρό μας κοίταζε κι αυτό
 από την καμπυλόγραμμη κορφή του.
 Οι ώρες κύλησαν γοργά σαν να 'ταν μόνο μια στιγμή,
 σαν ένας χτύπος στο ρολόγι
 κι ο ήλιος σκόρπαγε λαμπρός τριανταφυλλένιες πινελιές
 πάνω από το Μενοίκιο.
 Σαν από μάγια μαγεμένοι καθόμασταν αμίλητοι.
 Το μακρινό αλύχτισμα σκυλιών ηχούσε μόνο
 στην εξαίσια ώρα.
 Όταν κινήσαμε να φύγουμε, το πρωταστέρι
 άστραψε περίλαμπρο, φανταχτερό μαργαριτάρι.
 Στιγμή που μένει χαραγμένη,
 κρυμμένη σε μια κρύπτη,
 ψήγμα ονειρεμένης αλήθειας.

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΕΚΕΙΝΟΝ

Θυμάμαι πόσο φέγγιζαν τα μάτια σου
στο βραδινό σκοτείνιασμα.
Καθισμένοι κάτω από την πανύψηλη λεύκα,
πιασμένοι χέρι χέρι στις ευτυχίας τον θρόνο
μόνοι, μόνοι.
Να χτυπούν οι καρδιές, όπως ένα επιτραπέζιο ρολόγι,
κι ο γρύλος παρέκει να χτενίζει τη σιωπή
με το μονότονο τραγούδι του.
Η λεύκα εκείνη υψώνει ακόμα την ακμαία θωριά της.
Μεθούν στα φυλλώματά της τ' αηδόνια του Μαγιού,
κινημένα απ' την ορμή της νέας ζωής,
που ζείδωρη ξεχύνεται.
Άγρυπνα τη νύχτα στέλνουν το αναστάσιμο μήνυμά τους.
Όσα οι καρδιές μας στον κόσμο των ονείρων
έπλεξαν εκεί στην παντέρημη τώρα γωνιά
αναζούν στον ίδιο ρυθμό
σαν ένα χέρι αόρατο να τα κινεί,
σαν κάποιος λογισμός εκεί να περιφέρεται.
Σαν να φτερώνει ένα τίποτε·
σαν κάτι ακόμα εκεί να μένει·
σαν κάτι εκεί να ζει ακόμα και να πλανάται...

Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΙ ΕΚΕΙΝΗ

Στο πέρασμα του χρόνου η ποίηση στάθηκε
ο μεγάλος μου προστάτης και χορηγός.
Αυτή, όταν η νύχτα σκοτεινή
σκέπαζε με τις μαύρες της φτερούγες
τη μικρή μας πόλη,
άπλωνε πάνω μου τα στοργικά της χέρια
και μου 'δινε καρπούς από το δέντρο της.
Έδινε χωρίς ποτέ να μου ζητήσει
αντίδωρο για όσα μου 'δινε.

Εσύ ρόδο τρισέμορφο
των τραγουδιών μου στάθηκες
χρυσόκλωνη κλωστή.
Έπλεξα τα τραγούδια μου μ' αυτήν.
Ακόμη και τις νύχτες του χειμώνα,
όταν λυσομανούσε ο βοριάς
και τάραζε την πόρτα του σπιτιού μου,
ερχόσουν, δίπλα μου στεκόσουν σιωπηλή
κι ακούγαμε μαζί τον άνεμο θρηνητικά να σκούζει
δρασκελώντας τα δέντρα της αυλής μ' ορμή
και να ταρακουνάει τη στέγη του σπιτιού μου.

Ο ΤΟΠΟΣ ΜΟΥ

Το Παγγαίο ατενίζει τα μάκρη του απέραντου κάμπου,
τους ακάματους ξωμάχους που μοχθούν
σκυμμένοι ν' αναστήσουν τη γη τους.
Τα χωριά σκιές υποψίας καπνίζουν σιωπηλά,
μηνύματα ήρεμου στοχασμού.
Πιο 'κει η μικρή μας πόλη στη βαθιά σιωπή της
σαν πίνακας φαντάζει, πίνακας θεόπνευστου ζωγράφου.
Πάλλει αργά η καρδιά της.
Νανουρίζει τους ίσκιους των πλατάνων
μ' ένα εγκάρδιο χαμόγελο,
με το τραγούδι των νερών τη νύχτα.
Ανασαίνει βαθιά στα χάη των καιρών.
Λεύκες μόνο λεύκες και πλατάνια με τις παλάμες ανοιχτές
απλώνονται στον γλαυκό ορίζοντα,
όταν το μούχρωμα φτάνει σιγώ
γλιστρώντας μυστικά από τις απόμακρες καμπύλες του Μενοίκιου.
Γη όπου διάχυτη πλανάται η αθώα διάθεση
των ταπεινών ανθρώπων.
Τους συναντάς στους στενούς της δρόμους,
όταν στοχαστικοί ανηφορίζουν με βήμα βαρύ,
τέκνα μιας έννοιας για τ' άγνωστο της επόμενης μέρας.
Τους βλέπεις και λογιάζεις την απαίσια μοίρα
π' ανάμεσά μας τρέχει έξαλλη και μοιράζει
τους στυφούς καρπούς απλόχερα χωρίς φειδώ,
χωρίς έλεος κι όλα στο πέρασμά της τα σκορπά,
όπως ο άνεμος σκορπά τα νεκρά φυλλώματα στους δρόμους.

ΦΥΓΗ

Μόνος πια τώρα κρατώντας το ραβδί της θλίψης
αργά τα βήματά μου σέρνω.
Ο νους βαίνει.
Ο πατέρας μετοίκισε πρώτος
με το καθημερινό απέριττο ένδυμά του,
με τον ίσκιο της πίκρας στα χείλη.
Η μετάσταση τον τρώμαζε.
Έβλεπε τ' άγνωστο να του ανοίγει τις παγερές του πόρτες.
Ο τρόμος ζωγραφιζόταν στους ενενήντα
χειμώνες των χρόνων του.
Έβλεπε μπρος του το χάος ν' ανοίγεται ζοφερό.
Μένει τώρα στη γωνιά το ανενεργό μαντολίνο του.
Οι ατέλειωτες σελίδες των χειρογράφων του.
Οι παρτιτούρες των παιδιάτικων ασμάτων.
Οι πασίχαροι ήχοι. Ο απόηχος των ρυθμών.
Τα τραγούδια του Θεού.
Μια γλάστρα με γαρίφαλα γκρενά ήταν το διάβα του
σ' ολάνοιχτο παράθυρο.

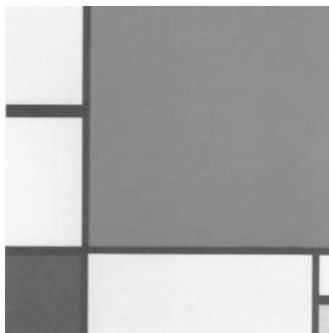
Η ΚΑΡΥΔΙΑ

Σαν από τύχη έχει στον κήπο μας μια καρυδιά φυτρώσει.
Πιγάντωσε κι απλώνει τα κλαδιά της στους ανέμους.
Η μάνα μου μικρό φυτό, όταν ήταν, τη σκάλιζε,
την πότιζε με την κανάτα.
Την είδα και την είπα: Μη το φροντίζεις. Ξήλωσέ το,
θα κλείσει όλο τον κήπο.
—Άστο, παιδί μου, ας έχουμε και μεις μια καρυδιά στον κήπο μας.
Ο ικετευτικός της λόγος με συγκίνησε.
Τα χρόνια κύλησαν γοργά, όπως κυλούν οι χείμαρροι,
κι από μικρό δεντράκι η καρυδιά θεόρατη έχει γίνει
κι είναι στιλπνό το πλούσιο φύλλωμά της.
Περήφανη προβάλλει τώρα.
Πλέκονται στους ανέμους τα κλαδιά της
και ηχεί βλοσυρό το θρόισμά της.
Για το ταξίδι της το μακρινό στου τίποτε τους τόπους
έχει καιρό που έφυγε η μητέρα μου.
Μου είπανε «κοιμάται».
Έτσι δεν τους λογίζουν τους μακρινούς τόπους του τίποτε;
«Κοιμητήρια».
Μα εγώ κοιτάζοντας την καρυδιά στα ύψη ν' ανεβαίνει
θυμάμαι τη μητέρα μου, που από φτενό δεντράκι την ανάστησε.
Ο λόγος της μέσ' στην ψυχή μου μένει:
—Άστο, παιδί μου, ας έχουμε και μεις μια καρυδιά στον κήπο μας.

ΟΠΩΣ ΗΤΑΝ

Πέρασαν οι καιροί.
Στιγμή στιγμή απ' της βρυσούλας
το σιγό της στάλαμα
γέμισε η στέρνα της σιωπής
κι είν' έτοιμη να ξεχειλίσει.
Όλα μένουν κλειστά:
Η πόρτα της αυλής,
η πόρτα του σπιτιού,
τα παράθυρα, που το πορτρέτο της
πηγή χαμόγελου, λαμπύρισμα του αποσπερίτη,
άφηγε τον ίσκιο του
κι η μνήμη τώρα νοσταλγική τ' αναζητεί.
Με το κοντύλι της σε στιγμές πικρών λογισμών
το εικονίζει, όπως ήταν, ένας άγγελος χωρίς φτερά.

Οπτική Γωνία 19

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2014. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

Όξω, βαρύ, μονότονο ψιχάλισμα·
δέρνει τη στέγη μας...
Λάμπρος Πορφύρας

ΒΡΑΔΙΝΟ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

Παγερό βραδινό.
 Βαδίζω στους έρημους δρόμους
 της μικρής μας πόλης.
 Το βραδινό συνάντησε τη μοναξιά
 και βαίνουν μαζί χέρι με χέρι.
 Πρέπει στην κορυφή του Φαλακρού να χιονίζει.
 Οι θλιμμένοι κρωγμοί των πουλιών,
 που επέστρεψαν από τον κάμπο,
 για να περάσουν τη νύχτα στους κλώνους
 των μεγάλων πλατάνων,
 αντηχούν στον μουντό ουρανό.
 Τα κλειστά καταστήματα της αγοράς
 μετρούν τον ρυθμό των βημάτων μου.
 Σταματώ, κοιτάζω γύρω, πίσω, μπρος.
 Ψυχή δε φαίνεται στους άδειους δρόμους.
 Κάποιες προθήκες καταστημάτων
 μ' άπλετο φως αναλάμπουν
 με κούκλες π' ατενίζουν μακριά
 στου τίποτε τους ίσκιους.
 Είναι η μόνη φωνή στο σκυθρωπό κρύο βράδυ.
 Κοιτάζω αμήχανα τ' ωρολόγι μου.
 Οι δείχτες του ακούραστοι γυρίζουν μέρα και νύχτα,
 χωρίς να σταματούν τ' αμείλικτο κύλισμά τους.
 Μου μένει ακόμα χρόνος για περιδιάβαση,
 ν' ακούσω τα μηνύματα της κρυφής σιωπής.
 Να ιδώ κήπους, που αγαπήθηκαν άλλοτε
 και τώρα μένουν βουβοί, συνονθύλευμα σκέλεθρων,
 εγκαταλειμμένοι στην αδυσώπητη ειμαρμένη.
 Άχρωμες οπτασίες περιβάλλουν
 την πνιγμένη σε συλλογισμούς ύπαρξή μας
 τούτο το παγερό βραδινό του χειμώνα
 το γεμάτο κατήφεια.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ, ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΠΕΦΤΟΥΝ

Οίη περ φύλλων γενεή. τοίη δε και ανδρών.
Όμηρος Z 146.

Τα φύλλα αυτά του φθινοπώρου,
που σάρωσε της νύχτας τ' ανεμόβροχο,
μη τα κλοτσάς, περαστικέ διαβάτη,
μη τα καταφρονείς, μη τα συνθλίβεις
με το σθεναρό σου βήμα.
Τα φύλλα τώρα κείτονται νεκρά
στο μουσκεμένο χώμα.
Ήταν όψη ζωής, ελπίδας χρώμα,
φως ουρανού, ανέμου χάδι, τερπνό τραγούδι.
Είδαν πολλά τα φύλλα αυτά:
τον ήλιο ν' ανατέλλει
και με το ζωοδότο φως να τα θωπεύει.
Άκουσαν το ερωτικό τραγούδι των πουλιών
και μέτρησαν τα βήματα του φεγγαριού
στον πάμφωτο ουρανό του Μάη.
Τώρα νεκρά στο χώμα κείτονται,
κρυφά μηνύματα πικρής σιωπής.
Μη τα πατάς ανυποψίαστος, περαστικέ διαβάτη.
Συλλογίσου πως σαν της άνοιξης το φύλλο το νιοφύτρωτο
είμαστε κι εμείς.
Ξανθό στο ηλιοφώς φαντάζει
κι ύστερα την όψη του αλλάζει
και πέφτει από τον κλώνο
μ' ένα σκίρτημα του φθινοπώρου
κάτω στο νοτισμένο χώμα και μαδά.

ΜΟΥΧΡΩΜΑ

*Χρυσή θυμητικών ονείρων ώρα.
Λορέντζος Μαβίλης*

Ίσκιοι που ανεπαίσθητα γλιστρούν.
Τα παιδιά παίζουν πασίχαρα στη μεγάλη πλατεία.
Κάποιοι περιπατητικοί σκυθρωποί τηδιασχίζουν.
Χώρος περιπάτου ήταν κάποτε,
πριν μειώσουν την έκτασή της με ποικίλες προσθήκες.
Κάποιων άλλων το απλανές βλέμμα
από τα παρακείμενα καθίσματα
διαπερνά τη γλυκιά αμφιλύκη
και σβήνει απόμακρα.
Μια πνοή απ' του κάμπου τα πέρατα φτάνει,
δρασκελά τις κορυφές των πλατάνων.
Προσπαθώ να διακρίνω μορφές.
Κοιτάζω κι όλα τα πρόσωπα ξένα,
σαν ν' άλλαξε ο κόσμος στη μικρή μας πόλη.
Μάταια ζητώ το καλησπέρισμά τους,
μάταια το εγκάρδιο χαμόγελό τους.
Έφυγαν όλοι του δικού μου καιρού,
των φροντίδων τους πνίγουν τα βάρη
και των χρόνων ο σάκος λυγίζει τις πλάτες.
Μόνος μένω στου βραδιού τη γαλήνη,
μένω μόνος βουβός σε μιαν άκρη.
Ασυγκίνητοι στο ρολόγι γυρίζουν οι δείκτες,
στον αέναο δοσμένοι τον κύκλο τους.

ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ

Στις ώρες τις πικρές μιας μόνωσης,
που στάζει των νερών η θλίψη
στους γυμνούς κλώνους των δέντρων της αυλής,
που στάζει στο άδειο τοπίο της ψυχής
και σκοτεινιάζει,
ο ήχος μιας φωνής φτάνει σταλμένος
απ' άγνωστη γωνιά.
Κι εμείς ακούμε τη φωνή, φωνή που μας αγγίζει.
Κι από τα τζάμια τα θολά
κοιτάμε έξω τον έρημο δρόμο
και δεν φαίνεται ψυχή.
Και μένει το μυστήριο της φωνής,
που δεν ήταν ξένη.
Μείναμε ασάλευτοι, ακίνητοι στη θέση μας
να φτάσει πάλι ο ήχος της φωνής,
ο τόσο οικείος, ο τόσο αγαπημένος ήχος...

Η ΕΓΝΟΙΑ

Γνωριστήκαμε σ' ένα παγκάκι της κεντρικής πλατείας. Συνηθίζουν και κάθονται εκεί ηλικιωμένοι κυρίως μετά τη δύση του ήλιου δοσμένοι ο καθένας στη δική του μόνωση. Με ρώτησε αν είμαι κάτοικος της πόλης. Τον παραξένεψε η παρουσία μου, γιατί μ' έβλεπε για πρώτη φορά να κάθομαι μόνος και σκεπτικός, αμίλητος, ασυντρόφιαστος και κατηφής. Δεν έμοιαζε από τους τύπους εκείνους τους ενοχλητικά φιλοπερίεργους. Δεν φαινόταν να είχε υψηλή παιδεία, αλλά η λαϊκή του όψη μου έγινε συμπαθής.

«Τι να κάνω», μου είπε, «κατεβαίνω και κάθομαι εδώ μέχρι που παίρνει η νύχτα. Βλέπω τους ανθρώπους που περνάνε, τ' αυτοκίνητα, τα παιδάκια που παίζουν μπάλα και φωνάζουν και γυρίζω στα παιδικά χρόνια με τη σκέψη μου, που μικρά παιδιά παίζαμε στη γειτονιά μας και χαλούσαμε τον κόσμο με τις φωνές μας. Τώρα όλα είναι έρημα. Δεν ξέρω γιατί. Τι έγιναν τα παιδιά; Τώρα οι άνθρωποι δεν κάνουν παιδιά;». Τον άκουγα. Ήταν αληθινός. Σαν να ήταν μέσα μου. Σαν να με είχε μελετήσει. Σαν να ήξερε αυτό που βασανιστικά τριγυρίζει μέσα μου, που με βαραίνει, που όλους βαραίνει, η έγνοια. Αυτός ο βλαπτικός καθημερινός τυραννίσκος που μετατρέπει τη μόνωση σε θλίψη, που κλέβει στιγμές από τη ζωή μας.

Δεν μου μίλησε για θέατρα, για κινηματογράφους, για κέντρα αναψυχής, για φανταχτερές συντροφίες, για δεξιώσεις που αποσπούν από τα προσωπικά και μεταθέτουν σε κόσμους τεχνητούς. Ήταν ο μικρός φιλόσοφος της μικρής μας πόλης, ο άσημος συνδημότης καθισμένος στο φιλόξενο παγκάκι της κεντρικής πλατείας.

Ήρθε το βράδυ. Η ώρα πέρασε. Σηκώθηκε. Χαιρέτησε ευγενικά και σέρνοντας αργά το βήμα του, έφυγε. Γύρισα και 'γω στο σπίτι μου φορτωμένος τον μπόγο των συλλογισμών μου.

Εκεί άνοιξα ένα βιβλίο που το πρωί είδα ένα μαθητή βγαίνοντας από τις γραπτές εξετάσεις να το πετάει στον κάδο των απορριμμάτων. Εγώ το πήρα. Θυμάμαι πάντα τα λόγια ενός γέροντα δημοσιογράφου που μου είπε: «Κι ένα κομμάτι εφημερίδας αν βρεις κάτω στο χώμα, να το πάρεις και να το διαβάσεις, κάτι θα μάθεις». Πέρασαν από τότε πολλά χρόνια, αλλά η συμβουλή του υπάρχει στη μνήμη. Το βιβλίο ήταν ένας σπουδαίος τόμος, κατάλληλος για τη βιβλιοθήκη ενός σπιτιού. Ο μαθητής, βέβαια, χωρίς την σχετική γνώση και την ικανότητα εκτίμησης πέταξε το βιβλίο στα σκουπίδια, αφού τέλειωσε τις εξετάσεις του. Ο τίτλος του βιβλίου είναι: *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Το είδα το βράδυ στο γραφείο μου και το άνοιξα να το κοιτάξω.

Στην πρώτη σελίδα (την εναρκτήρια) έχει ένα ποίημα του ποιητή Κώστα Μόντη από την Κύπρο. Δεν ξέρω αν κάποιος οδικός θεός με οδήγησε εκεί ή

ήταν μια απλή σύμπτωση. Πείθομαι για το πρώτο περισσότερο. Παραθέτω ολόκληρο το ποίημα, γιατί νομίζω ότι ταυτίζεται ακριβώς με το συμβάν που προηγήθηκε, όπως σύντομα πιο πάνω περιέγραψα. Είναι πραγματικά ποίημα αποκαλυπτικό. Ζωγραφίζει ανάγλυφα ό,τι τραγικό συμβαίνει στην ψυχή πολλών ανθρώπων, την έγνοια με το γκρίζο χρώμα της θλίψης:

ΝΥΧΤΕΣ

Από τη Συλλογή *Τα τραγούδια της ταπεινής ζωής* (Λευκωσία 1954)

Καλά θ' απορροφήσουν κάτι από την έγνοια σου
η μέρα, η κίνηση, η δουλειά σου, οι φίλοι,
και θα μπορέσεις ύστερα να πας
σε κάνα θέατρο ή κέντρον ή όπου αλλού.
Όμως όταν τελειώσουν όλα,
τα θέατρα και τα κέντρα κλείσουν
και πουν οι φίλοι καληνύχτα,
και πρέπει να γυρίσεις πια στο σπίτι,
τι θα γίνει;
Το ξέρεις πως σκληρή, αδυσώπητη σε περιμένει
στο κρεβάτι σου η έγνοια.
Θα 'σαι μονάχος.
Και τότε θα λογαριαστείτε:
Θες ή δε θες θα μπουν κάτω όλα,
να λογαριαστείτε:
Θα 'σαι μονάχος
κι ανυπεράσπιστος
απ' τα θέατρα και τα κέντρα,
κι απ' τη δουλειά σου και τους φίλους.
Σε περιμένει στο κρεβάτι σου η έγνοια.
Θα 'ρθεις, δεν γίνεται.
Είν' τόσο σίγουρη γι' αυτό, και περιμένει.
Είναι στο σπίτι και σε περιμένει.

Οι άνθρωποι του ποιητή βρίσκουν ανακούφιση την ημέρα εκεί που μπορούν. Τι γίνεται όμως τη νύχτα, όταν επιστρέφουν στο σπίτι τους; Όταν βρίσκονται μόνοι αντιμέτωποι με την έγνοια;

Για τον απλό άγνωστο φίλο της πλατείας οι διασκεδαστικές στιγμές είναι ασήμαντες όπως τις σημείωσα. Πώς όμως αντιμετωπίζει την έγνοια, όταν γυρίζει το βράδυ στο σπίτι του; Πιστεύω με υπομονή και εγκαρτέρηση. Πώς αλλιώς;

Στη σελίδα, όπου το ποίημα του Κώστα Μόντη, υπάρχει χειρόγραφη σημείωση του μαθητή: «Η έγνοια είναι μια υπαρξιακή ανησυχία, μια κατάσταση οικεία στον σύγχρονο άνθρωπο. Ο ποιητής επαναλαμβάνει συχνά τους περισπασμούς της ημέρας, όμως είναι μάταιο να ξεφύγουμε από την αναμέτρηση». Βέβαια είναι λόγος του διδάσκοντα καθηγητή. Μόνον όμως για τη σημείωση αυτή, τη χρυσή ανάμνηση των σχολικών του χρόνων, ο μαθητής θα έπρεπε να διαφυλάξει ως κόρην οφθαλμού το βιβλίο αυτό στη βιβλιοθήκη του, που δεν έχει, που όφειλε όμως να έχει. Δυστυχώς δεν έγραφε τ' όνομα του πάνω στο βιβλίο, για να τον αναζητήσω και ως παλιός δάσκαλος να του έδινα τις συμβουλές μου. Να του έλεγα πως και γι' αυτόν θα έρθουν γρήγορα οι οδυνηρές στιγμές της έγνοιας, όπως έρχονται για όλους τους ανθρώπους. Κι ακόμα θα του έλεγα ότι, αν θέλει ν' αποκτήσει αληθινούς φίλους και παραστάτες στη ζωή του, να τους αναζητήσει στα βιβλία. Αυτά θα του προσφέρουν την αθώα και ανιδιοτελή στήριξή τους.

ΚΡΙΣΗ

Τώρα δεν είναι στιγμή
να γράψουμε για τα νέφη,
που κυλούν πυκνά στις πλαγιές
του Φαλακρού,
για την ομίχλη του πρωινού
που σκεπάζει τα χωριά του κάμπου,
ούτε για τα πολύχρωμα πουλιά,
που με το κρύο κατεβήκαν στις αυλές μας
εκλιπαρώντας ψίχουλα στοργής.
Τώρα η ψυχή έχει τα φτερά της κλειστά.
Τώρα τα μάτια της με δάκρυ κρυφό
ατενίζουν τον καταπτοημένο συνάνθρωπο
να βηματίζει αργά με σκυμμένο το κεφάλι
ανηφορίζοντας για το σπιτικό του.
Τώρα δεν είναι για χαμόγελα,
που αφήνουν τα μηνύματα των στοχασμών
διάχυτα να στροβιλίζονται
όπως ένα λευκό περιστέρι
στον καταγάλανο ουρανό.
Τώρα περιμένουμε τη βροχή
—την αδελφή ψυχή—
ν' αγγίξει το παράθυρό μας,
να ψιθυρίσει το τραγούδι της
στη χαμηλή μας στέγη
κι ό,τι γεννά τη θλίψη μέσα μας
ν' αποκοιμίσει.
Παραληρεί και ο λόγος,
που χάνει τον ειρμό του σε κομμάτια.
Φωνές ασύνταχτες
αφήνει να φεύγουν διωγμένες
από της απόγνωσης τον άνεμο
παρασέρνοντας στη δίνη
ό,τι μέσα μας και γύρω μας
στέκει ακόμη ορθό.

2012

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ ΔΡΑΜΑΣ

Θυμάμαι τα ονόματα τους:
η θεία Ζωγράφα, η κυρά Ευθυμία, η Αργυρώ,
η κυρά Φανή, η γιαγιά η Σουλτάνα.
Τα βράδια του χειμώνα
άναβαν τα μαγκάλια τους
έξω από την πόρτα του σπιτιού τους.
Μοσκοβολούσε η φτωχογειτονιά δαδί.
Καιρός που το ψωμί το λέγανε ψωμάκι
κι ήταν το ψίχουλο λατρείας ψήγμα.
Από τις μακρινές πατρίδες τους έφτασαν στη νέα γη
κι ήταν τα βήματά τους άφωνα σαν το περπάτημα του γάτου
κι όταν τους έγινε πια πίστη πως στέριωσαν εδώ
κι ήρθε η στιγμή να το φωνάξουν:
Κύριε, Μεγαλοδύναμε, δόξα Σοι,
η γη τραντάχτηκε
κι ήταν το βήμα της ψυχής βαρύ.
Πύργος στημένος με φυγές
ήταν ολόκληρη η ζωή...

Η ΜΑΓΕΙΑ ΤΩΝ ΣΤΙΧΩΝ

Το ξέρω, των στίχων η μαγεία
δεν θα μου λείψει.
Μέρα και νύχτα θα με σέρνει από το χέρι.
Θα με ξυπνάει τα πρωινά
με της βροχούλας το τραγούδι
στα χλωμά του φθινοπώρου φύλλα.
Στη γειτονιά μου τη φτωχή
χαρά τρανή θα ναι το καλωσόρισμα γειτόνων
και η σκέψη τους η αγαθή.
Ακόμα και τη νύχτα, όταν τα μάτια κλείνουν
κι η κόπωση τους ώμους μας βαραίνει,
των στίχων η μαγεία —ψιθύρων ψέλλισμα—
στη βραδινή γαλήνη θα μας μιλάει
για όσα πέρασαν σαν όνειρο,
για το χαμένο χθες που έσβησε
αφήνοντας στη μνήμη ίχνη από το διάβα του
θωπεύοντας την πίκρα της ζωής.

ΒΡΕΧΕΙ

Βρέχει, βρέχει πολύ.
 Δένει ο ουρανός το σταχτί του πέπλο
 με τη μικρή μας πόλη.
 Το αβάσταχτο φορτίο της θλίψης του
 το ξετυλίγει πάνω από τους κήπους της,
 πάνω από τους μεγάλους πλατάνους,
 πάνω από τα ερημικά της στενορύμια,
 πάνω από τις μακρινές γειτονιές
 που σιωπούν.
 Στάζει της μοναξιάς του το ποτήρι
 σταλαματιά, σταλαματιά
 στα σπίτια με τα κλειστά πορτοπαράθυρα,
 χρόνια και χρόνια.
 Θα βγω κάτω από το δίχτυ της βροχής
 στο μυστικό της μήνυμα
 πλεγμένος, π' όλο πλαταίνει.
 Θ' αναλωθώ χωρίς να φτάσω
 στην άκρη ενός μόλου,
 αναπαμού καταφυγή
 και προσδοκίας απατηλής απάντημα.
 Εκεί χλωμό ένα φέγγος
 τον δρόμο των αβέβαιων βημάτων μου
 τώρα που βρέχει, λάμψη αχνή θα οδηγεί.
 Τώρα που οι δρόμοι, σαν στοιχειωμένα
 ονείρων κάστρα ακινητούν
 της θλίψης τ' όραμα κεντώντας,
 θα φτάσω εκεί...

ΕΙΜΑΙ ΚΙ ΕΓΩ ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Είμαι κι εγώ ένας ποιητής
σαν όλους τους ποιητές του κόσμου,
σαν τις μυριάδες των επώνυμων,
κυρίως των ανώνυμων.
Χώρος πια δεν υπάρχει,
για να καθίσει άλλος δίπλα μας,
πιασμένες είναι οι θέσεις όλες.
Ύστερα είναι εποχή
που δεν γεννάει ποιητές,
ό,τι θες γεννάει, ποιητές δεν γεννάει.
Ο ποιητής αγαπάει,
ο ποιητής χαμογελάει
και βλέπει μες στα μάτια
τον συνάνθρωπό του.
Ο ποιητής κόβει ένα κλωνάρι γιασεμί,
το βαστάει στο χέρι και βαδίζει στον δρόμο
δείχνοντάς το.
Είναι λευκό το γιασεμί
και συμβολίζει την αγάπη.
Μοσκοβολάει τις νύχτες του καλοκαιριού
—κρυφός—.
Μας λέει ένα γλυκό τραγούδι του έρωτα,
που κρυφά αντηχεί...

XPONE

Σε περιμέναμε, χρόνε.

Σε περιμέναμε στο έρημο σπίτι μας

εγώ και η αδελφή μου η μοναξιά

να 'ρθείς όπως ήρθες και τις άλλες φορές.

Όσοι ευτυχούν, θερμά θα σε δεχτούν

με θορύβους και κραυγές,

μ' ευχές πολλές να τους ευεργετήσεις πάλι

και να τους φέρεις κι άλλες χαρές

κι άλλες στιγμές ευτυχισμένες.

Χρόνε, στον σάκο που στους ώμους φέρεις

τι άραγε να έχεις για κείνους που η πικρή θλίψη τους ορίζει

και δεν σε περιμένουν;

Στα φτωχά παιδάκια

με την αθώα φαντασία τους,

που σε περιμένουν

σ' ένα σπίτι γεμάτο χρώματα,

χαρωπά σχήματα,

φωτεινά λαμπιόνια κι αγάπη,

που της λατρείας το μέγεθος αγγίζει;

Σε περιμέναμε, χρόνε,

εγώ και η αδελφή μου.

Κοιτάζαμε μαζί από το σκοτεινό παράθυρο

τον έρημο δρόμο.

Η πίστη μας η παιδική —τι πλάνη!—

ότι θα φανείς στο δρόμο να έρχεσαι

φορτωμένος τον σάκο με δώρα κι ελπίδες.

Να περνάς φερμένος από χώρα άγνωστη,

βαίνοντας προς τ' άγνωστο...

ΦΩΣ ΑΝΑΠΑΝΤΕΧΟ

Γενάρης του 1950.

Ήταν μια μυγδαλιά που άνθισε
ανάμεσα στα δέντρα του ελαιώνα.
Στάλαζε η θωριά της φως.
Ο ήλιος κρυφοκοίταζε λοξά,
καθώς πλησίαζε τ' αντικρινά βουνά.
Σε λίγο η νύχτα θ' απλωνόταν
ν' αγκαλιάσει την εξαίσια φύση.
Τα μάτια μου απλώνονταν στα τοπία γύρω
που ξεμάκρυναν, ελιές παντού ελιές.
Ο Ψηλορείτης, πανύψηλο βουνό,
στον γαλανό ορίζοντα
χάραζε το επιβλητικό του σχήμα
με ξέφωτες γραμμές,
σε μια αιθέρια γαλήνη σιωπής,
που μας συνέπαιρνε.
Αμίλητοι, στοχαστικοί και κατηφείς,
μιας μοίρας ακατάλυτης δεσμώντες
πορευόμασταν.
Πηγαίναμε μαζί κι ήμασταν τόσο ξένοι.
Τους θυμάμαι·
οι όψεις τους μένουν αδρές χαράξεις
στο πέρασμα του αδυσώπητου καιρού.

Ἐντεκα ποιητικές συλλογές

Λεύκες στον βάλτο

Αυτοέκδοση συλλογής ποιημάτων που γράφτηκε το 1949 και τυπώθηκε το 2012 στη Δράμα, στο Τυπογραφείο ART STUDIO, σε διακόσια αντίτυπα.

Στίχους άρχισα να γράφω στις «Αγροτικές Φυλακές Αγιάς», λίγα χιλιόμετρα έξω από την πόλη των Χανίων το 1949. Εκεί «εξέτια ποινήν εικοσαετούς καθείρξεως».

Λέγεται ότι ο ποιητής γεννιέται αλλά και γίνεται. Τους πρώτους εκείνους στίχους τους αντέγραψα «καλλιτεχνικά» σ' ένα τεύχος με τον τίτλο *Λεύκες στον Βάλτο*, Α.Φ.Α., 1950 και τους έστειλα ταχυδρομικά στον πατέρα μου στη Δράμα. Ο πατέρας μου κράτησε στο αρχείο του το τεύχος. Το βρήκα, όταν το 1952 επέστρεψα στο σπίτι μου στη Δράμα. Θεώρησα ότι οι πρώτες μου εκείνες ποιήσεις (πρωτόλεια) έπρεπε να πάρουν σταθερότερη μορφή. Ύστερα από 58 χρόνια πραγματοποιώ την επιθυμία εκείνη. Είναι παιδιά μου οι στίχοι αυτοί. Ένας καλός πατέρας αγαπά πάντα τα παιδιά του, τα φροντίζει, τα περιποιείται και τα παρακολουθεί, κι όταν ακόμη συμβαίνει να μη δικαιώνουν τις προσδοκίες του. Αυτό έκανα κι εγώ.

Όπως σημείωσα ήδη, στίχους άρχισα να γράφω στην Αγιά των Χανίων. Εκεί πραγματοποιήσα τα πρώτα ποιητικά φτερουγίσματα. Ο τίτλος της πρώτης μου χειρόγραφης συλλογής ποιημάτων ήταν *Λεύκες στον Βάλτο*. Θεωρώ ότι ήταν επιτυχημένος και τον κράτησα. Παραθέτω τα ποιήματα της συλλογής με τις όποιες ατέλειες και αδυναμίες τους· πνοή άκρατου ρομαντισμού τα διαπερνά.

Στην περιοχή της Αγιάς Χανίων, όπου και οι ομώνυμες φυλακές, το τοπίο είναι μαγευτικό. Χώρος πεδινός με πλούσια βλάστηση, ορίζοντας ανοιχτός. Νότια τα επιβλητικά Λευκά Όρη και βόρεια, πίσω από υψώματα, η πολιτεία του Γαλατά. Για όσους γνωρίζουν τη νεότερη ελληνική ιστορία, κατά τη μάχη της Κρήτης (Μάιος 1941) στην περιοχή έγιναν μάχες μεταξύ Νεοζηλανδών και Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Την εσπέρα του Σαββάτου, τα πρωινά της Κυριακής, ολοήμερα τη Μεγάλη Παρασκευή ο ήχος της καμπάνας από τον Γαλατά απλωνόταν στον γύρω χώρο, απόμακρη φωνή κρυφών μηνυμάτων.

Στις Φυλακές της Αγιάς βρέθηκα από μια περίεργη σύμπτωση. Βασιλικός Επίτροπος του Έκτακτου Στρατοδικείου Χανίων είχε ορισθεί ο Χρήστος Θεοχαρίδης, δικηγόρος κατά το επάγγελμα στη Δράμα, συνδημότης και μαθητής του δάσκαλου πατέρα μου στα ιστορικά Εκπαιδευτήρια της πόλης. Πληροφορήθηκε ότι στις φυλακές Καλαμιού (Ιτζεντίν) κρατείται συνδημότης του. Έδειξε αμέσως το θερμό του ενδιαφέρον. Έδωσε εντολή στις αρμόδιες αρχές να γίνει η μεταγωγή μου από το Ιντζεντίν στις Αγροτικές Φυλακές Αγυιάς. Έτσι βρέθηκα στον γραφικό εκείνο τόπο σε ηλικία είκοσι ενός ετών.

Η αναφορά μου στις φυλακές της Αγιάς των Χανίων φέρνει συνειρμικά στη μνήμη μου ένα συγκινητικό γεγονός. Μια μέρα επισκεπτηρίου των κρατουμένων ο κράχτης, ονόματι Αγγελίδης, παλιός τρόφιμος των φυλακών, φώναξε: «Κωνσταντινίδη, επισκεπτήριοο!». Συγκρατούμενοι μ' έσπρωξαν:

«Τρέχα, επισκεπτήριο!». «Εμένα;». «Ναι τρέχα!». Έμεινα άφωνος. Από πού εγώ επισκεπτήριο σε τούτον τον μακρινό τόπο; Έτρεξα.

—Είσαι ο Κωνσταντινίδης; με ρώτησε κάποιος.

—Μάλιστα.

—Είμαι ο Νίκος Γραμμενίδης από τη Δράμα. Έμαθα ότι είσαι εδώ και ήρθα να σ' επισκεφθώ. Παντρεύομαι και παίρνω γυναίκα από τον Γαλατά. Είχε μαζί του ένα καλάθι προσφοράς με τρόφιμα και φρούτα, που τα είχα τότε απόλυτη ανάγκη. Έμεινα άφωνος. Δεν ήξερα τι να πω. Τον ευχαρίστησα.

—Επιστρέφω στη Δράμα. Τι θέλεις να πω στους δικούς σου;

—Να τους πείτε ότι είμαι καλά και τους θυμάμαι.

Είδα σε μια στιγμή τον αείμνηστο Νίκο να στρέφει αμήχανα το κεφάλι... Συμβάν που δεν το ξέχασα ποτέ... Πέρασαν 58 χρόνια κι η σκηνή της απρό-σμενης εκείνης επίσκεψης έμεινε βαθιά εντυπωμένη στη συνείδησή μου. Πράξεις ανθρώπινες ευαισθησίας και ευποιίας σαν εκείνη παραμένουν ανεξίτηλες και συγκινούν. Το περιστατικό της επίσκεψης εκείνης του Νίκου Γραμμενίδη στις φυλακές θα το γνωρίζει μόνο η γυναίκα του. Ο Νίκος Γραμμενίδης δεν υπάρχει σήμερα στη ζωή. Στη δική μου όμως συνείδηση παραμένει η συγκίνηση εκείνης την μέρας του καλοκαιριού του 1950, που τον είδα στον χώρο επισκεπτηρίου της φυλακής.

Έκανα αναφορά σε δύο πρόσωπα από την πατρίδα μου τη Δράμα, στον δικηγόρο Χρήστο Θεοχαρίδη και τον επιχειρηματία Νίκο Γραμμενίδη. Γνώριζαν και οι δύο τους λόγους που ήμουν στη φυλακή. Το γεγονός τους άφησε αδιάφορους. Με παραστάθηκαν τις δύσκολες εκείνες ώρες. Τους ευγνωμονώ. Σε στιγμές περισυλλογής η μνήμη τους ανακαλεί με τη δέουσα ευλάβεια.

Όσοι μελέτησαν το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, θα έχουν υπόψη τους τους στίχους 31-36 από το κεφάλαιο κε'. Ο Ευαγγελιστής προσδιορίζει με λιτό, απερίττο και κατηγορηματικό λόγο το άπαν της ηθικής και της καλοκαγαθίας, της πίστης στον άνθρωπο, της αδιαίρετης: «επέινασα γαρ, και εδώκατέ μοι φαγείν, edίψησα, και εποτίσατέ με, ξένος ήμην, και συνηγάγετέ με, γυμνός, και περιεβάλετέ με, ησθένησα, και επισκέψασθέ με, εν φυλακή ήμην, και ήλθετε προς με». Έτσι εδραιώθηκε στη συνείδησή μου ως πράξη ευποιίας το θερμό ενδιαφέρον του Χρήστου Θεοχαρίδη και η επίσκεψη του Νίκου Γραμμενίδη στη φυλακή.

«... εν φυλακή ήμην, και ήλθετε προς με».

Τα ποιήματα

Ἦρθαν ἀνοιξες, γυρίσαν χελιδόνια,
στο μπαλκόνι μας ξανάκτισαν φωλιές·
πέσαν φύλλα· σε κορφές ασπρίσαν χιόνια·
ίδιες μένουν πάντα οι θύμησες παλιές...

ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Φτερά κάνει τ' αγέρι το δροσάτο
κι η θάλασσα ξανοίγεται πλατιά,
να 'ταν η σκέψη μου βαρκούλα με πανιά,
σύννεφο να 'ταν τ' ουρανού τρεχάτο.

Πάνω απ' το κύμα ν' αρμενίσει τ' αφρισμένο
π' αδιάκοπα στο πέλαγο κυλά,
ή στον αιθέρα να γλιστρήσει απαλά
στον θόλο τ' ουρανού τον γαλαζένιο.

Κι έτσι να φτάσει σ' ακρογιάλι σε μian άκρη,
στη γνώριμη απόμακρη στεριά,
ωσάν βαρκούλα, για να φέρει τα φιλιά,
σαν σύννεφο να ρίξει ένα δάκρυ...

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Φθινόπωρο! Μην παίρνεις τη φρεσκάδα,
τη δροσεράδα μη μου παίρνεις των δεντρών,
ξερόφυλλα και της καρδιάς θα πέσουν
νεκρά στο περιβόλι των καημών.

Έρημα στέκουν τ' ακρογιάλια, τα λαγκάδια,
στην αμμουδιά κι η βάρκα κείται του ψαρά,
της πλήξης νιώθω πνιγερά τα κρύα χάρδια
τ' ανεμοβρόχι να μου κλέβει τη χαρά.

Δεν σε μισώ· κι αν όλα τα μαραίνεις,
μιλάς και της ψυχής μου μυστικά,
Φθινόπωρο! Στη μνήμη ξανασταίνεις
ανάμνησες παλιές νοσταλγικά...

25.11.50

Α.Φ.Α.

ANAMNΗΣΗ

Αγάπη μου, η σκέψη μου κοντά σου φτερουγίζει,
μέρα και νύχτα είμαι σιμά χωρίς να με θωρείς,
να το 'ξερα ποτέ για με η καρδιά σου λαχτάριζει
ο λογισμός σου να πετά εμπρός μου ολημερίς;

Συχνά η ψυχή μου νοσταλγεί τα μυστικά βραδάκια
π' αγκαλιαστοί βαδίζαμε σ' ερημικά δρομάκια,
σου 'λεγα λόγια μου 'λεγες αγάπης τρυφερά
και νιώθαμε πρωτάκουστη, ουράνια τη χαρά.

ΑΠΟΜΕΣΗΜΕΡΟ

Απομεσήμερο. Φυσάει τ' αγέρι αλαφρό
μ' ένα μονότονο σκοπό στις καλαμιές,
ένα ψιλόσυρτο τραγούδι θλιβερό
στης λεύκας τ' ασημόφυλλα τονίζει.

Ολόδροσος ο ήλιος λαμπυρίζει
σε χινοπώρου αχνογάλανο ουρανό
κι ένα τζίτζικι όπου απόμεινε στερνό
στερνά τον πλάνο κόσμο χαιρετίζει.

Ώρα γλυκιά. Ξυπνάει ο λογισμός,
τ' ατέλειωτο χινόπωρο αγναντεύει,
κι ανέπαυα η ψυχή ολογυρεύει
το καλοκαίρι που 'φυγε γοργό.

13.9.49

A.Φ.Α.

Το ποίημα τελειώνει με την ένδειξη Α.Φ.Α., 13.9.49. Στην Κρήτη δεν χαίρεται κάποιος την παρατεταμένη άνοιξη μόνο, με τις μύριες χρωματικές πτυχές της, χαίρεται εξίσου και το γοητευτικό φθινόπωρο. Κρυφά ομιλητικό, διακριτικά εξομολογητικό, ψαύει τον χώρο της ψυχής. Επισημαίνει σημεία έγερσης και τα κινεί. Αυτό σημαίνει συγκινησιακή κοινωνία με το φθινόπωρο στην Κρήτη.

Μια συστάδα καλαμιάς έξω από το παράθυρο του κελιού μου, κατάλοιπο από τα παλαιότερα χρόνια, επέμενε να επιβιώνει. Στα φυλλώματά της τ' αγέρι το απομεσήμερο έπλεκε αιθέριους στίχους ποίησης. Πέρασαν εξήντα χρόνια. Θα έγιναν, βέβαια, αλλαγές στο προαύλιο της φυλακής. Δεν ξέρω αν οι καλαμιές και το μυστικό τους ψιθύρισμα υπάρχουν ακόμα. Αν συνεχίζουν να πλέκουν αιθέριους στίχους ποίησης, όπως τότε.

ΤΙ ΚΡΙΜΑ!

Μικρή ως ανεμώννα δροσερή,
μ' ανέγγιχτα χειλάκια κερασένια,
με έκφραση αθώα παιδική,
και μια σειρά δοντάκια φιλντισένια.

Ολόχρυσα τα ξέπλεκα μαλλιά
στο πρόσωπο χυμένα ολοτριγύρου,
τα ήρεμα ματάκια της θολά
στο πρωτογνώρισμα του ονείρου...

Μάγουλα ολοκόκκινα ως ρόδα
Κρινένια τα χεράκια της λευκά.

...

Γοργά των εποχών κυλά η ρόδα
την πλάση θα σκεπάσει χειμωνιά,
γριούλα θ' απομείν' η ζωγραφιά μου
μια ξέθωρη γριούλα... και κακιά...

26.9.49

Α.Φ.Α.

ΓΑΛΗΝΗ

Ξάφνου τ' αγέρι κόπασε κι απλώθηκε γαλήνη,
θεία σιγή, στην αντηλιά ζευγάδες περπατούν,
οι φυλλωσιές ασάλευτες τον ήλιο π' αργοσβήνει
τη δύση την αιμάτινη εκστατικά κοιτούν.

Γύραν βουβές οι καλαμιές του βάλτου αποσταμένες
σαν τις περίλυπες καρδιές που πόνοι τυραννούν,
Γεροντολεύτερες, θαρρείς, απολησμονημένες
με τα μαλλιά των ξέπλεκα τα μυστικά να ειπούν.

Σα θυμιατήρι κάθ' ανθός την ευωδιά ξεχύνει,
τρελό σκοπό γλυκολαλεί τ' αηδόνι στα κλαδιά,
ακροπατεί τ' αχνάρια της σεμνή θεά η Γαλήνη
κι ο βάλτος «καλώς όρισες», της λέγει μυστικά.

Απρίλης 1950

Η ΛΕΥΚΑ

Του βάλτου η λεύκα
ορθή και γραμμένη,
πού θέλει να φτάσει
κι ακόμ' ανεβαίνει;

Λαμπάδα υψώνει·
σαλεύει στ' αγέρι·
πρωί μεσημέρι
τρανή καμαρώνει.

Τρελά παιχνιδίζει·
τραγούδι τονίζει·
με χάρη λυγίζει·
τον βάλτο πρεπίζει.

Φθονεί τ' αγριοκαίρι,
βοριά, αστροπελέκι,
τον φόβο δεν ξέρει,
περήφανα στέκει.

Τη δύση κοιτάζει,
τον ήλιο πριν σβήσει,
πορφύρα ξαλλάζει
να τον χαιρετίσει.

Το βράδυ ο μπάτης
γλυκά που φυσάει,
τρυγά τα φιλιά της,
κρυφά της μιλάει.

Τη χαίρετ' ο κάμπος
κι η νύχτα με θάμπος
ως δει και νυστάζει
αχνά τη σκεπάζει.

Του ήλιου η φλόγα
σαν καίει το λιβάδι
θα 'ρθει το κοπάδι.
Ω Θεέ μου! Ευλόγα

τη λεύκα να στέκει,
βοσκός και κοπάδι
να βρίσκουνε στέκι
δροσιάς λίγο χάδι.

Α.Φ.Α.

15.11.50

Πέρα από τη συστάδα με τις καλαμιές, έξω απ' τον ψηλό τοίχο (μπεντένι) όρθωναν το ανάστημά τους οι λεύκες ευθυτενείς και αγέρωχες στους ανέμους. Ήταν χάρμα οφθαλμών τις ώρες της δύσης του ήλιου, όταν πάνω από το σύνορο των κορυφών τους «ο αποσπερίτης κουδούνιζε στον ουρανό»· εικόνες που συντρόφευαν στις ώρες μόνωσης, εικόνες που μένουν καταγραμμένες στις σελίδες του βιβλίου της μνήμης.

Ο ΤΥΦΛΟΣ

Από το φόρτωμα βαρύς ο άμοιρος τυφλός
σε στενορύμι βάδιζε μια νύχτα σκοτεινή
βαστώντας το φανάρι του με το ολάσπρο φως.

Ω! Είναι τρέλα καθαρή· του είπ' ένας διαβάτης.
Τι σε φωτίζει δύστυχε; Για ποια λοιπόν αιτία;
Θαρρώ πως είναι περιττά κι άσκοπα τα έξοδά της.
Τι ωφελεί λοιπόν για σε ετούτη η λυχνία;

Όλα για σένα θαμπερά, όλα για σε σκοτάδι,
Φανάρια, λύχνοι μόνο εμάς φωτίζουνε το βράδυ...

Τους ανόητους εμποδίζει πάνω μου να τσακιστούν
Καθώς άσωτα στον δρόμο τις νυχτιές παραπατούν...

*Μετάφραση
από το γαλλικό*

Όταν κάποιος ζει σ' ένα ιδιόμορφο περιβάλλον, τα στοιχεία που συναποτελούν το περιβάλλον αυτό τον επηρεάζουν καθοριστικά και ταυτίζεται μ' αυτό. Αυτά καταγράφονται στον εσωτερικό του κόσμο και μ' αυτά διαλέγεται, όσο κι αν είναι ασήμαντα, μικρά, που δεν θα κινούσαν την αίσθηση ή την παρατηρητικότητα κάποιων άλλων. Για κείνον που τα βιώνει είναι ο περίγυρος που υπάρχει και τον εμπνέει. Πιο συγκεκριμένα. Στις Αγροτικές Φυλακές της Αγιάς· αυτός ήταν ο περίγυρός μου. Ότι υπήρχε μέσα σ' αυτόν τον περίγυρο ήταν ο κόσμος μου από τον Σεπτέμβριο του 1949 κι ως το τέλος του 1951.

Όταν ο χώρος ισοπεδώθηκε για να γίνουν τα κτίρια της φυλακής και οι βοηθητικοί χώροι (αποθήκες, εστιατόριο κτλ.), η καλαμιά παρέμεινε δίπλα σ' ένα πηγάδι που είχε νερό. Πίσω από τα σίδερα του κελιού μου έβλεπα την καλα-μιά, όπως την περιγράφω στο ποίημα. Δεν ξέχασα ποτέ μου την συντροφιά της· ήταν αδελφή ψυχή:

Η καλαμιά εκείνη στο μεγάλο πηγάδι
τυπώθηκε στο χαρτί της μνήμης,
όπως η γραφή σε παλιό χειρόγραφο.
Την έβλεπα πίσω από τα σίδερα
να δέρνεται σ' ώρες αγέρα.
Την έβλεπα την άνοιξη να βγάζει φυλλώματα.
Το καλοκαίρι, το καταμεσήμερο, στο καύμα πάνω,
ν' ανεμίζει τρυφερά, να λέει τραγούδια.

Κι ύστερα το φθινόπωρο
—από τον Γαλατά λοξά φωτίζοντας ο ήλιος—
να στέκει σχήμα συλλογής.

Στη φυλακή υπήρχε ανυψωμένη μεταλλική δεξαμενή νερού. Τα ξημερώματα γινόταν η παροχή του νερού. Ο χαρακτηριστικός θόρυβος της παροχής ακουγόταν στη φυλακή. Την ώρα εκείνη ένας κρατούμενος, ο Λαυρής από την Πελοπόννησο —καλή του ώρα, αν ζει—, άνοιγε τον σταύλο με τα πρόβατα της φυλακής και τα οδηγούσε στη βοσκή. Ο Σήφης (Ιωσήφ), ο σκύλος του κοπαδιού, γάβγιζε. Το φεγγάρι ολόφωτο γλιστρούσε —φωτερό χοχλάδι— από τα σίδερα του παραθύρου μου προς τη δύση. Από το χωριό Βαρύπετρο της περιοχής το άρωμα από τις ανθισμένες λεμονιές έμπαινε στο κελί από το ανοιχτό παράθυρο. Ο αναγνώστης που θα τύχει να ιδεί και να διαβάσει το ποίημα είναι βέβαιο ότι δεν θα καταλάβει τίποτε. Έχοντας όμως υπόψη του τις απλές αναφορές που κάνω, θα καταλάβει το ποίημα κι αν είναι έτοιμος, θα το χαρεί.

Ένα ποίημα, και το πιο λιτό, σημειώνει στη μικρή του διάσταση το νούμερο μιας πολλαπλάσιας έκτασης, αρκεί το νοούμενο να γίνει αντιληπτό:

Έμεινα ξάγρυπνος όλη τη νύχτα·
ήρθε το νερό και γέμιζε η δεξαμενή.
Ο Λαυρής ετοίμαζε το κοπάδι να το βγάλει στη βοσκή.

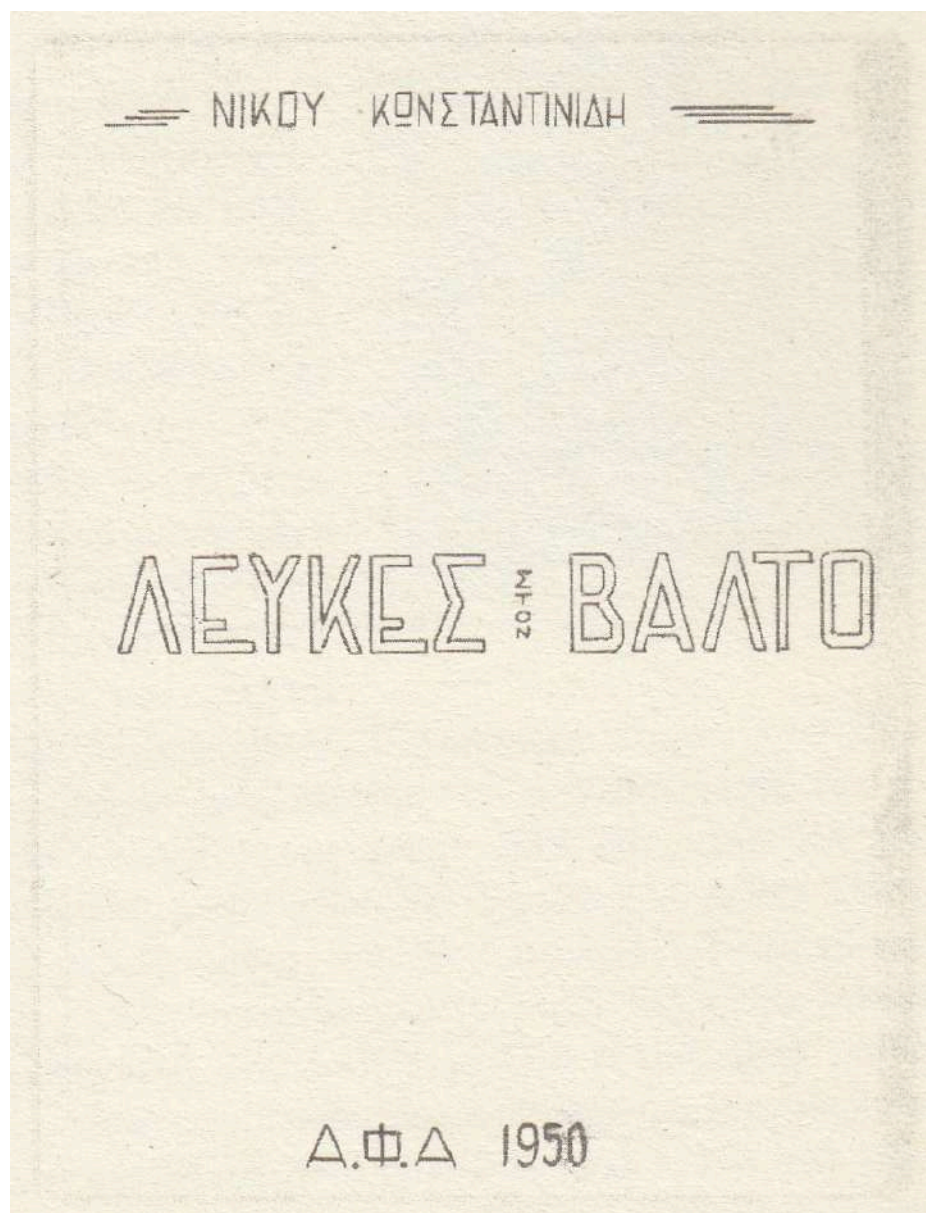
Ο Σήφης γαύγιζε.
Το φεγγάρι πλησίστιο σκάλα σκάλα κατέβαινε τα σίδερα.
Το κοίταζα χοχλάδι ξεπλυμένο.
Οι λεμονιές απ' το Βαρύπετρο
μου έστελναν το τρυφερό τους μήνυμα.

Το πλοίο της γραμμής από τη Σούδα για τον Πειραιά έφυγε στις οκτώ το βράδυ. Ο ήλιος ήταν ακόμα στον ουρανό. Έλαμπε κατάχρυσος. Πλησίαζε προς την έξοδο του μεγάλου κόλπου. Γαλήνη. Δεξιά, πάνω στην κορυφή ενός πέτρινου λόφου φάνταζαν οι φυλακές του Ιντζεντίν (Καλαμιού). Ακούμπησα σε μια γωνιά του πλοίου μακριά από το πλήθος των ταξιδιωτών και τους θορύβους. Κοίταζα τα μπεντένια (τείχη) του Ιντζεντίν που χάνονταν αργά στους ίσκιους της αμφιλύκης, καθώς πλέαμε προς το ανοιχτό πέλαγος. Ήταν μια στιγμή της ζωής μου το κάτεργο του Ιντζεντίν. Ήταν ένα πέραςμα που φόρτωσε τη μνήμη με τόσα βάρη, που κάπου εκεί στο νησί σταμάτησαν τα βήματα αποσταμένα...

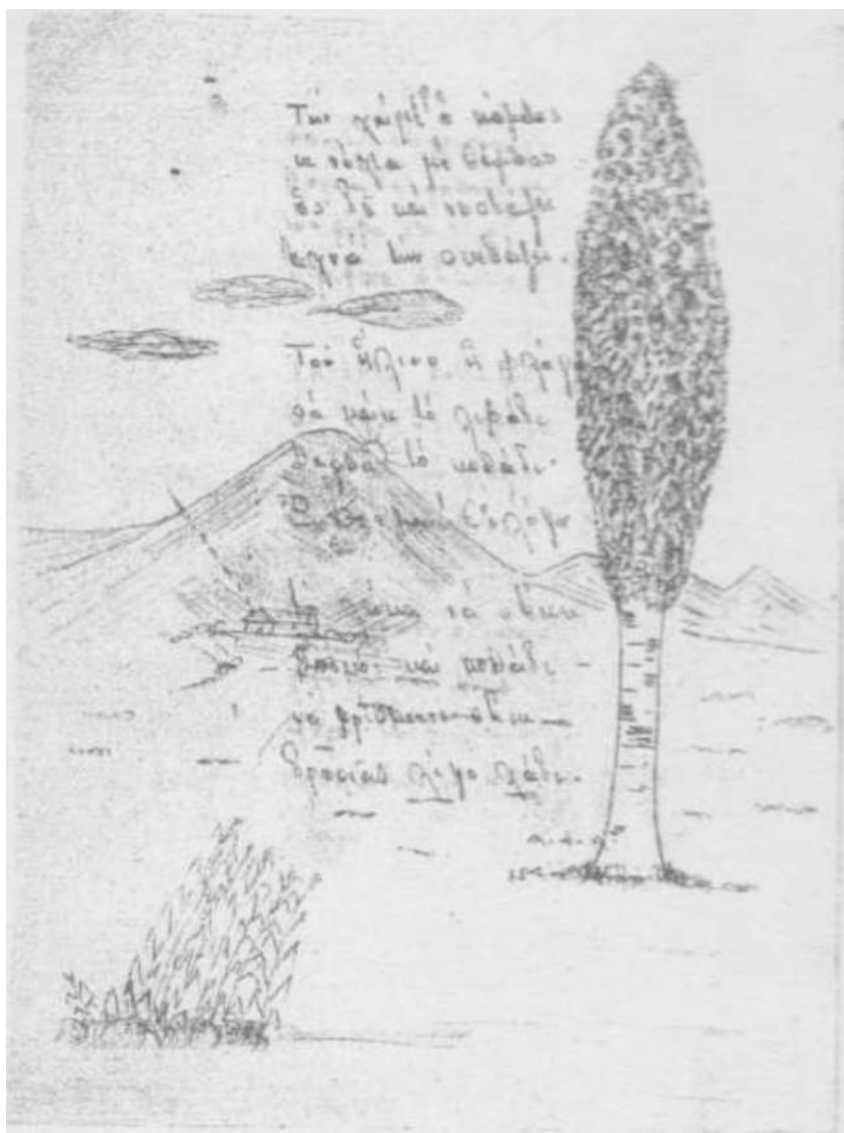

Με συγκρατούμενό μου στην Αγιά το Πάσχα του 1951.

Οι άλλοι συγκρατούμενοι τον φώναζαν «καλόγερο» από το καλυμαύχι που φορούσε πάντα στο κεφάλι του. Ήταν εξαιρετος τύπος ανθρώπου, λεπτός, αστείος, εύχαρις. Τις καθημερινές στιγμές του κάλυπτε πάντοτε πηγαίο χαμόγελο. Ευγενικός στους τρόπους και αξιαγάπητος ο ποιητικός εκείνος κατάδικος. Προς το τέλος του 1951 εμένα με μετήγαγαν στις φυλακές Ιντζεντίν (επίσημα «Εγκληματικά Φύλακαι Καλαμιού»). Το Καλάμι είναι ένα μικρό χωριό με ελάχιστα σπίτια (20 περίπου) πάνω από τον κόλπο της Σούδας, όπου και η ομώνυμη Φυλακή. Φεύγοντας χαιρέτησα τους συγκρατουμένους, δυστυχώς εκείνη τη στιγμή δεν σκέφθηκα να ζητήσω τη διεύθυνση του εικονιζόμενου. Πέρασαν 57 ολόκληρα χρόνια. Αν τότε ήταν 30 χρόνων, πρέπει τώρα να είναι 85-87. Αν δεν έκανε το μεγάλο ταξίδι στον ασφοδελό λειμών, εύχομαι ο Θεός να του χαρίζει υγεία και αθώο χαμόγελο, όπως τότε...

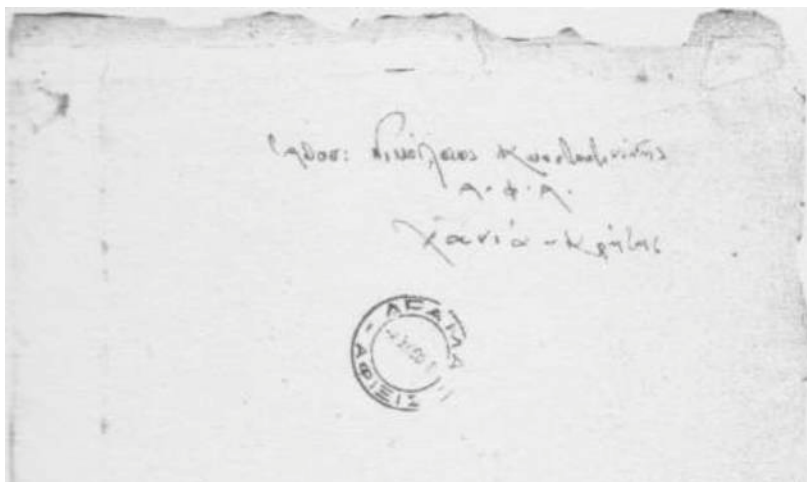

Το αρχικό εξώφυλλο της χειρόγραφης συλλογής

Χωρίς να είμαι εικαστικός τεχνίτης με την απειρία των εικοσιένα χρόνων παράστη-
σα όψεις του τοπίου της Αγίας. Απέναντι από τις φυλακές ήταν ο εικονιζό-μενος λόφος
με το σπιτάκι.

Κάτω αριστερά συμβολική παράσταση της συστάδας με τις καλαμιές. Δεξιά η επίσης
συμβολική παράσταση της λεύκας.

Ο φάκελος αποστολής της συλλογής με την σφραγίδα άφιξης στο Ταχυδρομείο της Δράμας

4.12.50

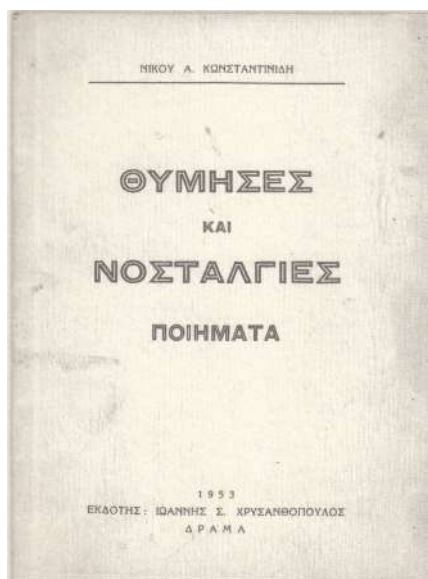

Αγροτικά Φυλακαί Αγνάς. Η είσοδος των κτιρίων,
όπου η Διεύθυνση, η Γραμματεία, το Λογιστήριο κ.λπ.

Πάνω από την είσοδο η επιγραφή ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ ΚΑΛΑΜΙΟΥ
και αμέσως μετά μια ηθικολογική προτροπή

**Θύμησες και νοσταλγίες
(Τα πρωτόλεια)**

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1953. Επανεκδόθηκε το 2014 και τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε τριακόσια αντίτυπα.

Το 1953 ο τότε γνωστός στη Δράμα βιβλιοπώλης Ιωάννης Σ. Χρυσανθόπουλος εξέδωσε βιβλίο ποιημάτων μου. Δεν μπορώ να θυμηθώ, γιατί μου έκανε την τιμή εκείνη. Πέρασαν από τότε εξήντα ολόκληρα χρόνια. Είναι επόμενο να μη θυμάμαι. Δεν θυμάμαι ακόμα, αν τον τίτλο της συλλογής τον σοφίστηκε εκείνος ή εγώ· ΘΥΜΗΣΕΣ ΚΑΙ ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ ήταν ο τίτλος. Μερικοί ίσως να την κρατούν ακόμα στις βιβλιοθήκες τους. Δεν ξέρω. Συνήθως οι ποιητές, και οι επώνυμοι, αποκηρύττουν τα πρώτα τους στιχουργήματα χρησιμοποιώντας τον γνωστό όρο «πρωτόλεια». Κατά τον λεξικογράφο «πρώτον πνευματικόν έργον τινός ή το εστερημένον ωριμότητος». Μια εσώτερη φωνή με ώθησε να μην κάνω και γω το ίδιο, αλλά να τα επαναφέρω στη ζωή με την ίδια εκείνη αγάπη, όταν ο αείμνηστος Ι. Σ. Χρυσανθόπουλος τα εξέδωσε, τα τοποθέτησε στην προθήκη του βιβλιοπωλείου του και τα διέθεσε σε αναγνώστες. Κάποιοι φίλοι της ποιήσεως ειδήμονες θα επιδοκιμάσουν την απόφασή μου αυτή. Έτσι θέλω να πιστεύω.

ΨΥΧΗ

Ψυχή με της αγάπης τα φτερά πετάς
και πας και πας...

Παράξενη στιγμή:
κρυφομιλήματα, λαλήματα,
ανάκατα κι αλλόκοτα,
μοιάζουν με δειλινών φωνές,
απόμακρες που σβήνουν...

Πετάς και πας ψυχή
μ' άυλα φτερά
κι όξω βροχή
τη στέγη δέρνει.

ΗΡΘΕΣ

Έρθες σαν ήλιος
σαν την Άνοιξη
σαν αύρα
και τα μαύρα
ξεδιαλύναν
νέφη τ' ουρανού μου.

Έρθες, κλωνάρι,
ήρθες κι άνθισες
χιονάτο,
φως γεμάτο
σε μιαν άκρη
εκεί του περβολιού μου.

Σαν πεταλούδες
Αχνοφτέρωτες,
μελίσσια
περίσσια
σε κυκλώνουν
γύρω οι στοχασμοί μου.

Στον ερχομό σου,
τ' άγριολούλουδα
φυτρώσαν
κι ένα στρώσαν
λουλουδένιο
ξόμπλι στην ψυχή μου.

ΤΟΝ ΜΑΗ...

Τον Μάη που μοσκοβόλαγε
κι ήταν ωραία η πλάση
και κελαηδούσαν τα πουλιά,
ποθούμενη είχες φτάσει.

Και κάθισες καλόθελη
όλο το καλοκαίρι
κι έφυγες το φθινόπωρο
κι έμεινα δίχως ταίρι.

ΤΗΣ ΕΡΗΜΙΑΣ ΜΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ

Τώρα που χιονίζει
κι όλα παγωμένα
σε γυμνά κλωνάρια
στέκουν τα πουλιά.

Πόσο συ μου λείπεις
—μάτια αγαπημένα—
τώρα που και μένα
δέρνει παγωνιά...

ΓΙΑΤΙ;

Άνοιξε διάπλατα η αυλόπορτα
κι ανθίσαν οι αμυγδαλιές,
όταν σ' αντίκρυσαν λευκόπεπλη
και μ' ανοιχτές τις αγκαλιές.

Έκραζε ο κήπος: «Καλοσώρισες!...»
και πρόσμενε να σε δεχτεί,
έστρωνε ολόγυρα χαμόμηλα
κι είχε τα ρόδα στολιστεί.

Δίβουλη στάθηκες και ξάνοιγες
στην πόρτα σαν εκστατική.
Γύρισες πίσω ξάφνου κι έφυγες
σκυφτή, σαν κλέφτρα βιαστική.

Το φως του κήπου να σε θάμπωσε,
μήπως η τόση του ευωδιά;
Πες μου γιατί; Εσύ καλή,
π' έχεις την άσπιλη καρδιά;

ΟΝΕΙΡΟ

Ἦρθες πάλι
πριν σ' αγγίξω,
πριν ανοίξω
την αγκάλη,
πριν σε σφίξω
και φιλήσω
τα δυο χείλη,
τα σγουρά σου τα μαλλιά·
φως που σβήνει
μες τη νύχτα
και πυκνό σκοτάδι αφήνει,
χάθηκες
και συ, καλή μου,
πριν σε νιώσω,
πριν ακούσω
τη φωνή σου.
Κι η ψυχή μου
λιθωμένη
τ' ανοιχτά φτερά τ' ονείρου
τα θωρεί λαχταρισμένη.

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΣ

Στη μουριά από κάτω σε πρωτόειδα
σε λιανό κλωνάρι ακουμπισμένη,
ήλιος τα μαλλιά, τα χείλη ρόδα,
μ' ό,τι αγνό στον κόσμο καμωμένη.

Πέρασα για λίγο από κοντά σου
πεταλούδα ανάλαφρη σε κρίνο,
έφυγα κι ακόμα είμαι μακριά σου
κι απ' του νόστου το ποτήρι πίνω.

Να 'ξερα, σιμά σου όταν γυρίσω,
θά 'βρω την αυλόπορτα ανοιγμένη;
Θά 'βρω πάλι μύρα να μεθύσω;
Πρόσχαρη καρδιά να με προσμένει;

ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

Στη γειτονιά, καθώς θαμπά
η νύχτα κατεβαίνει
σε σπίτια και σε στενωπά,
τώρα που ο νους βαραίνει,

απλή ζωή και ταπεινή
κυλάει γαληνεμένη.
Χώρα η χαρά είναι μακρινή
κι ο πλούτος είναι ξένη.

Τον χάρο ο γέρος καρτερεί,
στην πόρτα τον προσμένει.
Προσμένει τον κι η λυγερή
τον νιό π' αργοδιαβαίνει.

Στη γειτονιά, καθώς θαμπά
η νύχτα κατεβαίνει·
απλή ζωή και ταπεινή
κυλάει γαληνεμένη.

ΕΛΑ...

Έλα χειροπιαστοί να πάμε στους αγρούς,
στα περιβόλια τ' ανθηρά, στον λόφο με τις μυγδαλιές.
Το μονοπάτι χλόη στρωμένο, παπαρούνες και χαμόμηλα
τ' ανάλαφρο σου πάτημα προσμένει.

Δώσ' μου τ' αβρό σου χέρι το κρινάτο.
Πάμε! Θ' ακούσουμε απ' τ' αηδόνια τη μπαλάντα της αγάπης.
Θα πλέξει ο ήλιος τα χρυσάφια των μαλλιών σου
στα χρυσάφια του...
κι η αύρα γιούλια θα χαϊδέψει στη μορφή σου.

Έλα! Γυρίζοντας αργά το βράδυ βράδυ
θυμάρια, μοσκοβότανα,
στάχια την αγκαλιά γεμάτη θα 'χεις
κι αρώματα και χρώματα και την καρδιά,
χαρές πλημμυρισμένη.

Θα χαιρετάει το διάβα μας ο γρύλος
και θα κυττάει με ζήλεια ο αποσπερίτης.
Έλα! Χειροπιαστοί να πάμε στους αγρούς,
στα περιβόλια τ' ανθηρά, στον λόφο με τις μυγδαλιές,
να παίζουμε —ρωτώντας μαργαρίτες—
το παιχνίδι της αγάπης.

ΒΡΑΔΙΝΟ

Τ' άστρα φωτούν στον ουρανό,
κι όλο θαμπώνει το βουνό,
βαθιά κοιμάται η στάνη.

Κάτι γρικιέται μακρινό,
κάτι μου λέει το βραδινό
που... ο νους μου δεν τα φτάνει.

ΣΑΝ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ

Σαν κοιμητήρι σιγανό
το χωριουδάκι στο βουνό,
τώρα καθώς νυχτώνει.

Κόρη παρθένα, σαν περνώ
του φτωχικού της το στενό,
θωρεί με και βουρκώνει...

ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ ΑΝΑΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ

Είναι βράδυ και περιμένω το τρένο.
Στην αίθουσα αναμονής του σταθμού
μερικές γυναicoύλες, ένας δυο ασπρομάλληδες
κάθονται στα καθίσματα και παίρνουν καφέ.
Κάτι κοπέλες στα παράθυρα κοιτούν
ανήσυχα τα ωρολόγια των χεριών τους.
Ερημιά στον σταθμό κι όλοι εμείς οι θαμώνες
περιμένουμε νά 'ρθει το τρένο.
Πέρα απ' τ' αμπέλια, απ' τις λεύκες
απ' τον κάμπο φάνηκαν τούφες καπνού.
«Έρχεται το τρένο!». Βγήκαμε οι θαμώνες έξω.
Έφτασε το τρένο, κύμα ζωής.
Έρθε το τρένο κι ο σταθμός γέμισε βουητό.
Έμεινε πέντε λεπτά κι έφυγε πάλι
κρύβοντας τη μαύρη του γραμμή
πίσω απ' αμπέλια κι από λεύκες ορθές.
Ερημιά... κατάμονος, περιμένω
στην άδεια αίθουσα αναμονής του σταθμού.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Χειμώνας. Πλάι στο τζάκι
το 'να μικρό αδερφάκι
χαίρεται τα παιχνίδια.

Σιμά η μητέρα πλέκει
κι η κόρη της παρέκει
σκυμμένη στα κεντίδια.

Χουρχουρητό η γατούλα,
χουζούρι στη ζεστούλα
τα πόδια της απλώνει.

Η νύχτα σιγοπαίρνει,
βοριάς τα κλώνια δέρνει,
κι άφθονο ρίχνει χιόνι.

ΠΕΡΑΣΑ

Πέρασα κι ήταν το παράθυρο κλειστό.
Κι ήταν σαν χέρια τα γυμνά κλαδιά
υψωμένα, που άπελπα χτυπιόταν.
Πέρασα κι ήταν το στρατί ορφανό δίχως διαβάτη,
δίχως παιδιάτικες φωνές και γέλια.
Τυφλό η θλίψη μου μ' οδήγησε
τραβώντας με απ' το χέρι
στ' αρχαίο κι αγαπημένο μονοπάτι.
Πέρασα μάταια ζητώντας μες το βράδυ κάτι παλιό...
στο χειμωνιάτικο κρύο βράδυ.

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ

Προσμένω και ξανοίγω
στον ορίζοντα πέρα
τον θαμπό του γιαλού
τα πανιά να φανούν
ποθητού караβιού.
Να με πάρει
σε γιαλούς μακρινούς,
σε νησιά μαγικά,
μακριά, όπου πάει,
μόνο δω μη σταθεί
Μήνες, μέρες.
Και προσμένω καιρούς
και ξανοίγω
στον ορίζοντα πέρα
τον θαμπό του γιαλού
να φανεί το καράβι.

ΠΟΘΟΣ

Μέρη ξανοίγει ο λογισμός
που πάντα ο ήλιος λάμπει,
που χαίρονται καλοκαιριά
τ' ακρόγιαλα κι οι κάμποι.

Μέρη μου γύρεψε η ψυχή,
που κυβερνά η γαλήνη,
που της ζωής δεν φτάνει εκεί
η καταλύτρα οδύνη.

ΣΕ ΘΩΡΟΥΣΑ...

Σε θωρούσα
και θαρρούσα
πως χαρά δεν ήταν άλλη
πιο μεγάλη.

Μ' έχεις λείψει
κι από θλίψη
η καρδιά πλημμυρισμένη
σε προσμένει.

ΑΝΘΙΣΕΣ ΠΡΩΤΗ...

Άνθισες πρώτη εσύ
και μοσκοβόλησες
μια μέρα του Φλεβάρη,
που την αγκάλιασε στο φως
ξάφνου η καλοκαιριά.

Και μες το απομεσήμερο
που δρομολάτης πέρασα,
σ' είδα κι είπα πως άνθισε
η πρώτη μυγδαλιά...

ΜΕ ΦΙΛΗΣΕΣ

Με φίλησες
και τ' άγγιγμα των δροσερών
χειλιών σου
σαν της αγέρινης δροσούλας
το χάδι τ' αλαφρό,
σαν τ' άρωμα της μυγδαλιάς
που τον Φλεβάρη με μαγεύει,
ίδια: γλυκό, απαλό, δροσάτο το 'νιωσα.
Φτερούγισες πεταλουδούλα
του Μαγιού —ζωής πνοή—
πρώτη μα και στερνή φορά
στον άδειο κήπο των ονείρων μου...

ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΣΟΥ...

Το δάκρυ που ανέβηκε
στην άκρη των ματιών σου
δεν κύλησε στο μάγουλο
το ροδοβελουδένιο.

Κρυσταλλωμένο στάθηκε
διαμάντινο στολίδι,
καθώς πα σε κρινόφυλλο
αυγής δροσοσταλιά...

ΠΡΩΙΝΟ

Αγνά ματάκια αγγελικά
σβήνουν τ' αστέρια την αυγή,
λες ξάνοιξαν ολονυκτίς
από κει πάνω δω τη γη.

Κι όλα έτσι σβήστηκαν στερνά·
μα σε μιάν άκρη τ' ουρανού,
ψηλά από ξάγναντες κορφές
λάμπει χρυσό τ' αυγερινού.

Κρητικές μαντινάδες

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1990. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή.

Ένα μέρος (62) από τις μαντινάδες που περιέχονται στη συλλογή αυτή προδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Διαγώνιος* 1 (1965). Προτάχθηκε σύντομο σημείωμα αναφοράς στον χρόνο και στον τόπο καταγραφής τους. Έγραφα: «... τις μάζεψα το καλοκαίρι του 1950 ταξιδεύοντας στην Κρήτη». Η αλήθεια είναι άλλη. Τις μάζεψα το 1950 και το 1951 στις φυλακές Καλαμιού (Ιντζεντίν) και στις Αγροτικές Φυλακές Αγιάς από Κρήτες καταδίκους. Πενήντα περίπου τις μάζεψα στα κρατητήρια του 2ου Αστυνομικού Τμήματος Χανίων, όπου παρέμεινα δύο εικοσιτετράωρα (23.1.51 και 24.1.51). Εκεί βρέθηκα με Κρήτες μεταγόμενους και υποδίκους, που προθυμοποιήθηκαν να μου πουν μαντινάδες, με ιδιαίτερο μάλιστα ζήλο, όταν έμαθαν ότι είμαι ξένος έγκλειστος σε φυλακές του νησιού τους.

N.K.

Αγάπησες κι απόχτησες το άνθος των ανθέω.
Τι άλλο είναι πα στη γης γλυκύτερο κι ωραίο;
Αγάπη μου ξυνόρογδο, ξαρρωστικό λεμόνι,
όλον τον κόσμο ξαρρωστά και μένα θανατώνει.
Αγάπησά σε κι έλεγα πως θα σε κάνω ταίρι.
Τώρα με τρώει η έγνοια σου χειμώνα καλοκαίρι.
Άγιος τάφος να γενεί το σπίτι σου, δεν μπαίνω,
γιατ' αγαπάς επίβουλα και το καταλαβαίνω.
Αγριοποταμίδα μου, μη κελαηδάς στα ρυάκια
για θα σε φάνε τα θεριά και τ' άγρια γεράκια.
Α μ' αρνηθείς, θα τρέξουνε δάκρυα στην ποδιά σου,
σε ξένα χέρια θα με δεις και θα πονεί η καρδιά σου.
Α μ' αρνηθείς, θέλω να βρεις μάθια να σ' αγαπούνε
όπως σ' αγάπουνα και γω, γιατί θα σε λυπούμαι.
Αν μ' αγαπάς ένα τσαμπί, θα σ' αγαπώ σταφύλι,
κι αν με φιλείς στο μάγουλο, θα σε φιλώ στα χείλη.
Αν μ' αγαπάς αγάπαμε, αν δε με θες ας λείπει,
δεν είσαι συ καλύτερος, να το κρατήσω λύπη.
Αν δε σου δώσει η μάνα σου ασημωτούς παράδες,
να κάθεσαι στο σπίτι σας να βγάζεις τσι ψαράδες.
Ανθούλι μου και φούλι μου, λαλέ και καντιφέ μου,
μη ροζονάρεις κανενούς και κακοφαίνεται μου.
Αν επεθάνω, μάθια μου, θα φταιν' τα πείσματά σου.
Μ' άραγες δεν θα λυπηθεί η άπονη καρδιά σου;
Αν είμαι γω στα μακρινά κι αν είσαι συ στα ξένα,
μη μ' αρνηθείς εσύ εμέ ούτε και γω εσένα.
Ανάμεσα στα φρύδια σου δίχτ' έχεις απλωμένο
κι οποίο πουλάκι κεια περνά πιάνεται το καημένο.
Αν επεθάνεις, έρχομαι και γω στον μαύρο τάφο·
χωρίς εσένα δεν μπορώ ζωή στον κόσμο να 'χω.
Από τσι δυνατές καρδιές ήτανε κι η δική μου,
μα τώρα τη νικήσανε οι αναστεναγμοί μου.
Από τη γυροποταμιά δεν λείπει πρασινάδα
κι από τα δυο χειλάκια σου η ροδοκοκκινάδα.

Άραγε να βρεθεί κανείς να σβήσει τη φιλιά μας,
που 'ναι γραμμένη ζωηρά στα φύλλα τσι καρδιάς μας;

Αρνί 'φαγες, αρνήθηκες, ρίφι και ξέχασές μου
και το ξαλησμονόχορτο και ξαλησμόνησές μου.

Άσπρ' είσαι σα τα γάλατα, παχιά σα το τρυγόνι
χαρά στο νιό που σ' αγαπά και σ' αποκαμαρώνει.

Αφήνου σου καληνυχτιά, μηλιά μου με τσι κλώνους,
πάω και γω να κοιμηθώ με πίκρες και με πόνους.

Αχ, η καημένη μου καρδιά καμιά χαρά δεν είδες,
γιατί λατρεύεις έρωτα με σκοτεινές ελπίδες.

Αχ, και το φως των ομμαθιώ και γιάντα σκοτεινιάζει,
όντε θ' ακούσω όνομα που του δικού σου μοιάζει;

Βάλε το κάδιο στο νερό να λιώσει να το πιούμε,
να ναι γλυκά τα χείλη μας, όντε θα φιληθούμε.

Βάσανα με πλακώσανε σαν την κορφή το χιόνι,
π' ώστε να λιώσει το παλιό, καινούριο το πλακώνει.

Βάστα τη μπιστοσύνη σου, μα γω δεν σ' απαρνούμαι,
στον έρωτά σου το γλυκό πάντα θα τυραννούμαι.

Βρύση μου μαρμαρόχυτη, ποιος πίνει το νερό σου;
Μανταρινιά με τους ανθούς, ποιος θέτει στον δροσιό σου;

Γίνου στον κάμπο λεμονιά και γω στα όρη χιόνι,
να λιώνω, να ποτίζονται οι δροσεροί σου κλώνοι.

Δε θέλω γω 'πο πάνω σου πράμα που να 'χει πόνο,
παρα 'πο τα χειλάκια σου ένα φιλάκι μόνο.

Δε με λυπάσαι και χτυπάς σε στήθος πληγωμένο,
όπου το έχει ο έρωτας κομμάθια καμωμένο;

Δε μ' αγαπάς ειλικρινά, τα μάθια σου το λένε,
γιατί γελάς και με κοιτάς, μα τα δικά μου κλαίνε.

Δεντρί σου ήθελα να 'μουννα, σκιά να σου χαρίζω,
αηδόνι να σου κελαηδώ κι άνθος να σου μυρίζω.

Δεν ημπορώ τα μάθια μου ψηλά να τα σηκώσω
και της καημένης μου καρδιάς παρηγοριά να δώσω.

Δεν είδα μάθια ν' ορεχτώ, φρύδια καμαρωμένα
ως είναι του προσώπου σου ομορφοκαμωμένα.

Δεν το λυπάμαι το κορμί, δεν το 'χω αγοράσμένο,
και να χαθεί στη φυλακή έτς' ήτανε γραμμένο.

Δεν είναι πόνος να πονεί, πόνος να θανατώνει,
σαν το κλειδί της φυλακής που καθ' αργά κλειδώνει.

Έβαλαν τα βυζάκια σου αρχή και μεγαλώνουν
σε σένα δίνουν ομορφιά και μένα θανατώνουν.

Έβαλα δάκρυ για νερό, τους πόνους μου για λίθους
και για μαστόρους τους παλμούς του πονεμένου στήθους.

Εγώ 'μαι μες στο και συ στα Πηγαϊδάκια
κι έχεις του κόσμου τσι χαρές και γω 'χω τα μεράκια.

Εγώ 'μαι ο περβολάρης σου, μηλιά μου ζηλεμένη,
ειν' η καρδιά μου γλάστρα σου, και σ' έχω φυτεμένη.

Εγώ 'μαι ο περβολάρης σου, ρόδο μου μυρισμένο,
ειν' η καρδιά μου γλάστρα σου και σ' έχω φυτεμένο.

Εγώ ποτέ δεν έκανα αγάπη με παράδες,
μόνο με το λυράκι μου και με τσι μαντινάδες.

Εγώ, πουλί μου, σ' αγαπώ, μα δεν σου δίνω θάρρος,
γιατί 'ναι η γειτονιά κακή, που να την πάρει ο Χάρος.

Είναι καρδιές, που μια φορά να δονηθούνε μόνο,
νιώθουν τσ' αγάπης τον καημό, του έρωτα τον πόνο.

Είπα να κάτσεις φρόνιμα κι αιτία μη γυρεύεις,
ξύλα μη βάξεις στη φωτιά χωρίς να μαγειρεύεις.

Έλα να πα να μνόξομε εις την Χαριτωμένη,
πως δε θα ξανασιμίζουμε, πέρδικα πλουμισμένη.

Ελάβωσές μου την καρδιά οπού 'τανε μπεντένι,
σαν του μεγάλου στρατηγού παράσημο σου βγαίνει.

Έλα να πα να πηαίνουμε, να πάμε, πού να πάμε·
Τση κιτρολεμονιάς τσ' ανθούς να κόψουμε, να φάμε.

Έλεγα, όταν έφευγα, με τα λεγόμενά σου
πως θα 'μουνα παντοτεινά στα βάθη της καρδιάς σου.

Έλος και Λίμνη και Ρογδιά, Παπαδιανά και Λούχι
τα μάθια μου δεν είδανε τσι κοπελιές οπού 'χει.

Εμένα δε με νοιάζει πια, αγάπη μου, και ξια σου,
μακάρι δεκατέσσερες βάλε στην αγκαλιά σου.

Εμένα η αγάπη μου είναι ψηλή στο μπόι,
μελαχρινή στο πρόσωπο κι από μεγάλο σόι.

Έξω τα χείλη μου γελούν, μέσα η καρδιά μου κλαίει,
το πληγωμένο στήθος μου πονεί, μα δεν το λέει.

Επóτιζά σε ροδαριά και γίνηκες μεγάλη
κι έκαμες ρόδα στα κλαριά και τα μυρίζονται άλλοι.

Εσένα μόνο αγάπησα βαθιά κι απ' την καρδιά μου,
δεν τους βαστώ τους πόνους σου, να βρίσκεσαι μακριά μου.

Εσύ 'σαι, μάτια μου, ο γιατρός και γω 'μαι ο λαβωμένος
έλα να σμίξουμε τα δυο να γιατρευθώ ο καημένος.

Εσύ θαρρείς κι αν μ' αρνηθείς θα μαυροκιτρινίσω—
βιόλα καρνάδα θα γενώ και λεμονιά θ' αθίσω.

Εσύ κανέλα δεν πουλείς, μόσκο δεν καμπανίζεις,
γαρίφαλα δεν λούζεσαι, και γιάντα εδά μυρίζεις;

Έχε ελπίδα πιο πολύ στο τελευταίο δάκρυ,
που σταματά σαν κρύσταλλο στων ομμαθιώ την άκρη.

Έχει ο Θεός γυρίσματα κι ο χρόνος εβδομάδες
και τα πουλάκια τ' άγρια πιάνονται σ' τσί βροχάδες.

Έχω πολλά παράπονα που δεν τα λέει το στόμα·
τα φύλαξα μες στην καρδιά, για να τα φάει το χώμα.

Εσύ θαρρείς πως σ' αγαπώ κι έχεις χαρά μεγάλη·
να μη χαρώ τη νιότη μου, ο νους μου α σε βάλει.

Εσύ 'σαι μόνο κι άλλη μια που τα 'χετε τα κάλλη
και μια μικρή μελαχρινή στ' Αμυγδαλοκεφάλι.

Εσύ 'σαι κείνη που κρατάς κλεισμένη την καρδιά μου
και δεν μπορεί άλλη καμιά να μπει στην αγκαλιά μου.

Εφτά πληγές μου άνοιξες οι έξι γιατρευτήκαν,
στην τελευταία μου πληγή τα γιατρικά σωθήκαν.

Έχεις ωραίο πρόσωπο και ζαχαρένιο στόμα,
έχεις και μάθια όμορφα σα το καφέ το χρώμα.

Έχεις μαλλιά μεταξωτά, κορμί μαργαριτάρι
κι όποιος το χάρο δε δειλιά θα να 'ρθει να σε πάρει.

Έχει το δίκιο η μάνα σου να περπατά στα νέφη,
τέτοιο σγουρό βασιλικό όπου τον αναθρέφει.

Ζωγραφισμένη σε κρατώ και σ' έχω στην καρδιά μου
και δε σε ξαναβγάλω πια, αν είσαι και μακριά μου.

Η θάλασσα είναι όμορφη, ανθεί μα δε μυρίζει,
είναι λιγάκι αρμυρή κι αγάπες ξεχωρίζει.

Ήθελα και να κάτεχα ποιο έχνος δε κοιμάται,
η νυχτερίδα κι ο λαγός κι η κόρη π' αγαπάται.

Ήθελα να 'μουνα νερό στον ποταμό που πλύνεις
και να 'ναι κάψα δυνατή να σκύβεις να με πίνεις.

Ήθελα και τι να 'μουνα στους Λάκκους τυροκόμος
και στο λιγνό σου το κορμί μοναχοκληρονόμος.

Ήθελα να 'μουν ύπνος σου γλυκός σαν την πνοή σου,
τη νύχτα τα μεσάνυχτα να βρίσκομαι μαζί σου.

Ήθελα να 'μαι εγώ εσύ και συ εγώ να γίνεις,
να καταλάβεις και να δεις τον πόνο που μου δίνεις.

Η κάμπια τρώει τον αθό κι η πέρδικα τη βιόλα
ό,τι κι αν κάμει ο κάθε εις εδώ πληρώνονται όλα.

Η σφάκα, το μικρό δεντρί, καν' όμορφο τσουτσέκι.
Μην παντρευτείς, α δε το βρεις το ταίρι που σου στέκει.

Η νύχτα ώρες δεκατρείς μόνο τις τρεις κοιμούμαι,
τις άλλες δέκα κάθουμαι και σένα συλλογούμαι.

Ίντα το θέλεις και το λες πως μ' αγαπάς εμένα
και της καρδιάς σου τα κλειδιά τα 'χεις άλλου δοσμένα;

Η τύχη μου με δίκασε κατάδικος να γίνω,
μες στην αυλή της φυλακής τα ρούχα μου να πλύνω.

Θάλασσα μαύρη να γενεί η κλίνη που κοιμάσαι,
να πέσεις μέσα να πνιγείς, γιατί δε με θυμάσαι.

Θα προτιμήσω να χαθώ στης μαύρης γης το χώμα,
παρά να πάρεις άλλονε και γω να ζω ακόμα.

Θα μου το δώσεις, κοπελιά, ή να σου το ζητήσω
το μπανιερό σου δηλαδή να πάω να κολυμπήσω;

Θέλεις με πέτρα βάρα με, θέλεις με το μαχαίρι,
θέλεις με τον βασιλικό απού κρατάς στο χέρι.

Θέλεις μικρό μου θέλεις το, θέλεις το να ποθάνω,
θέλεις το να τον αρνηθώ τον κόσμο τον επάνω.

Θέλω να χτίσω μια φωλιά, ήλιος να μη της δώσει,
μα να 'ναι το πουλί πιστό να μη τη φανερώσει.

Θέλω να ζω ώστε να ζεις, μα όχι για τη ζήση·
θέλω να δω το κρίμα μου πού θα σε καταντήσει.

Θυμάσαι όταν μου χάρισες μια μέρα την καρδιά σου
και μου 'πες φύλαξέ τηνε μαζί με τη δίκιά σου;

Θυμάσαι που 'μαστε πουλιά κι ήμαστ' αγαπημένα
και πέρασ' ένας κυνηγός και σκότωσε το ένα;

Θωρείς το κείνο το μισό, αν τύχει και γλιτώσει,
πολλούς θα βάλει σ' έρωτα κι ένανε θα σκλαβώσει.

Καημένα φύλλα τση καρδιάς πόσω λογιώς χτυπάτε,
όντε θα πλησιάζετε στο μέρος π' αγαπάτε.

Καμιά φορά ο άνθρωπος βαριέται τη ζωή του,
είν' αφορμή τα βάσανα που γέρνει το κορμί του.

Καμιά φορά στην κλίνη σου αέρας κι α φυσήσει,
είναι δικός μου στεναγμός και να μη σε φοβίσει.

Καρδιά δεν έχεις να πονάς κι αν είχες θα πονούσες,
ένα κορμί που σ' αγαπά δε θα το τυραννούσες.

Κάμπος με δίχως λούλουδα, γιαλός με δίχως άμμο,
παρά να πω το ναι ποτέ κι αλλού φιλιά να κάνω.

Καρδιά που δεν αγάπησε κι έρωτα δεν αιστάνθη
μοιάζει πηγή δίχως νερό, περβόλι δίχως άνθη.

Καρδιά οπού δεν έπεσε σε τρυφερήν αγκάλη
μοιάζει με άγρια θάλασσα που δέρνει ανεμοζάλη.

Κατέχω το πως μ' αγαπάς, μα η εντροπή σε χώνει,
των ομμαθιών σου το γιαγί μου το ξεφανερώνει.

Κλαίω που όλα τα πουλιά είναι ζευγαρωμένα,
μόνον εμείς τα άτυχα είμαστε χωρισμένα.

Κοιμούμαι κι όνειρο θωρώ πως είμ' απολυμένος,
και το πρωί σηκώνομαι στη φυλακή κλεισμένος.

Κρασί, σε πίνω για καλό, μα συ κακό μου κάνεις,
από τον δρόμο βγάνεις με και στα κλαδιά με βάνεις.

Κρήτη, τα παλικάρια σου και γιάντα τα ξορίζεις,
η ξενιτιά τα χαίρεται και συ τα λαχταρίζεις.

Κρήτη πανέμορφο νησί, πανόραμα του κόσμου,
μακριά σου κι αν ευρίσκομαι, πάντα σε βλέπω μπρος μου.

Κρητικοπούλα λυγερή, φτιάξε τα τα μαλλιά σου
και μερακλήδικα περνούν από τη γειτονιά σου.

Κρυφά για σένα θα πονώ και φανερά θα λιώνω
κι άνθρωπος δε θα φανταστεί πως έχω αγάπης πόνο.

Κρύβω βαθιά τον πόνο μου μες της καρδιάς τα βάθη,
πως σε λατρεύω μυστικά κανείς να μη το μάθει.

Λεβέντης είσαι, μάθια μου, λεβέντικα χορεύγεις,
λεβέντικα τη γη πατείς, μα δε τη χωρατεύγεις.

Λένε πως μόνον ο Θεός σε σφάλματα δεν πέφτει,
κι όμως σε σφάλματ' έπεσε κι έκανε κόσμο ψεύτη.

Λιανολιδάκι θα γενώ με τα λιανολιδάκια
να με μαζεύει η αγαπώ με τ' άσπρα τζη χεράκια.

Λένε μου να τον αρνηθώ της Μεσαράς το δρόμο
Μα 'χει κορίτσια όμορφα και δε βαστώ τον πόνο.

Λιγνό κυπαρισσάκι μου, σείσου και ξανασείσου
να πέσουν οι νεραντζανθοί από την κεφαλή σου.

Λιώνουν τα χιόνια στα βουνά, λιώνει ο νεκρός στο χώμα,
λιώνω και γω για λόγου σου, μα δε σου το 'πα ακόμα.

Με τον αέρα πέφτουνε τα φύλλα του πλατάνου·
χαρώ τα γω τα μάθια σου παιχνίδια που μου κάνουν.

Με πλήγωσες κι όμως αυτό δε με πειράζει τόσο,
θε να γενώ παράδειγμα κι άλλες καρδιές θα σώσω.

Μές στην καρδιά μου βρίσκεσαι, τα σπλάχνα μου πληγώνεις,
στο αίμα μου ποτίζεσαι, ανθείς και καμαρώνεις.

Με μια και μόνη σου μαθιά μου πήρες την καρδιά μου,
βαθιά την εξερίζωσες, δεν είναι πια δικιά μου.

Μέσα στη χοχλιδόκουπα θα χτίσω τον οντά μου,
να βάλω τη γυναίκα μου και τα πεθερικά μου.

Μα να με σφάξεις, δεν πονώ, με το δικό σου χέρι,
μόνο πονώ να μ' αρνηθείς, να κάνεις άλλο ταίρι.

Μα το μυαλό μου βρίσκεται παντοτινά κοντά σου,
το στόμα μου, όταν ομιλεί, προφέρει τ' όνομά σου.

Μ' έτσι που πάγει ο καιρός και γράμμα δε λαβαίνω,
μ' αρνήθηκες, μικρούλα μου, και το καταλαβαίνω.

Μην τους ακούσεις, μάθια μου, κι ίντα σου λεν οι φίλοι
έχουν φαρμάκι στην καρδιά και ζάχαρη στα χείλη.

Μη σε πλανεύει ο έρωτας και μ' αρνηθείς, μικρή μου·
πίστεψ' αγάπη δε θα βρεις πιστή σα τη δική μου.

Μη κλαις, μη πάσχεις, μη πονείς, μη λιώνεις, μη λυπάσαι,
μη χάνεσαι, μη καίγεσαι, γιατί δικιά μου θα 'σαι.

Μια αναστενάζω, μια πονώ, μια καίγομαι, μια σβήνω,
τη μιαν ημέρα έχω χαρά, την άλλη δάκρυα χύνω.

Μπεντένια να χαλάσετε, σκοπιές να γκρεμιστείτε
και των μανάδω τα παιδιά να μην τα τυραννείτε.

Νά 'μουνα κι ίντα να 'μουνα στον κάμπο χορταράκι,
να πέραγε να με πατεί τ' άσπρο σου ποδαράκι.

Νά 'μουνα κουλουκάκι σου νά 'πхайνα μπρος εμπρός σου,
να γύριζα να δάγκανα το καλτσοβάσταγό σου.

Νά 'μουνε πέτρα να χτιστώ στις χώρας το μπεντένι,
να θώρου την αγάπη μου, όταν περνοδιαβαίνει.

Ο κόσμος είν' ένα δεντρί και μεις τ' οπωρικό του
κι ο Χάρος είν' ο τρυγητής και παίρνει τον καρπό του.

Ο έρωσ είναι δάσκαλος κι έχει σχολειό δικό του
κι αλίμονός του οποίος γραφτεί εις το κατάστιχό του.

Ο νους μου έγινε γιαλός, βάρκα και ταξιδεύει
και πήρε την ακρογιαλιά κι ήρθε να σε γυρεύει.

Όποια καρδιά τα γλέντησε ελεύθερα τα νιάτα,
δεν την πολυστεναχωρά του κάτω κόσμου η στράτα.

Όποιος δεν είναι μερακλής τού πρέπει να πεθάνει,
γιατί στον κόσμο για να ζει μόνο τον τόπο πιάνει.

Ορέγεται ο κοτσυφός όντε θα μπει στ' αμπέλι,
ορέγεται κι η κοπελιά όντε θα δει κοπέλι.

Όση χαρά έχει ο πετεινός, όντε θα μπει στ' αμπέλι,
ετσα χαρά έχει η κοπελιά, όντε θα δει κοπέλι.

Όταν σκεφθεί ο άνθρωπος πως η ζωή θα σβήσει,
ετούτον τον ψευτόκοσμο πρέπει να τον γλεντήσσει.

Περνά ο ήλιος, μάθια μου, και συ τον εθαμπώνεις,
και με την ομορφάδα σου ανθρώπους θανατώνεις.

Πλένε τα ψάρια στο γιαλό, πλέει και το χταπόδι,
μικρή μου, στο φουστάνι σου να 'μουνα γυροπόδι.

Πολλές καρδιές κρυφά πονούν, μα φανερά γελούνε
κι άλλες πεθαίνουν με καημό, μα δεν το μαρτυρούνε.

Πράμα που δεν τ' αγόρασες, δεν έκαμες και κόπο,
μη το λυπάσαι, κοπελιά, δίδε το των ανθρώπων.

Πράσινος ειν' ο μενεξές και μπλάβος ειν' ο αθός του,
κι οπ' αγαπά μελαχρινή πολύς ειν' ο καημός του.

Ρόδο της πρώτης άνοιξης, του γιασεμιού βοτάνι,
άνθρωπος να ψυχομαχεί, όντε σε δει θα γιάνει.

Σα θέλεις ν' αγαπιόμαστε κρυφά 'πο τσι γειτόνους,
βάλε μηλιά στην πόρτα σου να κρύβουμαι στους κλώνους.

Σαν έρθει ο Χάρος και ζητά από τους δυο τον ένα
δίδω το το κορμάκι μου, για να γλιτώσω εσένα.

Σ' αυτόν τον ψεύτη τον ντουνιά τίποτε δεν κερδίζεις
μονάχα μερικές στιγμές την ώρα που γλεντίζεις.

Σαν μάθει ο κάτης το βιολί κι ο ποντικός να κλώθει,
ε, τότες θα την αρνηθώ την όμορφη σου νιόθη.

Σαράντα να διαμοιρασθούν τα έμορφά σου κάλλη,
όλες θα γίνουν όμορφες κι όμορφη θα 'σαι πάλι.

Σγουρό βασιλικάκι μου, περνώ και χαιρετώ σε,
κι από τα κλωναράκια σου να μυριστώ μου δώσε.

Σ' ίντα περβόλι θα βρεθούν σαράντα κυπαρίσσια,
να 'ναι τα τρουλαράκια τους και των σαράντα ίσια;

Σε περιβόλι έρημο πως ζεις, καημένε κρίνε;
Σαν τον καημό της φυλακής άλλος καημός δεν είναι.

Στέκω και συλλογίζομαι και δεν μπορώ να κρίνω:
όμορφος είν' ο καντιφές, όμορφο και το κρίνο.

Στη γειτονιά σου τραγουδώ και μη το πάρεις βάρος,
ένας μου φίλος σ' αγαπά κι έχω κι εγώ το θάρρος.

Στην εκκλησία έμπαινα και χαμογέλασέ μου,
πήγα ν' ανάψω ένα κερί κι έτρεμε κι επεσέ μου.

Στο γύρισμα του φεγγαριού άλλο δεντρί δεν πιάνει,
παρά τσ' αγάπης το δεντρί που πάντα ρίζες βγάνει.

Στο γιασεμί χτίζω φωλιά, κι άλλο πουλί μη χτίσει,
γιατ' είν' το γιασεμί λιανό και θα παραλαντίσει.

Στον ουρανό κι αν ανεβείς, στα νέφη κι αν κοιμάσαι,
φτερά να κάνεις να πετάς, πάλι δική μου θα 'σαι.

Τα μάθια που δε βλέπουνε, τ' αυτιά που δε γρικόουνε,
τα γράμματα και το χαρτί ίντα μπορεί να πούνε;

Τα μάθια σου είναι σα τσιελιές που είναι στο κλωνάρι,
τα φρύδια σου είναι γυριστά σα δυο μερώ φεγγάρι.

Τα μάθια σου είναι το γλυκό, το φρύδι κουταλάκι
και τ' αποδέλοιπο κορμί δίσκος και ποτηράκι.

Τα μαύρα μάθια την αυγή δεν πρέπει να κοιμούνται,
μα πρέπει ν' αγκαλιάζονται και να γλυκοφιλιούνται.

Τα όρη κάνουν πρόβατα και το κρασί μπεκρήδες
και το σχολειό γραμματικούς κι η λύρα μερακλήδες.

Τα χρόνια πάνε κι έρχονται και οι καιροί περνούνε,
μα οι μερακλήδικες καρδιές ποτέ τους δε γερνούνε.

Τέσσερα πόδια έχει ο λαγός και δυο το χελιδόνι
και δυο βυζάκια η κοπελιά κι από μικρή τα χώνει.

Την αγαπώ τη θάλασσα, γιατ' έχει να μου φέρει
ένα γλυκομελάχρινο από τα ξένα μέρη.

Τη μάνα μου την αγαπώ, γιατί πονεί για μένα,
μα όχι, αγάπη μου γλυκιά, όσο αγαπώ εσένα.

Τι μ' ωφελεί να σ' αγαπώ και να μη σ' ανταμώνω;
Νά 'χω 'ναν όμορφο μπαξέ κι άνθη να μη μαζώνω;

Το ψάρι έχει κόκαλο κι η μπάμια τον αθό τζη,
έχει κι η κάθε κοπελιά τον αμπιλιάρικό τζη.

Το γιασεμί στην πόρτα σας ήρθα να το κλαδέψω
και νόμισε η μανούλα σου πως ήρθα να το κλέψω.

Το κάστανο θέλει κρασί και το καρύδι μέλι
και το κοπέλι κοπελιά κι η κοπελιά κοπέλι.

Το περιστέρι στη φωλιά κοιμάται με το ταίρι
και γω κοιμάμαι μοναχός σαν τον λαγό στη φτέρη.

Το όμορφο είναι όμορφο πέντε φορές και δέκα,
δεν είναι ομορφότερο απ' την καλή γυναίκα.

Τρέχει νερό στον ποταμό, μα τρέχει λίγο λίγο,
ώφου και να 'τρέχε πολύ να τ' ακολουθώ να φύγω.

Τρία τα καμπαέθια σου που μ' έχεις καμωμένα,
μα σαν τα κάνεις τέσσερα δεν είσαι πια για μένα.

Των ομμαθιών σου τη φωτιά, όποια καρδιά κεντήσει,
μόνο νερό τ' αγάπης σου μπορεί να τηνε σβήσει.

Φαίνεται πως καλοπερνά άνθρωπος, σαν πεθάνει,
γιατί δε γύρισε κανείς παράπονο να κάνει.

Χελιδονάκι θα γενώ να κάτσω στην αυλή σου,
να κάμω πως εψόφησα να δω την ορεξή σου.

Χαρώ τα γω τα μάθια σου πώς τα 'χεις μαθημένα
και κάνουν πως θωρούνε αλλού κι αυτά θωρούν εμένα.

Ψηλά τη χτίζεις τη φωλιά και χαμηλώνει ο κλώνος,
θε να σου πάρουν τα πουλιά και θα σου μείνει ο πόνος.

Ως περιπλέκετ' ο κισσός με την απιδοπούλα,
ετσά θε να περιπλεχτώ με μια γειτονοπούλα.

Ωφού και να γινότανε ως είν' και στο Καστέλι,
να παίρνει κάθε κοπελιά όποιο κοπέλι θέλει.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

αμνόγω και μνόγω - ορκίζομαι (να μνόξομε = να ορκιστούμε)
αμπιλιάρικος = αγαπητικός
βροχάδες = παγίδες (από το βρόχι;)
γιαγγί = φωτιά, λάμψη (λ. τουρκ.)
ίχνος = ζωντανό, κοπάδι
κάδιο = κρυσταλλωμένη ζάχαρη
καλτσοβάσταγο = καλτσοδέτα
καμπαέθια = σφάλματα
καμπανίζω = ζυγίζω
καρνάδα = αδρά κόκκινη (επίθ.)
κατιφές = λουλούδι (λ. αραβ.)
κειά = εκεί
κουλουκάκι = σκυλάκι
λαλές = λουλούδι (άνθος το λείριον)
μιτσό = μικρό
μπεντένι = έπαλη τείχους
μπλάβος = βαθυγάλαζος
ξάσου, ξιάσου = κάνε ό,τι θέλεις, σκέψου το
οντάς = κατάλυμα (λ. τουρκ.)
παραλαντίζω = σπάζω
ροζονάρω = κουβεντιάζω
σφάκα = ροδοδάφνη
τρουλαράκι = κορφή
τσουτσέκι = λουλούδι (λ. τουρκ.)
χοχλιδόκουπα - το κέλυφος του σάλιαγκου
χώνω = κρύβω
ψαράδες = άσπρες τρίχες

24
ποιήματα

Στη μνήμη της Μαίρης

Με τα λίγα αυτά ποιήματα δεν επιδιώκω λογοτεχνική «δόξα».

Τα έγραψα, μαζί με άλλα, στα εφηβικά χρόνια, στην ηλικία που η ονειροπόλα διάθεση ωθεί σε ξεστρατίσματα.

Τα τυπώνω τώρα, γιατί έτυχε, και με εντελώς υποκειμενικά κριτήρια, με στόχο την ουσία και όχι τη μορφή.

Δίνω ό,τι πιο δικό μου υπάρχει σε έκφραση, ό,τι ζει ακόμα μέσα μου σα θύμηση.

21 Νοεμβρίου 1965

ΨΥΧΗ

Ψυχή, με της αγάπης τα φτερά πετάς και πας.
Κρυφομιλήματα, λαλήματα ανάκατα κι αλλόκοτα.
Μοιάζουν με δειλινών φωνές απόμακρες, που σβήνουν.
Πετάς και πας, ψυχή, μ' άϋλα φτερά.
Κι έξω βροχή τη στέγη δέρνει.
Πού πας, ψυχή, π' όλο πετάς;

ΔΑΚΡΥΩΝ ΣΠΟΝΔΗ

Το στάλαμα σιγό κι αργό της στέγης
ηχεί στον βραδινού τη σιγαλιά
και του καπνού το ανέβασμα στα ύψη
απλώνει στ' ουρανού την ερημιά. Το θάμπος κατεβαίνει πα στην πόλη,
του κήπου μας τυλίγει τις γωνιές.
Το χιόνι κρυφολυώνει στάλα στάλα
στον φράχτη, στη βρυσούλα, στις βραγιές.

ΜΕΡΗ

Μέρη ξανοίγει ο λογισμός
που πάντα ο ήλιος λάμπει,
που χαίρονται καλοκαιριά
τ' ακρογιάλια κι οι κάμποι.

Μέρη μου γύρεψε η ψυχή
που κυβερνά η γαλήνη,
που της ζωής δε φτάνει εκεί
η καταλύτρα οδύνη.

ΠΕΡΑΣΑ

Πέρασα κι ήταν το παράθυρο κλειστό,
κι ήταν σα χέρια τα γυμνά κλαδιά υψωμένα,
που άπελπα χτυπιόταν.
Πέρασα κι ήταν το στρατί ορφανό δίχως διαβάτη,
δίχως παιδιάτικες φωνές και γέλια.
Τυφλόν η θλίψη μου μ' οδήγησε,
τραβώντας με απ' το χέρι,
στ' αρχαίο κι αγαπημένο μονοπάτι.

ΑΝΘΙΣΕΣ ΠΡΩΤΗ ΕΣΥ

Άνθισες πρώτη εσύ και μοσκοβόλησες
μια μέρα του Φλεβάρη,
που την αγκάλιασε στο φως
ξάφνου η καλοκαιριά·
και μέσ' στο απομεσήμερο
που δρομολάτης πέρασα,
σ' είδα κι είπα πως άνθισε
η πρώτη αμυγαδαλιά.

ΤΟ ΦΤΑΣΙΜΟ

Μιαν αυγούλα χρυσορόδινη
το καράβι θα μας φέρει
γοργοσκίζοντας τα πέλαγα
στού νησιού μας τ' άγια μέρη.

Στην ακτή θα σειένται ανάλαφρα
μαντιλάκια μεταξένια,
στα νερά θα καθρεφτίζονται
του γιαλού, τα κρυσταλλένια.

Οι κορφές μακριά θα γράφονται
άσπρες στ' ουρανού τα μάκρη,
κεντητή με το χαμόμηλο
κάθε του νησιού μας άκρη.

Το βουητό θα φτάσει σήμαντρου
από μακρινό ξωκλήσι
κι όσες θύμησες ξεχάστηκαν
απ' τη λήθη θα ξυπνήσει.

ΤΟ ΣΤΡΑΤΙ

Το στρατί που πάει ανηφορίζοντας
 μεσ' απ' τις ελιές κι από τ' αμπέλια,
 το στρατί που φέρνει στο μετόχι μας
 θα το περπατήσουμε με γέλια.

Ένα εγώ θα πάρω γλυκοτράγουδο
 ξεχασμένο τώρα από τα χρόνια,
 θα τ' ακούσουν των αγίων μικρόπουλα
 και θα το σφυρούν από τα κλώνια.

Σφήκες θα πετούνε στ' αγρολούλουδα
 και πεταλουδίτσες ταίρι ταίρι,
 σπίνος θα μας λέει το «καλώς ήρθατε»
 πλουμιστός απάνω από τη φτέρη.

Τ' αγεράκι θα φυσάει ανάλαφρο
 από τις πλαγιές τις σμαραγδένιες,
 θα σκορπίσει μες στις καρδιές μας μάγεμα
 και μοσκοβολιές τριανταφυλλένιες.

ΟΣΑ ΑΓΑΠΗΣΕΣ

Όσα αγάπησες σε χρόνια αγύριστα
θα τα βρεις εκεί στην ίδια θέση·
το σπιτάκι, την αυλή με τ' άνθη του,
τη μουριά χοντρόκλωνη στη μέση.

Το δρομάκι με τη λεύκα ορθόψηλη,
τον κισσό στον τοίχο σκαλωμένο,
τον Προφήτη Λια στα πεύκα ανάμεσα
και στο κυπαρίσσι το θλιμμένο.

Μόνο τις κοπέλες που 'ταν νιόπαντρες
θα τις βρεις αγέλαστες, σκυμμένες
απ' το χρόνο, τις δουλειές, τα βάσανα,
και τις γριές στα μνήματα θαμμένες.

ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΙ

Με του φθινοπώρου το ξεπάγιασμα
και της αυγινής δροσιάς το θάμπος
οι κορυδαλλοί κατέβηκαν στους κήπους μας
κι έμειν' ορφανός ο κάμπος.

Δεν τους τρομάζει ο διαβάτης κι άφοβοι
κι άφτεροι κι αθώρητοι θωρούνε
τ' άκακό του και γοργό περπάτημα
με ματιές τ' ακολουθούνε.

ΕΛΑ

Θα σου λέω:

Έλα, χειροπιαστοί να πάμε στους αγρούς,
στα περιβόλια τ' ανθηρά, στο λόφο με τις μυγδαλιές·
το μονοπάτι χλόη στρωμένο, παπαρούνες και χαμόμηλα,
τ' ανάλαφρο σου πάτημα προσμένει.
Δός' μου τ' αβρό σου χέρι το κρινάτο,
πάμε·θ' ακούσουμε απ' τ' αηδόνια τη μπαλλάντα της αγάπης,
θα πλέξει ο ήλιος τα χρυσάφια των μαλλιών σου
στα χρυσάφια του
κι η αύρα γιούλα θα χαϊδέψει στη μορφή σου.
Έλα, γυρίζοντας αργά το βράδυ βράδυ,
θυμάρια, μοσκοβότανα,
στάχια την αγκαλιά γεμάτη θα 'χεις
κι αρώματα και χρώματα,
και την καρδιά χαρές πλημμυρισμένη.
Θα χαιρετάει το διάβα μας ο γρύλλος
και θα κοιτάει με ζήλεια ο αποσπερίτης.
Έλα χειροπιαστοί να πάμε στους αγρούς,
στα περιβόλια τ' ανθηρά, στο λόφο με τις μυγδαλιές
να παίξουμε ρωτώντας μαργαρίτες.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Το σπίτι μου το τριγυρίζουν τα μέγαρα·
 είναι παλιό, ετοιμόροπο
 η οροφή του μαύρη απ' την πολυκαιρία.
 Όταν βρέχει οι τοίχοι του μουσκεύουν.
 Η νοικοκυρά μου είναι καλή·
 είναι πολλά χρόνια που την άφησε ο άντρας της,
 δεκαεννέα χρόνια κι ακόμα τον αγαπά.
 Στο σπίτι αυτό πέρασα δύο χειμώνες
 κι ούτε καν το σκέφτηκα να φύγω·
 Είναι όλα γνώριμα μέσα σ' αυτό το σπίτι:
 η οδύνη, η κουρασμένη προσδοκία,
 το ημίφως, η έντιμη πενία.
 Όταν σκύβω πάνω στο τραπέζι με τα βιβλία,
 ξεχνώ τους ανθρώπους, ξεχνώ τον εαυτό μου
 τόση ηρεμία θανάτου!
 Θα κατοικήσω ποιος ξέρει πόσα ακόμα,
 ούτε καν το σκέφτηκα να φύγω.

ΣΤΟ ΕΩΚΛΗΣΙ

Ξέθωρα τα λιγοστά εικονίσματα
στο ξωκλήσι το λησμονημένο,
μπήκα δρομολάτης για προσκύνημα
κι ήβρα το καντήλι του σβησμένο.

Μήτ' ένα κεράκι δε χλωμόφεγγε,
μήτε μοσχομύριζε λιβάνι
κι ήταν σαν να ζούσε κάτι κι έφυγε
κι ήταν κάτι σαν να 'χε πεθάνει.

Μέσα στη γαλήνη την ασάλευτη
και στη λησμονιά μιαν άλλη χάρη
στα εικονίσματα, στους τοίχους σάλευε
και κρυφό γροικιότανε τροπάρι.

ΚΑΝΤΑΔΑ

Μου 'πες πως μ' αγαπάς
κι ήταν βράδυ
κι ήταν τ' άστρα ψηλά
και τ' αγέρι γλυστρούσε
σα χάδι.

Μου 'πες πως μ' αγαπάς
πάνε χρόνια,
ήταν βράδυ γλυκό
και της λεύκας σαλεύαν
τα κλώνια.

ΠΕΣ ΜΟΥ ΓΙΑΤΙ;

Άνοιξε διάπλατα η αυλόπορτα
κι άνθισαν οι αμυγδαλιές,
όταν σ' αντίκρισαν λευκόπεπλη
και μ' ανοιχτές τις αγκαλιές.

Έκραζε ο κήπος «καλωσόρισες»
και πρόσμενε να σε δεχτεί
έστρωνε ολόγυρα χαμόμηλα
κι είχε τα ρόδα στολιστεί.

Δίβουλη στάθηκες και ξάνοιγες
στην πόρτα σαν εκστατική·
γύρισες πίσω ξάφνου κι έφυγες
σκυφτή, σαν κλέφτρα βιαστική...

ΑΓΙΟΒΑΣΙΛΗΣ ΕΡΧΕΤΑΙ

Αγιοβασίλης έρχεται,
 Δαφνούλα, κάθε χρόνο
 Και μοιάζουνε τα γένια του
 με χιονισμένο κλώνο.

Στ' άσπρα μαλλιά του κόκκινη
 ζεστή φορεί σκουφίτσα,
 δωράκια φέρνει στην Κική,
 δωράκια και στην Πίτσα.

Αγιοβασίλης έρχεται
 από την Καισαρεία,
 ανοίγει τη σακούλα του
 και κλείνει τα σχολεία·

παιχνίδι από το χάραμα
 ως το βαθύ το βράδυ,
 ημέρες άγιες και γλυκιές
 σαν της μαμάς το χάδι.

Αγιοβασίλης έρχεται,
 Δαφνούλα, κάθε χρόνο
 και σ' άλλους δίνει τη χαρά,
 σ' άλλους μοιράζει πόνο.

Μα εγώ για σέναν' εύχομαι
 την ευτυχία μόνο,
 να σου τη φέρνει πάνανθο
 ο Αγιοβασίλης κλώνο.

ΔΕΙΛΙΝΟ

Πετάει ψηλά στον ουρανό
κορυδαλλός και ψάλλει
κι είναι γλυκό το δειλινό
κι η θλίψη μου μεγάλη.

ΕΙΔΥΛΛΙΟ

Εγώ και συ, ο Νάσης, ο Αντώνης,
η Λεφενίτσα και η Πόπη·
ήταν η πλάση να την καμαρώνεις,
σιωπούσαν στη γαλήνη οι τόποι.

Μια μυγδαλιά μακριά μας ανθισμένη,
πρώιμη της άνοιξης μηνύτρα,
φάνταζε με το φως περιχυμένη
της χειμωνιάς η καταλύτρα.

Στη σιγαλιά σκορπούσε τ' οργανάκι
μελωδικούς γλυκούς του τόνους
και στ' ανοιξιάτικο θαμπό βραδάκι
νανούριζε τους μυστικούς μας πόνους.

ΜΝΗΜΕΣ

Θυμάμαι τους χειμώνες,
το χιόνι της απόγνωσης στην ψυχή.
Το πρωί θα ξυπνούσα νωρίς να πήγαινα σχολείο·
στέγνωσαν άραγε τα παπούτσια, οι κάλτσες, η τρένσκοτ;
Η σόμπα όταν γύριζα ήταν σβησμένη,
Το φαγητό παγωμένο,
η μητέρα κοιμόταν.
Θε μου, εκείνο το πιεστό, τα τσιγάρα, η κόπωση,
η νυκτερινή φρίκη των δρόμων!

ΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ

Στο καφενείο εκείνο δε σύχναζαν μεγάλοι·
 πήγαιναν μόνο παιδιά.
 Παίζανε χαρτιά:
 πινάκλ, κούπες, σκαμπίλι και κυρίως ξερή.
 Τον ιδιοκτήτη τον έλεγαν Θόδωρα
 και κατά βάθος μας μισούσε.
 Εδώ ξόδευα λίγα από τα λεφτά μου,
 εδώ σπαταλούσα πολλές από τις ώρες μου.
 Το βράδυ σχολούσαν οι εργαζόμενοι
 και δεν ήταν τόπος να καθίσεις·
 παρ' όλα ταύτα δεν έβρισκα την ατμόσφαιρα ενοχλητική
 Όλα ήταν οικεία: οι βρισιές τους, η χλωμάδα τους,
 η ζωή τους που δεν είχε προσδοκίες, τα βρώμικα χέρια,
 τα φτηνά τσιγάρα, τ' αχτένιστα μαλλιά.
 Τώρα δεν είμαι πια θαμώνας του.
 Θα πείτε βέβαια έχω μια θέση περιωπής.
 Τώρα συλλογίζομαι τις ώρες που χάθηκαν,
 ήταν πολύτιμες οι ώρες.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΟΥ

Και περνώντας μόνος μες στ' απόβραδο
τα γειτονικά σπιτάκια να καπνίζουν
τα θωρώ, χαράς φωλιές λουλούδινες
και το σπίτι το δικό σου μου θυμίζουν.

Το σπιτάκι με το τζάκι ολάναφτο
—της φωτιάς η φλόγα στη μορφή σου—
έκλεινε την ευτυχία ολόκληρη
του ωραίου κι αγνώστου Παραδείσου.

Η ΕΝ ΠΟΛΛΑΙΣ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ

Πέρασε τα νεανικά της χρόνια
 συλλέγοντας άνομες χειρονομίες·
 δεν τις έβρισκε ίδιες τις χειρονομίες αυτές,
 ανάλογα την έτερπαν.
 Ήταν δραστήρια στην ιδιότητά της,
 σε κάθε ταξίδι πλούτιζε τη συλλογή της
 ακόμα και με τα γκαρσόνια.
 Δεν είχε μυαλό, ένστικτο όμως ασύγκριτο.
 Ήταν προκλητική χωρίς αξιώσεις,
 πότε πότε δάκρυζε κιόλας.
 Μια νύχτα άκουσα τη μητέρα της να τη φωνάζει «τρελή».
 Οι σκληροί την αποκάλεσαν «πόρνη»,
 άλλοι ενετόπισαν τον εκφυλισμό της στα κύτταρα
 κι άλλοι στο αίμα της.
 Πότε συμφώνησαν οι γνώμες των ανθρώπων;
 Εγώ δεν είπα τίποτε, δεν την έκρινα·
 την αγάπησα μόνο, βεβαίως την αγάπησα,
 κι όπως βλέπετε, της γράφω τραγούδι.

Δράμα 1951

ΔΙΚΕΛΙΑ

Τα δικέλια ήταν η μοίρα μας·
έσπασαν την αντοχή των ποδιών μας·
έριξαν τις ρίζες της κακής συνήθειας·
πότισαν με χυμούς τα μαντίλια μας.
Δημιουργήματα νεανικής ορμής
και συνετού συγκρατημού,
δώσαμε σ' αυτά λίγη από τη ζωτικότητα μας,
πήραμε απ' αυτά τη χαρά φευγαλέων στιγμών.
Τίθασεύσαμε την άρνηση κάποιας ανυπόταχτης θυμωνιάς.
Νιώσαμε τύψεις.

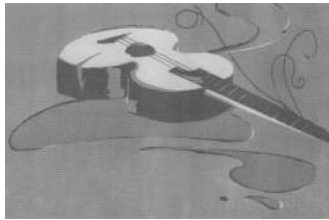
ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Δέν έχω να περιμένω τίποτε
 θα πάρω το πτυχίο κι ύστερα θα δουλέψω.
 Θα με στείλουν στην επαρχία·
 εκεί θα βρω τους μαθητάς με τα κωμικά πηλήκια,
 τους συναδέλφους, τον κύριο Γυμνασιάρχη,
 τους επισήμους: τον κύριο Νομάρχη, τον κύριο Δήμαρχο,
 τον Σεβασμιότατο, τον διευθυντή του Ι.Κ.Α.,
 τις κυρίες που ήταν όμορφες άλλοτε.
 Εκεί θα δώσω ότι πήρα και κάτι παραπάνω·
 γι' ανταμοιβή θα πάρω ό,τι θα μου δώσουν.
 Τις ελεύθερες ώρες θα κάνω και περιπάτους,
 –τους αισθάνομαι τους περιπάτους–.
 Τα φθινόπωρα με τους ήλιους,
 τις άνοιξες με τα φεγγάρια,
 θα γνωρίσω όλες τις ερημιές του τόπου.
 Θα αλληλογραφώ με τους γονείς μου,
 με τ' αδέρφια μου, με τους φίλους
 και θα μου είναι αρκετή μια τέτοια ευτυχία.
 Θα με προσφωνούν οι άνθρωποι «κύριε»,
 θα μου κερνούν τσιγάρα Νο 10
 και θα ρωτούν για τα παιδιά τους.
 Θα σπαρταράω από τα γέλια·
 ένα τέτοιο περιβάλλον δε θα το βρίσκω ανυπόφορο·
 παράλληλα θα φροντίζω για μετάθεση.

ΕΜΠΙΝΕΥΣΕΙΣ

Μ' έκαναν στίχους κι έγραψα
του πεύκου ένα κλωνί,
καθώς αλαφροσάλευε
μπρος στο παράθυρό μου.
Μι' αυγή κι ένα ξημέρωμα
στην πλάση και στο νου μου.
Της Κηφισιάς μια μυγδαλιά
στο βάθος ανοιγμένη·
ένα σπιτάκι κάπου εκεί
λευκό σαν περιστέρι.
Μια κορασιά που δεν ξεχνώ
με μάτια πόθων λίμνες.
Ένας που γνώρισα ποιητής
κι οι στίχοι του Δροσίνη.
Οι νοσταλγίες που πάγωσαν
τα φύτρα της χαράς μου.

Κιθάρα και παλμοί

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1997. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε διακόσια αντίτυπα.

ΣΤΑΖΕΙ

Στάζει ,στάζει η βροχούλα
στο θλιμμένο μεσονύχτι,
λες κι ένας κρουνός μεγάλος
στον ουράνιο θόλο ανοίχτη.

Στάζει, στάζει στην αυλή μας
και στων δέντρων τα κλωνάρια
στα πεσμένα φύλλα στάζει
και στων δρόμων τα φανάρια.

Στάζει στάζει στην ψυχή μου
και με θλίψη τη γεμίζει.
Στάζει, στου σπιτιού τη στέγη
κι όλο κάτι ψιθυρίζει.

ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΕΣ ΜΑΣ ΤΙΣ ΑΥΛΕΣ

Στις μικρές μας τις αυλές
βρέχει, βρέχει.
Σιγοσβήνουν οι φωνές
κι ο νους τρέχει.

Στις μικρές μας τις αυλές
σκοτεινιάζει
κι είμαι μόνος στη γωνιά,
δε σε νοιάζει;

Στις μικρές μας τις αυλές
Στάζει, στάζει,
είναι η ώρα παγερή
και βραδιάζει.

Στις μικρές μας τις αυλές
σουρουπώνει,
κάθε σκέψη είναι πικρή
και πληγώνει.

ΒΡΟΧΟΥΛΕΣ

Βροχούλες δικές μου,
στη μικρή γειτονιά,
βροχούλες πικρές μου,
στα γυρμένα κλωνιά.

Βροχούλες γλυκές μου,
στη θολή παγωνιά,
βροχούλες κρυφές μου,
στης ψυχής τη γωνιά.

Βροχούλες, το ξέρω
πως θα 'ρθείτε ξανά,
θα πέσετε πάλι
στα φτωχά τα στενά.

Μα 'γω δε θ' ακούω
το γλυκό σας σκοπό,
βροχούλες δικές μου
Αδελφές, π' αγαπώ.

Η ΜΥΓΔΑΛΙΑ ΜΑΣ

Η μυγδαλιά μας άνθισε,
ρίχνει τα ροδοπέταλά της κάτω.
Τι θαύμα που είναι
το γλυκό της χρώμα το χιονάτο!

Τ' αγέρι πνέει ολόδροσο,
φέρει μηνύματα από πέρα χίλια,
όπου και να 'ναι
θα γεμίσει ο κάμπος χαμομήλια.

Όμως εσύ δεν έρχεσαι
λίγο, για μια στιγμή να μας γελάσεις.
Τί να 'χεις τάχα;
Το μπορείς, λοιπόν, να μας ξεχάσεις;

ΟΙ ΜΥΓΔΑΛΙΕΣ ΑΝΘΙΣΑΝΕ ΚΑΙ ΦΕΤΟΣ

Domenica,

Οι μυγδαλιές ανθίσανε στη Νέα Κρώμνη
και στους Κομνηνούς,
—στο Φαλακρό φίσκα τα χιόνια—
στους κήπους που μας πήγαιναν τα βήματά μας.
Ένα αγεράκι ανάλαφρο αργά τις αναδεύει
κι αυτές αναριγούν.

Ω θείο αντίκρισμα!

Οι μυγδαλιές που ζήσαμε είναι σαν από τόπο
απόκοσμο,
άγνωστο το αλφάβητό τους τώρα·
στεγνώνει το είναι των ανθρώπων κάθε μέρα
πιο πολύ.

Domenica,

οι μυγδαλιές ανθίσανε και φέτος
στους τόπους που πηγαίναμε,
στους άδειους κήπους και στα ξεχασμένα
οικόπεδα.

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Στάζει άχνα ασημένια το φεγγάρι.
Φόρεσε κι η στέγη μας τ' άσπρο φόρεμά της.
Μόνη η σκέψη ταξιδεύει δίχως χαλινάρι
πότε δω και πότε κει.
Μια γαζία στέλνει γύρω τ' άρωμά της.

Στάζει άχνα ασημένια το φεγγάρι
στην αυλή, στο παραθύρι
και στις γρίλιες τις κλειστές.
Έχει η νύχτα πανηγύρι,
όλα τραγουδούν απόψε
και οι βιόλες οι ανοιχτές.

Στάζει άχνα ασημένια το φεγγάρι
στις αλάνες και στα γραφικά σοκάκια,
σκάλωσε πάνω στη λεύκα·
ένα αηδόνι κελαηδεί πλέκοντας στιχάκια
στα πυκνά τα πεύκα.

ΣΥΝΝΕΦΙΑΣΕ

Συννέφιασε πάλι
θα βρέξει, θα βρέξει·
θα παίξει η θλίψη
στους δρόμους κρυφτό.

Συννέφιασε πάλι,
φυσάει τ' αγεράκι,
σαλεύουν οι κλώνοι,
σκοτάδι πηχτό.

Κλειστό παραθύρι,
τι τάχα θυμίζει;
Εκείνη που λείπει;
Φιλάκι κλεφτό;

Συννέφιασε πάλι,
θα βρέξει, θα βρέξει.
Η θλίψη θα παίξει
στους δρόμους κρυφτό.

ΜΑΗΣ

Στη γειτονιά σου απόψε
Παίζει τ' αηδονάκι
κρυμμένο στην ασάλευτη
του πεύκου σκοτεινιά.
Τι Μάης αλήθεια, τι νυχτιά,
τι μυρωδιές, τι γλύκα.
Δες! Δες! Γελάει το φεγγαράκι.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Η νύχτα απλώνει τη γλυκιά της σιγή,
τραγουδά ρυθμικά το τριζόνι.
Τ' άστρα τώρα σκεπάζουν τη γη
κι άθελά της η λύπη φουντώνει.

Πόσος πήγε καιρός π' έχεις φύγει ,
δίχως ούτε μια λέξη να πεις.
Δυνατή νοσταλγία με πνίγει,
μα εσύ ούτε λες να φανείς.

Όλο ο νους προς τα σένα γυρίζει,
για ν' αλλάξει δεν το 'χει σκοπό.
Κάθε τι τ' όνομά σου θυμίζει,
κάθε τι κρυφολέει σ' αγαπώ.

ΣΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ*

Ήτανε τα σπίτια μεσ' στην πρασινάδα
το 'να δίπλα στ' άλλο και αράδα αράδα.
Έβγαινε το βράδυ πλάνο το φεγγάρι
κι έπαιρνε το δρόμο κατά το λογγάρι.
Έλουζε τα σπίτια, τις μικρές αυλές τους
κι ούτε π' ακουγόταν οι ανασασμές τους.
Πέρασαν τα χρόνια, πάνε κι οι ανθρώποι.
Πόσοι άλλαξαν τρόποι από χθες ως τώρα...
Του καιρού τα πριόνια κόβουν κάθε ώρα,
δεν αργούνε να 'ρθουν στις κορφές τα χιόνια.

* Ακραίος συνοικισμός στη Δράμα.

ΦΕΓΓΑΡΟΛΟΥΣΤΟ

Απόψε θα κατέβει το φεγγάρι,
πίσω απ' τ' ακρόβουννο φλογίζει ο ουρανός,
ήρεμο φως, πλατύ που δυναμώνει.
Θα κατεβεί να περπατήσει
στα λιθόστρωτα της πόλης,
στων ξεχασμένων παραθύρων τα περβάζια,
στις στέγες των παλιών σπιτιών.
Σκοπούς παλιούς θα ψιθυρίσει στις αυλές,
στις γλάστρες με τα καλοκαιρινά χρυσάνθεμα.
Φύλλο δε σειέται.
Κάποιοι αγρυπνούν στοχαστικοί και σαν
Συνεπαρμένοι.
Απόψε θα κατέβει το φεγγάρι,
απόψε σύννεφα δεν έχει ο ουρανός
κι είναι η νύχτα ώριμος λωτός.

ΟΛΑ ΣΒΗΝΟΥΝ, ΚΑΤΙ ΜΕΝΕΙ

Νοσταλγώ τις ώρες κείνες που τις ζήσαμε·
ήταν όμορφες κι αξέχαστες θα μένουν.
Δεν το κρύβαμε κι οι δυο πως αγαπήσαμε,
αν και ξέραμε, οι αγάπες όλες σβήνουν.

Θα μου πεις ποιο μένει αιώνιο στη ζωή·
είναι πλάνη κάτι τέτοιο να πιστεύεις.
Όλα χάνονται σαν μια κρυφή πνοή,
να γυρίσει ό,τι φεύγει μη γυρεύεις.

Ό,τι έφυγε στη μνήμη μένει πάντα
και γυρίζει στο μυαλό μας κάθε δείλι,
σαν κυκλάμινο ανθίζει στη βεράντα,
σαν φιλί του χωρισμού πικρό στα χείλη.

ΔΕ ΘΕΛΩ

Δε θέλω να μου πεις πως μ' αγαπάς,
να μου το πεις και να μη το πιστεύεις.
Δε θέλω πάλι να καρδιοχτυπάς
και τα φιλιά μου να γυρεύεις.
Είναι αργά να ξαναζήσω με ίδιο τρόπο,
μου είναι δύσκολο να 'ρθω στον ίδιο τόπο.
Με τον καιρό ξεχνιούνται αγάπες και φιλιά·
όλα το λένε τα παλιά τα παραμύθια.
Γλιστράει σιγά το γκρίζο χρώμα στα μαλλιά,
αυτό είναι η πρώτη και μοναδική αλήθεια.

ΒΡΕΧΕΙ

Βρέχει, βρέχει,
στάζει, στάζει,
το τσαρδάκι μας στενάζει.

Πλάγι πλάγι καθισμένοι
σκυθρωποί, συλλογισμένοι·
με φιλάς και σε φιλώ,
δε μιλάς και δε μιλώ.

Βρέχει, βρέχει,
στάζει, στάζει,
όπου να 'ναι και βραδιάζει.

Πλάγι πλάγι καθισμένοι
σιωπηλοί, συλλογισμένοι,
μ' αγαπάς και σ' αγαπώ
στης βροχούλας το σκοπό.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ
ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ ΔΡΑΜΑΣ

Στις μικρές μας τις αυλές
τα βασιλικά φυτρώνουν,
οι ελπίδες μας πολλές
και τα βάσανα φουντώνουν.

Όλη μέρα στη δουλειά,
για να βγούνε πέντε φράγκα,
του Σωτήρη η φαμελιά
κατοικεί σε μια παράγκα.

Και οι γάτες μας πεινούν,
τις πετροβολούν οι θείτσες,
πότε πότε μας αρπούν
τα πουλερικά νυφίτσες.

Προσφυγιά, πράμα κακό,
η ξεσπιτωσιά δε φτάνει,
να και το θανατικό
πέφτει και ζημιές μας κάνει.

Πέθανε η κυρά Μαρώ
στη γωνιά η καμπουρίτσα,
πέθανε και η Αργυρώ
με την απλωτή γλωσσίτσα.

Πέθανε και η Φωτεινή
με το πόδι το σπασμένο,
πέθανε και η θειά Φανή
με το μάτι το βγαλμένο.

Τι γλυκιά που 'ν' η ζωή
να 'χεις όμως πέντε φράγκα,
όχι ο τάδε στη χλιδή
κι ο Σωτήρης στην παράγκα.

Στη μικρή μας γειτονιά
όμορφα κυλούν τα χρόνια,
γύρισαν και πάλι φέτος
τα φευγάτα χελιδόνια.

Στη μικρή μας γειτονιά
άνθισαν οι γλάστρες όλες·
φύτρωσαν ξανά οι βιόλες
στις παλιές τις κατσαρόλες.

Άνθισαν οι μυγδαλιές
πολυέλαιοι που φωτίζουν·
οι βουνοκορφές στα μάκρη
χιονοσκέπαστες ασπρίζουν.

Στη μικρή μας γειτονιά
πάντοτε νωρίς νυχτώνει,
πότε πίκρες, πότε φτώχεια
πάνε, πέρασαν οι χρόνοι.

ΛΕΣ ΚΑΙ ΗΤΑΝ ΧΘΕΣ...

Σε κάποια γειτονιά
στα χρόνια τα παλιά
έβγαιναν τα παιδιά
να πάνε για σεργιάνι.

Λουλούδια στα μαλλιά,
φεγγάρια φωτεινά,
στου δρόμου τη γωνιά
άνθιζε το γεράνι.

Χάθηκαν ολ' αυτά:
όνειρα μυστικά,
αγάπες και φιλιά
και στις αυλές οι κρίνοι.

Τι όμορφοι καιροί,
οι άνθρωποι καλοί,
σαν μέρα φωτεινή
στη μνήμη έχουν μένει.

Στην ίδια γειτονιά
μετά από πολλά
με χιόνια στα μαλλιά
εκείνος και εκείνη.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Γιάννης τώρα γέρασε,
δεν τρώει και δεν πίνει,
δεν πάει πια στο ψάρεμα
και λίγο λίγο σβήνει.

Που 'ναι, Γιάννη, οι καιροί μας,
τα καλά χρυσά μας χρόνια,
φύγανε και μας αφήσαν
σάμπως να 'ταν χελιδόνια.

Οι φίλοι του τον ξέχασαν
κι άλλο δεν τον θυμούνται,
όσα μαζί τους πέρασε
σιγά σιγά ξεχνιούνται.

Φύγαν οι καλές οι μέρες,
πέρασαν και δε γυρίζουν,
όσοι ζήσανε μαζί μας
τώρα πια δε μας γνωρίζουν.

Λήκυθος

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1999. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε τριακόσια αντίτυπα.

Ο Γιώργος Βοζίκης και ο Θανάσης Παπαντωνόπουλος ήταν φοιτητές στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Στις 17.9.79 έχασαν τη ζωή τους σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα.

Πάνω στη μαρμάρινη πλάκα που σκεπάζει τον τάφο του Γιώργου Βοζίκη είναι χαραγμένη η παρακάτω σκέψη ενός μεγάλου: «Τόσο λίγο είναι ό,τι ξέρουμε και τόσο πολύ ό,τι εικάζουμε και με τόση βραδύτητα μαθαίνουμε, που ρωτάμε και πεθαίνουμε».

Είχαν ανοίξει διάπλατες οι πόρτες του ναού.
Το κατώφλι περάσατε και τα μάτια σηκώσατε
στους περίλαμπρους θόλους.
Υπέρτατη στιγμή!
Εμείς, της μοίρας υποτακτικοί, απ' έξω στέκαμε
και χαιρετούσαμε με μύχιους κραδασμούς
τα Εισόδια.

1.11.79

Νίκος Κωνσταντινίδης

Τώρα σκύβουμε το κεφάλι μας.
Κρύβουμε σε τρεμάμενες παλάμες τον καυτό λογισμό.
Στα ερείπια ανιχνεύουμε...

2.11.79

Περίμενέ μας,
σε λίγο φτάνουμε και μεις.
Θα σου φέρουμε τους δίσκους σου,
τα βιβλία σου και τη συντροφιά μας.
Θα καθίσουμε πάλι μαζί όπως άλλοτε,
θα σου πούμε τα νέα του κόσμου
Και, το καίριο, θα δούμε την όψη σου.
Θ' ακούσουμε τη φωνή σου
και θα σβήσουμε τη νοσταλγία μας στο άκουσμά της.
Δεν ξέρω· τάχα θ' αντέξουμε, όταν σε δούμε,
που τόσο μας λείπεις,
μόνη αναζήτηση πια.
Περίμενέ μας, απλός, ωραίος, εγκάρδιος,
όπως ήσουν, με το ίδιο παιδικό χαμόγελό σου.

3.11.79

Η σιωπή τώρα μένει.
Τις κινήσεις προσέχουμε,
γιατί κάποιος κοιμάται στο σπίτι.
Περιμένουμε όλο εγκαρτέρηση
να νικήσει τον κάματο
και ν' ανοίξει τα μάτια του.
Οι κορφές αντίκρυ σκοτεινιάζουν,
τ' αστεράκι προβαίνει,
σκόρπια γιούλια μαδούν.
Αργοσβήνουν του δρόμου οι γραμμές.
Οι διαβάτες σπανίζουν.
Περιμένουμε όλο εγκαρτέρηση.

4.11.79

Η γωνιά σου σε περιμένει.
Τίποτε δεν άλλαξε.
Κανείς μας δεν τολμάει ν' αλλάξει κάτι,
να πάρει κάτι.
Κανείς μας δε μιλάει,
κανείς δε βλέπει τ' ωρολόγι του
μπροστά στον άλλον.
Όταν νυχτώνει,
όταν ο μόχθος της ζωής κοπάζει, περιμένουμε.
5.11.79

Θα προτιμήσω τη σιωπή,
θα προτιμήσω την πεδιάδα, το βουνό.
Στη φύση το βαθύ μου μυστικό θα ψιθυρίσω,
σ' αυτήν που μ' ανυπόκριτη χαρά με δέχτη πάντα.
Θα πάρω από τα χρώματά της
—διαλέγοντας με υπομονή—
αιθέριες αποχρώσεις.
Θα πάρω από τ' ακρόφυλλα σταλαγματιές,
διακριτικούς ψιθύρους απ' τον άνεμο
και θα συνθέσω μ' όλα τη μορφή σου.
Δική μου εικόνα θα είναι, ξέχωρη, ακριβή·
δε θα την πω, δε θα την ιστορήσω σε κανέναν.
Πού τάχα να το εμπιστευθώ;
Έτσι μαζί σου ώρες πολλές θα περπατήσω
κοιτάζοντας με δέος τον ήλιο να σιμώνει
τις μακρινές βουνοκορφές.

6.11.79

Δεν αγγίξαμε τίποτε·
όπως τ' άφησες κι έφυγες κείνη τη νύχτα, έτσι μένουν.
Να πειράξει κανείς δεν τολμάει.
Το ηλεκτρόφωνο μ' όλους τους δίσκους σου,
στο γραφείο τα μολύβια σου,
τα βιβλία στα ράφια.
Μια βουβή συμφωνία μας δένει.
Όταν άλλοι δε βλέπουν,
όταν είμαστε μόνοι,
ένα δάκρυ νοτίζει τα μάτια μας
κι ένας ψίθυρος βγαίνει απ' τα χείλη μας.
Ούτε ξέρει ο καθείς τους ψιθύρους του άλλου.
Η ζωή μέσ στο σπίτι κυλάει
μ' ακαθόριστα βήματα.

7.11.79

Όταν βραδιάζει —μόνωσης ώρα—
εναποθέτω όλη μου τη συλλογή
στη σεπτή σου γωνιά.
Ό,τι θησαύρισα καρτερικά τη μέρα,
εκεί το εναποθέτω.
Όταν ο πλάγιος ήλιος σβει νωρίς,
όταν στα δέντρα η ζωή κοπάζει,
όταν το σπίτι μας σκιές το πλημμυρίζουν,
φέρνω τα βήματά μου στη σεπτή σου γωνιά.

8.11.79

Ό,τι έντονα μέσα μας μένει είναι η καλοσύνη σου,
είναι ο άνθρωπος που έκρυβες,
είναι η αγάπη σου.
Κλέβοντας ώρες παιχνιδιού και ανάπαυσης
δόθηκες κει, που και χίλιες λατρείες δε θά 'φταναν
τη δική σου λατρεία να φτάσουν.
Ούτε ξέρουμε πώς, ούτε ξέρουμε τι,
ούτε ξέρουμε τι ν' απαντήσουμε
στ' αδυσώπητο κείνο «γιατί;» που σκοτώνει.
Τι να πούμε δεν ξέρουμε·
λίγα χρόνια μας έμειναν,
όλο λέμε κι αυτά να περάσουν...

9.11.79

Θα σας βρίσκουμε
στην πλημμύρα των ζείδωρων πνοών.
Όταν η συλλογή των μητέρων θα βηματίζει
στις ολάνθιστες σέρες,
όταν θα μετρούν την υπομονή τους συλλέγοντας ραδίκια,
την θωπεία των φιλιών σας θα νιώθουν.
Στων δροσών λουλουδιών τη θωριά,
που γαρνίρουν τους σπαρμένους αγρούς,
ώρες ώρες θα σβολώνει το βλέμμα τους.
Θα ζητούν να διαβάσουν σ' αυτά
τα κρυφά σας μηνύματα.
Θέλουν ήσυχες να 'ναι,
ότι πέρα στα νησιά των Μακάρων
με της έγνοιας τους ζείτε το χάδι.

10.11.79

Σαν τις στάλες των φύλλων
σιγοστάζουν οι μέρες.
Η χοάνη του χάους ροφά
την αβέβαιη μέτρηση.
Δεν γνωρίζω αν υπάρχουν,
όταν όμως κοιτάζω τον Έσπερο
να 'ναι πιο λαμπερός,
λέω, και συ τον κοιτάξεις.

11.11.79

Περπατώ και κοιτάζω.
Καρδιοχτύπι κατάντησε τούτο το πάθος.
Περιμένω να βγεις από κάθε γωνιά,
απ' το κάθε δρομάκι,
απ' την κάθε στροφή.
Όταν βλέπω παρέες παιδιών να περνούν,
θα ξεκόψεις νομίζω να 'ρθεις.
Τρομερό να πηγαίνω στο σπίτι το βράδυ·
αφαιρούμαι και λέω θα ξεχάστηκες κάπου.

12.11.79

Έτσι όπως το κυπαρίσσι που στέκει στο προσκέφαλό σου
βαθυστόχαστο, αγέρωχο, ευθυτενές,
έτσι ανέβαινε καθάριος προς τα ύψη ο στοχασμός σου,
καθαρό το αίσθημά σου.

Το δυνατό πλατάγισμα των είκοσι φτερών τ' ακούγαμε,
όπως ο Δαίδαλος το φτεροκόπημα του Ικάρου.

Η αντηλιά μάς θάμπωσε καθώς κατάματα
τον ήλιο που έσπευδες,
κοιτάζαμε εξαίσια να χαμογελάς
μ' είκοσι πρόσωπα, τριαντάφυλλα του Μάη.

Έτσι όπως το κυπαρίσσι που στέκει στο προσκέφαλό σου
βαθυστόχαστο, σιγής πνεύμα,
κοιτάμε πάλι τους ορίζοντες.

Τζάμι θολό τα μάτια μας γινήκανε·
ποιας μάταιης προσμονής πειθώ,
ποιας πλάνης δύναμη
μας δένει ακατανίκητη
κι όλο κοιτάμε;

13.11.79

Τ' αστεράκι αυτό που πλανάται
απόψε στα σύννεφα,
δεν μ' αφήνει να γυρίσω στο σπίτι.
Μια παράξενη έλξη ασκεί.
Με τον άνεμο τρέχει σ' έναν ατέλειωτο δρόμο.
Ούτε ξέρω γιατί με κρατά,
ούτε ξέρω γιατί δεν τ' αφήνω.
Περιμένω να βγει απ' τα σύννεφα,
περιμένω να μπει.
Το ξημέρωμα όπου να 'ναι θ' αρχίσει
και κρυώνω, κρυώνω.
Ούτε ξέρω γιατί με κρατά
τ' αστεράκι αυτό π' όλο τρέχει.

14.11.79

Στου μηδέν τον απέραντο χώρο
δε γνωρίζω αν ακούς τις φωνές μας,
αν διαβάζεις τις σκέψεις μας,
κι αν τις νύχτες που πέφτει τ' αγιαζι
της αγάπης μας νιώθεις τη θερμή.
Κουρσεμένη απ' τον κάματο η μνήμη,
ανιχνεύοντας όψεις
τη μορφή σου να πλάσει πασχίζει
με τους είκοσι φλόγινους ήλιους,
με τα χίλια χαμόγελα
ανέμους αντίκρυ.

15.11.79

Νίκος Κωνσταντινίδης

Μήπως των πετάλων το πέσιμο
στ' οργανωμένο χωράφι
είναι λόγος δικός σου;

16.11.79

Δεν τον χάνουμε τώρα το δρόμο μας·
η μητέρα σου, ο παππούς, η γιαγιά,
η αδελφή σου και γω
το στρατί της βουβής μοναξιάς ακλουθάμε.
Κάτι λέμε στα δόντια πηγαίνοντας
κι όταν φτάνουμε,
μήπως φύλλα έχουν πέσει στα μάρμαρα βλέπουμε,
μήπως σκόνη
κι άλλες κάνουμε τέτοιες κινήσεις, που δεν έχουν ουσία.
Το ρολόγι γυρίζει τις ώρες κρυφά,
ο μεγάλος κριτής
κι ο στυγνός καταλύτης
σ' ένα πέρασμα που κοντά θα μας φέρει.

17.11.79

Εκεί το καλοκαίρι σάς πηγαίναμε.
Πεύκα και τ' αγεράκι μεθυστικό.
Μια λαχτάρα σας κυρίευε να μπείτε στο καθάριο νερό.
Η φλογάτη θωριά του γαλάζιου,
το λευκό των σύννεφων μακριά
και τ' αμπέλια που φεύγαν στο ξάγναντο
ήταν όλο το θαύμα.
Το ποτήρι τρυγούσα της εξαίσιας στιγμής,
των Ολύμπιων νέκταρ.
Κι όπως κάθε στιγμή γαλανή και καθάρια
στης απαίσιας φθοράς τον ζυγό υποκύπτει,
ξεγλιστρούσε νωρίς
κι η παλάμη μου έμενε άδεια.
Τότε γύριζε ανούσιο τ' αντίφωνο:
Πικροστάλα ζωή.

18.11.79

Όπου στάθηκε των ματιών σας το χάδι,
σ' ό,τι απόμεινε το φυλάμε,
όπως ένα καλοκάγαθο κορίτσι φυλάγει
μια μικρή βιολέτα
στην ατζέντα της.

19.11.79

Πλησιάζουν Χριστούγεννα
και μετά η γιορτή σου.
Από τώρα γυρεύουμε διέξοδο,
τρόπους εύσημους κάποιας φυγής.
Θα 'ναι ο χώρος που ζήσαμε
ένα ακάνθινο στέφανο
κι όλους τρόμος μας πιάνει.
Στα γραφεία ταξιδίων πηγαίνουμε
και κοιτάμε προγράμματα.
Με προσήλωση μύχια
και με γνώμες αμφίβολες
ανιχνεύουμε δρόμους φυγής.

20.11.79

Η ζωή συνεχίζει τον αβέβαιο δρόμο της.
Οι δουλειές περιμένουν.
Τα βιβλία περιμένουν
κι ένας θίασος.
Το χαμόγελο πρέπει ν' ανθίσει ξανά,
δεν μας θέλουν θλιμμένους.
Σε πηχτή σιωπή να σας ρίζουμε πρέπει.
Όσοι μείναμε πρέπει να ζήσουμε
προσωπίδες αλλάζοντας,
μιαροί θεατρίνοι.

21.11.79

Κάποιες ώρες το «γιατί;» μεγαθύνεται
κι αδυσώπητη γίνεται μπόρα.
Παίρνει στέγες, σαρώνει τα δέντρα
και ρημάζει τους τόπους.
Δίχως οίκτο των εντίμων τη γη καταστρέφει.
Σβολωμένοι κοιτάμε·
κάθε πίστη μας μοιάζει
αγελάδα νεκρή σε λασπόνερα.

22.11.79

Τώρα παρακαλούμε να 'ναι οι νύχτες μας μικρές,
δεν υποφέρεται το αδυσώπητό τους μάκρος.
Ύστερα να 'ναι οι θάλασσες κατάφωτες
όπως το καλοκαίρι.
Κι ακόμα να 'ναι θαλερά τα δέντρα
γεμάτα εριστικούς σπυργίτες.
Να 'ναι κι η κάθε μας στιγμή
σταμνί δροσάτο στο κατώφλι.
Του φθινοπώρου ο κάματος τα γόνατά μας τσάκισε.
23.11.79

Νίκος Κωνσταντινίδης

Φτωχοί,
δέκα φορές φτωχότεροι γινήκαμε.
Ρακένδυτοι πλανιόμαστε.
Οι δρόμοι μας στενέψανε πολύ·
πέφτουμε πάνω σε φραγμένα οικόπεδα.

24.11.79

Βραδιάζει και σήμερα
μ' ένα σύρσιμο πλάνο
των σκιών στους απέναντι τοίχους.
Στάλα στάλα στη στέρνα το νερό ξεχασμένο.
Η καμπάνα μακριά μοίρας ήχος.
Στο μπαλκόνι μας ένα χρυσάνθεμο
γέρνει μέσα στη γλάστρα
κι όλα στέκουν σε μύχια σιωπή.
Ο Νοέμβρης τελειώνει κι αυτός
κι ο χειμώνας σημάδια του δείχνει.
Πότε θά 'ρθεις λοιπόν;
Μη παιδεύεσαι σ' άγνωστους δρόμους.
Τόσο μόνοι αισθανόμαστε,
τόσο θέλουμε νά 'ρθεις,
που μια πίστη μας έγινε
κι όλο τρέμουμε μήπως δεν έρθεις.
25.11.79

Νοέμβρης σύννεφα γεμάτος
Και 'γω την άνοιξη λογίζομαι.
Θα 'ρθει με το καλάθι της γεμάτο:
νέκταρ για τις κυψέλες,
νιοφύτρωτο χορτάρι,
φύλλα να κρύψουν τις φωλιές τους τα πουλιά.
Μποτίλιες με ζεφύρους για τις βυσσινιές θα φέρει.
Θα 'ρθει και θα πεισμώνσει τους σπουργίτες στα παλιόσπιτα.
Με χίλια στόματα θα παίρνει τις ανάσες του το χώμα,
θα πλημμυρίσει το ποτάμι του φωτός.
Πολύ τη λογίζομαι την άνοιξη που θα 'ρθει,
το ταξίδι μου στις βόρειες χώρες,
όπου μελίχια, δίχως χλευασμούς και μαστιγώματα,
περνάει και φεύγει υποψίας νεύμα η άνοιξη.

26.11.79

Δεσποτικά μάς περισφίγγει ο χειμώνας αυτός.
Προσπαθούμε να σταθούμε στα πόδια μας,
να δείξουμε πως όλα τα ξεχάσαμε
και πως στον αδυσώπητο ρυθμό των ημερών δοσμένοι
ασχημονούμε.
Ο κόσμος δεν το ξέρει,
ο κόσμος θέλει να ισοπεδώνει,
ο κόσμος μένει στη δική του σκέψη,
εμείς μονάχα ξέρουμε.
Και το κρατάμε γκόλφι,
πλατίνας ψήγμα,
και το κοιτάμε σε ώρες μόνωσης και συλλογής,
όπως τώρα που σταλάζει πίκρα
ο χειμώνας αυτός.

27.11.79

Τι θέλει η φρίκη των σύννεφων σήμερα;
Τι θέλει ο Αίολος που δέντρα ξεριζώνει;
Τι θέλει το σκοτάδι αυτό;
Σειόνται αμείλικτα οι καπνοδόχες και οι πόρτες μας,
σφυρίζουνε δαιμονικά τα σίδερα των μπαλκονιών
και τα καλώδια των δρόμων.
Παγώνει το αίμα.

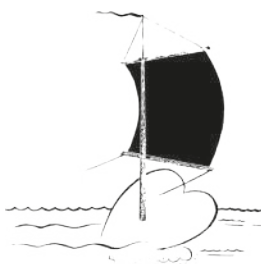
28.11.79

Μια μια τώρα μετράμε τις ώρες·
απαράλλαχτα μοιάζουν.
Ξημερώνει, βραδιάζει
κι όλο μέσα στη σκέψη
περπατεί ο κατάπικρος πόνος.
Οι γνωστοί μας διαβάζουν την πλάνη
σ' εν' ακραίο χαμόγελο.
Μια μια τώρα μετράμε τις ώρες,
κι είναι τόσο μεγάλο το βάρος τους,
που δεν ξέρω, αν μπορέσουν οι ώμοι,
τα τρεμάμενα γόνατα να το πάνε πιο πέρα.
29.11.79

Τώρα που το φεγγαράκι πλησίστιο σκίζει τα στρωτά νερά,
τώρα που γλείφουν οι σκιές της λίμνης τον καθρέπτη,
ακούμε τον ρυθμό των βημάτων σας.
Η πόλη κοιμάται, καθώς το μεγάλο ρολόγι
χτυπάει μεσονύχτι.
Της βαριάς του καμπάνας ο ήχος ένα ρίγος σκορπάει
κι είναι υπόμνηση.
Χαλασμένου βιολιού δοξαριές
οι φωνές του πουλιού στα ξυλόστεγα.
Ένα ένα τα φώτα της πόλης σωπαίνουν,
ένα ένα τα φύλλα των δέντρων πεθαίνουν,
τα κλαδιά σιγοστάζουν,
τα σοκάκια νοτίζουν,
και οι φράχτες.
Ξενυχτάμε κι ακούμε τον ρυθμό των βημάτων σας.

30.11.79

Αποχαιρετισμοί

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2000. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή, σε τριακόσια αντίτυπα.

Τα ποιήματα του τόμου αυτού γράφτηκαν στο χρονικό διάστημα από τον Μάιο του 1999 κι ως τον Ιούνιο, με εξαίρεση τα δυο τελευταία, που γράφτηκαν αργότερα. Το ένα, 1 Σεπτεμβρίου 1999, γράφτηκε πάνω σ' ένα πλοίο καταμεσής του Αιγαίου, όταν θυμήθηκα ξάφνου πως τη μέρα τούτη πήγαίνα στο σχολείο να δώσω το «παρόν» μου σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Άρχισα να γράφω μετά την ανακοίνωση από το Γραφείο (Μέσης Εκπαίδευσης) ότι στις 30.6.99 θα έπρεπε ν' αποχωρήσω από την υπηρεσία, αφού συμπλήρωσα την προβλεπόμενη από τον νόμο τριακονταπενταετία.

Δεν ξέρω αν άλλοι συνάδελφοι εκπαιδευτικοί σε ανάλογη περίπτωση χρησιμοποίησαν αυτόν τον τρόπο φυγής από την υπηρεσία τους, δηλαδή ν' αφιερώσουν στους συναδέλφους τους που μένουν ποιήματα. Εγώ πιστεύω ότι δεν είμαι ο μοναδικός πού το έκανε, αν όμως είμαι ο μοναδικός, τότε η πράξη μου δε μένει χωρίς κάποια σημασία. Άλλωστε μια υποψία ότι μάλλον κάτι τέτοιο συμβαίνει ήταν και το κίνητρο, που με ώθησε στην απόφαση να δώσω στα ποιήματα μια πιο αυθεντική θέση στον τόμο τούτο.

ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Όταν ανοίγω την *Ποιητική Ανθολογία*
τη νύχτα μόνος στο σιωπηλό μου σπίτι,
διαβάζω τα βιογραφικά των ποιητών.
Ώρα πολλή παρατηρώ τον χρόνο που γεννήθηκαν
βλέπω την παύλα δίπλα, που σημαίνει
πως δεν πέθαναν ακόμη.

Σ' άλλους κοιτάζω τη διπλή χρονολογία,
που σημαίνει ότι πέθαναν.
Μετρώ τα χρόνια που είχαν όταν πέθαναν:
1859-1943, 1884-1951, 1884-1974.

Είναι οδυνηρό να βλέπει κάποιος στην *Ανθολογία*
τους ποιητές που σβήνουν όπως τα πεφτάστερα,
που σαν τα λούλουδα μαδούν,
τους τόσο αισθαντικούς,
που το τραγούδι τους είναι χρυσής σοφίας νάμα,
φύσημα ανάλαφρο στη λεύκα το μεσημέρι του καλοκαιριού,
λόγος κυμάτων ιλαρός σ' αμμουδερό ακρογιάλι.

Σκέπτομαι ακόμα το τραγούδι τους,
ήταν ταξίδι στο Παρίσι¹,
ήταν το πιο τρανό τους όνειρο να πάνε στο Παρίσι.
Κι όταν πια κόντευαν να μπουν στα βουλεβάρτα
της μεγάλης πόλης, γύριζαν πίσω
δεν ήθελαν να χάσουν τ' όνειρό τους,
να πάνε στο Παρίσι.

Οι ποιητές που στην *Ανθολογία*
ζουν οι σκέψεις τους σαν κάποια σπίτια,
που τ' άφησαν οι ένοικοί τους
για να παν στα ξένα
κι αυτά με τα κλειστά παράθυρά τους ξεθωριάζουν,
για να θυμίζουν όνειρα και προσδοκίες ανεκπλήρωτες,
οι ποιητές αυτοί θριαμβικά πριν από χρόνια
κίνησαν να πάνε στο Παρίσι...

¹ Γίνεται αναφορά στο περίφημο ποίημα του Ορέστη Λάσκου.

ΕΝΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙ²

Μεσ' στ' ανθογυάλι ένα λουλούδι
είναι της άνοιξης θεία πνοή·
είναι του έρωτα γλυκό τραγούδι,
ειν' ένα ξάστερο, τερπνό πρωί.

Μα τι μαγεία που 'ν' η χαρά του!
Πώς ανασαίνει μέσ στο νερό!
Τι λογαριάζει στα όνειρά του
και μένει πάντοτε θαλερό;

2.5.99

² Στο γραφείο μου σε πλαστικό κύπελλο, συνάδελφός μου έβαλε ένα λουλούδι, που διατηρήθηκε αρκετές μέρες θαλερό.

ΤΟ ΠΛΟΙΟ ΦΕΥΓΕΙ

Το πλοίο φεύγει,
ήρθε η ώρα· σηκώνει τις άγκυρες.
Οι ναύτες αποχαιρετούν τους συγγενείς τους,
τις μάνες, τις γυναίκες, τα παιδιά τους.
Το περιμένουν θάλασσες καινούριες,
άγνωστα πέλαγα, ακρογιαλιές
με κυρτωμένα απ' τους ανέμους φοινικόδεντρα,
λιμάνια με θολούς ορίζοντες,
μ' ανθρώπους που τους τρέφει η αμαρτία,
με τατουάζ στα σώματά τους,
με το σκοτάδι στις ψυχές τους.

Το πλοίο φεύγει·
τέλειωσε πια ο χρόνος της αναμονής
στ' απάνεμο λιμάνι· αύριο φεύγει.
Ποιος ξέρει αν φτάσει στο λιμάνι προορισμού του.
Καιροί αλλάζουν, ξεσπούν μπουρίνια,
Μποφόρ, και το καράβι είναι παλιού νηολογίου.
Πού ξέρεις τι μπορεί να γίνει·
τόσα και τόσα γράφουν οι εφημερίδες,
τόσα και τόσα λέει η τηλεόραση
για πλοία που χαθήκαν αύτανδρα στις θάλασσες.
Αλλά ας μη προλέγουμε δεινά,
ας μη γινόμαστε προφήτες συμφορών.
Ας πάει το πλοίο στο καλό,
στις θάλασσες τ' αγνώστου ας σαλπάρει
κι ας έχει τις ευχές αυτών που μένουν στη στεριά
και χαιρετούν κουνώντας το μαντίλι.
Ας είναι πάντα δίπλα του ο Άγιος των θαλασσών,
που τα καράβια προστατεύει και τους ναύτες σώζει.

4.5.99

*Στον Δημήτρη
που το χάρηκε.*

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΥΓΩ...

Τώρα πια δεν έχω άλλη οδό·
πρέπει να φύγω,
ν' αφήσω την πόλη αυτή που τόσο ήταν δική μου·
πλάστηκα μαζί της, όπως το νερό με το αλεύρι πλάθονται
και γίνονται ζυμάρι.

Ξέρω, μου είναι δύσκολο ν' αφήσω αυτή την πόλη,
τους δρόμους, τα τοπία της·
τα πρωινά του φθινοπώρου κοίταζα απ' το παράθυρό μου
να στάζει η βροχή —τραγουδι θλίψης—
στα γυμνά κλωνιά των δέντρων της.

Τώρα πια δεν έχω άλλη οδό,
πρέπει να φύγω,
πρέπει να πάρω το ραβδί του δρομολάτη
και να κινήσω·
τ' άγνωστο με περιμένει, μια άλλη πόλη,
άλλοι άνθρωποι, άλλες φωνές·
δεν έχω εγκαρτέρηση καμιά.

Πρέπει να μπαίνω το πρωί στα καφενεία·
πρέπει στο τραπεζάκι καθισμένος
να βλέπω αυτούς που περιμένουνε τα πλοία,
που περιμένουν τους δικούς τους νά 'ρθουν απ' τα ξένα·
να βλέπω πρόσωπα θλιμμένα.
Να βλέπω αυτό που τίποτε σε μένα δεν υπόσχεται...
Μα κάθε λόγος γίνεται πληγή που
η σιωπή πίκρα λιγότερη σταλάζει.
Τώρα τελείωσαν πια όλα·
πρέπει ν' αφήσω αυτήν την πόλη αμετάκλητα,
πρέπει να φύγω.

5.5.99

ΦΥΓΗ...

Πάντα κάποιοι αναχωρούν,
πάντα κάποιοι φεύγουν,
«από πέρα, πέρασμα, για πέρα».
Των βημάτων τ' αχνάρια χάνονται·
ίδιος μένει ο ρυθμός της ζωής
κι ούτε νοιάζεται κάποιος
για κείνους που φεύγουν.
Σε μια στιγμή χαιρετισμοί
μ' ένα περίεργο βλέμμα·
κάποιες ευχές εκ των προτέρων συνθεμένες
και κείνο το στερνό το κατευόδιο.
Ακόμη κάποια δάκρυα στα μάτια,
κάποιους πνιγμούς του συναισθήματος
τους βλέπεις έκδηλους
κι υστέρα η σιωπή του τίποτε.
Ο ρυθμός της ζωής συνεχίζει τ' αδυσώπητο βήμα του.
Όσοι μένουν είναι δέσμιοι «καθηκόντων».
Όσοι φεύγουν, περνούν στη λίστα των τετελειωμένων.
Παράκαιρα γίνεται κάποια αναφορά,
κάποιος τυχαίος λόγος εκστομίζεται σε χρόνο ανύποπτο
κι ύστερα τίποτε.
Όσοι τον δρόμο παίρνουν της φυγής
—φυγή ο βίος είναι των ανθρώπων—
δεν έχουν άλλη προσμονή, το τίποτε τους μένει,
το κάτι του ονείρου.
Δε θέλουν να κοιτάζουν μπρος·
ο δρόμος όλο κι ανεβαίνει σε στρεβλά ψηλώματα...

10.5.99

Ελεγείο χωρίς προορισμό.

ΔΥΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ

Μες στ' ανθογυάλι δυο τριαντάφυλλα,
δυο τριαντάφυλλα μ' άλικο χρώμα
κρυφά τα βλέπω και συλλογιέμαι,
θ' αντέξουν τάχα πολύ ακόμα;

Μες στ' ανθογυάλι δυο τριαντάφυλλα,
δυο τριαντάφυλλα π' αύριο θα σβήσουν
ούτε μια ανάμνηση θα μας αφήσουν
νεκρά θα πέσουν και θα μαδήσουν.

Μες στ' ανθογυάλι δυο τριαντάφυλλα
—δροσούλας καύχημα, ζωής αχτίδα—
μοιάζουν σαν όνειρο, μοιάζουν σαν σκέψη,
μοιάζουν σαν άπιαστη χρυσή ελπίδα.

17.5.99

*Στον Χρήστο Νεοφύτου
για να θυμάται πάντα τα
χειμωνιάτικα πρωινά, που
μαζί με τον Σταμάτη Σταύρου
ανοίγαμε το γραφείο των καθηγητών.*

ΤΟ ΣΠΑΣΜΕΝΟ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙ

Ένα σπασμένο μαργαριτάρι
δεν παύει να 'χει την ίδια χάρη.
Ένα σπασμένο μαργαριτάρι
πόσα μπορεί στο μυαλό μας να φέρει.

Όταν ιδίως ειν' από χέρι,
τότε η αξία του είναι μεγάλη,
κάποιο θυμίζει ζεστό καλοκαίρι,
κάποιο ανοιχτό, μαγικό περιγιάλι.

Ένα σπασμένο μαργαριτάρι
μιλάει γλυκά και κρυφά μας αγγίζει
σαν μυγδαλιάς ανθισμένο κλωνάρι,
σαν πεταλούδα που δειλά φτερουγίζει.

17.5.99

*Στην Τάνια, την καλή συνάδελφο και φίλη,
που έσπασε χτυπώντας άθελά της το ακριβό
μαργαριτάρι του δαχτυλιδιού της.*

Νίκος Κωνσταντινίδης

ΠΟΥ ΝΑ ΣΤΑΘΩ;

Μου 'παν να φύγω!
Μα πού να πάω;
Πουλάκι ξένο, ξενιτεμένο,
πού να σταθώ;

Μου 'παν να φύγω.
Μα πού να πάω
σ' αυτόν τον κόσμο τον τόσο ξένο,
τόσο κακό;

Μου 'παν να φύγω.
Μα πού να πάω;
Σ' αυτόν τον τόπο χρόνια και χρόνια
γύριζα εδώ.

Μου 'παν να φύγω.
Μα πού να πάω;
Πουλάκι ξένο, ξενιτεμένο,
δίχως ελπίδα στην καταιγίδα,
πού να σταθώ;

17.5.99

*Στην Καίτη Συμφορίδου,
την ευγενική συνάδελφο, έτσι,
για μια θύμηση από την πολύχρονη
θητεία μας στο 10ο Τ.Ε.Λ.*

ΘΑ ΠΕΡΙΜΕΝΩ

Θα 'ρθει ο Σεπτέμβριος,
οι μέρες τόσο γρήγορα κυλούν.
Θ' αρχίσουν οι βροχές,
τα νέφη θα περνούν μουντά
πάνω απ' την πόλη,
τα φύλλα θα πέφτουν.

Τα σχολεία θ' ανοίξουν,
τα παιδιά θα περνούν φορτωμένα τις σάκες τους,
μια καινούρια θ' αρχίσει χρονιά.

Θα κάθομαι στο σπίτι και θα 'μαι μόνος·
θα κοιτάζω τη βροχή απ' το παράθυρο,
θα γράφω στίχους,
θ' ακούω Τέλεμαν και Μπαχ
και θα θυμάμαι πως τ' άλλα χρόνια
ήμουν δάσκαλος, ναι, ήμουν δάσκαλος...

Ακόμα θα θυμάμαι τους ανθρώπους κείνους
που 'ταν άνθρωποι και κείνους που δεν ήταν
και θα ρωτάω χωρίς να παίρνω απάντηση:
ΓΙΑΤΙ;

Θα 'ρθει ο Σεπτέμβριος,
οι μέρες τόσο γρήγορα κυλούν
κι ύστερα θα 'ρθει ο χειμώνας·
αργά θα πέφτουν οι νιφάδες του χιονιού
στους νοτισμένους δρόμους,
κι η νύχτα θα 'ρχεται νωρίς.

Θα περιμένω, καρτερικά θα περιμένω.
Κάπου, σε κάποιο ξέφωτο,
στην άκρια μιας φτωχής αυλής,
στον ρημαγμένο φράχτη,

στα ξεχασμένα οικόπεδα
μιας μυγδαλιάς το πρώτο ανάβλεμμα
χαρμόσυνο το μήνυμα να φέρει...

28.5.99

ΣΥΝΝΕΦΟ ΜΑΒΙ

Σιγά σιγά μαζεύω τα βιβλία μου,
αδειάζω το συρτάρι μου·
όχι πως τα βιβλία τούτα θα με χρειαστούν,
—τελείωσαν όλα τώρα—
τα θέλω όμως για ενθύμηση.
Χρόνια και χρόνια κουβαλώντας τα
από το σπίτι στο σχολειό
κι απ' το σχολειό στο σπίτι
δέθηκε μαζί τους η ψυχή μου.

Καθώς τα μάζευα κοιτώντας τα ένα ένα,
αιφνίδια σύννεφο μαβί
τις άκριες των ματιών μου σκέπασε.
Έσκυψα το κεφάλι στο συρτάρι πιο πολύ
ψάχνοντας τάχα νά 'βρω κάτι.
Γύρω μου οι συνάδελφοι κι απέναντί μου έγγραφαν.
Κανείς δεν πρόσεξε το σύννεφο που κύλησε
μαβί κι έφυγε.

3.6.99

Τ' αφιερώνω στον εαυτό μου.

ΣΤΗ ΣΟΥΛΑ

Σούλα, δε θα 'ναι πάντα άνοιξη,
δε θα 'σαι πάντα νέα κι όμορφη,
δε θα γελούν τα μάτια πάντα
και δε θα δίνουν υποσχέσεις.
Τα χρόνια γρήγορα κυλούν,
χωρίς να δεις πάει ο καιρός, περνάει.
Γι' αυτό μη περιμένεις· κοίταξε, φρόντισε
να βρεις έναν που τα 'χει
και βάλε το στεφάνι,
χόρεψε τον χορό του Ησαΐα,
τη μεγάλη τούτη φιέστα της ζωής.
Ο Άντονυ Κούν τον χόρεψε τρεις τέσσερις φορές.
Ο Παπανδρέου ο Ανδρέας δύο
ή πιο πολλές φορές, δεν ξέρω,
ούτε κι ο ίδιος ήξερε.
Εσύ να τον χορέψεις μια φορά,
μια μόνο και καλή.
Δεν ξέρω τι άλλο, τώρα που το πλοίο φεύγει,
θα μπορούσα να ευχηθώ σε σένα,
που τόσο είσαι καλή.
Σούλα, τι άλλο να σου πω δεν ξέρω.
«Το πλοίο φεύγει», σφυρίζει η σειρήνα του
κι αναστατώνουν οι προπέλες τα νερά του λιμανιού.
Αυτό μονάχα εύχομαι: να βρεις έναν,
που να 'ναι επενδυτής στη Σοφοκλέους,
που να 'ναι ωραίος σαν τον Ζαν Γκαμπέν,
να 'χει καλά αισθήματα
κι αγαπημένοι οι δυο σας να πάρετε
της ευτυχίας τον δρόμο.

8.6.99

Στη Σούλα
μ' εκτίμηση και φιλία.

ΤΩΡΑ ΠΙΑ...

Τώρα πια δε θ' ανεβαίνω το πρωί στο λεωφορείο,
δε θ' ακούω ρωσικά και τούρκικα
από τους μετανάστες.
Δε θα βλέπω ονόματα σε καταστήματα του δρόμου:
Γολοβόδα, Γκασπαριάν, Καμπέρογλου·
χαρτιά και πλαστικά στα πεζοδρόμια στοίβα·
ρυάκια της βροχής να τρέχουνε κατάφορτα
με ρύπους εκεί προς την Ευζώνων και την Αετοράχης.
Δε θα βλέπω τα δέντρα της δεντροστοιχίας
να ρίχνουν τα καχεκτικά τους φύλλα
κι ανάμεσά τους να περνάει
η Κυρά Ποίηση σεμνή κι αγέλαστη
φορώντας το πλατύγυρο καπέλο των συννέφων.
Τώρα πια δε θ' ανεβαίνω το πρωί στο λεωφορείο
ν' ακούω τις φτωχές αλλοδαπές εργάτριες
να φωνασκούν αλλόκοτα μιλώντας, της φτώχειας
κόρες και της μετανάστευσης.
Τώρα θα κοιμάμαι κατά βούλησιν,
όπως τ' αδέσποτο σκυλί και θα κουνάω τ' αυτιά
βλέποντας όνειρα.

8.6.99

Σε ποιον, αλήθεια, το αφιέρωσα;

ΤΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ

Μιχάλη μου, ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ πολύ.
Θα το κρατήσω το λουλούδι·
Θα 'ναι για μένα θύμηση,
θα 'ναι τραγούδι,
χνούδι μιας πεταλούδας
π' ακούμπησε σε κρίνα.
Θα το κρατήσω,
θα το ζεστάνω μ' όλη μου τη θερμότητα
και θα θυμάμαι τις στιγμές εκείνες του σχολείου,
το καθημερινό μας καλημέρισμα
και τα συνήθη σχόλια της δύσκολης δουλειάς μας.
Θα το κρατήσω το λουλούδι.
Θα σε θυμάμαι όπου και να 'μαι.
Τι πιο πολύτιμο και τι πιο ακριβό
ένας φίλος, ένας συνάδελφος
θα μπορούσε να προσφέρει σ' ένα φίλο,
όταν ξέρει ότι τα μικρά συμβολικά μας βήματα
είναι αυτά που δίνουν νόημα
στην εύθραυστη ζωή μας και την πρόσκαιρη
κι ακόμα την πλουτίζουν
με της ευγένειας το εξαίσιο νόημα
και την εξανθρωπίζουν;
Αλλά, Μιχάλη μου, λουλούδι είναι
κάποια στιγμή θα μαραθεί,
όπως μαραίνεται μια όμορφη γυναίκα,
ας πούμε η Λάνα Τάρνερ, η Μπριζίτ, η Λόρεν η Σοφία,
ξέρεις, μιας εποχής το ίνδαλμα ήταν.
Κάποια στιγμή θα μαραθεί και το λουλούδι
και θα πετάξω τα ξερά κλαδιά του στα σκουπίδια.
Αλλά, Μιχάλη μου, η μνήμη δε μαραίνεται,
αυτή θα ζει, όσο θα ζω,
και την ευγενική σου προσφορά,
την τόσο ανιδιοτελή,
θα φέρνει πάντα ολοζώντανη μπροστά μου.

16.6.99

*Ἄφετε τὰ παιδιά
καί μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με.
Ματθ. κεφ. ιθ', 14*

ΠΡΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ

Βάλτε μπροστά σας την ΑΓΑΠΗ μόνο,
τα χέρια απλώστε τα πλατιά·
τ' ανθρώπου νιώστε τον τον πόνο,
γίνετε μια τρανή φωτιά.

Να ῥθουν τριγύρω να καθίσουν
όλου του κόσμου τα παιδιά,
να λάμψουν γύρω σας, ν' ανθίσουν
σαν μυγδαλιάς λευκά κλαδιά.

Κλείστε τα μάτια σας στο νόμο,
φωτίστε τα με τη φωτιά·
διώξτε από μέσα τους τον τρόπο
κι ας γίνει νόμος η καρδιά.

Μη γίνεστε γι' αυτά εφιάλτες,
φωτίστε τα με τη φωτιά
γίνετε της ΑΓΑΠΗΣ ψάλτες,
δικά σας κάντε τα παιδιά.

21.6.99

Στον τελευταίο Διευθυντή μου.

MNHHMH

Θα σας θυμάμαι, θα σας θυμάμαι
με τα βρόμικα χέρια,
με τα περίτεχνα ατημέλητα μαλλιά,
με την άχρωμη όψη σας³.

Όταν αργούσατε, σας περίμενα
κι ήξερα πως θα 'ρθείτε,
γιατί και σεις το ξέρατε ότι σας περιμένω.
Βλέπατε την αλήθεια πίσω από την πλάνα σύμβαση...

Ήταν η νιότη σας νιότη μου·
απροσάρμοστη κι ατίθαση ήταν
κι η δική μου τότε και τώρα δε ξεχνώ,
τα του Καίσαρος τω Καίσαρι.

Τους θυμάμαι, τους θυμάμαι
τους δασκάλους κείνους,
που κέντησαν μες στην ψυχή μου
το πλέγμα της αγάπης για τον άνθρωπο⁴

³ Τα παιδιά των νυχτερινών τμημάτων της Τεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης Ο ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ.

⁴ Δε λησμόνησα ποτέ μου την κατανόηση που έδειξαν οι καθηγητές μου στο Γυμνάσιο Αρρένων Δράμας (ο ίδιος τίτλος αναγράφεται και σήμερα στην κεντρική πύλη του κτιρίου) κατά τη χρονική περίοδο 1952-1955 στις προσωπικές μου αδυναμίες και σε κείνες τις αντίστοιχες των συμμαθητών μου. Ο Γυμνασιάρχης Δημήτριος Τοπάλης, ο φιλόλογος Παρασκευάς Παρασκευόπουλος (μαθητής του πατέρα μου στο Δημοτικό Σχολείο), ο φιλόλογος Δημήτριος Βαφειάδης (μελετητής του Πλάτωνα), ο φιλόλογος Γεώργιος Παπανδρεόπουλος (συγγραφέας γνωστών σχολικών βοηθημάτων: συντακτικού, εκθέσεων, αρχαίων κειμένων), ο φιλόλογος Βλάσης Ομπέσης, η φιλόλογος Ελένη Βουρουζίδου, η φιλόλογος Μελανία Παπαπαναγιώτου, η φιλόλογος Μαρία Κωνσταντάρα, η φιλόλογος Ρούλα Καψάλη, ο θεολόγος Ηλίας Κωνσταντόπουλος, ο θεολόγος Δημήτριος Μεργαρίτης, ο μαθηματικός Γεώργιος Φίρμπας, ο μαθηματικός Δημήτριος Γιαννακόπουλος, ο φυσικός Ανέστης Αδάκτυλος, ο φυσικός Νικόλαος Σιολές, ο γυμναστής Βασίλειος Βυτινάρος, υπήρξαν όλοι τους αληθινοί παιδαγωγοί και δάσκαλοι με την πλατιά έννοια του όρου. Είχαν καθαρή αντίληψη για την ανθρώπινη ύπαρξη, για το πεπρωμένο της και για τα πράγματα που την περιβάλλουν και επηρεάζουν την προοπτική της. Ρύθμιζαν την όλη συμπεριφορά τους με μοναδικό γνώμονα τούτη την αλήθεια. Το γεγονός με συγκίνησε ιδιαίτερα ως μαθητή κι αργότερα ως εκπαιδευτικός ακολούθησα κατά γράμμα το σοφό δίδαγμά τους. Ήμουν προσηνής, συγκαταβατικός, απλός, πράος, επιεικής (aequitas est justitia), εξυπηρετικός, όπως ήταν εκείνοι απέναντί μου κι απέναντι στους άλλους συμμαθητές μου.

κι ακούω τη φωνή τους
και τώρα, την στερνή την ώρα.
Αγαπάς, αγάπα ακόμη περισσότερο.

Δεν είχα δύναμη να κρίνω τα έργα σας,
Τις πράξεις σας, τους λόγους σας
Και τ' ανομήματά σας.
Το ήξερα πως ήταν παραστράτημα
Στου λογικού το δρόμο.
Το 'ξερά πως κάποια ώρα
Θα βγαίνατε στην σύννεσης το δρόμο
Μεστοί με ιδέες, ντυμένοι μ' αρετή
που θα 'λεγε κι ο Γιάννης Μακρυγιάννης.

Θα θυμάστε και κάποια ώρα η θύμησή σας
θα 'ρχεται σε τούτες τις στιγμές
και 'γω θα νιώθω πως με συλλογιούνται κάποιοι,
όπου και να 'μαι.

Και πάντα ένα στάλαμα μονότροπο κι αργό
θ' ακούγεται το βράδυ
να στάζει στη μεγάλη στέρνα της ΑΓΑΠΗΣ.

27.6.99

Στον Λεύτερη Χατζόπουλο συναδελφικά

Ποτέ ο λογισμός μου δεν πήγε στους δασκάλους εκείνους χωρίς ν' απλωθεί μέσα μου βαθύ αίσθημα σεβασμού και ευγνωμοσύνης για την πολύτιμη προς εμέ προσφορά τους. Πέρα από την τυπική γνώση των μαθημάτων μετάδιναν στους μαθητές τους την απόλυτα ταυτισμένη με τον ανθρωπισμό του ανθρώπου κοινωνικότητα κι αυτό ήταν το σπουδαιότερο, το ουσιαστικότερο κεφάλαιο του παιδαγωγικού τους έργου. Τώρα, ιδιαίτερα σ' ότι αφορά την πρακτική πλευρά, τη διδακτική και τ' αποτελέσματά της, κείνη τη τρίχρονη περίοδο αποφοίτησαν από το Γυμνάσιο Δράμας μαθητές που αργότερα σταδιοδρόμησαν ως καθηγητές και δάσκαλοι, ως προϊστάμενοι σχολείων, ως επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων: ιατροί, δικηγόροι, γεωπόνοι, κτηνίατροι κ.λπ., ως δημοσιογράφοι και εκδότες εφημερίδων (Δημήτριος Ρίζος), ως υπάλληλοι δημοσίων υπηρεσιών και κρατικοί λειτουργοί, ως πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, ακόμα και ως συνεργάτες του περιώνυμου κέντρου διαστημικών ερευνών Αμερικής (Μιχάλης Αθανασιάδης).

ΤΟ ΓΙΑΣΕΜΙ

Ένα σπιτάκι έρχεται στο νου μου πάντα
το γιασεμί μοσκοβολάει
στον ρημαγμένο τοίχο κι άλλα πολλά
στο νου ξαναγυρίζουν,
ένα ανοιχτό παράθυρο,
ήχοι από μαντολίνο,
το πέρασμά της πίσω απ' τη διάφανη κουρτίνα,
δυο κρίνα σε μια γλάστρα
κι ω η μνήμη αυτή η ξελογιάστρα
πόσα και πόσα φέρνει πίσω.

Ένα σπιτάκι έρχεται στο νου μου πάντα,
μια κόρη, η Γιολάντα,
που φεύγοντας από την πόλη
κάποιος την πήρε μακριά.
Είναι κλειστό το παραθύρι,
κλειστή κι η πόρτα της αυλής
κι έχει βαρύ πια τώρα γύρει το γιασεμί
στον ρημαγμένο τοίχο
κι ανθοβολεί το καλοκαίρι
και μυστικά συνομιλεί
με του βραδιού τ' αστέρι...

28.6.99

Στον συνάδελφο που μ' αφηγήθηκε την ιστορία.

ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΗΣ

Στην Τσιμισκή, στην Εγνατία οδό
γυρίζω τώρα χωρίς αιτία,
χωρίς να κομπορρημονώ
πως τάχα είμαι ο πιστός τους εραστής.
Τις ώρες μου περνώ από βιτρίνα σε βιτρίνα βαίνοντας·
την Κατερίνα χαιρετώ
κλεισμένη στο περίπτερό της,
μέσα στις στοίβες των εφημερίδων.
Τίποτε πια δε μ' απομένει,
άλλη δουλειά δεν έχω πια να κάνω·
είμαι συνταξιούχος τώρα
κι έτσι πάντα βρίσκω την ώρα
να περπατώ στους δρόμους που είπα.
Το ξέρω, ματαιοπονώ,
κάνω μια τρύπα στο νερό·
δε θα με σώσουν οι περίπατοι,
προπάντων, όταν ο βοριάς λυσομανά ή όταν βρέχει.
Όταν βαραίνει μέσα μου η θλίψη,
της μοναξιάς τ' ασήκωτο τσουβάλι,
τότε, αλίμονο, δεν έχει οδό καμιά για με.

18.7.99

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1999

Τώρα θα είναι άδειο το γραφείο μου, στοχάζομαι,
ή κάποιος άλλος θα κατέλαβε τη θέση μου. Ας είναι.
Όμως εγώ θα είμαι κει σαν ίσκιος οπτασίας παιδικής.
Θα είμαι κει στην ίδια θέση με τα πρόχειρα χαρτιά μου
έτοιμα μπροστά μου, για να γράψω στίχους.
Θα είμαι έτοιμος ν' ακούσω το κουδούνι,
ώ τούτο το κουδούνι, Θεέ μου, η ζωή μου ήταν όλη ένα κουδούνι.
Τ' άκουγα πάντα να χτυπά ακόμα και στον ύπνο μου.
Στο Σωφρονιστικό Κατάστημα των Ανηλίκων Κηφισιάς,
στις περιβόητες φυλακές του Ιντζεντίν
κι ύστερα στην Αγιά.
Με το κουδούνι έζησα χρόνια και χρόνια.
Στα σχολεία πάλι τριάντα πέντε χρόνια
άκουγα το κουδούνι·
οι μαθητές το φώναζαν: το κουδούνιιι!
Θα 'μαι λοιπόν κοντά σας, Μίνα,
με την ίδια θέρμη της ΑΓΑΠΗΣ όπως πριν.
Μιας μέλισσας το πέρασμα θα 'ναι ο λογισμός μου
και μια πνοή τ' αγέρα στα φυλλώματα της ασημένιας λεύκας.
Εσείς δε θα το βλέπετε, μα κι ούτε θα τ' ακούτε,
κι όμως θα υπάρχω ανάμεσά σας.
Σήμερα είναι πρώτη Σεπτεμβρίου, αρχίζει το φθινόπωρο
μαζί του φέρνοντας στιγμές της έγνοιας και της συλλογής,
φύλλα νεκρά, στάλες βροχής.
Σήμερα αρχίζει το σχολείο
και 'γω στη θέση μου πρωί πρωί, στην ίδια εκείνη θέση
Καθισμένος, έτοιμος θα 'μαι να σας πω
το Καλημέρα μου εγκάρδια και να ρωτήσω,
πώς περάσατε το καλοκαίρι στα ταξίδια σας.
Έτοιμος θα 'μαι όπως πάντα, ν' ακούσω το κουδούνι...
να χτυπά.

*Γραμμένο πάνω σ' ένα πλοίο
για τη Μίνα*

Καλυκοτομή

*Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2002. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο
Θανάση Αλτιντζή, σε τριακόσια αντίτυπα.*

ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Όταν πεθάνω,
θέλω να με θάψουν στο κοιμητήρι
ενός χωριού που φθίνει.
Που ξενιτεύονται οι νέοι στη Γερμανία, στον Καναδά,
και μόνο γέρους θάβουν
και γριές στο κοιμητήρι.
Το θέλω για να βρω ανάπαυση εκεί,
χωρίς λυγμούς και μοιρολόγια.
Ν' ακούω τον σπίνο,
ν' ακούω τ' αγέρι στα φυλλώματα.

ΜΥΡΙΝΗ

Ένα κομμάτι δρόμου στη Μυρίνη¹,
—πενήντα μέτρα—
χρόνια και χρόνια συνεργεία το διορθώνουν,
το σκάβουν και το ξανασκάβουν,
στρώνουν και ξαναστρώνουν σκύρα,
ρίχνουν και ξαναρίχνουν άσφαλτο,
το πασπαλίζουν ρύζι²,
κι ο δρόμος πάντα χαλασμένος·
κομμάτι δρόμου της Μυρίνης η ζωή μας.

¹ Χωριό του νομού Σερρών.

² Θρυμματισμένα (σε μέγεθος ρυζιού) κομμάτια πέτρας. Τελευταίο υλικό επίστρωσης σε ασφαλτόστρωτο δρόμο.

ΠΟΙΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

Εγώ δεν είμαι ποιητής,
κανείς γι' αυτό δεν αμφιβάλλει·
η σιωπή της κριτικής το βεβαιώνει.
Αν γράφω,
γράφω γιατί δεν ξέρω τάβλι.
Άλλωστε,
στην εποχή μας όλοι γράφουν ποιήματα,
όλοι αγοράζουν αυτοκίνητα,
πληθαίνουν οι ποιητές,
πληθαίνουν τ' αυτοκίνητα.

ΣΤΙΧΟΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

Γράφονται οι στίχοι
και κυκλοφορούν οι συλλογές
σαν τα μοντέλα των αυτοκινήτων.
Κι όπως εκείνα ένα δυο χρόνια
πλένονται, σκουπίζονται, κυκλοφορούν
και τα πετούν μετά ή τα πουλούν
μισοτιμής οι κάτοχοι·
την ίδια μοίρα έχουν οι στίχοι.
Σαν τα παλιοσιδερικά σωρεύονται,
σκουριάζουν από την πολυκαιρία
και την εγκατάλειψη,
άχρηστο υλικό.
Άλλα με τη ντανάλια και το κατσαβίδι
έρχεται πότε πότε κάποιος
και ψάχνει επίμονα στη μάζα των σιδερικών
και βγάζει ένα γρανάζι, ένα αξονάκι τσίλικο
ή άλλο εξάρτημα,
που έχει ψωμί ακόμα.

ΚΑΙΡΟΙ

Δεν σε αποκήρυξα, Δροσίνη,
με το να γράφω στίχους
όπως τους γράφω.
«Ανάγκα» το λοιπόν.
Καιροί: το χθες, το σήμερα, το αύριο.
Το βαλς δεν το χορεύουν πιά,
και το ταγκό ξεθύμανε·
το σέικ πόσο να κρατήσει τάχα.

ΔΡΑΜΑ

Κάθε τόσο ξαναγυρίζω εκεί,
ας ρίχνουν πέτρα οι άλλοι πίσω τους
κι ας τη μισούν για την αδράνεια και τη λάσπη της.
Εγώ την αγαπώ για την επίμονη βροχή της,
για τα νεκρά της καπνομάγαζα³,
για τα σοκάκια τα στενά με τις ροδιές.
Καρφί τους άλλους δεν τους καίγεται,
να φύγουν θέλουν,
τη Γερμανία έχουν στα μάτια τους μπροστά,
το μάρκο.
Εγώ την αγαπώ, ξαναγυρίζω εκεί,
πίνω απ' της πλήξης το βαρέλι και μεθώ.

³ Στη Δράμα υπάρχουν και σήμερα τα κτίρια επεξεργασίας και αποθήκευσης καπνού (καπνομάγαζα) και δίνουν το στίγμα μιας άλλης εποχής. «Ένας μεγάλος αριθμός των κατοίκων της πόλης (άνδρες και γυναίκες) ήταν καπνεργάτες. Με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σταδιακά περιορίστηκε η επεξεργασία του καπνού στη Δράμα ως το οριστικό της σταμάτημα. Τα κτίρια παραμένουν, ενώ μερικά έχουν κατεδαφιστεί.

ΝΕΑ ΚΡΗΝΗ

Όταν πρωτοπήγαμε, ήταν άνοιξη.
Σπίθιζε η θάλασσα,
το στάρι ανέβαινε,
το γαϊδουράγκαθο,
η μολόχα.
Κορυδαλλοί στον ουρανό και φως.
Τώρα οικοδομές υψώθηκαν εκεί,
οι εργολάβοι έφτασαν, ο άνθρωπος
ρήμαξαν όλα.

ΧΑΜΟΓΕΛΟ

Μουντζούρης σε μηχανουργείο.
Για να μάθει τον βρίζουν.
Πότε πότε τραγουδά Γιαννίδη⁴.
Όταν σχολά αργά το βράδυ,
με προσποιητή αδιαφορία
στέκει μπροστά σε μία βιτρίνα·
πίσω από τό τζάμι το χαμόγελο...⁵.

⁴ Ο συνθέτης Κ. Γιαννίδης (1903-1984) έγραψε μερικά από τα πιο μελωδικά τραγούδια, που ήταν στα χείλη όλων των ανθρώπων της εποχής (δεκαετίες του '30 και του '40). Σημειώνω μερικά: «Θα ξανάρθεις», «Κάποιο μυστικό», «Συνγνώμη σου ζητώ», «Λες και ήταν χθες», «Χθες το βράδυ», το αλησμόνητο», «Θα 'ρθω μιά νύχτα με φεγγάρι» κι άλλα. Η αρμονική, απλή και διάφανη μελωδική γραφή και η λεπτή νοσταλγική διάθεση, που καλύπτανε τα τραγούδια του Κ. Γιαννίδη, του δίνουν μια από τις πρώτες θέσεις στην ιστορία του ελληνικού τραγουδιού και της μουσικής σύνθεσης.

⁵ Ένα χρονικό διάστημα (1945-1947) πήγα στην τέχνη· ήθελα να μάθω τέχνη. Δυο παιδιά της γειτονιάς (Κυβέλεια Θεσσαλονίκης) δούλευαν σε μηχανουργείο στο Βαρδάρη (οδός Ειρήνης) και με πήραν εκεί. Η δουλειά άρχιζε το πρωί και τέλειωνε το βράδυ· ήταν βασανιστική. Όταν σχολούσα, ανέβαινα την Εγνατία με τα πόδια διψασμένος για περίπατο. Κάπου εκεί στο ύψος του κινηματογράφου ΑΛΚΑΖΑΡ, πίσω από μια φωτισμένη βιτρίνα στεκόταν όρθιο ένα χαριτωμένο, απλό κορίτσι. Όταν μ' έβλεπε να σταματώ μουντζούρης στη βιτρίνα με το σκεύος του φαγητού στο χέρι, χαμογελούσε. Την κοίταζα και γευόμουν τη γοητεία του χαμόγελου. Από το μηχανουργείο έφυγα κι από την Θεσσαλονίκη. Ήρθαν δίσεχτοι καιροί. Πέρασαν κάποια χρόνια και γύρισα. Πήγα· η φωτισμένη βιτρίνα έμενε χωρίς την υπόσχεση κείνου του χαμόγελου. Σκέφτηκα να μπω και να ρωτήσω· κοντοστάθηκα· δίστασα· έφυγα...

ΕΡΩΤΑΣ

Με τη βροχή,
με γυρισμένο τ' άσπρο γιακαδάκι,
να μη σε δει κανείς καθηγητής
και σε αποβάλλουν,
έτρεχες στο σκοτάδι και στη λάσπη να με βρεις⁶.
Κάτω από την ακακία σε περίμενα
μούσκεμα,
με προφυλάξεις χίλιες.
Παν όλα τώρα: η ακακία, οι λαχτάρες·
η γεύση μένει μόνο των φιλιών.

⁶ Ήταν μαθήτρια στο Γυμνάσιο Θηλέων Δράμας (1953). Ο κανονισμός του Σχολείου ήταν αυστηρότατος. Η κυκλοφορία των μαθητριών και των μαθητών απαγορευόταν μετά τις 8 το βράδυ. Μια καταγγελία αρκούσε για να κληθεί η μαθήτρια ή ο μαθητής στο Γραφείο του Γυμνασιάρχη και να τιμωρηθεί με αποβολή. Οι μαθήτριες κείνη την εποχή φορούσαν τις λεγόμενες «ποδιές» μ' άσπρο γιακαδάκι. Η συγκεκριμένη μαθήτρια γύριζε το γιακαδάκι μέσα στην ποδιά, για να μη διακρίνεται, κι ερχόταν νύχτα στο σημείο συνάντησης (σε μη κατοικημένο χώρο) «με προφυλάξεις χίλιες».

ΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ⁷

Στο καφενείο εκείνο δε σύχναζαν μεγάλοι —
πήγαιναν μόνο παιδιά.
Παίζανε χαρτιά:
πινάκλ, κούπες, σκαμπίλι και κυρίως ξερή.
Τον ιδιοκτήτη τον έλεγαν Θόδωρο.
Εδώ σπαταλούσα πολλές από τις ώρες μου.
Το βράδυ σχολούσαν οι εργαζόμενοι
και δεν ήταν τόπος να καθίσεις·
παρ' όλα ταύτα, δεν έβρισκα την ατμόσφαιρα ενοχλητική.
Όλα ήταν οικεία: οι βρισιές τους, η χλωμάδα τους,
η ζωή τους πού δεν είχε προσδοκίες, τα βρόμικα χέρια,
τα φτηνά τσιγάρα, τ' αχτένιστα μαλλιά.
Τώρα δεν είμαι πια θαμώνας του.
Θα πείτε βέβαια έχω μια θέση περιωπής.
Τώρα συλλογίζομαι τις ώρες που χάθηκαν,
ήταν πολύτιμες οι ώρες.

⁷ Το καφενείο αυτό είχε την επωνυμία ΑΡΗΣ από τη γνωστή ποδοσφαιρική ομάδα στη Δράμα, προτού γίνουν οι συγχωνεύσεις ομάδων. Στο καφενείο αυτό οι θαμώνες του ήταν όλοι νέοι, στο σύνολό τους εργαζόμενοι.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ⁸

Το σπίτι μου το τριγυρίζουν τα μέγαρα·
είναι παλιό, ετοιμόρροπο,
η οροφή του μαύρη απ' την πολυκαιρία.
Όταν βρέχει, οι τοίχοι του μουσκεύουν.
Η νοικοκυρά μου είναι καλή·
είναι πολλά χρόνια πού την άφησε ο άνδρας της,
δεκαεννέα χρόνια, κι ακόμα τον αγαπά.
Στο σπίτι αυτό πέρασα δύο χειμώνες
κι ούτε καν το σκέφτηκα να φύγω·
είναι όλα γνώριμα μέσα σ' αυτό το σπίτι:
η οδύνη, η κουρασμένη προσδοκία,
το ημίφως, η έντιμη πενία.
Όταν σκύβω πάνω στο τραπέζι με τα βιβλία,
ξεχνώ τους ανθρώπους, ξεχνώ τον εαυτό μου·
τόση ηρεμία θανάτου!
Θα κατοικήσω ποιος ξέρει πόσα ακόμη χρόνια,
ούτε καν το σκέφτηκα να φύγω.

⁸ Το σπίτι εκείνο, που κατεδαφίστηκε, ήταν στην θέση όπου σήμερα η πλατεία Ναυαρίνου της Θεσσαλονίκης.

ΜΝΗΜΕΣ

Θυμάμαι τους χειμώνες,
το χιόνι της απόγνωσης στην ψυχή.
Στέγνωσαν άραγε τα παπούτσια, οι κάλτσες, η τρένσκοτ;
Η σόμπα, όταν γύριζα, ήταν σβησμένη,
το φαγητό παγωμένο, η μητέρα κοιμόταν.
Θέ μου, εκείνο το πιεστό, τα τσιγάρα, η κόπωση,
η νυκτερινή φρίκη των δρόμων!

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Δεν έχω να περιμένω τίποτε·
 θα πάρω το πτυχίο κι υστέρα θα δουλέψω.
 Θα με στείλουν στην επαρχία.
 Εκεί θα βρω τους μαθητές με τα κωμικά πηλήκια,
 τους συναδέλφους, τον κύριο Γυμνασιάρχη,
 τους επισήμους: τον κύριο Νομάρχη, τον κύριο Δήμαρχο,
 τον Σεβασμιότατο, τον διευθυντή του Ι.Κ.Α.,
 τις κυρίες που ήταν όμορφες άλλοτε.
 Εκεί θα δώσω ό,τι πήρα και κάτι παραπάνω·
 γι' ανταμοιβή θα πάρω ό,τι θα μου δώσουν.
 Τις ελεύθερες ώρες θα κάμνω και περιπάτους,
 —τους αισθάνομαι τους περιπάτους—.
 Τα φθινόπωρα με τους ήλιους,
 τις άνοιξες με τα φεγγάρια,
 θα γνωρίσω όλες τις ερημιές του τόπου.
 Θα αλληλογραφώ με τους γονείς μου,
 με τ' αδέλφια μου, με τους φίλους
 και θα μου είναι αρκετή μια τέτοια ευτυχία.
 Θα με προσφωνούν οι άνθρωποι «κύριε»,
 θα με κερνούν τσιγάρα «No 10»
 και θα ρωτούν για τα παιδιά τους.
 Ένα τέτοιο περιβάλλον δε θα το βρίσκω ανυπόφορο·
 παράλληλα θα φροντίζω για μετάθεση.

Στιγμές σιγής

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 1997. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο Πέτρου Μπότσα.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Έφτανε μ' οργή απ' το Μενοίκιο
η ριπή του ανέμου
και σάρωνε τον κάμπο.
Καπνίζανε στην ερημιά
οι καμινάδες των ασάλευτων σπιτιών.
Των δέντρων τα κλαδιά γυμνά
κρυφού οδυρμού συρίγματα ανάδιναν.
Στιγμή που τίποτε κανείς δεν περιμένει.
Αναπολεί γυρμένος στο παράθυρο
κοιτάζοντας τα νέφη που κυλούν πελώρια
στα πλάγια των βουνών
και τις σκιές του σούρουπου
π' αργά αργά γλιστρούν
στου κήπου τις άδειες γωνιές.

ΓΕΝΑΡΗΣ

Είναι Γενάρης,
το Φαλακρό φαντάζει λευκό.
Νυχτώνει νωρίς
κι οι σπουργίτες ένας ένας αφήνουν
τους γυμνούς κλώνους των δέντρων.
Σπιθοβολάει το τζάκι
κι η θαλπωρή ταρακουνάει τις μνήμες·
ξυπνούν οι λογισμοί και φτερουγίζουν.
Αντίκρυ απ' το παράθυρο
μιας μυγδαλιάς το θείο της όραμα
είν' έτοιμο να σπάσει τον υμένα των ματιών.
Αναμονής μειλίχιες ώρες...

Η αμυγδαλή προανθεί δε των φύλλων
και πρωΐβλαστεί

Θεόφραστος

ΠΡΟΣΜΟΝΗ

Μπήκε ο Φλεβάρης χωρίς να νιώσουμε το φτάσιμό του.
Λευκή φαντάζει ακόμα η κορφή του Φαλακρού.
Ασάλευτα χωριά στα πόδια του
κι ο κάμπος όλος πέρα ως το Μενοίκιο
ασάλευτος στέκει κι αυτός.
Μέρα τη μέρα, ώρα την ώρα,
όπου και να 'ναι
μικρές καμπάνες τ' άνθια της πρώτης μυγδαλιάς
χαρμόσυνο το μήνυμα θα στείλουν...

ΠΕΡΙΜΕΝΑ

Το περίμενα το φεγγάρι.
Καθόμουν πίσω από τα σίδερα
και κοίταζα το στερέωμα.
Έβλεπα τη ροδαλή γραμμή των λόφων.
Οι λεύκες φάνταζαν αιχμές δοράτων
στην αμφιλύκη.
Ο γκιώνης θώπευε το πρόσωπο της εσπέρας.
Το περίμενα το φεγγάρι
πίσω από τα σίδερα του παραθύρου
Να 'ρθει και να φωτίσει
το σκοτάδι των πικρών λογισμών.

*Το 1950 σ' ένα κελί των Αγροτικών
Φυλακών Αγιάς των Χανίων*

ΚΑΘΩΣ...

Σταλάζει η μαρτιάτικη βροχούλα,
νοτίζει τ' όραμα μιας ανθισμένης μυγδαλιάς,
που χρόνια τώρα ανεμίζει τ' όνειρό της
μόνη στον κήπο, που τον άφησαν
οι ένοικοι κινώντας γι' άλλους ξένους τόπους.
Νοτίζει ακόμα η βροχούλα
τους δρόμους της μικρής μας πόλης.
Καθώς δειλά τα πρώτα φώτα των σπιτιών ανάβουν.
Καθώς η σιωπή αργά απλώνει το μουντό της πέπλο.
Καθώς το σιγανό της θλίψης κύλισμα
βαραίνει ακατανόητα.
Καθώς οι στάλες αντηχούν μ' ένα μονότονο
ψιθύρισμα κρυφό, ανεξήγητο,
η θύμηση ανοίγει το βιβλίο της
και μας διαβάζει εκείνα που ήταν
και δεν είναι σήμερα
κι άθελα από τα μάτια μυστικό, πικρό κυλάει το δάκρυ.

ΤΩΡΑ

Τώρα που οι σκιές γλιστρούν στο δειλινό
σαν νότες από πένθιμο τραγούδι.
Τώρα που ακινητούν γυμνά στο κήπο,
των δέντρων τα κλωνάρια.
Τώρα που ανακαλεί η ψυχή ό,τι έφυγε
και δεν θα 'ρθει ποτέ ξανά.
Τώρα που η συνείδηση μετρά ό,τι έκανε
ή δεν έκανε κι η τύψη στάζει
σταλαματιά σταλαματιά
στη στέρνα του ανώφελου.
Τώρα περνούν μια μια μορφές απ' την οθόνη
της ανάμνησης, που αντάμα καθισμένοι
σιμά στο παραθύρι... τέτοιες στιγμές
όπως αυτή, που σιωπηλά μια μια γλιστρούν
του δειλινού οι σκιές αργά
και ανεπαίσθητα,
τέτοιες στιγμές κοιτάζαμε τον δρόμο να ερημώνει
και το μαβί πέπλο της νύχτας
να πυκνώνει πάνω από την πόλη.

ΣΤΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Κάποιος με χαιρέτησε εγκάρδια στον δρόμο.
Α ναι, ήταν ο ακορτεονίστας,
αρτίστας άλλοτε τρανός στην πόλη μας.
Φίλος του μουσικού πατέρα μου ήταν.
Τώρα δεν παίζει πια ακορτεόν,
δεν τον ακούν τα δάχτυλά του.
Έτσι η μοίρα το 'ταξε
ν' αρχίζουν όλα στη ζωή και να τελειώνουν.
Κι ο δρόμος, άλλοτε βοής κροτάλισμα, σωπαίνει τώρα.
Βουβά παράθυρα, βουβές και οι πόρτες των σπιτιών.
Οι άνθρωποι τους ιδέες σχημάτων μένουν,
χαμόγελα που αιωρούνται,
παλμοί του τίποτε, πολλοστημόρια κόκκου της άμμου.

ΣΤΙΓΜΕΣ ΣΙΓΗΣ

Αρρωστημένο πρωινό.
Ώρες θαμπές.
Αναπολήσεις σ' ό,τι οι καιροί το πήραν.
Οι σπουργίτες στέκουν ασάλευτοι
στον φράχτη της αυλής.
Μακάριοι όσοι δέχονται τα αιωρούμενα
μυστικά των μηνυμάτων.
Ο χρόνος, θεία δωρεά,
τους μένει να το κάνουν.
Κλέβουν στιγμές από το σκεύος της ανάγκης
που τυραννικά βαραίνει.
Αφιερώνονται στον δικό τους
πλανώμενο συλλογισμό.
Είναι μόνοι, είναι αιχμάλωτοι των στιγμών,
καθώς η σιωπή των συννέφων
πάνω από τις κορυφές του Φαλακρού
και του Μενοίκιου απλώνει το μαβί της πέπλο
κι αγκαλιάζει τον θόλο τ' ουρανού,
τις στέγες των σπιτιών και τους δρόμους της πόλης.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Στον βραδινό περίπατό μου
φτάνω πάντοτε σ' αυτό το σπίτι.
Είναι διώροφο πνιγμένο από άγρια βλάστηση.
Τα παράθυρα του, οι πόρτες του δεν ανοίγουν ποτέ.
Μια μουσμουλιά επιμένει, πολλά χρόνια,
να κρεμά τα κίτρινα μούσμουλά της
στον ρημαγμένο κήπο·
ένα φούλι ν' ανθίζει την άνοιξη και να ψελλίζει
τον ύμνο της ζωής
με τον κρυφό του μύρου ψίθυρο.
Στο σπίτι αυτό τα χρόνια εκείνα
—ήμουν δεκάχρονο παιδί—
έβγαινε στο μπαλκόνι και καθόταν ένα κορίτσι,
δροσιάς κλωνί και στάλα ζέφυρου, η Αννούλα,
κι είναι μια θύμηση τόσο περίεργη,
που μένει ακόμη στους καιρούς.
Στον βραδινό περίπατό μου κοιτάζω το μπαλκόνι,
κοιτάζω τη θλίψη και τη σιωπή, σκιές του τίποτε
αντάμα καθισμένες, να ρίχνουν πάνω μου
το παγερό τους βλέμμα.

Στις 18.1.09 έφυγε από τη ζωή σε ηλικία 96 χρόνων η grande dame του Ελληνικού Τραγουδιού Δανάη Στρατηγοπούλου. Εμείς, που στους χρόνους της ρομαντικής νιότης γίναμε λάτρες των τραγουδιών που ερμήνευσε η Δανάη, της αφιερώσαμε το επιγραμματικό μας ΑΝΤΙΟ.

Στο ποίημα (επίγραμμα), τιμής χάριν για τη Δανάη, γίνεται αναφορά στη «Μάντρα» του Αττίκ, στο λαμπρό εκείνο φυτώριο καλλιτεχνών. Μνημονεύεται επίσης το αριστουργηματικό τραγούδι του Αττίκ ΤΡΕΧΑΝΤΗΡΙ.

ΔΑΝΑΗ

Έφυγε η Δανάη·
πονάει
της «Μάντρας» κάθε πέτρα.
Για να μετρήσεις τη Δανάη
δεν έχεις μέτρα.
Πήρε ο αγέρας το τραγούδι,
χνούδι απαλό,
κι όπου το πάει.
Θα πνέει στον άσωστο γιαλό
της μνήμης η Δανάη:
«Άσπρο πουλί τρεχαντήρι...»

ΟΙ ΩΡΕΣ

Οι ώρες, όπως οι χάντρες του κομπολογιού,
μια μια, τακ τακ, ηχούν και πάνε.
Κυλούν σαν το νερό ρυακιού που ρέει γοργό
και φεύγει προς άγνωστη γη.
Ήταν καιρός που δεν μετρούσαμε το
πέρασμα της ώρας.
Ανέμελα τα βήματά μας αντηχούσαν σπάταλα
στα κυβολίθια της μικρής μας πόλης.
Βλέπαμε μπρος κι η πλάνη άγνωστη μας ήταν.
Κύλησαν χιλιάδες ώρες από τότε στο κομπολόι
του χρόνου, τακ τακ, σαν καλογέρου σχόλη.
Τώρα το πέρασμα της ώρας κεντά την
ύπαρξή μας. Το γρήγορο σουρούπωμα της μέρας
είναι υπαινιγμός δυσοίωνος, τυραννικός·

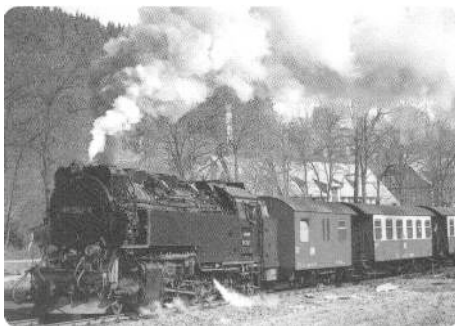
*στες καρδιές και στην πλάση βασιλεύει
ρόδινο σούρουπο, ώρα μυροφόρα.*

*Χρυσή θυμητικών ονείρων ώρα,
που η ψυχή τη γαλήνη προμαντεύει,
την αιώνια γαλήνη...*

ΕΙΠΑ...

Είπα: το νήμα με την ποίηση θα κόψω,
άλλα τραγούδια δε θα γράψω πια.
Θα κάθομαι στο καφενείο δίχως έννοιες
μες στους θορύβους της Τ.Υ. και των θαμώνων.
Θα βλέπω απαθής τις μυγδαλιές ν' ανθίζουν τον Φλεβάρη
χωρίς κανένα σκίρτημα ψυχής.
Θ' αδιαφορώ για τα καράβια που σηκώνουν άγκυρες
και για τα τρένα που αφήνουν τον σταθμό.
Τις πλάτες θα γυρίζω σ' ό,τι μ' άγγιζε παλιά.
Είπα: το νήμα με την ποίηση θα κόψω.
Χαντζάρα, εσύ μη με κακίσεις.
Φιλύρα, μη με πεις τρελό.
Άγρα, στα χείλη σου μια σύσπαση πικρίας ας μη δω.
Το ξέρω, είναι κακό, όταν χωρίζουν εραστές.

Στον απόηχο των ταξιδιών

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2012. Τυπώθηκε στη Δράμα, στο Τυπογραφείο του Πέτρου Μπότσα.

Για ξένους τόπους ξεκινήσαμε
για συννεφιασμένους ουρανούς.
Άσπρα χωριά φεύγουν μπροστά μας,
άσπρα καμπαναριά χάνονται στις
τούφες των δέντρων. Οι ράχες
γέμισαν ρόδα· στον κάμπο χάνεται ο
ψαλμός της καμπάνας. Πού την πας
την ανία σου;

Ζαχαρίας Παπαντωνίου,
Πεζοί Ρυθμοί, σελ. 6-7.

Τα ταξίδια στάθηκαν οι μεγάλοι πόθοι της ψυχής μου. Αυτοί οι πόθοι ανείπωτοι, κρυφοί δεν πραγματοποιήθηκαν. Παρέμειναν εν πολλοίς πόθοι ανεκπλήρωτοι.

Υπήρξαν ποιητές που τα ταξίδια τους στάθηκαν σκοπός κι όνειρο της ζωής τους. Ο Κώστας Ουράνης, ήταν θαρρώ, ποιητής των ταξιδιών. «Αν διέφερε σε κάτι από τους ρομαντικούς, ήταν πως οι μετατοπίσεις, η φυγή του, ο αποδημητισμός του δεν έμενε μόνο στη φαντασία. Το ζούσε το ταξίδι και την αλλαγή. Η φυγή γινόταν πραγματοποιημένο τραγούδι, μια ζώσα μεταρσίωση ανάμεσα στην ονειροπόληση που προηγείτο και στη νοσταλγία που ακολουθούσε». (Μ. Περάνθης, *Ποιητική Ανθολογία*, τ. 2, σελ. 7, 8). Νομίζω ότι το απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό κι εξηγεί απόλυτα το βαθύτερο νόημα και τον σκοπό των ταξιδιών.

Δόθηκα στην περιπέτεια κάποιων με το τρένο αρχικά, όταν κατάμεστοι από μετανάστες οι συρμοί ανηφόριζαν προς τον βιομηχανικό Βορρά. Μετά με το αυτοκίνητό μου. Κινημένος από διαβάσματα για την εορταστική χριστουγεννιάτικη φαντασμαγορία των ευρωπαϊκών πόλεων έφτασα μέχρι τη μικρή πόλη Φένλο της Ολλανδίας.

Τα ποιήματα που περιέχονται στον τόμο αυτόν είναι καρπός εκείνων των ταξιδιών. Είναι μια λακωνική καταγραφή εντυπώσεων και συγκινήσεων από φυγές και περάσματα, που τώρα καθώς οι καιροί διάβηκαν και οι πόθοι για φυγές και ταξίδια καταλάγιασαν, σκέπτομαι και διερωτώμαι αν είμαι εγώ ο ταξιδευτής εκείνων των φευγάτων στιγμών ή ένας τρίτος αφηγητής ταξιδιωτικών φαντασιώσεων και μύθων.

Καθώς οι ώρες προχωρούν
κι είναι παραμονή των Χριστουγέννων·
καθώς νυχτώνει κάτω από ψιλή βροχή,
που πέφτει στα γυμνά κλαδιά του κήπου·
καθώς ακούω το μακρινό τραγούδι των παιδιών,
που υμνεί τη γέννηση του ωραίου μηνύματος,
ή σκέψη ταξιδεύει.
Περίεργο αλήθεια!
Απ' το Ζάγκρεπ πέρα ταξιδεύει,
πιο πέρα από το Μάριμπορ,
στο Λίζεν και στο Μπρούκ,
στα χιονισμένα τους βουνά
με τις εξαίσιες όψεις·
στα χωριουδάκια που ένα
δέντρο λαμπερό στο κάθε σπίτι
μιλάει για την ειρήνη.
Και φεύγει ακόμα πέρα η σκέψη
στις ауτοστράτες του Μονάχου,
της Καρσλούης και του Φένλο,
στις πράσινες διαδρομές,
που σε αποσπούν καθώς περνάς
και σ' άλλο τόνο ζεις.

Έτσι που πέφτει η νύχτα,
που θέλεις κάτι να 'ναι πιο δικό σου,
να φεύγεις
ταξιδευτής αμίλητος
σε ομίχλη μέσα και σε πάγους,
σ' ερημικά τοπία χειμωνιάτικα
ν' αναζητάς λυτρωτικά ψυχία...

Έξω από τη Στουτγάρδη ο ήλιος έπεσε νωρίς
και φάνηκε ο αποσπερίτης.
Στο βενζινάδικο που σταματήσαμε
όλοι φρόντισαν να βάλουνε βενζίνη,
να προλάβουν τις τουαλέτες
και να ψωνίσουν ρόξ.
Θεέ μου, κανένας δεν τον πρόσεξε
που τόσο ισόρροπα «κουδούνιζε στον ουρανό»,
ανάερος, όλο πρόκληση και γέλιο
σαν το πασίχαρο παιδάκι
που θέλει όλοι να το βλέπουν.
Ύστερα ένας ένας έμπαιναν στ' αμάξια τους
κι έφευγαν προς Μανχάιμ.

24.12.81

Χριστούγεννα,
χαρμόсуна χτυπούσαν οι καμπάνες.
Χιόνιζε έξω κι όλο πρόσεχα
μήπως περάσουν άνθρωποι να παν στην εκκλησία.
Οι δρόμοι ήταν στολισμένοι
με μεγάλα ελάτια
ντυμένα με γιρλάντες και λαμπιόνια.
Τα σπίτια επίσης ήταν στολισμένα:
δέντρα στα δωμάτια, ωραίες κουρτίνες στα παράθυρα
κι άφατη θαλπωρή.
Οι καμπάνες χτυπούσαν το πρωί χαρμόсуна.
Πολλές μαζί καμπάνες αντηχούνε
σε τούτη την εξαίσια πόλη
κι ο Νέκκαρ σέρνει τα θολά νερά του αργά
και τα πλοία πάνε κι έρχονται
πραμάτειες φορτωμένα.

25.12.81

Το σύνορο το δείχνει μια λιτή πινακίδα.
Το μικρό χωριό το λένε Leidingen.
Από δω η Γαλλία κι από κει η Γερμανία·
ίδιοι άνθρωποι, ίδιοι πόθοι, ίδιες ελπίδες.
Παραμονές του Νέου Χρόνου στο Bouzonville
έβρεχε, νύχτωνε,
η κίνηση μεγάλωνε από μαγαζί σε μαγαζί.
Περπατούσε με τα πόδια των παιδιών η Ειρήνη.
Έβλεπε με τα ξάστερα μάτια τους.
Διάβαινε με της μητέρας και του πατέρα το βήμα και τον στοχασμό.
Πρόσεχα τους ανθρώπους στη μικρή τούτη πόλη της Λορένης
καθώς άνοιγαν τις πόρτες των καταστημάτων
για τα πρωτοχρονιάτικα ψώνια,
καθώς κοίταζαν συλλογισμένοι τις βιτρίνες.
Ήταν ένα δέντρο χιονισμένο το τοπίο,
ήταν ο ίσκιος της βροχής, ήταν οι άνθρωποι
μ' ένα περιστέρι την ώρα τούτη στο Bouzonville.

30.12.81

Αγαπήσαμε τα πουλιά,
που κατέβαιναν τον χειμώνα στα πάρκα της.
Αγαπήσαμε τα ζώα,
που πλησίαζαν γεμάτα εμπιστοσύνη
τις αυλές των σπιτιών της.
Ακόμη αγαπήσαμε τα πλοία,
που ταξίδευαν κατάφορτα στον ήρεμο Νέκκαρ.
Ακούσαμε το τραγούδι των αιώνων
στα ύψη των καμπαναριών.
Η φωνή της ιστορίας μας συναντούσε κάθε βράδυ
στην πόλη τούτη, όπου:
Η ΣΟΦΙΑΣ ΠΗΓΗ ΔΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ ΡΕΕΙ.

Τι θέλει σήμερα το φεγγαράκι τούτο
πάνω στις στέγες της εξαίσιας πόλης;
Τι θέλει πάνω στις παλιές, σοφίτες
με τα κόκκινα γεράνια και τις ρόζ μπιγκόνιες;
Πήρε γραμμή το βουναλάκι με το Schloss.
Κατέβηκε κατηφοράκια με λιθόστρωτα
και πίνει με τους φοιτητές κρασί στο Weinloch.
Λούζεται ο Νέκκαρ στη χρυσή βροχή.

1.9.82

Απόψε βρέχει,
Νωρίς ανάψανε τα φώτα.
Τα τελευταία πουλιά αφήνουν τις αυλές.
Ένα παράθυρο το κάθε σπίτι είναι φωτεινό
και μια υπόσχεση για μας,
που πήραμε ξανά χριστουγεννιάτικα τους δρόμους.
Η πόλη τούτη του Βορρά στο τέλειο είναι της
είναι για μας που φεύγουμε, μια φάτνη
όπου ακουμπάμε το φορτίο μας,
εκεί να ξεσταθεί ο κουρασμένος στοχασμός.
Ας βρέχει απόψε.
Ας λιγοστεύουνε στους δρόμους οι διαβάτες,
κι ας έρχεται τυραννική η νύχτα.
Τα φώτα της εξάισιας πόλης δώ και κει ανάβουνε,
κι είναι σαν άστρα.

Heidelberg 27.12.82

Παίρνεις μαζί τον κόσμο σου και φεύγεις·
τώρα το ξέρεις ότι είσαι συ.
Περνάνε δίπλα σου χωριά, ποτάμια,
χωρικοί που σκάβουν τα χωράφια τους,
σπιτάκια στα βουνά, σύννεφα στις κορφές,
καμπαναριά.
Όλα περνάνε δίπλα σου, μακριά σου
με τα λιόφωτα, με τη βροχή
κι όλα τα νιώθεις σαν δικά σου,
να 'ναι κτήμα σου ακριβό.

Χρονιές της ένδειας,
χρονιές ζεστής αγάπης για τη Heidelberg.
Μείναμε στο CA,
το καλλεκτίβουμ δεν μας πήρε χρήματα.
Μείναμε και στο Sibley Haus
μηδαμινά ποσά πληρώσαμε.
Και στο Comenius Haus μείναμε,
και κει καλόκαρδος ο φοιτητής
ενοίκιο δεν μας πήρε.
Το μεσημέρι βέβαια πηγαίναμε
στη μένσα για να φάμε,
κι αυτό κατά παράβασιν.
Έτσι γευτήκαμε τη γνήσια νοστιμιά της πόλης.
Λεύτεροι από κορεσμούς
ακούσαμε τους ήχους των καμπαναριών το βράδυ.
Μπήκαμε ταπεινοί προσκυνητές στις εκκλησίες της.
Νιώσαμε τις σταγόνες της βροχής στο πρόσωπό μας.
Ακούσαμε τον άνεμο να ψιθυρίζει στις αλέες.

Ξυπνώ πρωί και πάω στον Hauptbahnhof
να πάρω ελληνική εφημερίδα,
να δω τη στήλη των τροχαίων.
Κάθε φορά η στήλη τούτη έχει νέα πράγματα:
Σουηδός, νταλικά, πούλμαν, τρένο, ισόπεδη
διάβαση, συντρίμια, οδός Λαμίας-Αθηνών,
επέπεσε, μετωπική και τα τοιαύτα.
Διαβάζω κι είναι σαν να βλέπω θρίλερ στην ΕΡΤ 2.
Διαβάτες μπαίνουν, βγαίνουν και χαζεύουν
στις προθήκες.
Ψωνίζουν καραμέλες, σουβενίρ διάφορα
και ξεφυλλίζουν περιοδικά.
Όταν το τρένο έρχεται
φορτώνονται τους σάκους τους και σπεύδουν
μη το χάσουν.
Άλλοι ανεβαίνουν απ' τις σκάλες:
κοπέλες με γαλάζιο φως, νέοι, πασίχαρα παιδιά
κι η Heidelberg γιορτάζει.

Εδώ στις γέφυρες του Νέκκαρ
περνάμε τον ελεύθερο καιρό μας.
Βλέπουμε τα αργοτάξιδα καράβια.
Βλέπουμε τους περαστικούς με τα σκυλιά τους,
που τα 'χουν πρόσχημα για μακρινό περίπατο.
Περιμένουμε να πέσει ο ήλιος,
να πάρει το τοπίο έκταση,
ν' αλλάξουνε χρώμα οι πλαγιές,
τα δέντρα και τα σπίτια.
Κι όταν σβηστούνε στη γλαυκή μειλίχια ώρα
οι σιλουέτες των καμπαναριών,
εδώ στις γέφυρες του Νέκκαρ
παίζουν τα μαντολίνα τη σονάτα της σιωπής.

Σάββατο βράδυ·
είναι κλειστά τα μαγαζιά
οι εργάτες και οι φοιτητές αργούν·
η σχόλη έντονα βαραίνει.
Θα περπατήσουμε στην Altstadt.
Θα δούμε στις βιτρίνες νέα βιβλία
Στην Hauptstrasse και στην Uni (versitats) platz.
Στην Vogel Galerie θα σταματήσουμε·
δυο τρία κομμάτια εκεί μας καθηλώνουν πάντοτε.
Τέλος, στο Weinloch,
στη γραφική μας τη γωνιά θα φτάσουμε·
εκεί τ' άσπρο κρασί
σαν της αγάπης το φιλί
θωπεύει το πικρό μας πρόσωπο.

Ωραία περάσαμε.

Ήταν το τελευταίο βράδυ μας σε τούτη την εξαίσια πόλη.

Ήμασταν τέσσερις: εγώ, η Ευδοξούλα, η Φιλιώ
κι ένα κορίτσι απ' το Ιράν, η Zachra.

Στο ταβερνάκι άνθρωποι πολλοί

καλόκαρδα γελούσαν γύρω μας

κι ούτε που το 'ξερε κανείς τους πως η λύπη μας

που φεύγαμε την άλλη μέρα

κεντούσε την ψυχή μας.

Όσο κι αν έβρεχε το είναι μας τ' άσπρο κρασί
από τον Ρήνο,

κρυφός ο στεναγμός πλάι στα ποτήρια μας

έριχνε τη σκιά του στο τραπέζι.

Ωραία περάσαμε.

Χωρίς φειδώ οι ώρες κύλησαν

κι έπρεπε να πηγαίνουμε.

Λίγο πιο κάτω, δέκα μέτρα,

στοχαστικά ο Νέκκαρ σέρνει τα νερά του·

μια τελευταία ματιά του οφείλαμε.

Λίγο πιο πάνω είναι η Hauptstrasse

τα τελευταία μας βήματα θα ρίχναμε.

Την άλλη μέρα το πρωί θα φεύγαμε·

η αγάπη μόνη μόνη είχε απομείνει

να θερμάνει το ταξίδι μας.

5-1-83

Σαν τη γριούλα κείνη την αρχοντική,
που έπεσε στην Uni (versitats) platz
και δεν σηκώθηκε ξανά,
έτσι και μεις θα πέσουμε μια μέρα.
Θα 'ρθει εγκαίρως το αυτοκίνητο του ΕΚΑΒ,
για να μας πάρει.
Περαστικοί θα σταματήσουν
να ρωτήσουν ποιος, πώς, τι.
Άλλοι για να φιλοσοφήσουν.
Αλλά παρ' όλα ταύτα δεν θ' αλλάξει τίποτε·
αμέσως η ζωή στο μέρος που θα πέσουμε
θα πάρει τον ρυθμό της.
Όταν περνώ την Uni (versitats) platz
θυμάμαι τη γριούλα κείνη με συμπάθεια,
που έπεσε και δεν σηκώθηκε ξανά.

Οκτώβριος.

Μπαίνω χαράματα στο Μόναχο·

ομίχλη·

νερό στάζουν οι στέγες και τα δέντρα.

Οι ξένοι εργάτες σκυθρωποί μαζεύονται στις στάσεις,
περάσματα στυφά.

Τι θέλω πάλι τη νύχτα τούτη εδώ στη Heidelberg;
Η αγορά είναι κλειστή, οι δρόμοι ερημωμένοι
κι ο άνεμος ψυχρός καθώς ταραίζει τα κλαδιά
στα δέντρα τα χριστουγεννιάτικα,
σφίγγει το στήθος.
Τα ωρολόγια στα καμπαναριά ηχούν,
είναι ο χρόνος.
Πού ν' ακουμπήσει τις στιγμές αυτές κανείς;
Ψάχνει να βρει γωνιά με φως και ανθρώπους.
Μπροστά του το ποτήρι του ο καθένας έχει.
Είναι σπασμός η κάθε κίνηση, ακόμα και η συλλογή.
Ένας με ρώτησε αν του είπα κάτι.
Όχι, του απάντησα.
Δυο κοπελίτσες μοναχές πίνουν κρασί στην άλλη άκρη.
Το κατάστημα βιάζεται.
Όλο λέει ότι πέρασε η ώρα, ότι πρέπει να κλείσει,
ότι πρέπει να φύγουμε πιά.

24-12-83

Όταν βγήκαμε μεσάνυχτα από την εκκλησία
το χιόνι πύκνωνε στους φανοστάτες.
Είχαμε δώσει γνωστοί και άγνωστοι τα χέρια
κι είπαμε πως θα γίνουμε καλοί, πιο άνθρωποι.
Στην έξοδο υπήρχε αναρτημένη έκκληση
για φιλόανθρωπους:
Brot fur die Welt.
Μια μάνα της Αιθιοπίας βάσταζε στην αγκαλιά
σκελετωμένο το παιδί της
Οι καμπάνες έστελναν χαρμόсуна το μήνυμα
της Γέννησης στην πόλη.
Το φως δεν είχε σβήσει ακόμα των κεριών.
Το χιόνι έδενε στις στέγες
κι ο αγέρας που φυσούσε απ' το Schloss κατάκρυος
έκρυβε τα σκυμμένα πρόσωπα.

Όρα μια μετά το μεσημέρι.
Κόσμος πολύς κινείται στη Hauptstrasse,
ένας κόσμος που σπεύδει.
Μερικά καταστήματα έκλεισαν κιόλας.
Μερικά σημμαζεύουν τα πράγματα
κι άλλα έχουν πελάτες.
Λίγη ώρα, μετά θα 'ναι άδειοι οι δρόμοι.
Ένας ήλιος ισχνός γλύφει πάνω τις στέγες.
Ένα αγέρι ψυχρό σέρνει πίσω μηνύματα·
Φεύγει ο χρόνος απόψε.

Heidelberg 31.12.83

Η βροχή έρχεται πλάγια,
χτενίζει το παράθυρό μου,
αρπάζει από τις λεύκες τα στερνά φύλλα.
Ο καιρός είναι χιονιάς,
το βουνό αντίκρυ είναι μουντό
κι όπου να 'ναι θα χιονίσει.
Οι πρώτες γλίστρησαν σκιές της νύχτας
στις άκρες της αυλής, πίσω από τους θάμνους.
Των παραθύρων τα τετράγωνα ανάψανε.
Η οδός των Φιλοσόφων ούτε φαίνεται
κι όλο η παχνή σέρνεται πυκνή
κι όλο σιμώνει τα θολά νερά του Νέκκαρ.

Πίσω από το Ziegelhausen, στο δάσος
είναι η πηγή.
Βγαίνει κρυστάλλινο νερό
απ' τις βαθιές ρίζες των δέντρων.
Εδώ οι Τούρκοι εργάτες περιμένουν ουρά,
για να γεμίσουν τα δεκάκιλα δοχεία.
Ξένη γι' αυτούς είναι η ποίηση του δάσους,
ξένο και το τοπίο.
Μύτη στραβή, μουστάκι μαύρο, σακάκι λερωμένο
είναι οι Τούρκοι εργάτες.
Εδώ συχνά πορεύομαι στο δάσος, στα δέντρα
ν' ακούσω τη φωνή των φύλλων.

Είναι δική μου όλη η πρωινή ερημιά της πόλης:
οι ξεχασμένοι υγροί δρόμοι.

Ο Νέκκαρ που αργεί·

η συννεφιά που προμηνά τον χιονιά
και τα κοτσύφια που ανιχνεύουν επίμονα
την πράσινη χλόη.

Δικός μου είναι και ο αλήτης

που με σταμάτησε για είκοσι φέννιχ,

οι καμπάνες που σημαίνουν στην εξαίσια πόλη:

«...επί γης ειρήνη».

25.12.83

Πόλη του Νέκκαρ,
η ερημιά σου σήμερα, η σιωπή σου,
το γυμνωμένο πρόσωπό σου κατάντικρυ στις στάλες της βροχής·
έτσι που πάει καλλίγραμμο το πόδι εμπρός,
το ρούχο κολλημένο πάνω
το χέρι ολόγυμνο ψηλά, μακριά το βλέμμα·
σε κοιτάζω απ' το παράθυρό μου τούτο τ' απομεσήμερο
και δε χορταίνω τις καθάριες όψεις των στεγών,
που σβήνουν πέρα στους σαπφείρους των λόφων.

Τα δίστιχα

Συλλογή ποιημάτων σε αυτοέκδοση του 2017. Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Τυπογραφείο του Θανάση Αλτιντζή σε τριακόσια αντίτυπα.

*Η κοπελιά η όμορφη απ' τον Θεό έχει χάρη,
όλοι την κοιτάζουνε, μα φάτε μάτια ψάρι.*

*Πού 'ν' ο καιρός οπού 'χαμε κι οι δυο καημό μεγάλο,
πότε θα ξημερώσ' ο θεός να δούμε ο εις τον άλλο.*

*Μικρή μου, κάθε σου ματιά το 'πα και φώναξά το
πως είναι σφαίρα πιστολιού και κάνει μπαμ και κάτω.*

Κουστσουρέλης (λαγούτο), ET1 16.8.90

Απ' το στενό σου πέρασα κι έπαιξα μαντολίνο,
ένα κρινάνθι μ' άκουσε και ξύπνησε και κείνο.

Ας λες εσύ δεν σ' αγαπώ κι ας παίρνεις όρκο ακόμα,
εγώ τα μάτια σου κοιτώ και δεν ακούω το στόμα.

Έχω συκιά στον κήπο μου και κάνει σύκα μέλι,
δικά μου είναι και κόψε τα, πάρε και μη σε μέλει.

Βραχήκαν τα μαλλάκια σου, τα μάγουλά σου στάζουν,
πέφτουν σταγόνες στο λαιμό, στο στήθος σου λιμνάζουν.

Το φεγγαράκι ολόγιομο κατέβη στην αυλή σου,
ήρθε στο παραθύρι σου και πήρε το φιλί σου.

Μικρά στενάκια ερημικά, σπιτάκια ξεχασμένα,
εκείνη μου θυμίζετε που ζει μακριά στα ξένα.

Τρέχει το κύμα στο γιαλό, τρέχει στο περιγιάλι,
τρέχω κι εγω με το μυαλό, μα προλαβαίνουν άλλοι.

Αυτάκι ανθός ροδακινιάς, μαλλί σκέτο μετάξι,
κορμί που σειέται δω και κει, λες να! και θα πετάξει.

Η φλόγα σβήνει στη φουφού, σιγά καταλαγιαίζει,
η αγάπη καίει παντοτεινά, δε σβήνει, δεν κοπάζει.

Να 'μουν λεμόνι ήθελα να πιάνεις να με στύβεις,
μέλι γλυκό της μέλισσας στη φέτα να μ' αλείβεις.

Έτσι είν' ο κόσμος, ξέρε το, σαν τον καιρόν αλλάζει,
είναι λιακάδα το πρωί, το βράδυ συννεφιάζει.

Εσύ να γίνεις η συκιά και γω το ζιγαρδέλι,
να 'ρχομαι και να σε τσιμπώ να με χορταίνεις μέλι.

Είναι το περιβόλι σας παράδεισος και το 'πα
χαζεύοντας εσκόνταψα, έπεσα κι είπα, όπα!

Κρατούσες πάντα γιασεμί κι ανέβαινες το βράδυ,
το πέρασμά σου ήτανε φως και του ζεφύρου χάδι.

Ας λέει ο κόσμος, μάτια μου, τ' αυτιά μου δεν ακούνε,
τα χείλη μου που σε φιλούν, αυτά μπορούν να πούνε.

Όλα γυρίζουν στη ζωή, έρχονται και περνάνε,
εκείνοι π' αγαπήσανε ποτέ δε λησμονάνε.

Ο κότσυφας τα γεύεται, το σύκο, το σταφύλι,
ο νιος τη νια την αγαπά και τη φιλά στα χείλη.

Πέτρα να γίνω στο βουνό και βράχος στο περγιάλι,
αν την αγάπη σου αρνηθώ και περπατήσω μ' άλλη.

Το μπεγλεράκι του έπαιζε και πήγαινε στο δρόμο,
ξάφνου μια πέτρα ρίχτηκε, τον χτύπησε στον ώμο.

Οι μυγδαλιές ανθίσανε, παίζουν, χαμογελάνε
όσες καρδιές αγάπησαν τέτοιες στιγμές πονάνε.

Στη δύση φεύγουν τα πουλιά, πού τάχα ταξιδεύουν;
Τα βλέπω κι όλο σκέπτομαι στον κόσμο όλα μισεύουν.

Από το σπίτι σου περνώ, τα βήματά μου σέρνω,
κάνω πως είμαι αδιάφορος, μα δεν τα καταφέρνω.

Η αγάπη θέλει μάστορα, θέλει ο λαγός κρεμμύδι,
οι σούπες αυγολέμονο και το πιλάφι μύδι.

Οι μυγδαλιές ανοίγουνε, αχ και να το μπορούσα
να τις κρατούσα ολάνθιστες, όσον καιρό θα ζούσα.

Το φούλι που 'χεις στην αυλή μια νύχτα θα το κλέψω,
γλάστρα θα κάνω την καρδιά και κεί θα το φυτέψω.

Σ' όλο τον κόσμο τραγουδούν του έρωτα τα κάλλη,
ο κόσμος τούτος να 'ξερα, δεν έχει χάρη άλλη;

Είπανε, γύρνα το κουμπί και βρες μιαν άλλη τώρα,
μόνο αυτή δεν ήτανε κι άλλες είναι στη χώρα.

Αν ήξερα πως θα 'σουνα όμορφη χίλιους χρόνους,
θα 'στελνα για το προξενιό μάγισσες και δαιμόνους.

Αν βλέπεις και παραπατώ μη νοιάζεσαι για μένα,
άλληνε τώρα αγαπώ, όμως θυμάμαι εσένα.

Η πέτρα που κατρακυλά ρίζα στη γη δεν πιάνει,
μια δω, μια κει, μια παρακεί κι απέ το νου της χάνει.

Έχω ζουμπούλι στην αυλή κι όλο το καμαρώνω.
Κακή συνήθεια, το λαιμό να δω κι αλλού τεντώνω.

Το φεγγαράκι κάθισε στη λεύκα πάνω πάνω·
κοιμάται, ξεκουράζεται, όνειρο βλέπει πλάνο;

Ο έρωτας δεν τρώγεται, δεν είναι στραγαλάκι,
είναι ποτό, που όταν το πιεις, ζαλίζεσαι λιγάκι.

Όταν τα χείλη σου φιλώ, σα το δαδί φουντώνω,
καίγομαι σαν το φρύγανο, σαν το κεράκι λιώνω.

Το στήθος σου, όταν περνάς, με χάρη τρεμουλιάζει
το μάτι σου τη μια εδώ την άλλη εκεί κοιτάζει.

Περνάς κι ο κόσμος σε κοιτά, τι τάχατες να θέλει;
Γλυκιά δεν είσαι σα χαλβάς και νόστιμη σα μέλι.

Δε με πειράζει η φτώχεια σου, ούτε και τίποτε άλλο,
τα μάτια σου που παίζουνε το 'χω καημό μεγάλο.

Βρέχει στη στράτα σήμερα, βρέχει και στο μπαλκόνι,
βρέχει στο παραθύρι σου κι η πεθυμιά φουντώνει.

Ο κόσμος είναι φθονερός, καλά κάνει κι ας είναι,
εσύ μη νοιάζεσαι σταλιά, αφού το θέλεις, δίνε.

Ω, και να ήμουνα Σουρής με κούτελο μεγάλο-
μάρκα, δολάρια δε ζητώ, αυτό και τίποτε άλλο.

Ήθελα να 'μουνα Σουρής, αχ και να το μπορούσα,
τον κόσμο τον σημερινό να τον ετραγουδούσα.

Γειά σου Σουρή τρισένδοξε, αχ και να ζούσες τώρα,
πόσα θε να 'λεγες σοφά, τι θα 'βγαζες στη φόρα.

Έγραψες κάποτε, Σουρή, για το φρενοκομείο,
μα συ δε το 'πες σοβαρά, έτσι το 'πες γι' αστείο.

Όλοι το ίδιο θέλουνε, πάνε παντού και ρώτα
να 'χουνε λίρες και πουγκιά και νιάτα πρώτα πρώτα.

Όλα τ' αστέρια αν κατεβούν και πουν να σε μισήσω,
εγώ ακόμα μια φορά διπλά θα σ' αγαπήσω.

Ήθελα, ήθελα να 'ξερα κείνο το τακουνάκι
τι το χτυπάς πεισματικά και με κερνάς φαρμάκι.

Ρόγα και σταφυλάκι μου στο κλήμα κρεμασμένο
κρυφά περνώ και σε κοιτώ, να πέσεις περιμένω.

Χίλιες φορές να μου το πουν πως άλλος σ' αγκαλιάζει,
ούτε που νοιάζομαι γι' αυτό κι ούτε που με πειράζει.

Όνειρο 'ναι τα μάτια σου, το χάδι σου είναι μέλι,
κανείς δε βρέθηκε στη γη να πει πως δε σε θέλει.

Έδεσες τα μαλλιά ψηλά και βγήκες στο μπαλκόνι,
ξαφνιάστηκε στην κυδωνιά κι έπεσε το κυδώνι.

Στου πεύκου τ' ακροκλώναρο τρελάθηκε τ' αηδόνι,
χέρι με χέρι ασάλευτοι τ' ακούμε μόνοι μόνοι.

Δεν τον μετρούν τον έρωτα με το βαρύ καντάρι,
αλλά με τις μικρές στιγμές π' έχουν περίσσια χάρη.

Ο χρόνος φεύγει, ξέρε το, κι ούτε στιγμή δε στέκει,
μας παίρνει σήμερα από δω και μας πετάει παρέκει.

Άδικα φτιασιδώνεσαι, κρεμάς και τα χρυσά σου,
τα χρόνια κείνα πέρασαν που 'χες την ομορφιά σου.

Το σκουλαρίκι, ξέρε το, την ομορφιά στολίζει·
γριές γυναίκες το φορούν, μα δεν τις ομορφίζει.

Αχ, κλωναράκι να 'μouna και να 'σουνα σπουργίτι,
να 'ρχόσουν να κοιμόσουνα σα σε δικό σου σπίτι.

Ένα καράβι κίνησε χθές βράδυ από το μόλο,
είπα: παν' όλα τέλειωσαν, το πράγμα αυτό ήταν όλο.

Μικρός μικρός είν' ο καημός, αμέσως μεγαλώνει,
αν σ' αρνηθεί και μ' άλλονε τις νύχτες ανταμώνει.

Σαν κυπαρίσσι ψήλωσες κι είσαι δροσιές γεμάτη,
στην αγορά που τριγυρνάς ο κόσμος παίρνει μάτι.

Δε θέλω να περνώ συχνά από τη γειτονιά σου,
όσες γνωστές με βλέπουνε το λένε στη μαμά σου.

Καίγει το λάδι στη φωτιά, καίγει και τσιτσιρίζει,
μ' ένα σου λόγο μοναχά το μάτι μου δακρύζει.

Όταν τ' αηδόνι κελαηδεί στο πεύκο μας κρυμμένο,
τότε λογιάζω πώς κι αυτό θα είναι ερωτευμένο.

Το κάτω το χεϊλάκι σου έχει περίσσια γλύκα,
να μου το δώσεις, στο ζητώ και κράτα την την προίκα.

Καίγουν τα ξύλα στη φωτιά, καίγει και το πιπέρι,
καίγει κι ο έρωτας πολύ κι ο π' αγαπά το ξέρει.

Όταν σου δίνω ένα φιλί, τακ τακ χτυπά η καρδιά μου,
όταν σου δίνω τέσσερα χάνω τα λογικά μου.

Έχει ο καιρός γυρίσματα: βροντά, αστράφτει, βρέχει,
τον κόσμο τούτονε κανείς δικό του δεν τον έχει.

Όταν περνάς, μη το χτυπάς πολύ το τακουνάκι,
στο δυνατό σου το κρασί βάλε λίγο νεράκι.

Βλέπεις εκείνο το χαρτί που τρέχει με τ' αγέρι;
Είμαστε, θα 'μαστε αύριο κανείς μας δεν το ξέρει.

Όταν περνώ, πεισματικά κλείς το παράθυρό σου,
χτυπάς τα τζάμια δυνατά και δείχνεις το θυμό σου.

Περνάς και το λιθόστρωτο τρίζει στο πέρασμά σου,
να 'ξερα γλύπτης ήτανε ή τórνος η μαμά σου.

Είμαι και γω όπως και συ στην άμμο βοτσαλάκι,
μας πάει μια δω, μας πάει μια κει το πλάνο κυματάκι.

Το βλέπω, σαν τη μέλισσα μια δω μια κει πηγαίνεις,
πίνεις το μέλι των ανθών και νηστική δε μένεις.

Είσαι πουλί της θάλασσας κι είμαι το χελιδόνι,
μάθε το πως τ' αντίθετο δε σμίγει, δε σιμώνει.

Οι μέρες φεύγουνε γοργά, η μια την άλλη αφήνει,
το 'να πρωί ανθοβολούν και τ' άλλο σβηθούν οι κρίνοι.

Άπλωσες το χεράκι σου να κόψεις ένα ρόδι·
τι θαύμα κείνο που 'τανε, τι γόνατο, τι πόδι.

Να σε φιλήσω θέλησα, μικρό περιστεράκι,
δε στάθηκαν και πέταξες ψηλά στο μπαλκονάκι.

Τα μάτια σου —κι ας το 'ξερα— είν' άστρα που φωτίζουν;
Τι να 'ναι; Ποιος θα μου το πει; Γιατί με δαιμονίζουν;

Λέει τραγουδάκια ο άνεμος στου πεύκου τα κλωνάρια,
λέει τραγουδάκια κι η καρδιά με πόνο ανάρια ανάρια.

Κυλάει το νέφος στο βουνό, σκοντάφτει μα δεν πέφτει
σκοντάφτω, πέφτω, όταν σε δω να παίζεις στον καθρέφτη.

Ήθελα να 'μουν χτένα σου να σε χτενίζω πάντα,
από μικρή δέκα χρονώ και μέχρι τα σαράντα.

Το άνθος το σημερινό ξερό θα 'ναι την άλλη,
όπου κι αν θέλεις βάλε το στο χιόνι, στ' ανθογυάλι.

Βεντάγια ήθελα να 'μουνα, δροσιά να σου χαρίζω,
συκαλάκι να σ' ακολουθώ, κοντά σου να γαβγίζω.

Σαν τον μπαξέ σου, ξέρε το, στον κόσμο άλλος δεν είναι,
έχει απ' όλα τα καλά, μη τσιγκουνεύεις, δίνε.

Αν ήσουν συ ο ποταμός, ας ήμουνα ψαράκι,
κι αν ήσουν γλάστρα, ας ήμουνα εγώ το λουλουδάκι.

Άνοιξαν τα ζουμπούλια σας και πώς μοσκοβολάνε,
μικροί μεγάλοι, όσοι περνούν, γυρίζουν και κοιτάνε.

Μη το κουνάς το λούλουδο όπου κρατάς στο χέρι,
σαν το λαγό κάνεις και συ οπού 'τριβε τη φτέρη.

Είσαι γλυκιά, το ξέρουμε, μα μη περνοδιαβαίνεις,
ένας θα 'ρθει στην πόρτα σου, πολλούς μη περιμένεις.

Της γειτονιάς τα στόματα κανείς δεν τα ορίζει,
εσύ περνάς καμαρωτή κι ο κόσμος ψιθυρίζει.

Είπες θα φύγω κι έφυγες στη στράτα τη μεγάλη,
στις θάλασσες τις μακρινές, στ' άγνωστο περιγιάλι.

Κλωνάρι κλωναράκι μου, φούλι στο περιβόλι,
μοσκοβολάς την άνοιξη και σε ζηλεύουν όλοι.

Το ζουμπουλάκι στην αυλή γλυκά μοσκομυρίζει·
Κοιτώ μακριά τη θάλασσα, μα πλοίο δε γυρίζει.

Ο χρόνος σβει τις ομορφιές, ωφού πανάθεμά τον!
μα σένα δε σε πείραξε, ω θαύμα των θαυμάτων!

Απ' το βουνό ψηλά κοιτώ της θάλασσας τα πλάτη,
κι έτοιμος είμαι δυνατά να το φωνάξω: Νάτη!

Ένα αστεράκι κάθισε στην άκρα των μαλλιών σου·
είναι δικό του τόσο φως ή να 'ναι των ματιών σου;

Σα τ'αστεράκι του βραδιού τα μάτια σου φεγγίζουν,
σα της γαρδένιας τον ανθό τα στήθια σου μυρίζουν.

Είναι το πείσμα σου φωτιά κι είναι η ματιά σου φλόγα,
νόστιμο το χειλάκι σου, του σταφυλιού μια ρόγα.

Πατάς την πέτρα αγέρωχη, περήφανα βαδίζεις,
μπρατσέρα θαλασσόμαχη στα κύματα αρμενίζεις.

Οι άνδρες που σε βλέπουνε κρυφά μονολογούνε,
σαν τι να λένε κι όλοι τους τις γάμπες σου κοιτούνε;

Καράβι είναι το σπίτι μου, που πάντα ταξιδεύει,
περνάει λιμάνια, θάλασσες κι απέκει δε σαλεύει.

Είναι η ζωή μας όνειρο, κανείς δεν την ορίζει,
κι αν ζήσεις μια γλυκιά στιγμή, κείνη την ομορφίζει.

Πελάγη, θάλασσες περνώ κι ο νους μου πάντα τρέχει,
μα δίχως σένα κάθε τι χάρη καμιά δεν έχει.

Όταν το πίνεις το κρασί και φτάνει στο κεφάλι,
λες τότε: Ας μ' αρνήθηκε, εγώ θα βρω μιαν άλλη.

Οι αγάπες και τα λούλουδα τώρα έχουν πεθάνει,
αν δεν τα στάξει ο πεθερός, γάμο κανείς δεν κάνει.

Κάθε ματιά σου, ξέρε το, μ' αστροπελέκι μοιάζει·
καίει, τσουρουφλίζει και χτυπά χωρίς να λογαριάζει.

Όταν τα νιάτα τα 'χαμε, δεν είχαμε παράδες,
στις γειτονιές γυρίζαμε και κάμναμε καντάδες.

Είναι στιγμή κι ο έρωτας σα κάθε άλλο πράμα,
αν διαρκέσει δυο στιγμές, τότε γίνεται θάμα.

Άλλη μου λες να πάω να βρω και πως δεν είσαι η μόνη,
σα σκέπτομαι γιατί το λες, το στόμα μου στεγνώνει.

Λάμπει ψηλά στον ουρανό τ' ασημωτό φεγγάρι,
μηδέ λαλεί, μηδέ μιλεί, μονάχο σουλατσάρει.

Στο δρόμο που περπάταγα τις κοπελιές κοιτούσα,
σκάλωνα στο λιθόστρωτο, έπεφτα και χτυπούσα.

Σε τσίμπησα και φώναξες, ήταν τσιμπιά μεγάλη,
τρομάξαν και κοιτάζανε παράξενα οι άλλοι.

Μη φύγεις μου είπες, κάθισε, είναι νωρίς ακόμα,
έσκυψες και με φίλησες πέντε φορές στο στόμα.

Τώρα στην άκρη στέκεται βουβό το μαντολίνο,
τα χρόνια που κυλήσανε το 'γγίζανε και κείνο.

Στην εκκλησιά που πήγαινα σε είδα που περνούσες,
σαν κάτι τάχα να 'χασες, γυρνούσες και κοιτούσες.

Με στραβοβλέπει η μάνα σου κι όλο κουνάει το χέρι,
φαίνεται πως οι γείτονες της το 'παν και το ξέρει.

Βρέχει και το βροχόνερο στάζει στα δυο σου χείλια·
ποιος τα φιλάει τα χείλια αυτά με τρώει μεγάλη ζήλεια.

Πέφτει το χιόνι στην αυλή, πέφτει και στα μαλλιά σου,
αχ, τώρα και να μπόρεγα να 'παιρνα τα φιλιά σου.

Η μάνα σου στραβά στραβά στο δρόμο με κοιτάζει,
ποιος ξέρει τι να σκέπτεται, στο νου της τι να βάζει.

Πέφτει το χιόνι στην αυλή, σκεπάζει το χορτάρι,
πέφτει στα δυο σου μάγουλα κι άλλη σου δίνει χάρη.

Όταν θυμώνω, εσύ γελάς κι όταν γελώ, θυμώνεις,
όταν κακιώνω, εσύ μιλάς κι όταν μιλώ, κακιώνεις.

Ο κόσμος έχει ομορφιές, φρούτα, σκυλιά και γάτες,
έχει γυναίκες νόστιμες κοντές, ψηλές κι αφράτες.

Του χρόνου τα γυρίσματα φαίνεται δε σε 'γγίζουν,
κάποιοι κοιτούν, όταν περνάς, και δυνατά σφυρίζουν.

Περπάταγα και κοίταζα όσες τις προσπερνούσα,
χαύνωνα, τρικλοπόδιζα, στις πέτρες σκουντουφλούσα.

Όσοι με βλέπαν λέγανε: Νάτος ετούτος πάλι,
που μια ζερβά και μια δεξιά γυρίζει το κεφάλι.

Αν ήταν να 'ταν η ζωή δροσάτο μανταρίνι,
και τα κουκούτσια θα 'τρωγα ίχνος του να μη μείνει.

Οι ασχημούλες, 'ξέρε το, έχουν κρυφά τα κάλλη,
περνούν και φεύγουν μερικοί, απολαμβάνουν άλλοι.

Ο κόσμος είναι στρόβιλος κι όλο στριφογυρίζει,
τρέχει σαν τρένο, χάνεται και δυνατά σφυρίζει.

Τα τρένα πάνε κι έρχονται, σφυρίζουν και περνάνε,
ποιους κουβανούν, πόσους καημούς ποτέ τους δε ρωτάνε.

Έχει γραμμές το σώμα σου που δεν τις έχει άλλη,
το ίδιο θα 'σουν όμορφη κι αν φόραγες τσουβάλι.

Δε θα με κλείσεις στο κλουβί, δεν είμαι παπαγάλος,
θα τον νικήσω τον καημό κι αν είν' και πιο μεγάλος.

Νομίζεις πως θα τρελαθώ; Θα πέσω απ' το μπαλκόνι;
Θ' ανθίσω σαν το μενεξέ και σα μη με λησμόνει.

Έρημα τώρα τα στενά, κάθε χαρά φευγάτη,
κι όμως ακούγονται φωνές, όλα φωνάζουν: Νάτη!

Στην αγορά πουλούν μαλλί, κορδέλες και κανέλα,
καρφίτσες, τσακμακόπετρες, γλυκάνισο και τρέλα.

Όταν περνάς νομίζεις πια πως όλοι σε κοιτάνε,
σιγά τον γλόμπο, οι πιο πολλοί πολιτικά μιλάνε.

Τα χείλη σου ήτανε φωτιά σαν λάβρο μεσημέρι,
εκείνος που τα φίλησε μόνον εκείνος ξέρει.

Όλα εφήμερα στη γη σα μια πνοή περνάνε,
οι ομορφιές κι η δύναμη ας μη μας ξεγελάνε.

Γλάστρα που δεν την πότισες, μόνο να την κοιτάξεις,
πως θα της κόψεις τον ανθό να μη το λογαριάζεις.

Όταν περνάω λαχταρώ μήπως σε δω να βγαίνεις,
όμως εσύ, όταν με δεις, στο σπίτι μέσα μπαίνεις.

Κρέμασα μάτσα τα φιλιά στου δέντρου το κλωνάρι,
και κοίταζα κρυφά κρυφά ποια θα 'ρθει να τα πάρει.

Το σκουλαρίκι που φορείς λάμπει σαν ένα αστέρι,
όποιος μπορεί και το φιλεί τη γλύκα εκείνος ξέρει.

Ερχόμουν στο παράθυρο κρυφά το βράδυ βράδυ,
χτυπούσα, μ' άνοιγες σιγά και μ' έπνιγες στο χάδι.

Μια μέρα που περπάταγα κρυφά και τοίχο τοίχο,
κάτι μου μπήκε στο λαιμό κι αρχίνησα να βήχω.

Η μυγδαλιά μας άνοιξε κι ακόμα είναι Φλεβάρης,
έλα στον κήπο μας, καλή, κόψε κλαδιά να πάρεις.

Κάθε βραδάκι ανέβαινα κλεφτά και τοίχο τοίχο,
έσβηνα μ' ακροπάτημα των παπουτσιών τον ήχο.

Με είδε μια γειτόνισσα τη νύχτα στην αυλή σου,
κι είπα πως δεν μπήκα για σε, μα για το γιασεμί σου.

Κοχύλι είναι τ' αυτάκι σου σ' αμμουδερό ακρογιάλι,
εγώ μονάχα το κοιτώ, το πιπιλίζουν άλλοι.

Της παντρεμένης το φιλί μοιάζει με μαρμελάδα,
έχει μιαν άλληνη ομορφιά, μιαν άλλη νοστιμάδα.

Φόρεσες όλα τα μπιζού κι όλα τα σκουλαρίκια,
στη νοστιμιά ξεπέρασες του Βόλου τα φιρίκια.

Οι γείτονες κακολογούν, αλήθεια, τι τους νοιάζει;
Εγώ τον άνδρα θα τον βρω με χάδια και με νάζι.

Φύσηξε αγέρας δυνατός, σήκωσε το φουστάνι,
όλοι φωνάξαν: Πω, πω, πω! Και κάνανε σεργιάνι.

Λεφτά δεν έχω, σ' αγαπώ, περνάς και δε κοιτάζεις,
διόλου δε βλέπεις την ψυχή, το χρήμα λογαριάζεις.

Όταν περνάς αμέριμνη, μαξούς το κάνεις, ξέρω·
θέλεις να δεις, αν καίγομαι, αν λιώνω, αν υποφέρω.

Κούνησε τα μαλλάκια σου να πέσει ένα σκουπίδι,
κάτω από δέντρο ή σουνα ή από κεραμίδι;

Μοσκοβολούν τα χείλια σου όπως ένα πεπόνι,
βάλσαμο είναι, τα φιλώ και μου περνούν οι πόνοι.

Λένε πολλοί πως αγαπούν την άλλη όμως ξεχνούνε,
κάνουν τον αδιάφορο κι άλλη πόρτα χτυπούνε.

Σαν το πουλάκι τ' όμορφο κλεισμένο στο κλουβί του
είναι κι αυτός π' αστόχαστα έδωκε την ψυχή του.

Κύμα της θάλασσας πλατύ τρέξε και πες της ότι
δεν είναι σύμβουλος καλός και με μυαλό η νιότη.

Βιόλα θα γίνω, μενεξές, νάρκισσος, κατημέρι,
σα βγαίνεις στον περίπατο να με κρατάς στο χέρι.

Εσύ μπουζούκι δε τσινάς, ούτε κλοτσάς τη μπάλα,
έκανες λάθος το στρατί, νιονιό δεν είχες στάλα.

«Όμορφος κόσμος ηθικός αγγελικά πλασμένος»,
όμως γιατί στραβοπατεί σα να 'ναι μεθυσμένος;

